

ქართული მედია

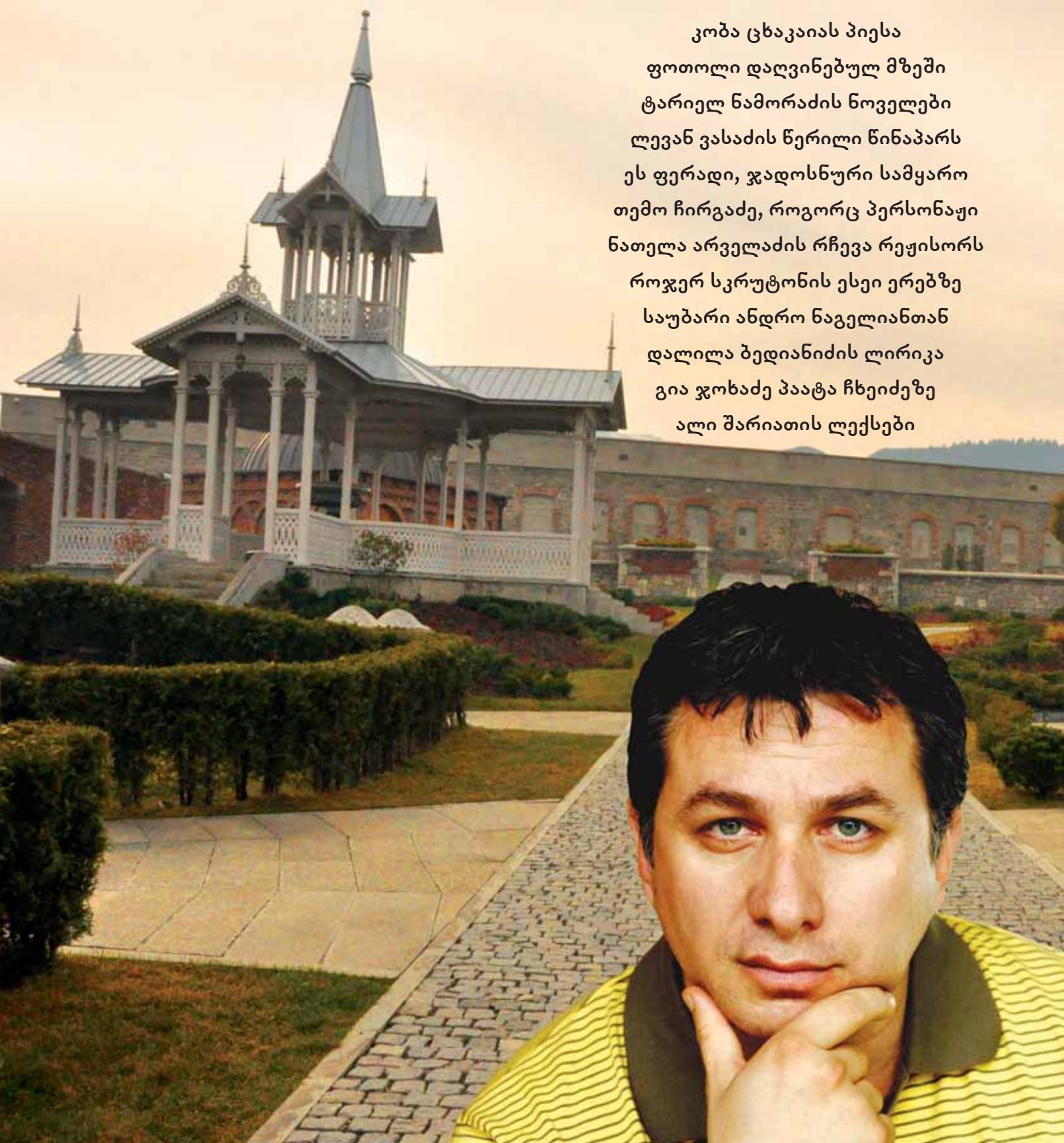
გამოდის თვეში ორჯერ პარასკეობით

ფასი 1,50 ლარი

12 ივნისი 2015

№ 12 (246)

კობა ცხაკაიას პიესა
ფოთოლი დაღვინებულ მზეში
ტარიელ ნამორაძის ნოველები
ლევან ვასაძის წერილი წინაპარს
ეს ფერადი, ჯადოსნური სამყარო
თემო ჩირგაძე, როგორც პერსონაჟი
ნათელა არველაძის რჩევა რეჟისორს
როჯერ სკრუტონის ესეი ერებზე
საუბარი ანდრო ნაგელიანთან
დალილა ბედიანიძის ლირიკა
გია ჯოხაძე პაატა ჩხეიძეზე
ალი შარიათის ლექსები



შირვარსი

ჩედაქმორის გერაძი	2	უშურველი გულით (თემო ჩირგაძე, როგორც პერსონაჟი)
გამოხაურება	3	ნინო ვახანია ეს ფერადი, ჯაფოსცირი სამყარო
ჩვენი ყოფა. წევისოფელი	5	(გიორგი ლობჟანიძის მემუარული ჩანაწერები)
სად თავისა სადაცსა	6	ლევან ვასაძე ცერილი ტიხავარს
ესარეს-იცირვის	7	გზული ლევანა მეტად საჭირო და მიზანებით თარგმანი
პროგა	8	(ჯემალ გამახარიას, მარიამ ლორთქიფანიძისა და ლია ახალაძის „აფხაზთო საქართველოს სახელმწიფოს ისტორიაში“ ჩეხურ ენაზე)
დრამატურგია ცხოვრები	11	ზაზა პაპიძე „არ დაეცი!“
ლიტერატურული ცხოვრება	18	(მოამზადა თამარ ყალიჩავაში)
დოკუმენტური ცოველა	18	ტარიელ ნამორაძე წრი ნოველა
საყვარელო აროზის	20	კობა ცხაკაია მექანიკური პიესა რიტონის მოყვარულ მიჯნურთათვის
კოვი	22	ვახტანგ დადეშქელიანი გაიხსევეს მეცნიერი, მერალი,
უსოფთოს ცხოვრების აროზის	24	კულტურული გამოცემის არა მიზანი
სევა რაერსით	27	დალილა ბედიანიძე ასინით ფარდა და სხვა ლექსები
ლიტერატურული ცხოვრება	32	როჯერ სკრუტონი ერების საჭიროება
ლიტერატურის	34	ანტონ ჩეხოვი ტემატიკამცის სახეობათა რთხილი ტიპი
დაიურის ფურცლებიდან	36	(მეცნიერების უკანასკნელ დასკვნათა მიხედვით)
ესოსტიკა	39	ქვეყანა, რომელსაც სიზმარში ვხდავთ
თქმა მართლისა	42	(ანა ბაქრაძეს ესაუბრება ანდრო ნაგელიანი)
ახალი ციცელი	45	როსტომ ჩეხეიძე ფოთოლი დაღვინებულ მზეში
ლიტერატურული ცხოვრება	46	(ანა კალანდაძე, მაკა ჯოხაძე და მე)
ჩერორდაში	47	მურმან ჯგუბურია სამორინეთა მესვართათვის და
ქრისტიკა	52	ამრეთვე თამაშის მოყვარულთათვის
ენის ციცელი	55	ნათელა არველაძე პრიტიკოსის რჩევა შარმაგ რეისორის
დაუვიზუარი სახელები	57	გია ჯოხაძე ყოველივე გვირულის უგოროდო სულისკვეთება
საორგანიზაციი	58	(პატარა ჩეხიძის „რას ეუბნება პამლეტი ჰორაციოს და სხვა ესეები“)
აროზის შერიცივები	60	ელენე გუსევა „ცისფერყაცელები კვლავ ეუთაისში“
უსოფთოს ცოველა	64	(კოლაუ ნადირაძის ხსოვნის საღამო)
ამ მოსა და იმ გარისა	71	ნინო დეკანიძე ყველა სტილიზე უძლეველი
		(ალუდა ქეთელაურის სასამართლო პროცესი)
		მიმოზა კვირკვია „ის ცყვდიადაც იცემაზე... სინათლე — სიგნელის ფრაგმენტი“ (ზურაბ ლავრელაშვილის რომანი „მღვიძარება“)
		მიხეილ ანთაძე სიტყვის არქეოლოგია
		ლელა ჯიყაშვილი მინა, რომელიც ასაზრდოებს (რომან მახარაძე)
		გივი გამრეკელი ჩემპიონობა და ასეთი?!
		(ქართველ მოჭადრაკე ქალთა ნაკრების დიდი წარმატება)
		ალი შარიათი სიტყვები უთქმელობისათვის
		მაქსიმ გორკი დედაპირი იზერგილი
		მონლოლთა ყავისი ძართველი ელჩიპი

ჩვენი მწერა

ორკვირეული ქურნალი

მისამართი: თბილისი, ჩუბინაშვილის #41

რედაქტორი: (995 32) 296 20 62

რედაქტორი: (995 93) 65 93 68

გავრცელება: (995 92) 25 94 94

ელ-ფოსტა: info@mtserloba.ge

 www.facebook.com/chveni.mtserloba

„ჩვენი მწერლობის“ მომდევნო ნომერი
გამოვა 2015 წლის 26 ივნისს

დაარსებულია
ომეგა ჯგუფის მიერ
2000 წლის ივლისში

დამფუძნებელი
ზაზა ოქუაშვილი



დაბეჭდილია სტამბაში
თავაზით

პ.სარაჯიშვილის ქუჩა 17,
თბილისი საქართველო
ტელ: 00 995 32 53 12 77
ფაქსი: 00 995 32 53 08 33
ელ-ფოსტა: orders@omegategi.ge
www.omegategi.ge

მთავარი რედაქტორი

პროზის რედაქტორი

პოეზიის რედაქტორი

კრიტიკისა და თარგმანის რედაქტორი

მხატვრული რედაქტორი

დიზაინი

სტილისტ-კორექტორი

კომპიუტერული უზრუნველყოფა

ოპერატორი

სარედაქტო

გავრცელების სამსახური

როსტომ ჩხეიძე

ივანე ამირხანაშვილი

მაკა ჯოხაძე

თამაზ ნატროშვილი

კარლო ფაჩულია

მალხაზ იაშვილი

ნინო დეკანიძე

გივი გამრეკელი

თენის რობიტაშვილი

თამაზ ჩიხლაძე

ვაჲ ბუჯაშვილი

ლევან კიკნაძე

გარეკანზე: სოსო მატკავა

რაბათი, ახალციხე

უშურველი

გულით

(თავმო ჩირგაძე, როგორც პერსონაჟი)

რას წარმოვიდგენდი, თემო ჩირგაძეზე მხატვრულ-დოკუმენტური თხზულება... ჩემი ხსნებით თუ შეიძლება დაწყებულიყო.

არადა, გადაშლით ნოდარ ცერცვაძის — მეგობართა წრეში და უკვე კარგა ხანია მკითხველებისთვისაც: ორის — წიგნს და... პირველად ჩემი გვარ-სახელი გეცემათ თვახმა. და ეს იმიტომ, რომ ერთ მცირე გამოხმაურებაში ასეთ სტრიქონებსაც ჩავწერდი:

— ნოდარ ცერცვაძეს ჯერაც შესაქმნელი აქვს თავისი თაობის ჩინებულ, კოლორიტულ მოღვაწეთა პორტრეტები — არ არის აუცილებელი, ყველას ასე ცალკე წიგნი დაეთმოს, მაგრამ სერია ამ ყაიდის თხზულებებისა უთუოდ დაამშვენებს ჩვენს სამწერლო ცხოვრებას.

თურმე ამ სურვილის გაზიარება კიდევ ერთი სტიმული აღმოჩნდებოდა მისთვის, რადგან ამ თემაზე ფიქრით შეპყრობილი თვითონაც კარგა ხანს დადიოდა, თუმც გურამ ასათიანის ცხოვრების შემდეგ თუ ვისი ცხოვრების გაცოცხლებას უნდა შეჭიდებოდა, მისთვის ისედაც ცხადი გახდლათ — თავისი თაობის კოლორიტულ და გამოჩინებულ პიროვნებად უპირველესად თემო ჩირგაძე მიაჩნდა, მაგალითმხრივი ნიჭის ადამიანი — მაღალი რანგის პროფესიონალი ექიმი, დიდად განათლებული და წიგნიერი (ყველაფერს რომ კითხულობდა), არტისტული ბუნებით, მსახიობური ოსტატობისა და დიდი იუმორის უნარით დაჯილდოებული, არც რბილი ტემპრის ულამაზესი ხმა აკლდა, დახვეწილი მუსიკალური სმენა და გემოვნება, იმპროვიზაციის განსაკურებული ტალანტიც მომადლებოდა, გამოიჩინდა უაღრესი კეთილშობილებით, მეგობრებისა და საერთოდ ადამიანის სიყვარულის იშვიათი უნარით, ხალისიანი ბუნებით და სიხარულისა და მხიარულების — ან როგორც გურამ ასათიანს დაერქმია — ბენგიერების სპექტაკლთა შემოქმედებით, რითაც შეეძლო ყოველნაირ ვითარებაში მარჯვედ გაეფერადებინა ერთფეროვანი ყოველდღიურობა. ღრმა ინტელექტისა და ტაქტის პიროვნებას — ყველა ამ თვისებისა თუ ლირსების წყალობით — ხალხის სიყვარულიც მოეპოვებინა და დიდი პოპულარობაც.

და დგებოდა დრო, რომ კინოფილმის — „ცისფერი მთები“ — მხატვრულ-დოკუმენტური თხზულების პერსონაჟობაც მოერგო.

ეს წიგნი აუცილებლად შეიქმნებოდა?

ეს ხომ სწორედ იმგვარი ვითარებაა, ჩიტი რომ ნაზრზე ზის და ხელის აქევეასლა ელოდება.

ასეთი ხელის აქევა აღმოჩნდებოდა ჩემი ის შეგულიანებაც და ვის-ვის და ნოდარ ცერცვაძეს შეუძლებელია არ და-ეფასებინა გულთბილი სიტყვები.

და ეს თვით იმ რეალობაში, როდესაც ადამიანები მომართული არიან სხვათა თუნდ მნიშვნელოვანი ღვანლისა თუ დამსახურების მისაჩქმალავად, წინამორბედთა კვალის წასაშლელად, კეთილ მრჩეველთა მისაყრუებლად... და ყველაფრის მისათვისებლად და მისასაკუთრებლად.

და ნოდარ ცერცვაძე კი მართლაც უმნიშვნელო შეხმიანებას ასე დააფიქსირდა.

ეს „წვრილმანი“ რაოდენ კანითელად მეტყველებს მისი ბუნების უშურველობაზე, მადლიერებს იმ განსაკუთრებულ გრძნობაზე, რომლის გამოვლინებასაც ისე იშვაითად ვაწყდებით, ლამის დავიჯეროთ, რომ მადლიერება რაღაც გამონაგონია, ყოველ შემთხვევაში, თუკი ოდესამე უარსებია, სადღაც შორეულ დროში ჩარჩენილა.

ეს უშურველობაა, ბევრწილად რომ განსაზღვრავს ხოლმე მეტუარული თხზულებების შინაგან ლირსებასა და მნიშვნელობას, რადგანაც უშურველი პიროვნება შეუძლებელია გულმართალიც არ იყოს... და კიდევ — ისინი წარმოჩანებულ გარემონაზე და მარტოდენ ის აღელვებთ, რომ რაც შეიძლება ღრმად ჩანაცვლენ გარემომცველ სინამდვილესა და მის პერსონაჟებს მთელი თავიანთი მრავალფეროვნებით.

ამიტომაც გვაქვს ხოლმე ხელთ მათი წყალობით სანდო სურათები, დოკუმენტის ძალას რომ იძენენ და შთამომავლობისათვის გზამკვლებებად რჩებიან საზოგადოებრივ-ისტორიულ მოვლენათა შუაგულში ჩასახედად, იმ შრეებისა თუ რეალიების გასათვალსაჩინოებლად, ეპოქის ფსიქოლოგიური და ფილოსოფიური შინაარსის ამოცნობში რომ დაეხმარებათ.

ამ მოვალეობას შემდია ნოდარ ცერცვაცეც, არამარტო ალონისა და თვითდაკვირვებას რომ მინდობია, არამედ საფუძვლიანად გარკვეულ მეტუარული თუ მხატვრულ-დოკუმენტური უანგების რაობასა თუ თავისებურებებშიც და ისე მარჯვედ აგებს კომპოზიციურ ქარგას, ისე ექსპრესიულად წარმართავს თხრობას, ამ უანრის თვალსაჩინო ნომუშებს რომ სჩვევიათ; და წარმატებული წიგნების შემდეგ უკვე მისი ავტობიოგრაფიული თუ ბიოგრაფიული თხზულებანიც გასათვალისწინებელი შექმნილა ამ ყაიდის თხრობის მომდევართათვის.

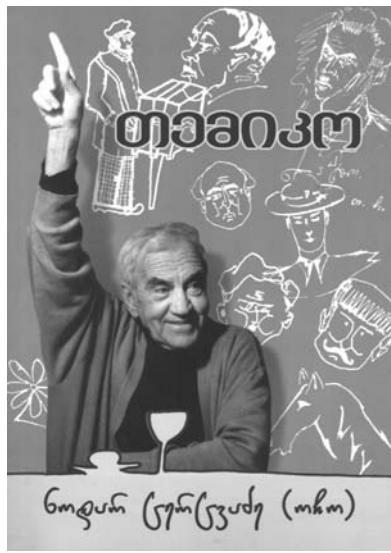
ცხადია, თხრობასა თუ ხატვის ანდამატს ვერ გაიმეორებ ნოდარ ცერცვაძის წიგნებიდან, მაგრამ გარკვეულ ხერხებს კი აქედანაც აითვისებ, მხოლოდ სასიკეთოდ წაგადება და შენს მიერ წარმოსახულ სურათებს მეტ სიცოცხლესა და დინამიკურობას მიანიჭება.

თემო ჩირგაძის პიროვნულ მომხიბვლელობას კი ბიოგრაფისა ამ სტრიქონებში ჩანურავდა და ამ წიგნის მხატვრულ მრნამსსაც გაამჟღავნებდა: ცხოვრებაში იშვიათად, მაგრამ მაინც ხომ გვეცვებიან ადამიანები, რომლებითანაც გატარებული ყოველი წამი მთელი ცხოვრების განმავლობაში გახსოვს, გახალისებს და გარნებულებს, რომ სიცოცხლე მშვენიერია.

მშვენიერია სწორედ ამ გამონათებებით, რომლის შემწევაც და დაფასებაც უნდა შეგეძლოს, და იმ პიროვნებათა სულის სილრეში ჩახედვაც, გარეგნულად სიხალისესა და მხიარულებას რომ აფრეცვებენ, გულში კი ულრმეს სევდასა და ტკიოლებს დაატარებენ, თემო ჩირგაძისა არ იყოს. და კიდევ მისი ბიოგრაფისის, ეს ნალველი რომ არ გამოპარვია და კომიური, მხიარული ეპიზოდები ფარული სევდითაც გაუუძინთავს.

აქ, რასაკვირველია, მარტოდენ ის დრამატული თავგადასავალი არ იგულისხმება, ჯარში ყოფილისა კინაღადამ 10-წლიან ციხე-კატორდას რომ აიკიდებდა წიგნის მთავარი გმირი.

ეს თავისთავად, კიდევ ერთხელ რომ გვარწმუნებს, რას ნიშნავს ეპოქის ტრაგიზმიც და ის სულიერი გაუტეხაობაც, დრამატულ თავგადასავალს მოგვიანებით სულაც თამაშამით რომ გაგასენებინებს.



ნოდარ ცერცვაძე (მხ.)

ყოფილი სურათებისა თუ სცენების კომიკური იერის მიღმა რომ მოჩანს თემო ჩირგაძის სევდიანი სახე, ეს გაცილებით უფრო მნიშვნელოვანია, რადგანაც სასამართლოს ამბავს სხვაც მოჰყვებოდა და ეგებ არანაკლებადაც, მაგრამ იმ სხვას გაუძნელდებოდა სისალისის ნიღბის იქით ნამდვილი სახის დანახვა, მითუფრო — სამზეოზე ასე მოხდენილად გამოტანა.

და სიცოცხლე თუ მშვენიერია, სწორედ იმ სევდითაც, რომელიც არასოდეს უნდა გვანებებდეს თავს, თუკი გვსურს ცხოვრების სპექტაკლის მონაწილენი ვიყოთ და მისი სულიერების განმსაზღვრელინიც, და არა უბრალო მაყურებელინი, რომელთა ყოფის იქითაც მიედინება ნამდვილი სიცოცხლე, სწორედ ის, მშვენიერი რომ არის.

ნოდარ ცერცვაძე კი — ამ მშვენიერების დაუმცხრალი ძიებისას — კვლავაც ფიქრით მოცული დაიარება და გრძნობა და ხედავს კიდეც, როგორ უწვდიან ხელს აქეთ-

იქიდან მომდგარი მისი თაობის კოლორიტულ და გამოჩინებულ პიროვნებათა აჩრდილები, რათა ცალკეულ, თუნდ და-სამახსოვრებელ, გაელვებებად კი არ შემორჩენებ მის მხატვრულ-დოკუმენტურ წიგნებს, არამედ უფრო სრულყოფილ პორტრეტთა გალერეაშიც გადანაცვლონ.

თანდათან მიხედავს და ამტკიციურ მოღვაწეობას შთამ-ბეჭდავ მხატვრულ ქარგაში მოაცევს — ყველას ვინ აუვა, მაგრამ არაერთ ბიოგრაფიულ თხზულებას კი მოელის მის-გან მკითხველი.

ჩვენი მხრივ კი შემაგულიანებელი სიტყვა მაინც შევაშველოთ ხოლმე მასაც, სხვათაც, სანდო გზამკელევებს ვინც გვიტოვებენ და ორმა სულიერი განცდებისა და დიდი და მდელვარე მოვლენების თანამოზიარედ გვხდიან.

...მაინც რა არის ეს უშურველი ვული!..

იქნებ ყველაფრის თავი და თავიც!..

ნინო ვახანია

ეს ვერადი, ჯადოსნური სამყარო

(გიორგი ლობანიძის
მემუარული ჩანაწერები)

მოგონებებს, მემუარებს, ავტობიოგრაფიულ რომანს, როგორც წესი, ხანდაზმული, ხანმოთეული ადამიანი წერს, ბევრის მნახველი, განმცდელი, გადამტანი. ახლგაზრდას თუ დაუწერია ან საინტერესო თუ შუახინის კაცის მოგონებები? კითხვა რიტორიკული გამომივიდა. პასუხი ხომ ისედაც (ცხადია. მწერლის ასაკს რა მნიშვნელობა აქვს, მისი ნიჭიერება და სანდოობაა, რა თქმა უნდა, მთავარი).

ბოლო დროის საყურადღებო ლიტერატურულ მოვლენად მიმაჩნია გიორგი ლობანიძის ავტობიოგრაფიული რომანის — „ჩემი ფანჯრებიდან“ — რამდენიმე მონაკვეთის გამოქვეყნება პრესაში. დასაწყისი „ლიტერატურული გაზეთის“ ნომრებში დაიბეჭდა, ერთი, ვრცელი ნაწყვეტი კი — „ჩვენს მწერლობაში“. დამოუკიდებელ თხზულებადაც ალიქმება, ვკითხულობთ უშრნალის სარედაქციო წინათქმაში და არ შეიძლება არ დავთანხმოთ ავტორს. მართლაც, ერთი დასრულებული ნაწარმოებია შიგ ჩართული რამდენიმე ნოველით და სანოველო ეპზოდით.

ეპიგრაფი სხის მწერლის მიერ მოვლენათა აღქმის, ხედვის რაკურსს. „ჩვენ ყოველივეს ვხედავთ არა იმგვარს, როგორიც არის, არამედ ისეთს, როგორებიც ჩვენ თვითონ ვართ“ (თალმუდი). როცა სიყვარულით, სითბოთი, მონატრებით, მაღლიერებით გამთბარ თხზულებას ვეცნობით, ჩვენ წინაშე თვითონ ავტორი იხატება. უამრავი მეორეხსარისხოვანი წვრილმანი აშიშვლებს, ააშკარავებს ეპოქის სულსაც და სარკესავით აირეკლავს მთხოვნელსაც. მიმზიდვით ლალი, იუმორით უხვად შეზავებული სტილით გადმოცემულია ცხოვრებისეული ტკივილებითა თუ სისარულით აღსავსე ყოველდღიურობა. ავტორი წარმატებით ახერხებს მკითხველშიც იმავე გრძნობის ალდვრას, რომელიც თვითონ ჰქონდა იმ წუთებში, რომელზეც გვიყვება.

გიორგი ლობანიძე საგულისხმოდ გადმოგვცემს პატარა, პროვინციული ქალაქის ყოფას, ძერნაეს პიროვნებათა ხასია-

თებს, დაგვანახებს ახალგაზრდის სულიერი ფორმირების გზას... იგი მარტო იმას კი არ გვიჩვენებს, რაც გარეთ, ყველას თვალინი ხდება, არამედ, და საყურადღებოც სწორედ ესაა, შეგვახედებს კედებს მიღმაც და მართალი, შეულამაზებელი სურათების გაცოცხლებით ამოგვაცნობინებს ქალაქის არსა. მერალი გულწრფელ და ყველაზე ნამდვილ გრძნობებზე გვესაუბრება — ტკივილსა და სევდაზე, სიყვარულსა და სიცოცხლის სისარულზე და ჩვენც ნანახ-განცდილი თანამოზიარედ გვხდის.

საყურანალო პუბლიკაციაში თხრობა საყოფაცხოვრებო პირობების აღწერით, ბინაში რემონტის გახსენებით იწყება. ასეთ პრობაზულ დასაწყისს კი თურმე საკმაოდ რომანტიკული და ამაღლებებელი ამბავი უნდა მოჰყვეს — როგორ აჩუქს მეგობრებმა საჭირო ავეჯი. „ზემოდან, მეხუთე სართულიდან გადაეცედე და ყველა რაღაცნაირად სიხარულით განათებულიყო. დარევანი მაინც ოსმალოზე გამარჯვებულ მხედართმთავარს ჰგავდა, თავი ამაყად აეწია და თმას ქარი უფრისალებდა“, — ბევრნაირად შეიძლება შენს კეთილისმყოფელს მადლობა გადაუხადო, მაგრამ შეწებე განეული ზრუნვის დროს მისა სიხარულის შემჩნევა, დამეთანხმებით, მთლად საყოველთაო და ჩვეულებრივი თვისება არაა. მადლიერების ასე კორექტულად, სასიამოვნოდ გამოხატვის კიდევ არაერთი ნიმუშია თხზულებაში. გამორჩეულად მაინც ალეკო ღონილაძისა და კარლი ტაბატაძის ტაქტი და ეგრეთ წინდებული პედაგოგიური მიღვომა დაამახსოვრდება ადამიანს. არც ნაბახტევში ზიზო ძალის მიერ შემოწოდებული პომიდვები და მობოდიშებაა დავიწყებული ავტორის და დასავინცებელი მეითხველის მიერ.

გიორგი ლობანიძე ძალიან მოკლედ, ხან სულ ორიოდე წინადადებით, თითო შტრიხით ხატავს დასამახსოვრებელ, სახიერ პორტრეტებს საზოგადოებისთვის კარგად ან ნაკლებად ცნობილი თუ სულ უცნობი ადამიანებისა. იმ შემთხვევაშიც კი, როცა მკითხველი, იქნებ არც ეთანხმებოდეს ამა თუ იპიროვნების (პოლიტიკოსის) ავტორისეულ დახასიათებასა თუ შეფასებას, ყოველთვის გრძნობს, რომ ეს თავისუფალი ადამიანის თავისუფალი აზრებია. ზურაბ კიკანაძე, ტარიელ ხარხელაური, მარინა თექტუმანიძე, ფატი კურტანიძე, გოდერძი ჩოხელი, მურთაზ ლიპარტელიანი, ირინე გოცირიძე, პაატა ნაცვლების ნერგი, ნაზი კილასონია, ოთარ ჩხეიძე — ავტორის მიერ შექმნილი ფერადი, მრავალშრიანი, მრავალბანიანი პალიტრის ბინადართა ჩამონათვალი სრული არაა, ამა ემატება სხვა მეგობრების, ოჯახის წერების, თანასოფლებების, მასწავლებლების, კლასელების... თითქმის სრულყოფილი სახეები და ისნი ჩვენთვისაც დიდი ხნის ნაცნობები და მეგობრები ხდებიან, თანაც ისე, რომ მათ მხოლოდ საუკეთესო მხრიდან ვხედავთ. ეს გარემოება, ცხადია, კიდევ ერთხელ ადასტურებს, რომ ყოველი მოგონება,

ყოველი ეპიზოდი, სუნთქვა და განწყობა მთელი ნაწარმოებისა თვითონ ავტორის, მისი სულიერი მდგომარეობის ანარეკლია. ჩვენ კი ასეთი წიგნების კითხვით გვეძლევა შესაძლებლობა სხვა ცხოვრების გავლისა.

ძალიან ფრთხილად, ფაქტიად გვიამბობს ავტორი თავისი ბავშვობისა და ახალგაზრდობისადროინდელ სატრიფიალო გატაცებებზე (მაშინ რომ სიყვარულს არქმევდა). ხშირად იუმორისა და ირონიასაც იშველიებს თხრობის დროს, თუმცა ირონიულად მხოლოდ საკუთარ თავს, საკუთარ საქციელსა და გრძნობებს იხსენებს და არავითარ შემთხვევაში — სხვისას. ხალისობს, მხიარულობს, ლალობს, სიხარულისა და ბედნიერების ძველ განცდას იძრუნებს და ჩვენც აგვიყოლიებს და გვახალისებს, თან გულისხმიც ჩაგვაგდებს ხოლმე ყოველგვარი დაძაბულობისა და დიდატეტიკის გარეშე.

ზემოთაც აღვნიშნე, რამდენიმე სრულყოფილი ნოველაა-მეტი თხზულებაში, ზოგი მათგანი იუმორისტულია, ზოგი — ყოფითი, პედაგოგურ-ალმზრდელობითი და სხვა, აი, ერთი კი — ტრაგიული, შემძრელი თავისი სიუჟეტით (მითუფრო, რომ ამბავი გამოგონილი კი არა, რეალურად მომხდარია).

ერთ-ერთი დის, მარინას, ოჯახს გვაცნობს გიორგი (სა-ერთოდ, არაჩვეულებრივად აქვს გადმოცემული დებისა და შინაურთა ხასიათები და გარემო), ვის ოჯახშიც ცხოვრობდა სტუდენტობის პირველ ხანებში. ზოგადად მეგრელთა ბუნება და სხვა კუთხის მცხოვრებთადმი დამოკიდებულებაა გახსნილი მარინას მეგრელა დედმთალის სიტყვებში, რძალს „ქორთუს“ რომ ეძახდა. ყოფითი დეტალები ზუსტადაა გადმოცემული შვილმევდარი დედის მიერ სახლში ტელევიზორის ჩართვის აკრძალვით, გარდაცვლილის დატირების რიტუალის აღნერით, გარდაცვლილის სულისთვის თევზის დადებითა და მაგიდასთან გამოწეული სკამის დატოვებით, მძიმე ძაძებში გახვეული ახლობლებისა და ოდაში გამეფებული მისტიკური გარემოს გახსნებით...

პერიაქს ნაკლები ადგილი ეთმობა თხრობაში, საერთოდ. გამონაკლისად ავტორის ბავშვობისადროინდელი თხზულება მოჩანს მშობლიური სოფლის, ნაბახტევის შესახებ და ამავე სოფლის რუკა, რომელზედაც ყველა მნიშვნელოვანი ადგილი აღუნიშნავს მის პატარა მცხოვრებს და შესაბამისი ლექსიც მიუწერია. ჩანს, იქაური მდინარე, გორაკი, ციხე, საყვარელი ხე თუ შუქი დღესაც განსაკუთრებულ გარემოს უქმნის მას და ამას ვერაფერი შეცვლის. შთამბეჭდავი და დაუვინწყორია აგრეთვე თიანეთისენ მიმავალი, თოვლითა და იებით მოფენილი გზა (ტარიელ ხარხელაურთან სტუმრობისას რომ გაიარა)... სხვაც, მაგრამ მეგრული ოდის, ეზოს, შეღამების სურათები გამორჩეულად პოეტური და დასამახსოვრებელი მგონია.

თვითონ განსაჯეთ: „ქართლის ეზობისაგან განსხვავებით, ეს მეგრული ეზო ერთ რამედ ღირდა, მწვანე ბალახში ჩაფლული უზარმაზარი ტერიტორია, სადაც მსხლისა და ხურმის ხები გადაშლიყნენ, ხების შუაში კი უზარმაზარი ჭა ნამომართულიყო თავისი იდუმალი, ჭრიალა ონინარით, — ასე დამახსოვრებია ბავშვობაში ნანახი და დარწმუნებული ვარ, არაფერი ამაში სიყვარულით გადაჭარბებული არ არის, მეხსიერების ცდომა არაფერ შუაშია. ეს ტიპური მეგრული ეზოა. ახლა შეღამება გავიხსენოთ და სხვა ციტატებით აღარ

გადაგლოით: „განსაკუთრებით მტკიცნეულად საღამოს მოახლოებას განვიცდიდი ჩემს სოფელშიც და, მითუმეტეს, სამეგრელოში, სადაც ისე უცნაურად მწუხარედ დამდება, რომ კოლხური ციცინათელების სიმრავლეც კი ვერ მიმსუბუქებდა გულზე შემონოლილ იღუმალ კაეშანს“.

მაგრამ სტუმარი ბავშვის ნაღველი ან მწუხარე შეღამება რა მოსატანია იმ ტრაგედიასთან, რაც ოჯახს შემთხვა. სამეგრელოსთვის მთლად სახასიათო და სავიზიტო ბარათი არ არის გულიშას მოთქმა: „მე რომ კაცები მყავდნენ სახლში, ჩემი უსამართლოდ მოკლული შვილის ჯავრს როგორ შემატევდნენ“. თუმცა ხდებოდა ასეც. ქალი, დედა აქეზებს ორ ცოცხალ შვილს იმ ერთის, მოკლულის სისხლის ასაღებად. ციხე — მკვლელისთვის სასამართლოს მიერ გამოტანილი განაჩენი — სულაც არ მიაჩნია საკმარისად. ერთადერთი სამართლიანი სასჯელი, მისი აზრით, მურთაზის ძმების მიერ სისხლის აღება იქნება. და მერე, ნლების შემდეგ გაიგეს უკვე ყოფილი რძლისიანებმა გამაოგნებელი ამბავი, რომ მარინას პირველმა ქმარმა, ფრიდონმა, ფრიად კეთილმა და თვინიერმა ადამიანმა, არ შეირჩინა ძმის სისხლი, დედას ნატვრა (თუ დავალება) აუსრულა და შემზარავი მკვლელობა ჩაიდინა. ხოლო რაც ამის შემდეგ ხდება, სინამდვილე რომ არ იყოს, გამოგონება გაუჭირდებოდა ადამიანს. თანადგომისა და თანაგრძნების, პირვონულ წყენასა და ამბიციებზე ამაღლების იშვიათი, თითქმის ნარმოუდგენელი, სანიმუშო მაგალითი იხატება ჩვენ თვალნინ.

დაპატიმრებული შვილის სანახავად რუსთავში ჩასული დედამთილ-მამამთილი რომ მარინას ახალ ოჯახში რჩებოდნენ ხოლმე ღამის გასათევად, ეს არაფერი, პირველი ქმრის მეორე ცოლის სტუმრად მიღებას და მასთან გულინ ჭირაობასაც არ ჩავალებით მთლად გმირობად (ტყუილად არ გახსენებია მესამე დას პრაზიდიური სერიალები). თუმცა არც ეს გახლავთ ჩვეულებრივი საქციელი, მაგრამ გამოკვეთილი ფიგურა ამ ეპიზოდში მაინც მარინას მეორე ქმარია, სვანი ფრიდონი. ეს მეორე ფრიდონი თურმე საკუთარი დედ-მამასავით ექცეოდა პატიმრის მშობლებს და იმ პრველ ფრიდონს ციხეში ძღვნად სისტემატურად უგზავნიდა სიგარეტს, გაოცებულ ნათესავებს კი მშვიდად უსხნიდა, რომ „სამართლიან საქმეზე“ მჯდომი პატიმრის განკიოხვა ყველა კაცის მოვალეობაა. მკაცრ, უხეშ, შემზარავ მოვლენას ზოგჯერ როგორ არბილებს, ამსუბუქებს კეთილშობილ კაცთა ქცევა. რამდენი რამე უნდა გადაიტანოს ადამიანმა ნერვების უკიდურესი დაძაბვის ფასად, რომ უბრალო და მარტივ ჭეშმარიტებას მიხვდეს: ბედნიერება არის ურთიერთგაება და მშვიდი ოჯახური ცხოვრება. ამ ჯადოსნურ შეგრძნებას კი დიდი ძალისხმევა ჭირდება და ბოლოს და ბოლოს შესაძლებელია შიშის, დათრგუნულობის, გაურკვევლობის, წინააღმდეგობის, შურისძიების გრძნების დაჯაბნა...“

ვფიქრობ, უკვე გამოქვეყნებული ნაწყვეტების მიხედვითაც შეგვიძლია ვთქვათ, რომ გიორგი ლობებანიძის ეს ავტობიოგრაფიული თხზულება გამორჩეული ლიტერატურული მოვლენაა თავისი სტრუქტურითაც და ქარგით, საერთო ფონით, ცოცხალი სტილით. მოუთმენლად ველოდებით თხზულების შესაფარებების გაგრძელებასა და დასრულებას, რათა ჩვენც ავტორის ფერად და ჯადოსნურ სამყაროში ჩავეფლოთ.

სამშაბათს, 16 ივნისს
ქართული ლიტერატურის
ინსტიტუტის დარბაზში
ურნალ „ჩვენი მწერლობის“
თაოსნობით გაიმართება
განხილვა
ჯანო ჯიქიძის
მოთხოვნების კრებულისა
„ტუიპ!..“
მომხსენებელი
მანანა კვატაია
დასაწყისი 14 საათზე
კოსტავას 5

ლევან ვასაძე

ცერილი ნინაპარს

ჩემი სამშობლო ცხრა მთას იქითაა, ჩემი ცოლ-შვილი ცხრა მთას იქითაა, ჩემი მშობლები ცხრა მთას იქით არიან. მე ერთი ცოდვილი სული ვარ, რომელიც მათ რჩენას ვცდილობ. მე იმპერიაში ვცხოვრობ და ჩემს სამშობლოში დავუზრინავ ჩემს ცოლ-შვილთან, მშობლებსა და მეგობრებთან. რამდენი წელია, რამდენი საუკუნეა. იმპერია ჩემს სამშობლოს ეომება, მიწებს ართმევს. იმპერია სძულოთ ჩემს სამშობლოში, თუმცა მას ჰყონია, რომ რატომლაც მისი მადლიერნი უნდა იყონ. იმპერიასაც სტულს ჩემი სამშობლო, თუმცა ამბობს, მისი ხალხი მიყვარსო. ამ კამათში ჩემი სამშობლოა მართალი და დაჩაგრული და იმპერია მტყუანი და მჩაგვრელი. ამასობაში ჩემს სამშობლოს ახალი იმპერია ეუფლება ლიქნით, ამ იმპერიას ეომება ჩემი სამშობლოს მეშვეობით. ჩემი სამშობლო იმსხვრევა ახალი იმპერიის ხელში იარაღად ქცეული და ამ იმპერიაზე ცულად მოქნეული. როდესაც ის იმსხვრევა, დიდი ტირილი დგას ირგვლივ, მე, ჩემი მშობლები და ჩემი მეგობრები ხელ-ფეხშეკრულნი ვუჭირავთ ახალ იმპერიას და უროებივით გვაჯახებენ თავით ამ იმპერიას. თავის ქალები გვემტგრევა, თავ-პირს სისხლი გვდის, კბილებს ვაღრჭიალებთ, გული გვერევა, სიმწრისა და შეურაცხყოფის ცრემლი სისხლში ზავდება და გალურჯებული, დახლეჩილი სხეულებით, ხელ-ფეხშეკრულნი და გატტრიკინებულნი ვცდილობთ მოძრაობას, ვინ — უკან რიგებში დასამალავად, რათა ნაკლები მოხვდეს ამ უროების მსხვრევაში, ვინ — უმანკოთა დასაცავად, ვინ — გულწრფელად, მტრის დასამსხვრევად. ამ კბილთაღრჭეაში გაავებული და განამებული ჩვენი ხალხი გარდაუვალად ერთმანეთს მტრობსა და აგინძებს, ავინუდება, რომ უროების ტყეში ბედნიერება ვერ იარსებებს, რომ მთავარი ამ მდგომარეობიდან როგორმე თავის ერთად დაღწევაა და არა ამ ტყეში შენთვის სასურველი ადგილის დაკავება. უროს მქნევიცა და გრძემლის მცველი იმპერიები ორივე მხრიდან ეჩურჩებიან ჩვენს ხალხს, რას არ პირდებიან. უამრავი დინება არსებობს ამ ტყეში. ხალხი ერთმანეთს ეჭვით უცქერს, სინმინდისაც კი ალარ სჯერა. ბევრი, ვინც უროების ტყეში დაიბადა, საერთოდ ვერც კი წარმოიდგენს სამყაროს ამ ტყის მიღმა და ამიტომ მისი სარწმუნოება არის უროების ტყეში კარგად ყოფნა. ვერც ვერაცერს უსაყვედურებ ასეთ უბედურს.

მეც საშინელ დღეში ვარ. გრდემლს იქით და უროსმქნევთანაც ვაგროვებ თავის ტერიტორიაზე და ტყეში ვარ ჩემი თანამემამულე, და ტყეში ვპრუნდები ჩემებთან, როგორც მყოფნის, ისე ვუნანილებ მათ სარჩის და ისევ უროების ლენვაში გრძემლს იქით მივღოლავ დაღლილი. ზოგი ეჭვის თვალით, ან შურით მიყურებს, მწიხლავს, მაფურთხებს იმისთვის, რომ გრძემლს იქით მყოფ იმპერიაში მივდივარ. ამისთვის მათ უროსმქნევი იმპერიიდანაც აქეზებენ და აჯილდოვებენ. მანამდე უროსმქნევი იმპერიის ქალაქებში ვცხოვრობდი და ვსწავლობდი ერთერთი პირველთაგანი ჩვენი ტყიდან და იქიდან ტყეში დაბრუნებულსაც სშირად იგივე მელოდა ჩემი მომებებისაგან, განსაკუთრებით იმათგან, ვისაც გრძემლსმცველი იმპერიიდან აქეზებდინ. მოკლედ, ბევრს არავის სჯერა, ვფიქრობ, ჩემი სინტფელისა.

ბუნებრივია, როგორც ოჯახის მამას, ცოლ-შვილის დაცვა მომეთხოვება. სიცოცხლის ძალებისაგან დაცლილს მიფიქრია და მიცდია მათი დასახლება იმპერიების შიგნით, როგორც ამას მრავალი აკეთებს. ორივეგან ვცადეთ, მაგრამ ვერ გავძელით. ჩემი ვარსკვლავთვალება ცოლის მზერაში მოწყენა ამოვიკითხე, ჩემი ზღაპრით მონაბერი შვილების ანკარა ხმაში ნატვრა მომესმა, ხოლო ჩემი გული ღამლამობით მგელივით უშმულდა მთვარეს. უროების ტყედ ქცეულ ჩვენს სამოთხე-სამშობლოში დაგბრუნდით ვითომ სამოთხედ ქცეულ უდაბნო-იმპერიებიდან. იქ ცხოვრება გვაშინებდა, აქ კი სიკვდილიც არ გვაშინების.



ოქროს თავთავები რომ ვახსენე, ნუ იფიქრებ, ჩემო საყვარელო წინაპარო, რომ ისინი მხოლოდ ხორბლისაა. ისინი გულისაცა, გონებისაც, სინდისისაც, გამოცდილებისაც. მე ყველანაირს ვაგროვებ და საუკეთესო მიმაქვს მისთვის, ხილულიცა და უხილავიც. და ვაკეთებ ამას არა შექებისათვის, არამედ იმიტომ, რომ ვარ. ჩემს ძარღვებში უცნაური მზე მოძრაობს, რომელიც მხოლოდ სამშობლოსათვის იქროს თავთავების გროვებისას იღვიძებს, გულსა და თვალს აცისკროვებს, ლაჟვარდის გრილი სიცრცების ხილვებს მაბაასებს, სილბილესა მგვრის. როდესაც ამ ნერილის ნერას ვიწყებდი, მინდოდა მეთხოვა შენთვის, ჩემო საყვარელო წინაპარო, დაგერიგებინე, როგორ მეცხოვრა დალლილსა და განამებულს. თან ვფიქრობდი, როგორ გამცემდი პასუხს, როგორ მომაწვდენდი ხმას. ახლა ჩემი გული მეუბნება, რომ ვიდრე კალამს ავილებდი, შენ უკვე იცოდი რა მიჭირს. და გმადლობ პასუხისათვის, რომელიც უკვე გამეცი.

ჩემი სამშობლო ცხრა მთას იქითაა, ჩემი ცოლ-შვილი ცხრა მთას იქითაა, ჩემი მშობლები ცხრა მთას იქით არიან, ჩემი მეგობრები ცხრა მთას იქით არიან. მე უდაბნოში მოგზაური ცოდვილი სული ვარ, სამშობლოდან დროებით ნამოსული იქროს თავთავების შესაგროვებლად. სახლამდე მათი მიტანა და დათესვა ქვე, ყანის მოვლა, ამით დალლილზე შენი ალილვა ზე, ცის ცქერა არის მიზეზი ჩემი არსებობისა და წყარო ჩემი ბედნიერებისა და მადლობა ღმერთს ამისათვისაც.

2010, 3 ივნისი
მოსკოვი-თბილისი

„გილგამეშიანის“, შუამდინარული პოეზიის სხვა ნიმუშებისა და იერონიმუს ბოსხის მხატვრობის გავლენით

გიული ლეჟავა

გეტად საჭირო და მნიშვნელოვანი თარგმანი

ყოველი ახალი თარგმანი ქართულიდან სხვა ენაზე მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთ ქართული კულტურის, ისტორიისა თუ ხელოვნების გაცნობისა და პოპულარიზაციის თვალსაზრისით. მაგრამ ისტორიის გარკვეულ ეტაპზე კულტურის ან ისტორიის გარკვეული სფეროს წარმოჩენას აქვს განსაკუთრებული მნიშვნელობა.

უფრო გასაგები რომ იყოს თუ რაზეც საუბარი, მოგახსენებთ: საბჭოთა კავშირის დაშლის შემდეგ, როდესაც საქართველომ დამოუკიდებლობა მოიპოვა, იგი ჩატვეულ იქნა საინფორმაციო ომშიც. საქართველო მზად ვერ იქნებოდა იმსანად — და, სამწუხაოდ, არც ახლა ჩანს, რომ მზად არის — წინააღმდეგობა გაუნიოს იმ მოზღვავებულ დეზინფორმაციას, რომელმაც წალეყა დასავლეთის ქვეყნების მედიასაშუალებები. ძირითადი აქცენტი ჩვენს ისტორიას ეხება და მის მკვიდრო. სრულიად გაყალბებულია აფხაზეთისა და ენ. „სამხრეთ ოსეთის“ ისტორია და მათი „კავშირი“ საქართველოსთან. ამ 24 წლის მანძილზე ამ საკითხს რატომდაც არ მიაქცია სერიოზული ყურადღება არავინ, არადა, ჩვენი აზრით, ალბათ უნდა შექმნილიყო საეციალური ფონდი, რომელიც დააფინანსებდა ჩვენი ისტორიული წყაროების სხვადასხვა ენაზე თარგმნას და გარკვეულინდად შეენინააღმდეგებოდა იმ არასწორი აზრის ჩამოყალიბებას, რომელიც, სამწუხაოდ, გაჩნდა და დღესაც ღრმავდება მთელ რიგ ჩვენს მეგობარ ქვეყნებში. ამ ინფორმაციული ომის უკან რომელი ქვეყნები (ქვეყანა) დგას, ალბათ გასაგებია, მაგრამ ჩვენი უმოქმედობა გაუგებარი, როდემდის უნდა ვიხსარშოთ საკუთარ წვენში, ვბეჭდოთ ჩვენ პრესაში ქართულად და ერთმანეთს გაუზიაროთ აღმოჩენის შემთხვევაში „რას გვიშვებიან, ხედავ?“

ეს წერილი შესაძლოა არც დაწერილიყო, რომ არა ჩვენი თანამემამულის, აფხაზეთიდან დევნილის და ნამდვილად ბედის უკულმართობით ჩეხეთში დაკიდებული ასალგარდა კაცის სოსნ (სერგო) მატკავას შეუპოვრობა და მცდელობა, პრაღაში გამოცემულიყო საქართველოს ისტორია და იქნებ დაინტერესებულ ადამიანებს მანიც გაეგოთ მისი ქვეყნისა და კუთხის ნამდვილი თავგადასავალი. საქმე ის გახსავთ, რომ სოსო მატკავა შესანიშნავდ ფლობს ჩეხურ ენას, შესავლილი აქვს მნ ქვეყნის ისტორია, კულტურა, ეცნობა ყოველ ახლ წიგნსა თუ სტატიას, რაც კი გამოიდის ჩეხეთში საქართველოს შესახებ, იძნს და აგროვებს მასალებს არქივებიდან, ბუკინისტებისაგან, ცდილობს უანგაროდ დახმარებული ყველას კეთილ საქმეში. პროფესიონალისთვის, განათლებული და კარგად აღზრდილი ადამიანი, რომელსაც სტკივა საქართველო, სტკივა თავისი აფხაზეთი! სწორედ მისი ინიციატივით და დიდი ძალისხმევით აფხაზეთის ლეგატიმური უსალესები საპატიო და დააფინანსება წიგნის წარადგინებული და დამდინარებული მნიშვნელობის მიერ მომოვებული ცნობა ცნობილი გერმანელი გეოგრაფის გეორგ ჰენიშის 1577 წელს გამოცემული წიგნიდან (Henisch, Georg — Epitome geographiae veteris et nouae), რომლის 121-ე გვერდზეც, კოლხეთის ზღვის სანაპიროს იგი სამეგრელოს უნიდებს, ხოლო მის მკვიდრთ — ზანას ტომს: დღეს ამ ტო-

1. ჯემალ გამახარიას — აფხაზეთის მოკლე ისტორიული ცნობა;

2. მარიამ ლორთქეიფანიძის — აფხაზები და აფხაზეთი;

3. ლია ახალაძის — ქართული კულტურული მემკვიდრეობა. წიგნს თან ერთგის სოსო მატკავას მიერ საგულდაგულოდ შერჩეული ფერადი ფოტოები.

წიგნი გამოვიდა 2014 წლის ნოემბერში, პრაღაში. სათაურის შერჩევა განაპირობა იმ გარემოებამ, რომ ჩეხების ცნობიერებაში თავისი რეგიონების მიმართ არსებობს წიგნები სათაურით: „სილეზია ჩეხეთის სახელმწიფოს ისტორიაში“, „მორავა ჩეხეთის სახელმწიფო ისტორიაში“. ეს იყო, ასე ვთქვათ ტატეტიკური გათვლა წიგნის გამოცემის ინიციატორის მხრიდან. წიგნის რედაქტორი სოსო მატკავა და მასვე ეკუთვნის წინასიტყვაობა.

წიგნს დართული აქვს მის მიერვე ჩეხეთის საჯარო ბიბლიოთეკაში მიკვლეული 1921-24 წლების ჩეხური გაზეთებიდან ამოკრეფილი უნივალური ცნობები რუსეთის მიერ საქართველოს ოუპატიაზე და ქართველების ნარუბატებელ და მარცხით დასრულებულ თავგანნირულ ბრძოლებზე, რომელიც, როგორც აღმოჩნდა, აქტიურად შექდებოდა იმდრივინდელ ჩეხურ პრესაში. წიგნში აგრეთვე შეტანილია ინტერვიუ რუს თეოლოგსა და მისიონერ ანდრეი კურავთან. მისი აზრით, ახლანდელ აფხაზ-აფსუებს (როგორც თვითონ უნივერსიტატის საერთო არ აქვთ ძველ ქრისტიან ქართველ აფხაზებთან, რომელთა ნაწილიც მე-16 საუკუნეში გაასახლეს თურქებმა და მათ ადგილზე ჩამოასახლეს ჩერქეზები და სხვა კავკასიულები ჩრდილოეთიდან. წიგნს თან ახლავს გამოყენებული ლიტერატურის ურცელი სიაც.

ამ წიგნის თარგმანის ორგანიზება სოსო მატკავას განსაკუთრებით მას შემდეგ დაებადა, რაც პრაღაში უამრავი ანტიქართული და ცალმხრივიდან გაშუქებული წიგნი შემოვიდა მოსკოვიდან და სოხუმიდან.

2010 წელს თბილისში ყოფნისას იგი ესტურია აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ლეგიტიმური მთავრობის წარმომადგენლებს უზენაეს საბჭოში და შეეცადა მათვის ეცნობებინა თავისი წუხილი, რათა ყველას ყურადღება მიერცია ჩეხეთში არასებული ამ არასასიამოვნო ფაქტებისთვის.

მარიკა ლორთქეიფანიძის ვრცელი სტატიის ჩეხურ ენაზე გამოცემის შემთხვევაში მიზანშეწონილი იქნებოდა აფხაზეთში ქართული კულტურული ძეგლების სურათების ფოტოდანართი განმარტებითურთ. სწორედ ამის გამო იგი დაუკავშირდა ქალბატონ ლია ახალაქეს, ვინაიდნა მას ეს თემა უკვე გაკეთებული და დამუშავებული ჰქონდა სალომე კაპანაძესთან ერთად კულტურის სამინისტროს დაფინანსებით გამოცემულ წიგნში. სოსო მატკავა გადაწყვიტა, რომ ლიხნის ტაძრის ქართული წარწერა მოეპოვებინა და ვამეყ დადიანის მე-14 საუკუნეში მოჭრილი ცხეუმური თეთრის სურათები დაემატებინათ წიგნში შესატანად, რაც ძალიან მნიშვნელოვანი და წარმოსახენი ფაქტისთვის.

მონეტის ცხეუმური თეთრის სურათის მოძიებაში მისი თხოვნის საფუძველზე ეთერი ასტემიროვა დაეხმარა და ეროვნული მუზეუმიდან ლიხნის ქართული ლია ახალაქტის მოიცავდა მნიშვნელობიდან და მათვის ეცნობებინა თავისი წუხილი, რათა ყველას ყურადღება მიერცია ჩეხეთში არასებული ადამიანის გამოცემის შემთხვევაში და აფხაზეთის მატკავას განსაკუთრებით მას შემდეგ დაებადა, რაც პრაღაში უამრავი ანტიქართული და ცალმხრივიდან გაშუქებული წიგნი შემოვიდა მოსკოვიდან და სოხუმიდან.

2010 წელს თბილისში ყოფნისას იგი ესტურია აფხაზეთის ავტონომიური რესპუბლიკის ლეგიტიმური მთავრობის წარმომადგენლებს უზენაეს საბჭოში და შეეცადა მათვის ეცნობებინა თავისი წუხილი, რათა ყველას ყურადღება მიერცია ჩეხეთში არასებული ფაქტებისთვის.



მის წარმომადგენლებს მეგრულებს უწოდებენ. მათი ქალაქებია ფასისი და დიოსკურიაო. ეს უნიკალური ცნობაა, იგი ლათინურად არის დაწერილი და მოგვითხრობს ფაზისა და დიოსკურიაზე. ქართულ წყაროებში კი არ გვვდება.

სოსო მატკავას მიერ შეთავაზებული და განხორციელებული იდეა იმდენად კარგი და მოწინებული აღმოჩნდა ჯემალ გამახარიას და შემდგომ გია გვაზავასა და ვახტანგ ყოლბაიას მხრივ, რომ მომავალი წლისთვის ინიციატივა თავიანთ ხელში

აიღეს და გადაწყვიტეს, რომ დააფინანსებენ გამოცემას ინგლისურ, ფრანგულ, გერმანულ, ესპანურ და იტალიურ ენებზე. ვიმედოვნებთ, რომ აფხაზეთის უმაღლესი საბჭო ბიუჯეტიდან თანხას გაიღებს ამ მეტად მნიშვნელოვანი წიგნის სხვადასხვა ენაზე თარგმნის დასაფინანსებლად.

აპალონს, გვინდ დიდი მაღლობა გადავუხადოთ ბ-ნ სოსო მატკავას თავისი კეთილშობილური მიზნის წარმატებით დაგვირგვინებისთვის. ეს მისაბაძია და დასაფასებელი!

ზაზა პაპიძე

„არ დაეცე!“

— თქვენი აზრით, რა არის უკიდურესი გაჭირვებული მდგომარეობა?

— უკიდურესი გაჭირვებაა ის სულიერი მდგომარეობა, როდესაც ადამიანი სასოწარკვეთილებამდე მიდის.

— სად ისურვებდით ცხოვრება?

— არსად კონკრეტულ ადგილზე, შესაძლებლობა რომ ქინდეს ვიმოგზაურებდი მთელს მსოფლიოში და ვიცხოვ-რებდი ყველგან, სადაც მომენტობოდა, გარკვეული ხნის განმავლობაში.

— რა არის უმაღლესი ბედნიერება?

— უმაღლესი ბედნიერება ალბათ ისაა, როცა ხარ მშვიდად, აკეთებ იმას, რაც მოგწონს, შენ გვერდით არიან საყვარელი ადამიანები და გაქვს მომავლის იმედი.

— თქვენი საყვარელი ლიტერატურული პერსონაჟები?

— დონ კიხოტი, დათა თუთაშებია, უან ვალუანი, ჰამლეტი, ძმები კეურაძები... და კიდევ ბევრი სხვა.

— თქვენი საყვარელი ისტორიული პერსონაჟები?

— სპარტაკი, გობრონი, დავით აღმაშენებელი, შალვა ახალციხელი, ცოტნე დადიანი.

— თქვენი საყვარელი მხატვარი?

— ფიროსმანი.

— თქვენი საყვარელი კომპოზიტორი?

— მოცარტი.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად კაცში?

— სამართლიანობას, შემწყნარებლობას, სიტყვის გაუქე-ხელობას, გამზედაობას.

— რომელ თვისებებს აფასებთ ყველაზე მეტად ქალში?

— ქალურობას, ერთგულებას.

— რომელი ადამიანური სათნოებაა თქვენთვის უფრო მომხიბლავი?

— სიყვარული.

— თქვენი საყვარელი საქმიანობა?

— წერა.

— თქვენთვის ნაცნობი რომელი ადამიანი გინდოდათ ყოფილიყავით?

— ის, ვინც ვარ.

— თქვენი ხასიათის მთავარი თვისება?

— მომთხოვნი.

— რას აფასებთ ყველაზე მეტად მეგობრებში?

— მოსმენის უნარს.

— თქვენი მთავარი ნაკლი?

— მიმწობი ხასიათი.

— თქვენი ნარმოდგენა ბედნიერებაზე?

— ბედნიერებაა ის სულიერი მდგომარეობა, როდესაც სიცოცხლე გიხარია.

— რა იქნებოდა თქვენთვის ყველაზე დიდი უბედურება?

— რომელიმე საყვარელი ადამიანის დაკარგვა.

— როგორი გინდოდათ ყოფილყავით?

— ვისურვებდი, ცოტა მეტი იღბალი მქონოდა.

— თქვენი საყვარელი ფერი?

— ვერ გამოვყოფ, ყველა ფერი საყვარელია.

— ყვავილი, რომელიც ყველაზე მეტად გიყვართ?

— მიხაკი.

— თქვენი საყვარელი ფრინველი?

— მერცხალი.

— თქვენი საყვარელი მერცხალი?

— ერის მარია რემარკი.

— თქვენი საყვარელი პოეტები?

— რუსთაველი, გალაკტიონი.

— საყვარელი ლიტერატურული გმირი ქალები?

— ოთარაზნი ქვრივი, დულსინეა ტობოსელი.

— საყვარელი გმირები რეალურ ცხოვრებაში?

— ყველა, ვინც საკუთარზე მაღლა ერისა და მოყვასის ინტერესებს აყენებს.

— საყვარელი გმირი ქალი ისტორიაში?

— ქეთევან ნამებული.

— საყვარელი სახელები?

— არ მაქვს საყვარელი სახელები.

— რას ვერ იტანთ ყველაზე მეტად?

— გაბლენილ, უსაქმიურ, უტვინო ხალხს.

— ისტორიული პიროვნება, რომელმაც თქვენი ზიზლი დაიმსახურა?

— ყველა სამშობლოს მოღალატე ზიზლს იმსახურებს. სამწუხაროდ, ბევრია ასეთი ადრეულ და უახლოეს ისტორიაში.

— საომარი მოქმედება, თქვენი აზრით, ლირსი მეტ-ნაკლები აღტაცებასა?

— დიდგორის ბრძოლა.

— რეფორმა, რომელსაც თქვენ განსაკუთრებით უმაღლეს შეფასებას აძლევთ?

— არცერთს.

— ნიჭი, რომელსაც გინდათ ფლობდეთ?

— ცოტა აღდენი ფულის შოვნის ნიჭს.

— როგორი გინდათ რომ გარდაიცვალოთ?

— მომზადებული, და მინდა, რომ არ ვიწვალო.

— თქვენი სულიერი მდგომარეობა ამჟამად?

— ოპტიმისტური.

— ქმედებანი, რომლებიც თქვენს შემწყნარებლობას იმსახურებენ?

— ყველაფრის პატიება შეიძლება.

— თქვენი დევიზი?

— არ დაცუ!

— თუკი ღდეს მე შესვედებოდით ღმერთს, რას ისურვებით, რომ მას თქვენთვის ეთქვა?

— იმას, რომ მეც ვუყვარვარ.



ტარიელ ნამორაძე

ორი ნოველი

ქალგაფონი ეთერი

ქალბატონი ეთერი თითქმის დარწმუნებული იყო, რომ ფეისბუკი მისნაირი დაჩამიანების გულის მოსაონებლად შეექმნათ. მხოლოდ მას შეეძლო მარტოხელა ადამიანისთვის არსებობის შემსუბურება და მცირე სულიერი სიამოვნების მინიჭება. ფიზიკურ სიამტკბილობაზე ადრე არასოდეს უფიქრია. ახალგაზრდობაში ყოველთვის გამხდარს, ახლა დამჭკრარი უფრო ეთქმოდა. ინტიმურ ურთიერთობებთან ისე იყო დაშორებული, როგორც „აღმოსავალი — დასავალსა“. ასაკში შესულს, უკან უფრო მეტი ჰქონდა დახარჯული, ვიდრე წინ — გასავლელი. ყოველი დღე უფერო და გამჭვირვალე წყლის წვეთებივით წააგავდა ერთმანეთს, ახალი არაფერი ხდებოდა. ხშირად უფიქრია, რა აზრი ჰქონდა, სამოცდაათ წლამდე მიაღწევდა, ოთხმოცამდე, ან თუნდაც ასამდე, როგორც ბებია ტასო, რა შეიცვლებოდა, უკეთეს შემთხვევაში, არაფერი, რეალურად კი დაუძლეურება და სიბერის თანმდევი სწორები წამოყოფდნენ თავს. მარტოხელა იყო. რაც თავი ახსოვდა, მუზეუმში მუშაობდა, და ექსპონატებს ვემსგავსებიო, სიმწრით გაიხურებდა ხოლმე, ოღონდ იმ განსხვავებით, ჩემი დამთვალიერებული დღითიდე კლებულობსო. თუმცა, ცოდვა გამზელილი სჯობს და მთხოვნელ-დამთვალიერებელთა სიჭარბით ვერც ახალგაზრდობაში დაიკვეჩნიდა, ხელი და გული არავის უთხოვია, თვითონ კი უყვარდა ერთი ჭაბუკი, თუმცა მისგან პასუხი ვერ მიიღო, ეს იყო და ეს.

იმ საღამოს ფეისბუკთან ისვენებდა, საინტერესო ინფორმაცია ნახა — ექსკურსია მცხეთაში — ერთდღიანი, გასვლა 12 ოქტომბერს. „ცოტა ეციება, მაგრამ საინტერესო იქნება, თუმცა მე რა მინდა, ახალგაზრდები იქნებიან დროს სატარებლად, არა, ჩემი ადგილი იქ არ იქნება, ხელს შევუშლო მხოლოდ. ეთერმა სხვა გვერდებს გადახსედა, შემდეგ კვლავ იმ განცალადებას დაუბრუნდა: „უყურე, სიაც გამოუქვენებიათ, თორმეტი კაცი უკვე შეკრებილა. ო, ამას ხომ ვიცნობ, კახაბერი, გვერდით კორპუსში ცხოვრობს, სულაც არაა ახალგაზრდა, გურამიც გამიგია, პოეტია, ცნობილი, ხომ არ გავრისკო, იმედია, უარს არ მეტყვიან, ასაკს არავინ კითხულობს. მოდი, ჩავერერები“. თბილისიდან ბოლოს როდის გავიდა, აღარც ახსოვდა. ფეხზე წამოდგა, გაიარ-გამოიარა, ბოტასება სჭირდება, ნეტავი როდის ეცვა უკანასკნელად? კარადიდან გამოიღო და შეათვალიერა. „არაფერი უჭირს, არაა შელანძლული. რა ჩავიცვა, ჯინსს ისევ შარვალი აჯობებს, თბილები დამჭირდება!“ ჯემპრი შეარჩია, მუქი ყავისფერი, სარკესთან დადგა: „ზუსტად სამოცდახუთისას ვგავარ, არც მეტის, არც წაკლების, პენსიონერი კი ვარ, მაგრამ ჯერჯერობით ვმუშაობ, ესეც საქმეა“.

დღილით ათ საათზე შეიკრიბნენ, დღილომში, მაიაკოვსკის ძეგლთან. ქალბატონი ეთერი სრულიად გამოირჩეოდა მოგზაურებისგან — უმეტესობა ერთმანეთს კარგად იცნობდა და ხვევნა-კოცნით ხვდებოდა, მხოლოდ ის იყო მარტო, როგორც ყოველთვის. წინა სკამზე დაუთმეს ადგილი, ფანჯარასთან, ყველა ულიმოდა და საერთოდ, რაღაც ამაღლებული განწყობა სუფევდა, შინაგანი დაძაბულობა თანდათან მოეხსნა, გვერდით მჯდომ გოგონას გამოელაპარაკა, ნათია ერქვა, სტუდენტი იყო და მოგზაურობა უყვარდა. ავტობუსი დაიძრა, უკიდიან კაცების ხმა მოესმა — გამგზავრების და შინ მშვიდობით დაბრუნებისათვის — არაყი ჰქონდათ წამოღებული



თუ ვისკი, ჭიქებმა თანდათან წინ გადმოინაცვლეს, ეთერი-საც შესთავაზეს, უარი უნდა ეთქვა, რადგან არ სვამდა, მაგრამ მოერიდა და პატარა ჭიქიდან მოსვა, ტანში სასიამოვნო სითბომ დაუარა. ავტობუსში ხალხი ახმაურდა, ზოგი რას ამბობდა, ზოგიც რას, ეთერმა თავი მეტად მყუდროდ იგრძნო, თითქოს ამ უცხო ხალხთან მთელი ცხოვრება ჰქონდა გატარებული, ბევრს არ ლაპარაკობდა, მხოლოდ უსმენდა. შემდეგ გზურამმა თავისი ლექსები წაიკითხა, წაიმდერეს კიდეც, ორი კაცი განსაკუთრებით კარგად მღეროდა, სხვები წვალობდნენ, თუმცა ეთერს ეს არ აღიზინებდა, სიამოვნებით გაგრძელებდა მგზავრობას, თუნდაც მთელი დღე. დაახლოებით წახევარ საათში სამათვროს დედათა მონასტერს მიადგნენ, წმინდა ნინოს ადგილები, ნანა დედოფლის და მირიან მეფის, ბერი გაბრიელის საფლავები, აյ ახალგაზრდობაში კი იყო წამყოფი, მაგრამ დღეს ამდენი სიწმინდე სრულიად განსხვავებულად აღიქვა, სანთლები დაანთო, მსუბუქი და სასიამოვნო თავბრუსხვევა იგრძნო, შემდეგ სვეტიცხოველი, ჯვრის მონასტერი, ვიდრე უკან დაბრუნდებოდნენ, პატარა ტყის პირას ადგილი წახეს და მცირე ტრაპეზიც გამართეს. უკანა გზაზე ეთერს თითქოს წლები ჩამოეყარა, ახალგაზრდებიდან ველა გაარჩევდით, ხუმრობდა, იცინოდა და ნატობდა, ეს ყველაფერი უსასრულოდ გაგრძელებულიყო.

ქალბატონ ეთერს მოეჩვენა, რომ ავტობუსი ძალიან სწრაფად დაბრუნდა თბილისში. ის კვლავ იმავე ადგილას გაჩერდა, საიდანაც დილით გამოვიდა. მგზავრები ჩამოსვლას არ პირებდნენ, კიდევ სადღაც გეგმავდნენ გამგზავრებას, რა გაეწყობა, უნდა გადმოსულიყო.

როდესაც მანქანიდან ჩამოვიდა და ასფალტზე ფეხი დადგა, კარი ჯერ კიდევ არ დაეხურათ. მობრუნდა, მგზავრებს მიაჩერდა, სალონში კვლავ სითბო და სიხალისე იგრძნობოდა, ვიღაც იცინოდა, ვიღაც მდეროდა. ეთერი გამოსამშვიდებლად ხელის ანევას აპირებდა, მაგრამ ვერ შეძლო, უცნაური შიშით ელოდა კარის დაკეტვას, თითქოს ბავშვად ჰქონდებო საძილე ოთახში უპირებდნენ ჩაეკეტვას, გასაღების გადატრიალების ხმა უნდა გაეგო, რაც პატარობისას საშინალად არ უყვარდა, ახლა კი კარის გაჭაბუნება მისთვის კვლავ მარტობაში დაბრუნებას წიშნავდა, მარტობისას, რომელიც სასწაულებრივად გამქრალიყო იმ დღეს. ამ ექსკურსისას ქალბატონი ეთერი მშობელს ჩახურებულ ბედნიერ ბავშვად ექცია. ერთ პირობა გაიფიქრა, უკან ხომ არ შევბრუნდეო, მაგრამ მყისვე გულში მწარედ ჩაეცინა — ვინ შესულიყო ხელმეორედ იმავე მდინარეში ან ვის შეეძლო ბედნიერი წამის შეჩერება — არავის. ამ დროს გორგოლაჭებზე მოძრავი კარის უხეში გაჭაბუნება გაისმა — ჭჭრას! ქალბატონ ეთერს ის დევლებური სინამდვილის

დადგომის მაუნტებელი უბედურების ზარის ხმად ჩაესმა. ყველაფერი დამთავრდა. თითქოს მინას დაენარცხა, გეგო-ნებოდათ არაფერი მომხდარიყო, შინიდან არც გამოსულიყო, ეს დღე მის ცნობიერებაში უკვალიდ გამჭრალიყო. დამძიმებული ფეხები ძლივს გადადგა, გაუზნევლად იდგა, ავტობუსს უაზროვ შესცემროდა, რომელიც მგზავრებთან ერთად მთლიან, უფერო სხეულად გადაქცეულიყო და ქალბატონ ეთერს თანდათან შორდებოდა, უკვე სამუდამოდ.

ასეთი სიცივე ზამთრის ყინულიან დღეებშიც არ უგრძვნია, თუმცა გარეთ მაინცდამაინც არ ცირდა, თბილისური შემოდგომა იდგა. მიმოხედა. შორიახლოს სკვერში, სკამზე ახალგაზრდები ისხდნენ, ყაყანებ-

დნენ, ხნიერი ცოლ-ქმარი ავტობუსს ელოდა, შეყვარებულები ნელა მისეირნობდნენ — აქ მხოლოდ ქალბატონი ეთერი იყო ზედმეტი. ტაქსი გამოჩნდა. ხელი დაუქნია. მანქანა გაჩერდა. ჩაჯდა. მძღოლმა შეხედა — საით, ქალბატონო? — ეთერს კინალამ ნამოსცდა — ჩემს მარტობაში, ცარიელ, ცივ, გამოკეტილ ბინაში — მაგრამ ნაძალადევად გაულიმა — თემქაზე, გენაცვალე, თუ შეიძლება! — და ცრემლი ისე მონაბინდა, მძღოლმა ვერაფერი შეინშნა.

შინ რომ დაბრუნდა, სხვა რა ექნა? ფეხისბუკში შეძვრა და სანამ ზედ არ ჩამოეძინა, მანამდე არა უშავდა, ძილში კი ავტობუსი დაესიზმა, ვისკი ჰქონდა გადაკრული, ლოვები შეწითლებული, ფეხზე იდგა და იმ ლექსს ამბობდა, ახალგაზრდობაში თავის შეყვარებულს რომ დაუნერა...

რამ დაასიზმრა!..



მხატვარი ბერდია არაბული

უკუღართა

აცე

აკცი, რომელსაც არ უყვარდა ცესრიზ

წესრიგი პატარაობიდანვე, არ უყვარდა, სამაგიეროდ, უყვარდა უწესრიგობა ანუ, როგორც ამბობდა, თავისუფლება. ყოველთვის ცდილობდა, ყველაფერი უკუღმა ეკეთებინა, დადგენილი წესის სანინააღმდეგოდ. საბავშვო ბალში ასწავლეს ჩანგლის მარცხენა ხელში დაჭრა, დანისა — მარჯვენაში, იძლებული იყო ასეც ეკეთებინა მასწავლებლის შიშით, მაგრამ როგორც კი მასწავლებლი გაშორდებოდა, მაშინვე ჩანგლის მარჯვენა ხელში გადაიტანდა, დანას — მარცხენაში. გვერდით მსხდომ ბავშვებს ამაყად დასცექროდა, დასცინობა მათ მორჩილებას. ერთხელ ორივე ერთ ხელში დაიჭირა, დანაც და ჩანგალიც, მაგრამ საჭმლის ჭამა რომ ვერ მოახერხა, ტირილი მორთო. წვნიანს კოვზით არ მიირთმევდა, თუ საშუალება მიეცემოდა — როცა უფროსები არ უყურებდნენ — მათლაფიდან დაეწაფებოდა, ისე, როგორც კაცები სვამდნენ ღვინოს ფიალიდან. რომ გაიზარდა, სუფრასთანაც უკუღმართად იქცეოდა, აბა, რაღა გამოცვლიდა. ღვინოს არყის ჭიქიდან სვამდა, არაყის — ყანნიდან, წევუღებებზე ხშირად განევ-გამონევაში ხვდებოდა, მაგრამ საკუთარი უკუღმართობით ყველას აოცებდა — საკუთარ დედას ისე შეიგინებდა (საქართველოში პირველად მან შეიგინა ასე

უცნაურად), რომ ირგვლივ ყველა წითლდებოდა, მერე სხვის მაგივრად ლოყაზე სილას იტკეცდა საზარელი ხმით და ირგვლივ ყველა განშორდებოდა — დარტყმულია, ერებანალაო, ასე ამბობდნენ უკუღმართზე. პასპორტში ბეჟანი ეწერა, მაგრამ ყველა უკუღმართას ეძახდა, თვითონაც ბეჟანზე არც გამოიხედავდა. ქუჩაშიც შესაბამისად იქცეოდა, მზვანე შუქინშანზე ჩერდებოდა, წითელზე გადაირბენდა, განრისებული მძღოლები დედას, კარგებს და კეთილებს აგინებდნენ, როგორც წესია, ისე, ტრადიციულად, კაცურად. არც ის აკლებდა „ქათინაურებს“ — საკუთარ ახლობლებს გემრიელად, მამაპაპურად მოიკითხავდა.

— გიურა ეს დარტყმულიო — მთელი ქალაქი ასე ამბობდა, მაგრამ სამსახურში მაინც იღებდნენ, რაღაცის ემინოდათ თუ ერიდებოდათ, კაცმა არ იცის, მაგრამ ათ დღეზე მეტს მაინც არ აჩერდებდნენ, ორმოცდარვა სამუშაო ადგილი ჰქონდა გამოცვლილი.

მშობლები განიცდიდნენ, ტიროდნენ, არ იცოდნენ, რა ეღონათ, როგორ მოქცეულიყვნენ, ხან რას ეტაკებოდნენ, ხან რას. ჯერ საუკეთესო ექიმებთან დაჰყავდათ, შემდეგ ფიტოთერაპევტთან, ჰომეოპატთან, ასტროლოგთან, ჩინური ნემსებით მეურნალთან, მეითხავთან, ბიოენერგეტიკოსთან. ყველასთან საიმოენებით დადიოდა, ბეჯითად იტარებდა მეურნალობას. მაგრამ მეტად ხალისობდა და სიცილ-ხვიხვინი უტყდებოდა, როდესაც ყველა ღონისძიება უშედებოდა, მთავრდებოდა. მეურნალების დაყრილი ფარ-ხმლის ხმა ენთუზიაზმს მატებდა და ნეტარებით განაგრძობდა ცხოვრებას.

ერთ დღეს უკუღმართას კარზე ზარმა დარეკა, იგი მოემზადა კარის არგასაღებად, მაგრამ ზარი განსხვავებულ ხმებს გამოსცემდა, ამნაირად არავის აუჟღერებია. უკუღმართას მოენონა ეს სიახლე, სასწრაფოდ მივიდა კართან და გააღლო, მის წინ ინი ადამიანი იდგა, ერთი — უცხოელი, მეორე — აქაური. უცხოელს გრძელი თამა და წვერ-ულებში ჰქონდა, საოცრად გამხდარი იყო და უაზროდ იღებოდა. მეორე კაცი მისი სრული ანტიპოდი — უწვერულებაში, მელოტი და მსუქანი, სერიოზული სახით იყურებოდა. უკუღმართა საკუთარ თავს არ ღალატობდა, ამიტომ არაფერი უკითხას, მობრუნდა და უხმოდ გაუძლვა მისაღებ ოთხში. სტუმრები სავარძელში მოთავსდნენ. უკუღმართა კარგ გუნებაზე დადგა, სიმართლე რომ ითქვას, უგუნებოდ იშვიათად თუ ნახავდა ვინმე, ახლაც ინტერესით შეცეკრიდა მოსულებს და ეღლოდა, რას იტყოდნენ.

სიჩუმე მსუქანდა დაარღვია:

— ბატონი უკუღ... მაბატიერთ, ბატონი ბეჟან! ეს მეგობარი არის ჰარვე დევიდსონი, ჰაბის შვილი, თვითონაც ჰიპი, გიტარისტი და ქეში. თქვენს შესახებ დიდ ბრიტანეთში მიუვიდა ამბავი, ძალიან დაინტერესდა თქვენი პერსონით და თქვენს გასაცნობად ჩამოვიდა. მე კი ჯუმბერი ვარ, თარჯამანი და მოქეიფე ადამიანი, იმედია, ცოტა დროს დაგვითმობთ. მისტერ ჰარვე ეს ქართული არ იცის, ამიტომ ინგლისურად შეგეითხებათ. მე კი სინქრონულად გადაგითარგმნით.

— კეთილი, — უპასუხა მასპინძელმა.

— ბატონი ჰარვეი ამბობს, რომ მისი მსოფლმხედველობა ჰქონია, იგი გმობს დიქტატს, ალიარებს პიროვნულ თავი-სუფლებას, უგულებელყოფს ადამიანთა მოგონილ წესრიგს და ამ ასპექტით იზიარებს თქვენს ხედვებს. თქვენს შესახებ ბრიტანეთში ბოლო წლებია დიდი ინფორმაციული ნაკადი შემოვდინება, მისტერ ჰარვეიმ უამრავი რამ შეიტყო თქვენი მოღვაწეობის ყველა ასპექტზე. გასაოცარია ბევრი თქვენი მიგნება, მაგალითად, საკუთარი დედის შეგინება, ამ გამოგონებას საქართველოში საფუძველი ხომ თქვენ დაუდეთ, ბატონი ბეჟან, რასაც ყველა საპატიო ბოური, ასევე გინესის წიგნიც აღიარებს. ისე, თქვენ ალბათ შეგიძლიათ ლიცენზიის გაყიდვა, თუ ამაზე როდისმე გიფიქრიათ, ჩემო ბატონო, მისტერ ჰარვეი უკან არ დაიხევს, აუცილებლად იყიდის. მაგრამ მხოლოდ ეს საკითხი არ აღლვებს ჩევნს სტუმარს, მას თქვენი ყოველდღიური ცხოვრება აინტერესებს.

— კეი კეი, ო! — გაიღიმა უკუღმართამ, — მიხვდით, ხომ რას ვგულისხმობ?

— დიახ, თანახმა ხართ!

— კი, მხოლოდ ნანილობრივ. არა ვარ წინააღმდეგი, მისტერ ჰარვეი გაეცნოს ჩემს ცხოვრებას, მაგრამ საკუთარი დედის გინების ლიცენზიას ესე ადვილად ვერ მიიღებს.

— რატომ?

— საჭიროა გარევეული ვადა, ორი-სამი წელი. არსებობს კონკრეტული მოთხოვნები, რომლებიც დეკლარირებულია საქართველოს კონტიტუციის ზოგიერთ მუხლზე დაფუძნებულ განცხადებაზე. ჯერ იქნებით ქვეყანა-ასპირანტი, ყველა პირობის შესრულების შემთხვევაში მწვანე შექი აგენთებათ. მერე უკვე შეეგძლებათ ლიცენზიის ყიდვა.

— გასაგებია, ბატონი ჰარვეი თანახმა. თუ ნებას დართავთ, ორიოდე თვე თქვენს ეზოში იცხოვრება, როგორც ჭეშმარიტ ჰიპს შეეფერება, შემდევ გაუდგება გზას აზის-კენ, ინდოსტრიანში, თანახმა ხართ?

— კი, რა თქმა უნდა. ახლა მაპატიეთ, უნდა დაგტოვოთ, კონსულტაციაზე მექეარება, ბრძენთა ბრძენი ვარლამი მელოდება.

უკუღმართა ქალაქში მეტად პოპულარული იყო, თუმცა აქტიური, გამუღავებულ თანამოაზრენი არ ჰყავდა, ადამიანთა გარევეულ ჯგუფებს ხიბლავდა მისი ცხოვრების სტილი, მაგრამ ხმამაღლა ამის გამოცხადებას ვერ ბედავდნენ, უკუღმართასაც არ სურდა მათი შეკრება და სექტის ან პარტიის შექმნა, თუმცა ყველას პირადად იცნობდა. უკუღმართას მეტადური კონკურენტი მხოლოდ ერთი ადამიანი ჰყავდა, რომელიც მას პოპულარობით უსწრებდა, ეს სწრედ ზემოთ ნახსენები ბრძენთა ბრძენი ვარლამი იყო, რომელთანაც შეხვედრა უკუღმართას მშობლების ინიციატივით მოხდა, რადგან სიკედილის მოახლოებას გრძნობდნენ და შვილის მომავალი აღელვებდათ.

ბრძენთა ბრძენ ვარლამის კართან მთხოვნელ-ვიზიტორთა რიგი არ წყდებოდა. ვის არ ნახავდით აქ — უბრალო მშრომელებს და შემოქმედებით ინტელიგენციას, გამგებლებს, ცეკას მდივნებს და გუბერნატორებს, ფეხბურთის მწვრთნელებს და მეცნიერებს. იგი უძლიერესი ანალიტიკოსი და უნივერსალური ექსპერტი იყო, თუმცა გარევეული სიზუსტით მომავლის წინასწარმეტყველებაც შეეძლო. ვიზიტებში ფულს არ ითხოვდა, ნებისმიერ საჩუქარს სიამოვნებით იღებდა, ვისაც ეს არ შეეძლო, არც მათ აკლებდა ყურადღებას.

როდესაც უკუღმართა შიგნით შევიდა, ვარლამი ფეხზე წამოდგა და მიესალმა.

— გამარჯობა, ბეჟან, როგორა ხარ?

— მაგარ ჯობა, მაგარ ჯობა, ვარლამო, — გაუღიმა უკუღმართამ.

— გავიგე შენი წარმატებების შესახებ: შენობელს ტყუილად არ აძლევენ, შენის წიგნში დაუმსახურებლად არ ხვდებინ, — მიუუკუღმართა ვარლამია, — იქნებ ამ თემაზე გვესაუბრა!

— ვარ მზად ამისთვის! — სხარტად წარმოთქვა უკუღმართამ.

— რატომ აკეთებ ყველაფერს უკუღმა, რატომ ლაპარაკობ უწესოდ, ბატონი ბეჟან?

— რა არის უკუღმა, რას ნიშნავს უწესოდ?

— უკუღმა ნიშნავს დადგენილი წესების უკუღმებელყოფას, გრამატიკის ნორმების დარღვევას, აღიარებული კანონების იგნორირებას.

— კი, მაგრამ ვისი დადგენილია ეს წესები, მაგალითად — გრამატიკის წესები?

— ადამიანების — ფილოლოგების, სპეციალისტების!

— გამოდის, რომ ეს არაა ბუნების კანონი!

— კი, ესე გამოდის.

— მაშინ ნიშნავს თუ არა იმას, რომ სპეციალისტების დადგენილი ნორმა ადრე სხვანაირი იყო?

— დიახ.

— და ხომ ნიშნავს, რომ მომავალში, სავარაუდოდ, ამ წესებს უკვე სხვა ადამიანები შეცვლიან?

— არაა გამორიცხული.

— მაშინ რატომ გიკვირთ ჩემი ქმედებები, იქნებ მე მომავალს ვტვრეტ და მომავლის თვალით ვხედავ ყველაფერს!

— იქნებ!

— მაშინ ვინა უკუღმართი, მე თუ თქვენ?

— კი, ბეჟან, აქ ჩანს შენი ლოგიკა, მაგრამ ფუნდამენტური შეცდომა მოგდის, უნებლივით. ვეცდები აგიხსნა. შენ არღვევ დღევანდელ წესრიგს, რომელსაც ეპრძეო, სამაგიეროდ, ანესებ ახალს, საკუთარს, მაგრამ მაინც წესრიგს. გამოდის, რომ თავად ხარ წესრიგის დიდი მოყვარული, ჩვენზე უარესი.

— ამას როგორ მიხვდი... მგონი, რომ მართალი ხარ! — მოიღუძა უკუღმართა

— დიახ, ასეა, ჩემი ძვირფასო, ჩიხში შეხვედი. ან უნდა აღიარო, რომ უბრალოდ ცდები, ან უნდა მიიღო დღევანდელი რეალობა და იცხოვრონ ისე, როგორც ყველა ცხოვრობს!

— არა, არა, ეს წარმოუდგენელია, ამას ვერ ავიტან, მოვკვდები!

უკუღმართა დაუმშვიდობებლად გამოვიდა გარეთ და ქურას გარეუყვა. სასონარკვეთილმა არ იცოდა, რა გზას დადგომოდა. ღირს თუ არა ცხოვრება, არის თუ არა თავის მოკვდა გამოსავალი მისი მდგომარეობიდან? ეგზისტენციური ფიქრები მოქადალა, ყოფნა-არ ყოფნა ბოლოს არყოფნისკენ გადაიხარა და შინისკენ გასნა, მას უყვარდა, როდესაც იცოდა, რა უნდა გაეკეთებინა. სახლს მიადგა, სხვენში ავიდა, თოვე მოძებნა, ერთი ბოლო ჭერზე დაამაგრა, მეორე ბოლოზე ყულფი შეკრა, თავიდან მამაპატური, შემდევ გადაიფიქრა და ორგინალური ყულფის გაკეთება სცადა, უხერხული იყო თავის ჩამოხრილი სხვისი მოგონილი ყულფით. მცირე ხანს იწვალა, მაგრამ შექმნა სრულიად განსხვავებული სახის ყულფი. კამაყოფილმა სკამი მოძებნა, ზედ შედგა, თავი მოდერნიზებულ ყულფში გაბუყინდა. ფეხის გაეკრალა იყო საჭირო, მაგრამ მიხვდა, რომ საოცარი სტანდარტული მეთოდით იცოდა, მერე წარმოიდგინა, ათასობით თავისიმეტყველი, თოკზე ჩამოკიდებული ადამიანი და მათ შორის უკუღმართა.

— არა, ვერ მოგართვით, — დაიღრიალა მან, — აღარ მინდა ეს ბანალობა.

მერე ბრძენთა ბრძენი ვარლამი მოაგონდა, ძირს ჩამოვიდა, ჩემი დედაო, უნდა ეთქვა ტრადიციულად, მაგრამ თქვენი დედაც, აღმოხდა და სიმრის სიცილი აუტყდა, მიხვდა, მერე წარმოიდგინა, ათასობით თავისიმეტყველი, თოკზე ჩამოკიდებული ადამიანი და მათ შორის უკუგ არაფირით გამორჩევა.

კობა ცხაკაია

ବ୍ୟାକିନୀପୁରି ଜୀବନ କିମ୍ବା ମହାତ୍ମା ଗାଁନ୍ଦୀଙ୍କାରୀ ମହାନ୍ତରାତ୍ମିକ

მოქანდაკი პირნი:

ოსტატი
აბიტურიენტი
ავტომოს „ავტომო“
აბიტურიენტი
მძარცველი
ავტომო
ქალი

ქორო — ორი ან სამი ადამიანისგან შემდგარი ჯგუფი, რომელიც აქ აღწერილი დრამატული მოქმედების ან წარმოოქმული მონილოგების დროს საჭირო ხმასურებს გამოსცემს ფონის ან სასურველი კონტრასტის შესაქმნელად...

(ისმის ნიავის, ჩიტების ჭიკვიკის და უუუნა ნვიმის ხმა, ზოგჯერ ელავს და გრუბუნებს. გაზაფხული მოდის)

ავტორი — როგორ უნდა გავიგოთ, გავიაზროთ და ჩავწევ-
დეთ ურთიერთობის მექანიზმს და ბუნებას დიდ ქალაქში?..
თითქმის უმეტესა ამბავი, რაც ორ საპირასიპირო სქესს შორის
დამიკიდებულებას ეხება, დაწერილია სოფლის გარემოსათ-
ვის, ან ზოგ შემთხვევაში ისეთი სცენებისთვის, რომლებიც
თითქოს ქალაქში ხდება, მაგრამ სინამდვილეში ურთიერთო-
ბის რიტმი, დინამიკა და გრძნობების მექანიკა პასტორალუ-
რია!.. ანუ სოფლური! (**მანქანის კლასონის ხმა.** მანქანა მოძ-
რაობს სოფლის არცთუ კეთილმოწყობილ გზაზე)

„အဖြူရှင်း“ „အဖြူရှင်း“ — ရာစွမ်းစွာ အမ တွေ့မာစံ လာပါရာကို?.. ပါရာဂွဲ ပျောက်စွာသာ၊ မာဂွရာမ ဖျာဖွေ့ကြရ နဲ့ ငိုက်ရှုကြုံလဲ!.. ဒေဝါ၊ ဤရတ စာသွားရှု ပျော်ဆောင်ရွက် ပြန် ပါသည်။ ပြန်လည် ပျော်ဆောင်ရွက် စာသွားရှု ပျော်ဆောင်ရွက် ပြန် ပါသည်။

ଅନ୍ତିମରୀ — ମାଗରାମ...

„ავტორის „ავტორი“ — მაგრამ ერთხელ სტეფანეს მანქანა დაეკაბა! არაფერი სერიოზული... ერთ- ერთი საყვარლის სახლისკენ ველოსიპედით მიმავალს... (ველოსიპედის ხმა)

— ავტორის „ავტორი“ — ეს ქალბატონი სხვათა შორის მეორე საყავარლის მოპირდაპირე მხარეს ცხოვრობდა. ჰოდა, გადადიოდა გზაზე უადგილო ადგილს და უეკრად გაჰკრა მანქანამ. (დამუხრუჭების და დაჯახების ხმა)

ავტორის „ავტორი“ — სტეფანე ინერციით პაერში ააგდო
და განათების ბოძს მიანარცხა... დონ უუანმა ცოტა ხნით გო-
ნება დაკარგა... ამ დროს საოცარი სიმსუბუქე იგრძნო და
(ქარის ხმა)

ავტორის „ავტორი“ — თითქოს მოსცილდა თავის ხორციელ სხეულს! იდგა სტეფანეს სული სველ ასფალტზე გართხმულ საკუთარ თავთან... და დაბნეული, ამავე დროს უსაზღვროდ ბედნიერიც, აქეთ-იქით იყურებოდა! აზრზე ვერ მოდიოდა რა ხდებოდა ირგვლივ! ატყდა ჩოჩქოლი...

(ისმის ხედი — „გამოიძახეთ სასწრაფო! ხომ არ მოკვდა? ვა-
იმე, ვაიმე!..“)

ავტორის „ავტორი“ — გამოცემდნენ საყვარლებიც — მანქანის მძღოლიც, რომელიც მსუქანი, ორმოცსმიტანებული, შეუხედავი ქალი აღმოჩნდა! ეს შეშინებული ქალბატონი იქვე იდგა, თავის მსხვერპლის ნინ და უსუსურად აცეცებდა თვალებს!.. სტეფანეს უცინებოდა და ეხალისებოდა კიდეც! მან ასეთ არაპუნებრივ მდგომარეობაში ერთი უცნაური თვისება აღმოჩნდა! ესმოდა ყველა იქ მყოფის გულისძგრა, მეტიც, შეეძლო ჩაეხედა ყოველი მათგანის სხეულში და დაენახა შინაგანი ორგანოები, სისხლძარღვები, ფილტვები. გულის პარკუტების რიტმული მუშაობა! ტვინის ქიმიური ცვლილებები, ენის მოძრაობაც კი დამუწულ პირში! (გულის ძვერის ხმები, რომლებიც დრამერის ხეებში გადადიან)

ავტორის „ავტორი“ — ყურადღება მიაქცია, რომ ყველა გული სხვადასხვა რიტმსა და ტაქტში ძეგრდა! მხოლოდ ორი ადამიანის გული იყო ერთნაირი! ერთ მექანიკას, ერთ ცხოვ-რებისეულ მექანიზმის წარმოადგენდა! ეს აღმოჩნდა სტეფა-ნეს და იმ შეუხედავი ქალბატონის, მანქანის პატრონის, მძღოლის გული... ეს რიტმი იმდენად მშობლიური და რაღაც ამოუცნობი სითბოს მომტანი იყო სტეფანესთვის, რომ ქალი იმნუთს ვე შეუყვარდა! მართალია, მას საყვარლებიც უყვარ-და, მაგრამ ეს ახალი გრძნობა ცვეთდა და აუფერულებდა სავსემარტიან, გრძელფეხებიან გრძნობებს, რომლითაც აქამდე სულდგმულობდა მამაკაზის გნებიანი გული!

„ავტორი — ეს შეუზედავი ქალი შეუყვარდა?
ავტორის „ავტორი“ — მეტსაც გიტყვი! რობორცკი გი გაახილა

କୁଳ ହେଉଥିଲା ଏହାରେ ପାର୍ଶ୍ଵରେ ଗୁରୁତ୍ୱରେ... କେବୁ କୁଳ ହେଉଥିଲା
ତପାରୀ! ଏହି କୁଳଙ୍କ ନେବେତ୍ତାଙ୍କ ବେଳିଥେ... ତାପିଲିକୁଣ୍ଡ ମିଠିଠିଲା ଏବଂ ଉତ୍ତରା.
ଅକ୍ଷିମର୍ଦ୍ଦି — ତୁ ଆଖିରୁ?

ავტორის „ავტორი“ — ბახ! ბა — ბახ! ბა — ბახ!..
ძალა — ბახ! ძალა ბა — ბახ!

„ავტორის „ავტორი“ — გულის ტაქტი გაახმოვანა!
— ეს რა შესაძლოა?

ავტორი — ქერქე? ავტორის „ავტორი“ — აკოცა! მინდა გითხრა, რომ ეს კოც-

ნა ძალიან გამომწვევი და ვნებიანი იყო! იმდენად გამომწვევი, რომ ადგილზე მოსულმა პოლიციამ ისინი შეუფერებელი და

ამორალური საქციელის გამოც კი დააკავა!.. ეს ავარიაც და, შესაბამისად, სასიყვარულო სცენაც სკოლის წინ თამაშდებოდა და აღვ ზენებულმა სტეფანემ, მიუხედავად მსუბუქი ტრავმისა, საკმაოზე მეტი მოინდომა!.. ქალს გახდაც კი დაუწყო!
ავტორი — ქალს გახდაც კი დაუწყო?!

„ავტორის „ავტორი“ — ქალი არანაირ წინააღმდეგობას არ უნდა! პირიქით, მონუსხული იყო მდგომარეობით! ეს, აღბათ, დაბნეულობის, ნერვების დაძაბვის, ქალური პრობლემების ან სულაც..
„ავტორი — ან სომხა?“

အဒုက္ခဏာ — ၁၆ ပြောလာဖူ? အနိမ်များ၊ အနိမ်များ “ — စာသို့အတွက်စာမျက်နှာရဲ့ အာမြတ်ဆုံး

ԱՅՄՐՈՒԹԻՒՆ — օչ առ օճախազբյու ջր տուլությանց-
լու սովորական ամրապնդեպնդու մըյէանուուն նուանու ոյու... Ֆռու,
մի մոմենցիմ ս կը գուանցէ դա ևս կալուց ցընճոնծնեն, րոմ շրտ
րութմին ւեղարոնծնեն. օձուց տազուանու ծեղոնուրցին գասա-
լցի, րոմլուաւ նաւելու մօմացլուս կյան միմացալ սովորական-
լուս մանքանա դայշուանցնեն! շրտնու դա շրտուաննու ոյցնեն! մա-
տու որցանիծմու մըյէանուրու րութմու շրտմանցւու դայթեցա դա
ամ շրտուանուամ ածալու գրայէիտորու, ածալու ւեղարուցինու ոյց-
լու շեշմէն!.. ամուս մըյր ս կը գուանցէ... ցարդաւայմնա.

(ისმის მსუბუქი მანქანის ძრავის ხმა, მას უერთდება სხვა-დასხვა სატრანსპორტო საშუალებების ხმა.)

ავტორი — (ოსტატის ხმა გაისმის ხმის გამაძლიერებელში) გამარჯობა! სალამი ყველას, აქ შეერებილთ, და მათ, ვინც თქვენ გგულშემატებივრობთ! გილოცავთ ახალი სასწავლო კურსის გახსნას, უფრო სწორად, დამკიდრებას! ჩვენი კურსი უნიკალურია! მსოფლიოში არა აქვს ანალოგი და, აქედან გამომდინარე, პასუხისმგებლობაც ბევრია და, როგორც ვხედავ, ინტერესიც! ვნერვიულობთ ყველა, მაგრამ არ გვემინია! ანუ როგორც სიმღერაშია... (მღერის)

„ახლა შენ მთელი მსოფლიო გიყურებს, არ გეშინია?

— არაა! მერე, როდესაც ლამპიონებიი...

(ისმის ძრავის ხმა. ოსტატი ხველებას იწყებს)

ავტორი — ამიტომ გთხოვთ, მთელი გულისყრით მოეკიდოთ მისაღებ ტურებს, მოახდინოთ მობილიზება, შეასრულოთ დაკისრებული ვალდებულებანი და პირნათლად განახორციელოთ დავალებები, ნარმატებით ჩაბაროთ და მერე... მერე კი... ისწავლოთ, ისწავლოთ! ისწავლოთ! და საბოლოოდ გახდეთ პროფესიონალი...

აბიტურიენტი — (აწყვეტილებს) რა საგნები იქნება ჩვენს სასწავლებელში?

ავტორი — (ამაყად) მეტყველება! რიტმიკა! ოსტატობა! მოქმედების ტაქტიკა! ნაციონალური და კლასიკური სვლა-მიხვევ-მოხვევა! ვოკალი! მექანიკა და მოძრაობის წესები!

აბიტურიენტი — მაგას ინსტიტუტშიც კი გავდიოდით ბაკალავრიატზე, ანუ ახალი თითქმის არაფერია!

ავტორი — (აღძფოთებული) რას პრძანებთ, ახალგაზრდავ?!. შეიძლება საგანთა სილაბუსებს სათაურები ერთნაირი ჰქონდეს, მაგრამ აქ მთავარია შინაარსი, შიგა-მექანიკა! სტრუქტურა!

აბიტურიენტი — ყველა მაგას ამბობს!

ავტორი — (აღძფოთებული) როგორ გეკადრებათ, ახალგაზრდავ?!

აბიტურიენტი — მეტადრება არა... ველოსიპედი!

(სამარისებური სიჩქარე ჩამოვარდება)

ავტორი — (აღძფოთებული) ვ ე ლ ო ს ი პ ე დ ი ს ს ხ ე ნ ე ბ ი - ს ა ს პირი გამოირცხეთ! თუ შეიძლება გვერდით ბოქსში მიძრობანდით და იქ აგისხინით ყველაფერს!

აბიტურიენტი — ხელი არ მახლოთ! ეს რა არის? როგორ მიძებავთ. მე ურნალისტი ვარ. არ მინდა ბუქსირიით!

ავტორი — (თავისთვის) ბუქსირი კი არა, ანაჩერი! ლიტერატურულად გამართულად ვერ ლაპარაკობს და ველოსიპედის თქმას კადრულობას?! და თან აქ, ჩვენს დაწესებულებაში აქვს სურვილი მოხვდეს!..

(ირთვება მექანიზმები და მათ რიტმულ ხმაურზე ავტორი აგრძელებს ხილყას)

ავტორი — (ავტორის ხმა გაისმის ხმის გამაძლიერებელში) ალბათ დაკვირვებისართ და აღმოგიჩენიათ, რომ სამყაროში ყველაფერი მოძრაობს. თქვენ ტროტუარზე მოსეირნე აკვირდებით ქუაში მოძრავ ავტომობილს. ქარის დროს ხის ტოტები მოძრაობენ, მთის მდინარეში აბობოქერბული წყლის ნაკადი თავქუდმოგლეჯილი მიისწავის ზღვისა თუ ეკანისკენ, და-მის განმავლობაში მთვარე მოძრაობს ცის კაბადონზე და ა.შ... დაფიქტურულსართ იმაზე, რომ თუ რა არის საერთო თქვენს დაკვირვებასა და მოძრაობას, მექანიკას შორის? ან რა არის საერთო ყველა იმ ხმაურსა თუ მუსიკას შორის, ეს იქნება გემის გუგუნი, მატარებლის დრინდრინი, თვითმფრინავის დღუნ-დღუნი, შიგაწევის ძრავის ლულუნი... თუ სასამოვნო სიმტკიცა, რომელსაც ვისმენთ, და მოძრაობას, მექანიკას შორის?.. თუ ხართ ოდნავ დაკვირვებული, ირგვლივ უამრავ სხვადასხვა სახის მოძრაობას აღმოაჩენთ... ავირჩევთ ბუქებრივი და ხელოვნური მექანიკას, ადამიანის აზროვნების, სამყაროს შეცნობისა და ლეთიური ზეშთაგონების, მაღლის უნიკალურ ფენომენს — ვ ე ლ ო ს ი პ ე დ ს ! მოძრავი ველოსიპედის ბორბალი მისი ღერ-

ძის ირგვლივ წრიულად ბრუნავს. მაგრამ გარდა ამისა თქვენ ხედავთ, რომ ველოსიპედი და შესაბამისად მისი ბორბალი გადადაფილდება გზაზე. ამ მარტივი დაკვირვებით აღმოვაჩინოთ, რომ გზაზე ველოსიპედის ბორბალი ორ მოძრაობას ასრულებს. ის ბრუნავს მისივე ლერძის გარშემო, ასეთ მოძრაობას წრიულს უწნოდებთ, და ამავე დროს ბორბალი მთლიანად მოძრაობს გზის გასწვრივ. ესაა მექანიკის პირველი სილრმე, რომლის მეშვეობითაც ჩვენ დაგონებულ სამყაროს ცნობიერების ახალი და ყველაზე სრულფასოვანი გზის შემეცნება! მექანიკა ჩვენი დღევანდელობის უდიდესი სიბრძნეა, მთავონებაა, ნიჭია, პატრიოტიზმია, შემოქმედებაა და ამის პირველი და უდიდესი მაგალითა ველოსიპედი! ველოსიპედი... მოძრაობის ეს ჯვრისდონის სიმბოლო... ვე-ლო-სი-პე-დი... (მანქანის ძრავის ხმას უერთდება ველოსიპედის გარს ხმა) პატივი ეცით ველოსიპედს და ხშირად და აგდებულად ხუ ახსენებთ მას!.. ცოტა ხნით დაგტოვებთ და მალევე დავპრუნდები!

(ისმის ძრავის ხმა, მას უერთდება მოტოციკლის ძრავის ხმა. ისინი თითქოს ეჯიბრებიან ერთმანეთს.)

აბიტურიენტი — (თავის იმართლებს) ველი შეიძლება წარმოვიდგინოთ როგორც უსასარულო რაოდენობათა ნაწილაკი. გოლდფატების თავის კლასიკური მექანიკის წიგნში აქვს მშვენივრად აღწერილი. ეს 1926 წელს უკვე გადაჭრილი პრობლემა იყო, ველის კვანტური თეორია თითქმის იმავე დროს შეიქმნა, რაც კვანტური მექანიკა. არ ვიცი, ამაში რა პრობლემას ხედავდა აიმტანინი. არსებობს დაკვანტივის რეცეპტი, ეს რეცეპტი ველისთვის და ნაწილაკისთვის თითქმის ერთიდაგივევა. ნაწილაკისთვის დაკვანტივის რეცეპტი არის უსასარულობაში. ველისთვის კრონეცერის სიმბოლო უნდა შეცვალო დელტა ფუნქციით. მერაზეც უსაუბრობ, ეგ რეალური პრობლემაა, მარტივი პროცესის ალბათობები უსასარულობა გამოიდიოდა და ველის კვანტური თეორია პრობლემა ბუქსირია... ჩემი მექანიკის შემეცნების დონე გასაგებად ავხსენი?..

ავტორი — იცით რა მაინტერესებს, როგორ მოხვდით აქ?.. ვინ მოგიყვანათ?

აბიტურიენტი — ჩემით მოვედი, და თუ მომინდება, დავრჩები კიდეც! რა, არ მოგწონეართ?

ავტორი — ძალიანაც მომწონებართ! დაკვანტივის რეცეპტიც კი იცით! თან მყარ არგუმენტსაც ვხედავ — ოთხცილინდრინი, კლასიკური ფორმა, ნამდვილი ამერიკული „ჩოპერი“... მაგრამ ეს ხმა?

აბიტურიენტი — რა ხმა?

ავტორი — მეონი... ჩი... ჩი... აბა მოუმატეთ ბრუნვებს!

(გატულებს ძრავის ხმა და ის საბოლოოდ გადადის ტელევიზორის ხმაურში, სადაც პირდაპირი ტრანსლაცია მიმდინარებს ავტორბოლიდან.)

ავტორი — გამორთე ბოლოს და ბოლოს ეგ ტელევიზორი, ან დაუწიეთ, ან ყურსასმენებით უსმინეთ, ან გადააგდეთ... აუტანელია ეს ხმაური. დრნდრნდრნდრნ და დრნდრნდრნდრინი!.. სხვა არხებიც არსებობს... ალარ შემიძლია ამ ფორმულა ერთას შეჯიბრების მოსმენა... ხან ფორმულა ერთიო, ხან ავტო-არხი, ხან მექანიკა... სხვა რამე არ არსებობს?

ავტორის „ავტორი“ — მაგალითად?

ავტორი — მაგალითად... მაგალითად... ველოსიპედი! ტურ დე ფრანსი!

ავტორის „ავტორი“ — (იცინის) ველოსიპედი! ველოსიპედი!?

ავტორი — გაამოორთე ერთეულების ტელევიზორი... მიყვირის! (ყვირის) მე ნარმოსახვის ნაყოფი ვარ, მაგრამ მეც მაქეს უფლებები!.. ან თვითონ გადართე, ან ნულარ მიყვირი!

ავტორის „ავტორი“ — ამ ტელევიზორის შესაძნად ერთი კვირა ვმუშაობდით. არ დაგავიწყდეს. თან ვინ გიშლის, გადართე!.. ნარმოიდგენის აქ, რომ ორნი ვართ, და სულ მიყვირის... მიყვირის! (ყვირის) მე ნარმოსახვის ნაყოფი ვარ, მაგრამ მეც მაქეს უფლებები!.. ან თვითონ გადართე, ან ნულარ მიყვირი!

ავტორი — (მუდარით) ამჟამად ძალიან საინტერესო რადაცას ვწერ და...

ავტორის „ავტორი“ — ბებიშენისამ!

ავტორი — (ყვირის) რააა... იცი რას გეტყვი? შენ, რომ მე არ ვიყო, ანუ მე არ ვიყო შენ — მე შენ გიჩვენებდი სეირს!

ავტორის „ავტორი“ — რეგევენი! რე-გე-ვე-ნი! — ნიშნავს ამაყს, რომელიც ილუზიებში ცხოვრობს! საერთოდ იცოდე, მე სხვა ჩემნაირებთანაც მქონია საქმე და შენ უნიკალური შემთხვევა ხარ! პიროვნება, რომელსაც...

ავტორი — არ არსებომ, დამოუკიდებლად გადაადგილება არ შეგიძლია, თუ მე არ წარმოგიდვინე... ჩვეულებრივი ადამიანის ამბიციები კი განუხებს და ამიტომ ჩემზე ანთხევ შენს ღვარძლს!

ავტორის „ავტორი“ — თახედი!

(ისმის სახეში ხელის გარტყმის ხმა)

ავტორი — შენ საერთოდ რა გესმის ხელოვნების, მოძრაობის, აზროვნების, მექანიკის, გრძნობების, შემცნების!..

ავტორის „ავტორი“ — ხორცმეტი!

(დარტყმების ხმა)

ავტორი — (ტკივილისგან ძლივს ლაპარაკობს) ერთი დეგენერატი წარმოსახვა ხარ, ჩემს ტვინში ჩამქვრალი და შენი შიშით ნახევარი მეტრის სიგანის შემოქმედების პილიკუნეც კი ვერ გამივლია... მეშინია, არ წავიქცე!

ავტორის „ავტორი“ — მერე ველოსიპედისთვის კი არა ეგ ბილიკი, არა-მედ ფეხით სიარულისთვის! ტარება მანიც იცოდე წესიერად!

ავტორი — ბილიკი ჩემია და მინდა ველოსიპედით გავივლი, მინდა ფეხით! შე მართლა მოჩვენებავ!

(დარტყმების ხმა)

ავტორის „ავტორი“ — (ღრმად სუნთქვას, ყოველი ფრაზის შემდგომ მორიგ დარტყმას აკეთებს, ავტორი კრუსუნებს) არა მარტო რეგვენი, ქვეშაფისაც კი ხარ! (დარტყმა) გენიალური აზრები... (დარტყმა) რა გენიალური აზრები გიჩნდებოდა მაგ გოგრაში და იმათ ვერ შესსხი ხორცი და ახლა რას აკეთებ? (დარტყმა) ახლა რის დანერას აპირებს?!(დარტყმა) „პოზორი“ და თავის მოჭრა! (დარტყმა) როგორ მოგწონს ასეთი მექანია? (დარტყმა) რამდენ მოძრაობას ხედავ ჩემს აპერკოგსა და შენს დავარდნაში? (დარტყმა)

ავტორი — (ყვირის) ერთს, შე მართლა ჩობანო!

(დარტყმის და დაცემის ხმა)

ავტორის „ავტორი“ — რა თქვი?

ავტორი — (განეცვა) ჩობანი თუ ჩობალი! რაშია საქმე?

ავტორის „ავტორი“ — ჩობალი! ჩობალი — სალნიკია!

(მოტოციკლის ძრავის ხმა)

ავტორი — ჩობალის — სალნიკის ხმა არ მომწონს თქვენს ძრავში!

აბიტურიენტი — რა ჩობალი... ახლახან შევიძინე!

(მოტოციკლის ძრავის ხმა)

ავტორი — გესმით?

აბიტურიენტი — ჩ ო ბ ა ლ ი! (ტრაგიკულად) ჩ ო ო ბ ა ა ლ ი ი!

(მოტოციკლის ხმა ნელ-ნელა იკრება)

ავტორი — (ავტორის ხმა გაისმის ხმის გამაძლიერებელში) ჩვენ ვაპირებთ ახალი სიტყვა ვთქვათ ხელოვნებაშიც და მექანიკაშიც! გავაერთიანეთ ისინი და ჩამოვაყალიბეთ დრამატურგიის ისეთი ფორმა, რომელიც მექანიზმს აქცევს მსახიობად, ხოლო ადამიანს მის ნიჭად და სულიერებად! ეს შემოქმედების ახალი ფორმაა, მექანიზებულ-შთაგონებითი ფორმა! პირველი მექანიკური, შიგაწვის დრამატული თეატრი მსოფლიოში! (კლაქსონების ხმა) ძვირფასო აბიტურიენტებო, გილოცავთ შემოქმედებითი ტურების დაწყებას! გისურვებთ წარმატებებს და დე გაიმარჯვოს არა (ცხენის ძალამ, არამედ შიგაწვის იღუმალებამ! გაფრთხილებათ — გიბრიდებს და ელექტროძრავებს ეხებათ! თქვენ სხვა კორპუსში და სხვა დროს გენებათ გამოცდები! ახლა კი ქედი მოვახაროთ მის უდიდებულესობის გელოსიპედის წინაშე!

(ზუზუნი გადადის ძრავების ხმაურში და კულმინაციას აღნევს. უცრად წყდება)

ავტორი — მაშ ასე, პირველი ტური! ლექსი, ანუ მხატვრული მეტყველება შიგაწვის მექანიკში!

(ზუზუნი და შორეული კლაქსონის ხმები)

ავტორი — ავტომატიკა დადექით აქეთ მხარეს, მექანიკა კი აქეთ! თქვენ საით, ხომ გითხარით, ავტომატიკა აქეთ-მეთქე!

აბიტურიენტი — (განაწყენებული) მექანიკა მაქვს! რა შემატყეთ ავტომატიკის!

ავტორი — (დაპირული) მაპატიეთ, უკაცრავად და შევცდი! დიზაინი ამერია... (ხმას ფარავს დიზელის ძრავის ხმა...)



მხატვარი ალექსანდრე სლოვინსკი

ავტორი — ეს ვინდაა კიდევ?

(ძრავის ხმა უფრო ძლიერდება.)

ავტორი — (აღშფოთებული) გათიშე! როგორ გაბედე და აქ ასე უაპელა-ციოდ შემოაჭერი! ვინც უნდა იყო, ჩემთვის ამ შემთხვევაში ჩვეულებრივი აბიტურიენტი ხარ... ეს, ღმერთო ჩემო ეს ხომ ტ-ა-ნ-კ-ი-ა?

ქალი — ტანკია მააშ! ვერტმფრენის ძრავაზეა, ხო მაგარია!

ავტორი — (დაპირული და შეშინებულია) ტანკი, ტ ა ნ კ ი! ნამდვილი ტანკია?

ქალი — არც გაახურო!

(ძრავის ხმა უფრო ძლიერდება.)

ქალი — (ხმა სანტიმენტალური უხდება) დიდი ხანია ვიცნებობდი მსახიობობაზე და მაქვს სურვილი შევასრულ ჯულიეტას როლი, დეზდემონას როლი, ოფელიას როლი, დულსინეას როლი, უანა დ'არკის როლი, ვასა ჟელეზოვას, ნინა ზარეჩნაია...

ავტორი — (აწყვეტილებს) კი მაგრამ, ჯერ ეგებ გეცადა ნორმატური ტრანსპორტით, მექანიზმით გამოცხადება, მერე მისაღები ტურების გავლა, მერე სწავლა და მერეე... უკვე...

ქალი — არც გაახურო! ხომ არ დაგავინყდა, ეს ტანკია?

ავტორი — ტანკია — ძრავა მოდელი — ბ92(2, დიზელის, თორმეტცილონდრიიანი, ოთხტატეტიანი, ათასი ცხენის ძალა თრიათას ბრუნვა ნუთხება! მაგრამ რატომ ტანკით?

ქალი — (იცინის) რომ არც და ვერც გაახუროთ!

(ძრავის ხმას ერთვის ტანკის კოშკის ბრუნვის ხმა)

ავტორი — (რბილად, შემპარავად) ყველა-ფერი გასაგებია, მაგრამ მაინც საიდან ამდენი ამბიცია? რატომ? განცხადებაშიც ნათქვამი

იყო და სარეკლამო რგოლშიც ზუსტად ახსნილი, რომ თითოეულ აბიტურიენტს არ უნდა ჰქონდა 90 ცხენის ძალაზე მეტი მოთხოვნა! დანარჩენ სმძლავრებს და ბრუნვათა სიმრავლეს განათლებასთან ერთად მივაწვდიდით მსმენელებს! ტანკებად და სხვა საპრძლო ტექნიკად რომ არ იქცნენ და ბოლომდე დარჩნენ ხელოვნების იდეალურ მექანიზმებად!.. ტანკად, ჰაუბიცად და კატოუშად რომ არ იქცე, განათლებასა საჭირო!.. (ხმა-დაბლა) მარტო ჩემთან ან ჩემნაირებთან ურთიერთობა არ კმარა! (ხმა-დაბლა) სილამაზე, მშვენიერი სქესი, სექსუალობა, მენეჯმენტის ცოდნა და ამბიციები დანგრევის მეტს არაფერს იძლევა მექანიკასა და სამყაროსეულ მოძრაობაში!

ქალი — (იცინის) სხვა დროს სხვანაირად ჭიკჭიკებ!

ავტორი — (ლიზიანდება) აქ კი რა ხდება?.. რა ხდება? აქ ჩვენ ხელოვნებას უნდა ვეზიაროთ და ბოლოს და ბოლოს შევქმნათ პირველი მექანიკური, შეგვის თეატრი მსოფლიოში! თქვენ კი აქ ტანკებით მოდიხართ?!

(ისმის ლულაში ჭურვის შესვლის ხმა.)

ქალი — (ცინიკურად) სილამაზე, მშვენიერი სქესი, მენეჯმენტის ცოდნა და ამბიციები დანგრევის მეტს არაფერს იძლევა? აბა ვცადოთ?

(ისმის ლულაში ჭურვის შესვლის ხმა.)

ავტორი — (შემნებული) რას აპირებ?.. ვერ გამიგე! არც კი მითიქირია შენი გადიზიანება!.. ძვირფასო, ტანკს არა აქვს მაჭუტი და უიმისოდ შეუძლებელია ელემენტარული „აი-იას“ განხორციელებაც კი! გამიგე, ელემენტარულ დრამატულ დავალებას ვერ შესარულებთ! ტანკს არა აქვს ნარმოსახვის მექანიკა! ის პირდაპირ კავშირშია უკუკავშირთან! გამიგე?

ქალი — ტანკს ყველაფერი შეუძლია!

ავტორი — შეუძლია? შეუძლია, ნამდვილად შეუძლია!.. მაგრამ... აი, ავილოთ ელემენტარული საგზაო უსაფრთხოება და სიურთხილე — ის ვერ აჩვენებს, საით უნდა მუშავოს ან მოუხიოს! უამისოდ კი შეუძლია კლასიკური და ამასთან ელემენტარული მონოლიტი ნარმოთქვას: „ყოფნა?.. არყოფნა?.. საკითხავი აი ეს არის?..“, ან ლექს წარითხოს: „მარკეპი შეუძლი ბანაკს/ქარი ჩამიჩუმით ქროდა, ვინექ რომელილაც ბალახს/უცემ ქალის სუნი ჰქონდა.“ — ნარმოიდებინები ტანკი, რომელიც ამ სიტყვებს ამბობს? ვერ ნარმოიდები!.. მაგრამ შენ ხომ ქალბატონი ბრძანდები და მა-მაკაცის მონოლიგის დეკლამიცია როგორ შეგძედო...

ქალი — ჩემს ტანკს ყველაფერი შეუძლია!

ავტორი — მაშინ ათქმევინე! „ყოფნა?.. არყოფნა?.. საკითხავი აი ეს არის. სულდიდ ქმნილებას რა შეჰვერის? ის, რომ იტანჯოს.. მოსპოს სიცოცხლე... ბოლო მოუღოს... მიიძინოს... სხვა არაფერი...“

ქალი — (დაბნეულია) როგორ?

ავტორი / ქალი — (ერთად. ოსტატი მთელი გრძნობით დეკლარილებს, ქალი ცდილობს მას მიბაძოს, მარცალ-მარცვალ კითხულობს) „ყოფნა?.. არ ყოფნა?.. საკითხავი აი ეს არის.

სულდიდ ქმნილებას რა შეჰვერის? ის, რომ იტანჯოს და აიტანოს მჩაგრავ ბედის ნეშტრითა გმირვა, თუ შეებრძოლოს მოზღვავებულ უბედურებას და ამ შებრძოლვით მოსპოს იგი?..

(ტანკის ძრავი ხმაში ხმადასხვა ბრუნვაზე, მაგრამ უცრად ქრება.)

ავტორი / ქალი — მოსპოს სიცოცხლე...

ბოლო მოუღოს... მიიძინოს... სხვა არაფერი...“

ქალი — (დაბნეულია) ჩაქრა!

ავტორი — (ყალბი გულდანევეტით) რას მელაპარაკებით? აბა სცადეთ დაქოქვა, ოღონდ თან ტექსტი ვიმეოროთ!

ავტორი / ქალი — (ერთად) „ყოფნა?.. არყოფნა?.. საკითხავი აი ეს არის.

სულდიდ ქმნილებას რა შეჰვერის? ის, რომ იტანჯოს და აიტანოს მჩაგრავ ბედის ნეშტრითა გმირვა, თუ შეებრძოლოს მოზღვავებულ უბედურებას და ამ შებრძოლვით მოსპოს იგი?...“

(პარალელურად ისმის ტანკის დაქოქვის ხმა)

ავტორი / ქალი — (ერთად) მოსპოს სიცოცხლე...

ბოლო მოუღოს... მიიძინოს... სხვა არაფერი...“

ამ მიძინებითა გათავდება ის გულისქენჯნა

და ათასი სხვა ბუნებრივი უკულმართობა,

რაიც ხორცებს მარტინჯნა ადამიანს წილად ხვდომია.

განა ეს ბოლო სანატრელი არ უნდა იყოს?

მოვსპოთ სიცოცხლე... დავიძინოთ... რომ დავიძინოთ,

მერე სიზმრად იქ ვნახავთ რასმე?..“

(ტანკის დაქოქვა უშედევოლ მთავრდება)

ავტორი — (ფარული ხიხარულით) აი, ხომ ხედავ! ეს ტანკია, ტანკი! „ყოფნას“ არაჩვეულებრივად ასახიერებს, მაგრამ როგორც კი გაიციქრებს „არყოფნას“... იმნამსვე ქრება! „სულდიდ ქმნილებას რა შეჰვერის? ის, რომ იტანჯოს...“ ამ ფრაზის დროს მგონი დანოლ ქუროს პრობლემები შეექმნა და მგონი კიდევ დიდხანს ვერ დაიქოქება!

ქალი — (ტირის) ეს შენ იცოდი... შე გაიძვერა!

ავტორი — გამიგიგ, ძვირფასო, ეს სამხედრო დანადგარია, სამხედრო მანქანა, უხეში, უგვანი და მას ჯიში აქვს ისეთი, რომ „არყოფნაზე“ ვერ და არ იციქრებს... ამაზე ფიქრი და მით უმეტეს ასეთი აზრების წარმოთქმა რომ შეეძლოს, მაშინ ის... ან გ ე ლ ო ზ ი იქნებოდა! დიახ, მხოლოდ ანგელოზებს აქვთ ბოძებული ერთდროულად განადგურებისა და შექმნის ნიჭი! (იცინის) მაგრამ ტანკი, სამუხარიდ, ყოველთვის მხოლოდ ტანკია!

ქალი — (ატირებული ხმით) ტანკი კი არა, ტრანკია!

ავტორი — (ხმაბალლა) ანაჩერი!

ქალი — ბუქსირი? არ გინდა ბუქსირი!

ავტორი — (ბმაბალლა) ანაჩერი და არა ბუქსირი!

არყოფნაზე ფიქრი ამ უზარმაზარ უხეშ, ფოლადის კოლოფს რომ შეეძლოს, იმი არასოდეს იქნებოდა!.. ან თუ იქნებოდა, ძალიან მოკლე, უსისხლო და უფრო კამათს დაემსგავსებოდა, ვიდრე ომს! მშვიდობიან დროს კი გაზონსათიბად იმუშავებდა... ედემის ბალში... (იცინის) მაგრამ ადამიანი ღმერთი არაა და არ შეუძლია ანგელოზების შექნა.

(ტანკი ხმაურით ტრვებს ადგილს. ისმის გემის საყიდის ხმა. ქალის ხმა ბმრიდან — „მე ისევ დაგრუნდები!“ აუცილებლად დავბრუნდები!“)

ავტორი — (თავისთვისი) უმნიფარს, გაუნათლებელს, სამუხარიდ, უნიჭის შეესვამთ ტანკზე და მერე იქიდან ამ „ტანკისტს“ ხორმალური კაცი და ადამიანური სიტყვა ვეღარ ჩამოიყანს! ეეც! (ოსტატის ხმა გაისმის ხმის გამაღლიერებელში) პირველი ტური ინყება... ყოველ კანკურსანტს ვუსურვებ ჩაუქრავ შეიგანვის ძრავას და მაღალ ბრუნვათა მიღწევება! და სულიერი მოქმედების სამყაროსეული მექანიკის გააზრებას!

(ძრავების ერთიანი გუგუნი ფარავ თავისთვის ხმას)

ავტორი — გახსოვს ის ზარი?

ავტორის „ავტორი“ — რომელი!

ავტორი — როცა ტელევიზიონიდან დაგირევეს და... როცა ნაგებულმა ბევრი მოიგე?.. მაშინ დაუფიქრდი პირველად სამყაროს მექანიკას!

ავტორის „ავტორი“ — (გალიზიანებული) ტყუილია!.. და თან არც მაქვს სურვილი ამ დღის გახსენების!

ავტორი — არც გაახსოვ!

ავტორის „ავტორი“ — ეარგი — კარგი!..

(ისმის მოტივიკულის ძრავის ხმა)

ავტორის „ავტორი“ — კარგი... (ისხენებს) მთვრალი ვიყავი... დიდ ქალაქში... ქალაქი დიდდება მაშინ, როცა მარტო ხარ და გრძნობს, რომ აღარვინ გყავს... დიდი ქალაქი მრავალდონიანი მექანიზმია. ის მოძრაობს, წიებიკების, ჭრიალებს, შენ მოძრაობ მისი კბილანების ტრაექტორიებზე, ხტები ერთი სარტყლიდან მეორეზე, მერე მესამეზე და გვონია უახლოვდები მის გულს, სადაც მთელი ენერგია კონცენტრირდება, რათა იქცეს ახალ ენერგიად... გგონია, რომ იქან წარმატების წყარო! ზოგან ეს მექანიკა ადამიანებს ამოძრავებს, ზოგან

ამოძრავებენ მას, ზოგან საგნები ასრულებენ ადამიანთა ფუნქციას. არქიტექტურა ქალაქის გაქვავებული მექანიკაა... ქალაქის მექანიკის იეროგლიფური დამწერლობაა...

ავტორი — (ანუვატინებს) ლონდონში?

ავტორის „ავტორი“ — კარგი... ლონდონში! ინგლისის დედაქალაქია! გაერთიანებული სამეფოს!

ავტორი — სინამდვილეში აქვე იყო! ქალაქებით მოხდა იმის მერე, რაც მიგვატოვეს, ან ჩვენ მივატოვეთ! რა მნიშვნელობა ააქვს!.. გული დაგვწყდა და გული სხვანაირად ძეგრდა... ლონდონი იმ ადგილს ერქვა, სადაც გამოვთვერით!

(ისმის *Blackmore's Night შესრულებით „Streets Of London“* ქალაქის რიტმული ხმის ფონზე)

ავტორის „ავტორი“ — „ლონდონი“. მიმატოვეს კი არა, დავშორდით, დავთვერი და მივუყვებოდი გზას! მექანიკურად! სხეულის ყოველი ნაკვთი ჩემგან დამოუკიდებლად მოძრაობდა და მიუყვებოდა თეთრ ზოლს, დარდივით შავ გზატკეცილს რომ ჰყოფდა ორ თანაბარ ნაწილად! მინდა გითხრათ, რომ მე ვიყავ ველოსიპედი, ანუ ვმოძრაობდი და ჩემშიც მიმდინარეობდა მოძრაობა. ორმაგი მექანიკა. ეს მარტივიცა და ამავე დროს რთული, სხეული გადაადგილდება ერთი მიმართულებით, ერთი რიტმში, მასში არსებული მექანიკა მოძრაობს სხვა რიტმში და სხვა მიმართულებით. და თან მე ვიჯერი ველოსიპედზე, რომელიც კიდევ ერთი, ჩემზე ნაწილობრივ დამოკიდებული მექანიზმი იყო, და რომელიც თავისთავად მოძრაობდა ორმაგი მექანიკის პრინციპით! ანუ აქ ორი ოთხ მოქმედებას ქმნიდა, რომელიც ჯაში იყო კიდევ მეტეთის შემქმნელი და... ავტორი — (ანუვატინებს) აქ გაჩნდა აზრი — პირველი, მექანიკური, შიგანვის დრამატული თეატრი შექმნის იდეა!

(მანქანების ძრავის ხმა, კლაქებონების ხმები, რომლებიც გადაფინანსების ძრავის თანაბარი მუშაობის ხმაში)

ავტორის „ავტორი“ — ღამის ორი საათი იყო... შეადამის! მივდიოდი და ვფიქრობდი მექანიკაზე... სახსრებზე, მათ მამოძრავებელ სტიქიებზე, ძალებზე, გრძნობებზე, აზრებსა და მანქნებზე... ვიცოდი, რომ მექანიკა შედგებოდა ორი ნაწილისგან — კინემატიკისა და დინამიკისგან... თავის მხრივ დინამიკა იყოფილი კიდევ ორ ნაწილად — სტატიკად და კინეტიკად! ვისენებდი, რომ კინემატიკა მოიცავდა სხეულთა სივრცეში მოძრაობას დროის, ადგილის, სიჩქარის და აჩქარების გათვალისწინებით. დინამიკა კი აღნერდა სხეულთა მოძრაობას კიდევ ერთი დამატებითი ერთულით — მასით. მასა კი გვაწვდიდა ცნობებს ძალებზე, რომლებიც მოძრაობისას სხეულზე მოქმედებენ. დინამიკისა ნაწილში — სტატიკაში, განისილებოდა ისეთი მდგომარეობები, როდესაც ძალა წონასწორებაში იმყოფებიან ანუ არ ან თითქმის არ მოძრაობენ. კინეტიკა კი მოძრაობას ანუ ძალების უწოდასწორობას გაიხილავდა... ვფიქრობდი ამსა და ჩემი სხეული მანქანის ძრავასავით თანაბარად და რიტმულად მოქმედებდა, გადაადგილდებოდა სივრცეში და ერთადერთი შეკითხვა, რომელიც მანუსებდა, იყო — რატომ?

ავტორი — რატომ?

ავტორის „ავტორი“ — საყვარელ ქალს როცა სცილდები, ფიქრობ მხოლოდ მასზე, მხოლოდ ქალზე... ქალი კი ფიქრობს არა შეზნე, არამედ თქვენზე — ორივეზე, და ამიტომ მისთვის ადვილი ხდება ამ დაშორების გამართლება, გადამუშავება, დავიწყება! კაცს გახსენდება მხოლოდ კარგი, რადგან რივეზე კი არ ფიქრობ, არამედ ფიქრობ მხოლოდ ქალსა და მის მშვენიერებაზე, ჯერ ცალ-ცალკე, მერე ერთად! მერე ისევ ცალ-ცალკე... მიმზიდველი რაც იყო! ნაკვთებში, სხეულის ოვალურ სინატიფები, ვნებიან წუთებში, ბედნიერ წამებში! არაფერი ცუდი, მოუხეშავი, მიუღებელი არ გახსოვს, არ გახსენდება. ფიქრობ მხოლოდ მშვენიერებაზე და ესაა, რომ გსპობს! ცხოვრებას იხსენებ იმ დეტალებში რომლებისგანაც შედგებოდა მხოლოდ ნათელი, სურნელოვანი, ნეტარი ნაწილები, პატარა ნაწილაკები! ბენელი, უხეში, მოუქნელი კი თით-

ქოს არც არსებობს... აზროვნების მოძრაობის ასეთი მექანიკაა კაცში ჩადებული და ესაა, რომ გსპობს!

ავტორი — ესაა, რომ გსპობს!

(სიჩქარის გადართვის ხმა, ისმის როგორ მატულობს ძრავის ბრუნვის ხმა)

ავტორის „ავტორი“ — მრავალი თანამედროვე თეორია ეფუძნება მექანიკას, მაგრამ ისინი არ განიხილებიან, როგორც მისი ნაწილი. მაგალითად, XX და XXI საუკუნეებში მოითხოვა ახალი დასაბუთება ისეთი სხეულის მოძრაობისათვის, რომელსაც ძალიან დიდი მასა და სიჩქარე გააჩნია. ამისათვის მექანიკის განზოგადება გახდა საჭირო, რის შედეგადაც ზოგადი და სპეციალური ფარდობითობის თეორია შეიქმნა. ხოლო ძალიან პატარა ნაწილაკებისათვის მექანიკა საფუძლად დაედო კვანტურ მექანიკას....

ავტორი — ესაა, რომ გსპობს! პატარა ნაწილაკების მექანიკა, რომელიც საფუძველია კვანტური მექანიკას... მამაკაცური კვანტური მექანიკა!

ავტორის „ავტორი“ — და ამ დროს შენს წინ ჩერდება მოტოციკლი!

(მეტერი დამუხრუჭება)

ავტორი — რამდენიმე მოტოციკლი!

ავტორის „ავტორი“ — ჰა-ჰა-ჰა!

ავტორი — კარგი, ერთი იყო! გაჩერდა, გამაჩერდა და ფული მთხოვა!

მძარცველი — თუ არ შეწყვეტებით და უხერხული არ იქნება, ეგებ ცოტაოდენი თანხა მიბოძოთ! მერწმუნეთ, დაგიბრუნებთ! თუ არ გჯერათ, დაგიტოვებთ ჩემს ნომერს! აი, პასპორტიც თან მაქას!

ავტორი — ასეთი უნდობლობა რა საჭიროა, ჩევნ ცივილიზაციული ადამიანები გართ და არ გვეკადრება ასეთი უნდობლობა! თუკი ერთმანეთს არ ვენდეთ, რაღა ვიქებით!

მძარცველი — მაპატიეთ, მაგრამ ამაში ვერ დაგეთანხმებით! ჩევნ კი ვართ წესიერი და ცივილიზაციული ხალხი, მაგრამ აი ლამის ორი საათია, ქალაქებარეთ, ტრასაზე, ორი უცნობი ადამიანი ვდგავართ, და თან ერთ-ერთს, ანუ მე, დანა მიკავია ხელში... დათვებზე სანადირო დანაა და ვინმე გამვლელი, უცხო, ბოროტი თვალი დაგვინახავს და იფიქრებს, რომ თქვენი ფულის ჩუქება, უფრო სწორად მითვისება მინდა... ამიტომ არა, და მხოლოდ სესხებაზე თუ დავყაბულდები! არავითარი ჩუქება! ჩუქება გამორიცხეთ!

ავტორი — ა-რა-ვი-თა-რი, არავითარი სესხება! ყველა-ფერს მოგცემთ საფულისანდ და, რაკი მონადირის დანა გაქვთ... ზედ ჩემი ტყავის ქურთუქსაც დავუმატებ... უკაცრავად, მაინც სად შეიძინეთ ეს დანა? რა საინტერესო ფორმა ააქვს!

მძარცველი — არ შემიძნია. ისიც ასევე ვინათხოვრე ჩემი ბებერი მეზობლისგან! ისეთი კარგი მოხუცია, ვეტერანი! ახალგაზრდობაში თავვადაკულული მონადირე იყო. ნახეთ, აი აქ, ტარზე ნაკარები აქვს, გაზიარულიცა... ეს მგლის ნაკილარია...

ავტორი — რა საინტერესოა...

ავტორის „ავტორი“ — (ანუვატინებს) ესე იგი ფული გთხოვა?

ავტორი — თითქმის მთხოვა!

მძარცველი — ეს ვინ არის?

ავტორის „ავტორი“ — ჰა-ჰა-ჰა!

ავტორი — ეს ჩემი... უფრო სწორად მითვისება მინდა! ამიტომ არა, ნუ დაიბრუნეთ და ნუ შეგრცხვებათ!

მძარცველი — როგორ, მე ჩემი მსხვერპლის ფანტაზიას ველაპარაკება?! მე სხვისი ფანტაზიით ვფანტაზიორობ! მე მსხვერპლის ფანტაზიას...

(ისმის მეტალის საგნის დაცემის ხმა)

ავტორი — ჰა-ჰა-ჰა!

ავტორის „ავტორი“ — (ანუვატინებს) რა გაცინებს? რა გაცინებს?!.. თქვენ კი, ახალგაზრდავ, ნუ ვარდებით პანიკაში!

ავტორის „ავტორი“ და ავტორი — (ერთად) მისი მექანიკა და შიდანწყის ძრავა სწრაფად ამუშავდა და ისიც ჰორიზონტს მიეფარა. უფრო სწრაფად, სიბრელეში გაუჩინარდა! ჩვენთვის იქცა სამყაროს მექანიკის ქაოტურ ნაკადად, რომელიც რიტმთან ერთად იძლეოდა გრძნობებს და ჭეშმარიტებისკენ მიმავალ თეთრ ბილიკზე შესაბამის და საოცრად ღრმა აზრებს!

(ველოსიპედის სატერჯულების ტრიალის ხმა, ძრავების/მექანიზმების ქალტური ხმები)

ავტორი — ანუ გზას გაუუყევით!

ავტორის „ავტორი“ — ველოსიპედის სატერჯულებისა-გან გამოწვეული მოქმედება ქმნიდა ჩვენი მექანიკის ახალ ტრაქტორისა სამყაროს საერთო ველში და...

ოსტატი / ავტორის „ავტორი“ — აქ გაჩნდა ახალი თეატ-რის იდეა — „მსოფლიო მექანიკის სულიერი რეინკარნაციისა და შიდანწყის ძრავათა დრამატული თეატრი“.

(ისმის მექანიკური-რიტმული ხმები)

ავტორის „ავტორი“ — არსებობს დრამატული თეატრი, საოპერო თეატრი, პანტომიმის თეატრი!

ავტორი — მინიატურები, მუსკომედიის, ოპერის, ჩრდი-ლების, თითების, ბალეტის, თანამედროვე ცეკვის, კომედიის, ფილარმონიის!

ავტორის „ავტორი“ — მასობრივი წარმოდგენების, საბრ-ძოლო შეტაკებების, ისტორიული იმიტაციის, პოლიტიკური...

ავტორი — ცხოველების, კატების, ბატალური შეტაკებე-ბის, საომარი მოქმედებების... საპარერო ბატალიების თეატ-რიც კი არსებობს!!... სასაცილო ის არის, რომ არა მექანიკა, რომ არა შიგაწვის ძრავები, ვერცერთი ეს თეატრი სრულფა-სოვნად ვერ იარსებებდა... ამიტომ გადავწყვიტე შემეტნა ჩე-მი თეატრი, რომლის სიმბოლოც იქნებოდა ველოსიპედი! რა-ტომ ველოსიპედი?

(სროლის ხმა. სიჩუმე. ძრავების ხმა)

ავტორი — (ფიქრობს) მექანიკა, რომელიც შეიძლება გა-მოხატო სიტყვებით, არ არის მარადიული მექანიკა!

(ისმის მსუბუქი მანქანის ძრავის ხმა, მას უერთდება სხვა-დასხვა სატრანსპორტო საშუალებათა ხმა.)

ავტორი — (ოსტატის ხმა გაისმის ხმის გამაძლიერებელში) მექანიკა, რომელიც შეიძლება გამოხატო სიტყვებით, არ არის მარადიული მექანიკა!.. ხომ არ გეშინიათ?

აპიტურიენტი — არა!

ავტორი — (იცინის) ტყუილია, ტყუილი! მექანიკა ძალიან საშიში და ამასთანავე მიმზიდველი დარგია! მას შეუძლია სამ-ყარო გადაბარუნოს და ისევ სანყის მდგომარეობას დაუბრუ-ნოს! მაგრამ იცოდეთ, მოქმედებას არ უყვარს ბევრი ლაპარა-კი! ალაპარაკებული მოქმედება ჭრიალია მანქანებში, ადამია-ნებში კი ხერინვაა და მეტი არაფერი!.. არაფერი ლაპარაკობს, ყველაფერი მოქმედებს და ამით გაგებინებს თავის სათქმელს, საკეთებელს და სასურველ შედეგს. ის ხმებიც კი, რაც გეს-მით, იცოდეთ, მოქმედების მექანიკის შედეგებია და მეტი არაფერი! რამდენად შორს წავიდოდით ადამინები, ლაპარა-კის მაგივრად მხოლოდ რომ გვემოქმედა...

(ისმის ვერტმფრენის ხმა)

ქალი — (ყვირილი) დავფრინავ!.. დავფრინავ!.. დავფრინავ!

ავტორი — (დაბრეულია) ტყუილია!

ქალი — (ყვირილი) დავფრინავ!.. დავფრინავ!.. დავფრინავ!

ავტორი — (ყვირის) ტყუილია, ტყუილი!

ქალი — (ბრაზდება) მე ხომ დავფრინავ!.. მომეცი საშუა-ლება გავხდე ხელოვანი! მომეცი საშუალება...

ავტორი — შენ არ დაფრინავ! ეს საშედრო ვერტმფრე-ნია! ჰაერს არღვევს და აქუცმაცებს! შენ არ დაფრინავ!

ქალი — რა მნიშვნელობა აქვს! მე ცაში ვარ, შენ კი მინა-ზე! მე მტრედი ვარ!

ავტორი — არა, ძვირფასო, ცაში არა ხარ! ვერტმფრენში ხარ და, აქედან გამომდინარე, მტრედს ნამდვილად არ გავ-ხარ!

ქალი — არ ვგავარ? არ ვგავარ? ესე იგი მახინჯი ვარ? ესე იგი შენ არ გინდა, რომ მექანიკას ქალები ახორციელებდნენ! ქალთ-მოძულე ხარ! ვერ გიტარით კაცებს, ყველა ერთნაირი ხარ!

(ისმის იარალის გადატენის ხმა და მსხვილკალიბრიანი ტყვი-ამფრევების ჯერი. სირბილის ხმა, კაცი ცდილობს სადმე შეა-როს თავისი... რასაც აფეთქებთა სერია მოჰყვება, რომელიც არ წყდება ავტორი მონოლოგისას)

ავტორი — (მორბის და ქრშინებს) ქალები აზროვნებენ არა ფაქტებით, არამედ გამომდინარეობებით, მათი აზროვნება ინდუქტიულია და არა დედუქტიური! რაღაც ისე არ არის, რო-გორც მას უნდა? — იმუტასვე კრავს რამდენიმე მისთვის ლოგიკურ ჯგუფს, რომელგები ირჩევს ყველაზე ცუდ პოზიციას და მათი მეშვეობით კრავს ლოგიკის მექანიკის ახალ, უფ-რო უარეს ტრაქტორიას. ავილოთ ჩვენი მაგალითი — ქალს ეუბნები, ასე გამოწვევად ნუ მოდიხარ, აქ შინაგან ნიჭს აფა-სებებს და არა თეორ-მერდის ზომებს! ქალი ამის გაგონება-ზე იწყებს მსჯელობას: პირველი.

ქალი — ასე იმიტომ ამბობ, რომ არ გინდა ვინმეს მოვენი-ნო და გინდა, სულ დაკომენტებულმა ვიარო.

ავტორი — მეორე.

ქალი — უგემოვნებოდ ჩატმულობით სიარულს მირჩევნია საერთოდ არ ვიარო! ამის გამო შეიძლება მთელი დღე მომინი-ოს შინ ან სამზარეულოში ყოფნა.

ავტორი — მესამე!

ქალი — შენ კაცების იმ კატეგორიას განეკუთვნები, ვი-საც ქალი მხოლოდ სახლში, გაზქურასთან წარმოუდგენია.

ავტორი — მეოთხე.

ქალი — შენ კი არ გიყვარვარ და მოგწონვარ, არამედ მხო-ლოდ მიყენებ შენი სურვილების და ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად და არ გინდა სხვებმაც დაინახონ ჩემი ბუნებრივი სილამაზე.

ავტორი — მეუთე.

ქალი — კაცი კია არა, ცხოველი ხარ. ვერ გიტან!..

(პაუზა, მექანიზმი კვლავ ამუშავდა)

ავტორი — ისაა ინდუქტიური აზროვნების ყველაზე ნა-თელი მექანიკა! უფრო სწრაფა, ამოუცნობი ლოგიკური მექა-ნიკის ნათელი ტრაქტორია.

ქალი — (ყვირის) კაცი კია არა, ცხოველი ხარ! კაცი კი არა, ცხოველი ხარ! კაცი კი არა, ცხოველი ხარ!

(ყვირილი, ძრავების ხმაური. აფეთქების ხმა. სიჩუმე. ხმადა-ბალი რიტმული მუშაობა მექანიზმის ან გულის, ან გულების. ან დასარტყმა ინსტრუმენტზე რიტმული კაკუნი, რომელიც ნელ-ენერგება)

ავტორი — (ახველებს) დიდმა აფეთქებამ შექმნა სიცოცხლე და შესაბამისად მექანიკა!.. (ახველებს) ქალები! ქალები მექანიკას არ ექვემდებარებიან, რადგან თვითონ არიან მისი პირველ-წყარო. ქალი მექანიკაა, კაცი ის, ვისაც უნდა, რომ შეიცნოს და მართოს იგი! ქალებსა და შესაბამისად მექანიკის წყაროზე, მე-ქანიკასა და მოძრაობაზე ლექსი დავწერ, ახლავე ნაგი-კითხავთ! (იცინის) წაგიითხავთ მექანიკური, შიგნვის დრამა-ტული თეატრის სტილში!.. და თქვენ თვითონ მიხვდებით, რო-გორ იქცევა მექანიკა, რიტმი დინამიკა, დინამიკა ჰარმონია, ჰარმონია, ჰარმონია და გულის უნდა, რომელგებად, მოქმედებად, მოქმედება კი ხმაური, მტრებად, ანუ იმად, რაც ადამიანებად გვაქცევს! (ხმაბაბლა) გაუმარჯოს — პირველი, მექანიკური, შიგნვის დრამატული თეატრი მსოფლიოში! (ხმამალლა) გაუმარჯოს — პირველი, მექანიკური, შიგნვის დრამატული თეატრი მსოფლიოში! (ყვირის ხმის გამაძლიერებელში) გაუმარჯოს — პირველი მექანიკური შიგნვის დრამატული თეატრი მსოფლიოში!

(ექმ, აფეთქების ხმა, სიჩუმე, ისმის ორი გულის ხმა)

ავტორი — (მორბიდებით) ბახ! ბა — ბახ! ბა — ბახ!..

ქალი — (ნაზად) ბახ! ბა-ბახ! ბა — ბახ!..

(ხმა ერთიანდება და ნელ-ნელა გადატის ძრავების ხმაურში. საბოლოოდ ისმის Derek Roddy-ის ან JoJo Mayer-ის ზღაპრული კომპოზიციად იქცევა დრამერზე.)

ახლა რომ ნახევარი საუკუნის წინანდელს ვიხსენებ, ნეტარ სიზმრად მახსოვს ის დრო. მგონია, ზღაპარში ვუხოვრობდით. დროდადრო თუ გამოვიხედავდით ამ ზღაპრიდან, სინამდვილე გვაფრთხობდა, მაშინვე ზღაპარს ვუბრუნდებოდით.

ზღვა. მზე. პოეზია.

და სიხარული.

ამ სიშორიდან რომ ვიხედები, ის სიხარული, ლხენა თუ ლხინი, მგონია, არც ჰგავდა მიწიერ სიხარულს, ლხენასა თუ ლხინს.

გულს ვყავდით დამონებული.

დამეულ ბინდში ტალღების ტლაშუნი, პალმებისა და ევეალიპტების შრიალი სიზმრიდან ამოყოლილი აჩრდილების მუსაიფად გვეყურებოდა. ნიავს დასავლეთიდან თავისუფლების ჩურჩული მოჰქონდა.

იყო 1960-1965 წლები.

ჩემი თანატოლი მეგონა. რომ დავმეგობრდით, მე-რედა გავიგე, სამი წლით ჩემზე უფროსი ყოფილა. მუხლებქვევით ჩაშებული პალტოთი, თეთრი შარფით, ცერად დახურული შავი შლაპით, სახემშვენიერი, დენდს ჰგავდა. ძეჭებში ოდნავ წახრილს, რწევით მიმავალს მიხრამოხრით ათას სხვაში გამოარჩევდით. დგომითაც, რომ იდგა, სხვანაირად იდგა. პაპიროსიც, ჩამოქნილ თითებში, სხვანაირად ეჭირა.

ის უხდებოდა სოხუმის ქუჩებს.

სოხუმის ქუჩები მის პროფილს ძერნავდა.

თამაშობდა.

დღეობით, კვირაობით იკარგებოდა, არც ინსტიტუტში ჩანდა, არც ქალაქში. ყველამ ვიცოდით — სადღაც „გასტროლებზე“ იყო სათამაშოდ (მაინც საგნები ჩაუბარებელი არ რჩებოდა). თუმცა ამ „პროფილზე“ არასოდეს სიტყვა არ დაუძრავს.

შორიახლო კაცი იყო.

რომ გესაუბრებოდა, მაშინაც, ოდნავ თავანეული, ოდნავ ცერად, თითქოს შემწყალედ გაიმზედა. თუმცა მედიდურობა არ შემიმჩნევია. თვალებში ყოველთვის სიხარული, სიყვარული უციაგებდა. მაინც გუმანით ვგრძნობდი, გულის სიღრმეში რაღაც ტკივილს მალავდა. ზოგჯერ ისე გამიშორიახლოვდებოდა, მეგონა სხვა იყო, სხვა შესახლებოდა. შეიკეტებოდა, როგორც კუ — ბაკანში, იმ სხვაში ერჩია ყოფნა.

არ ვარუხებდი.

ყური მქონდა კილოკავად მოკრული — რეპრესირებული ოჯახიდან არისო.

თუმცა შორიახლობა ერთმანეთისადმი მოკრძალებას გვძენდა, მაინც, კაიხანი რომ ვედარ ვნახავდი, მომენატრებოდა. ვიცოდი, სადღაც ბაგრატის მთის უბანში ჰქონდა ბინა ნაჟირავები... მივაგენი. მანსარდში დაედო ბინა. ოთახში სისუფთავისა და ფანჯრიდან შემოსული აკაციის სურნელი იდგა. ხელისგულივთ მოჩანდა ზღვა, პორტი, უკანა ფანჯრიდან — ძველი ციხის ნანგრევები. არ გაკვირვებდა.

— ვიცოდი, ერთ დღესაც ამომაკითხავდი!..

სესიების დრო იდგა. ხაზავდა.

შპალერგა კურულ ხის კედლებზე, ვანრო სარკმლის გვერდით, ვერცხლით მოზარნიშებულ ჰერანგმი ჩასმული დედალვთისმშობლის ძეველებური ხატი კიდია. ხატს ქვევით — სურათი. კითხვა არ უნდა — დედ-მამის სურათია. კაცი, ცერად დახურული შლაპით, მამაკაცური იერით, ალიკალი ვეფხთა ქალი, თავზე ბალმოხვეული, უსათნესი თვალ-სახით, იმ ღვთისმშობელს მივამგვანე.

— არც ეს მახსოვს, არც ეს! — დედისა და მამის სახეებს მიაპყრო მზერა. მერე ზღვას გახედა სარკმელში. ერთი წამით, სულ ერთი წამით ანრიალდა, სახეზე მწუხრმა გადაურბინა, რადაც მოურჩენელ სწეულებასავით რომ ჩაბუდებოდა.

მამიდას აღეზარდა, როდამ მიქელაძეს, ქუთაისში პატივ-ცემულ მანდილოსასანს.



მხატვარი კოტე თევდორაძე

ბამბუკის პატარა მაგიდაზე, წიგნებთან, სახაზავ ხელ-საძყოებთან, ვატუმანის ქალალდის მომცრო ფურცლებს ვათვალიერებ. პედაგოგების, ამხანაგების შარქები ამოეხატა. ყველას უცნობ. სიცილს ვერ ვიკავებ. ვეფხო მთელი გულით ხარხარებს. ქვედა სართულის ხის კიბეს მომდგარი სახლის დიასახლისი ცხელი ღობილი ღობილი გადავსებულ ორ საინს და ადესით გაპირინებულ პანია ხელადას აწოდებს ვეფხოს.

გამომშვიდობებისას, სამ ათმანეთიანს მიდებს პიჯაკის ჯიბეში, ყურის ძირში მკოცინს.

ასე იცოდა.

მაშინ შორიდან ვიცნობდი, რუსთაველის ბალში რომ გადავაწყდი, საზაფხულო კანოთეატრ „აფსინის“ უკან, ტრიოლიატის მაღალ ბუჩქებში (მაშინ ბალები დაბურული იყო). მარცხენა მუხლზე წარიქილიყო, მარცხენა ხელით, ვიღაც ჩემთვის უცხოებთან, ზარს აგორებდა. გავშრი. წამით დუმილი ჩამოვარდა. მარჯვენა მხარეს, კონდარზე, მუქმწვანე მაგარგარეკანანი რუსული წიგნი შევნიშნე. **ვალერი ბრისოვ.** ეს გვარი და სახელი მაშინ უცნობი იყო ჩემთვის. ვეფხო მშვიდად წამოდგა, მის ფეხებთან გროვად დაყრილ ფულს სუთთუმნიანი ამოაყოლა, ხელი გამომდვა, რამდენიმე ნაბიჯი ჩემთან ერთად გამოიარა, უსწორფესი მიძრაობით, უარის თქმაც ვერ მოვაწარი, ფული პიჯაკის ზედა ჯიბეში ჩამიტენა, ყურის ძირში მაკოცა.

— ახლა აქედან წადი!..

აზარტული მოთამაშე იყო. თამაშობდა ყველაფერს, მხოლოდ არა ყველაფერზე. სისასტეტიკა სტულდა. იმათან, ვინც ყველაფერზე თამაშობდა, არც უთამაშია. ფული მისთვის არაფერს ნიშანვდა. მუდამ ფულიანი, მუდამ უფულო იყო. ფულს მის ჯიბეში არასოდეს ჩაუძინია — გამეტებით გასცემდა. ერთადერთი, რასაც ვერ მიეტებდა, რასაც მალავდა, როგორც მინაში დაფლულ განძს, გულის სიღრმეში დამარხული ტკივილი იყო. არ ვიცი, ასე რატომ ფულიდა, რატომ ასაიდუმლოებდა, რას უფროხოდა. ის კი დანამდვილებით ვიცი, ამ ფარულ ტკივილში თავისუფლების დაურკებული წყურვილი ელვის იკნელილივთი რომ უელავდა თვალებში. მისი ტკივილი დროდადრო იღუძმლად ჩემშიც გადმოიდიოდა. და მეც, იმასავით, ვწრიალებდი. მეც თავისუფლების იგივე განცდა მიპრობდა, რა განცდასაც ჩემი მეგონარი შეეპყრო.

მერე თბილისში გადმოვედი. მე და ვეფხო დავშორდით, არაფერი ვიცოდი მისი.

ჩემში ყმაწვილობისდროინდელმა იმპულსებმა გაიღვიძა, საწუთომ ოკრობერო ბილიკებს გამიყენა. აქეთ — ქარხნები, ფიზიკური ჯაფა, იქით — რედაქტია-გამომცემლობები, კარიკარ წონიალი. ძიების, თვითდამკვიდრების წლები.



ბიჯები ლიტერატურაში. პირველი წიგნები. ზოგჯერ იმედი, ზოგჯერ უიმედობა. ეს დროა.

მარჯანიშვილის მოედანზე ვდგავარ, ტრანსპორტს ველოდები. გავიხედე, ვეფხო — მუხლებქვევით ჩაშვებული პალტოთი, თეთრი შარფით, ცერად და-სურული შავი შლაპით.

გული მეტყანა.

შარმი, ოდესლაც რომ გიპურობდათ, სახიდან ნიღაბივით ჩამოვარდნოდა. თვალის უპენი ამოღარვოდა, საფეხულები გაჭალარავებოდა, მოქანცულიყო. ის აქ, თბილისში, ის აღარ იყო.

ის უხდებოდა სოხუმის ქუჩებში.

სოხუმის ქუჩები მის პროფილს ძერ-წავდა.

— ლერიეა, ბრატ! — გულში მიკრაეს.

თვალებში ძეველი სიყვარული უცია-ლებს. ღიმილი, რომელიც ასე შევნოდა, მისი სახიდან, მგონია, მოეპაროს. ალბათ „გასტროლებზე“, ვფიქრობ. თქმით კი ვეუბნები:

— სად მუშაობ?!?

— პროფილით, ბრატ! — უცაბედად ყი-ნულზე ფეხი რომ დაგიცდება, ისე ვარ. მა-შინვე ენაზე ვიკვილე, მაგრამ რაღა დროს. რა მიხვედრა უნდოდა, ამ სარაცხსტულ კა-ლაბძურში რაც იგულისხმებოდა. თუმცა ეს სარკაში მე არ მეტეთვნიდა. არც მას თა-ვად, მონამღული ისარი, დროის ჟანგში ამო-ნებული, სადღაც წარსულში იყო ნატყორც-ნი, უპიროვნო ვიღაცისკენ თუ რაღაცისკენ. ამ სარკაზში ის ფარული ტკიფილი ამოვი-კითხე, რომელსაც წლების წინა მისი გუ-ლის სილრმეში კვითხულობდი.

შეენუხდი, ტკიფილთან ერთად თავი-სუფლების ძეველი წყურვილი რომ ვეღარ შევნაშე გამოღალულ თვალებში. გულ-დაღამებულს, განურჩევლობის სენი შე-პარვოდა.

ყველაფერი იცის ჩემი — რას ვბეჭ-დავ, სად ვპეჭდავ, რა წიგნი გამომიცია.

გაოცებული ვარ.

დღევანდელ მწერლებზე მეკითხება, გრანელზე, დაწვრილებით მეძიება.

— სწორედ ასეთი წარმომედგინა მი-სი ცხოვრება... ეს ჩანს მის სტრიქონებით... მოდი, გავიაროთ ცოტა, ვიბასოთ...

პლეხანოვს გავყევით.

ვიხსენებ გარდასულ წლებს, მეგო-რებს.

ერთწამში გამიშორიახლოვდა.

დუმს ვეფხო.

გებედავ, გულის სილრმეში დაძირულ ტკიფილთან უფრო ახლოა ახლა ის, ვიდ-რე ჩემთან.

და მეც ვდუმვარ.

მეგობრის სიახლოვე, მისი მდუმარე ფშვინვა, ჩემთვის ასე მშობლიური, სიხა-რულით მავსებს.

ასე ერთად და შორიახლო ჩავიარეთ ვარაცვოამდე. შორიახლო კი არა, მგო-ნია, შორსაც არი, სადღაც იყურება.

ცა იღრუბლებოდა. ცივი ქარი ქროდა. პალტოს საყელო აინია. შევატყვე, ჩქარობდა განშორებას.

— ახლა საით?!

— ახლა უკვე იქით, ბრატ, სადაც ყვე-ლაფერზე თამაშობენ!.. — და ხელი ჩაიქნა.

უცებ, როგორც იცოდა, ყურის ძირში მაკოცა, სწრაფად გამშორდა, ჩუღურე-თისკენ.

მიდიოდა. მიირწეოდა.

წლები გადის.

საწუთრო მითრევს, როგორც დოლა-ბი — მემინდის პერანგს. ვეცემი, ვდგები. ვეცემი, ვდგები. წლებმა, წუთისოფლის წიანიამ, ვეფხო მიმავიწყა.

რუსთავში ვარ.

ივლისის პაპანაქება სიცხეა. კორპუ-სის ჩრდილს ვაფარებ თაგს. მეგობრის მამიდას კრძალავენ, მევიოლინე იყო.

ვეხედები წინა კორპუსის სადარბაზოს-კენ, რას ვხედავ — ვეფხო. ვაკევირდები. კი, ნამდვილად ვეფხოა, არ მატყუებს თვალი. ამ პაპანაქებაში თავზე ყურებანეული „უშანება“ დაუხურავს, ტანზე „ტელოგრეი-კა“ შემოუტმასნია, ნამოყუნცულა ჯორე სკამზე, წინ მაზუთში ამოთითხნილი განძე-ლი დაუგდია, მარჯვენა მხარეს ჟანგიანი, გალუნული ლურსმნები დაუგროვებია, რეინისჩაქუჩიანი მარცხენა ხელით ლურს-მნებს ასწორებს, განძელში აჭედებს.

გავშეტერდი.

— ვეფხო?!

თავი ზანტად ანია, არაქათგამოლეული ამომაჩერდა. ოდესლაც სახემშვენიერს თვალის უპენი ამოღამებოდა, გა-მოყვითლებულ სახეზე სიბარულის ნასა-ხიც ადარ შერჩენოდა. ტკიფილიც კი, იმ წლებში გეშით რომ ვგრძნობდი, თვალე-ბიდან ამორეცხოდა. ბიჭობისღროინდე-ლი მხოლოდ სიყვარული ჩარჩენოდა ზღვისფერ თვალებში.

— არა, მე ვეფხო არ ვარ!..

„აბა ვინ...“ — მინდა ვკითხო, მაგრამ ენას ვიკვენტ, სიტყვას პირშივე ვიბრუნებ. მინიერი დროდან, ვხედავ, სადღაც სხვა დროში გადასულა, დრო, დანანევ-რებული, მის მასხოვრობაში ისე დაფან-ტულა, როგორც ჟანგიანი ლურსმნები.

— მე არავინ ვარ!..

შემცივდა. დავცარიელდი.

მგონია, მეც სხვაგან ვარ, სხვა ვარ. არავინ!..

არავინ!..

არავინ!..

ექისავით გრგვინავს ჩემს გამოყინულ გულგვამში და სადღაც უღრიალით ეცემა.

ან უკვე იმსოფლად გარდასული მევი-ოლინის ლია ფანჯრებიდან ბერლიოზის „რეკვიემი“ იმ ექისავით გრგვინავდა:

— კირიელებისონ!..

— კირიელებისონ!..

აზა ბასლანიძე

და იფრიცე ლაღად

გამოვალებ გალის კარს და იფრინე ლაღად.

მაღლა-მაღლა ლაჟვარდებში მზეს იხილავ, ალბათ.

შეფრთხილდა მაღლა ტოტზე ჩემი ფანჯრის მილმა და ჭიჭიჭით, — მაღლობაო! —

გადმომძახა ჩიტმა.

დედიკაცია გარბიან

თითქოს მაღლა დავფრინავ, მინას აღარ ვეხები.

სწრაფად, სწრაფად დარბიან პანაზინა ფეხის ფეხებში.

აქეთ ყვავილნარია, ფარფატებენ პეპლები.

იქით ტყეა ზურმუხტი, იქ ფერიებს შევხვდები.

ყვავილნარი მახარებს, შრიალა ტყეც კარგია.

მაგრამ დახეთ, ფეხები, — დედიკაცია ჟანდარმი!

ვარდი და ნიავი

ვარდს ნიავი ნაზად არხევს და უმღერის ნანას:

შენ მზესავით ლამაზი ხარ, თქმა არ უნდა ამას.

ეგ წითელი ფერის კაბა,

რა საოცრად გშვენის.

მინდა მინდვრებს მოვაფინო სურნელება შენი.

მზა იღიას

მზის სხივებით მოქარგული
მოაბიჯებს გაზაფხული.
მოაქვს ნაზი სურნელება
და ფერები არნახული.

მობიბინე მინდოორ-ველად
ნაირფერი ვარდებია.
მთათა ლურჯი მწვერვალები
თითქოს ცამდე მაღლდებიან!

უსასრულო ლაშვარდები
ოქროს შუქით ნაფერია.
მზე იღიამის... ეს ღიმილი,
თითქოს ფერთა ნამქერია!

გაზაფხულის სურათი

უცწნაურობს გაზაფხული
მხატვრის თვალით დანახული.
იკვეთება ნისლი ლურჯი,
ასე ხატავს მარის ფუნჯი.
— გაზაფხული სადღააო? —
ლურჯმა ნისლმა დაფარაო.

ხელისგულზე მზა იცინის

თურმე პეშვით ცხრათვალა მზეს
ამოიყვან წყაროდან.
პანაწინა მარიამი
კისკისებდა, ხარობდა.

ხელისგულზე მზე იცინის
გზავნის ათინათებსო...
როცა ჩამობნელდება,
ეს მზე გაანათებსო?

გთავარის შუპი

ვერცხლისფერი ნათება,
როცა ყველას სძინავს,
ჩუმად წევბა ბალიშზე და
ჩემთან იდებს ბინას.

ფანჯრიდან კი მთვარე მოჩანს,
გაბადრული თეთრად.
მე და მთვარის ნაზი შუქი
კვლავ ვიძინებთ ერთად.

მამალმა თქვა

ვიყივლე და მთვარე გაქრა,
ვარსკვლავებიც აღარ ჩანან.
მე რომ არა, მზის ამოსვლას
იხილავდით ქვეყნად განა?

ესა თქვა და მამლაყინნამ
იწყო ყინჩად სიარული.
მზე იღიმის ლაშვარდ ცაზე,
დღე იწყება მხიარული!

მუსიკის ხას ზღაპრული

დათუნიამ ყველას გვამცნო:
კონცერტს ვმართავ დღეიდან!
თურმე მისთვის ტყის ფერიებს
უჩუქნიათ ფლეიტა.

და დაირხა უღრან ტყეში
მუსიკის ხმა ზღაპრული.
დაავინყა ამ ჰანგებმა
მხეცებს მტრობა ნარსული.

გულში წყენის ნატამალიც
ალარ დარჩა არავის.
მუსიკა ხომ მეგობრობას
და სიყვარულს გვასწავლის.

მეგობრობას გთავაზოგ

კვიცო, ეგრე ლამაზო,
ლორთქო ბალას გთავაზობ.
წყაროს წყალი ანკარა,
გთხოვ, მიირთვა, პატარავ.

სავარცხელიც აქ არი,
რომ დაგვარცხნო ფაფარი.
კვიცო, კვიცო, ლამაზო,
მეგობრობას გთავაზობ.

გაზაფხული, რა მოგაეს

გაზაფხულო, რა მოგაეს?
— სიხარული ულევი.
მზით გამთბარი ქვეყნანა,
მზით გამთბარი გულები.

ხმანკრიალა წვიმები —
მარგალიტის ასხმულა.

პატარების ღიმილად
ციდან ჩამომარცვლულა.

პორტრეტი

პანაწინა მარიამი
ხატავს ოქროს გირჩებს.
გირჩებისთვის უმეტესად
ოქროს ფერებს ირჩევს.

ფისუნია ეუბნება: —
გისნავლია ხატვა.
გირჩის მერე მე დამსატე,
ამისრულე ნატვრა.

ვფიქრობ, ჩემი პორტრეტი
არ იქნება ცუდი.
ულვაშებიც დამამშვენებს
და ფუმფულა კუდიც.

ჩემი ფინია

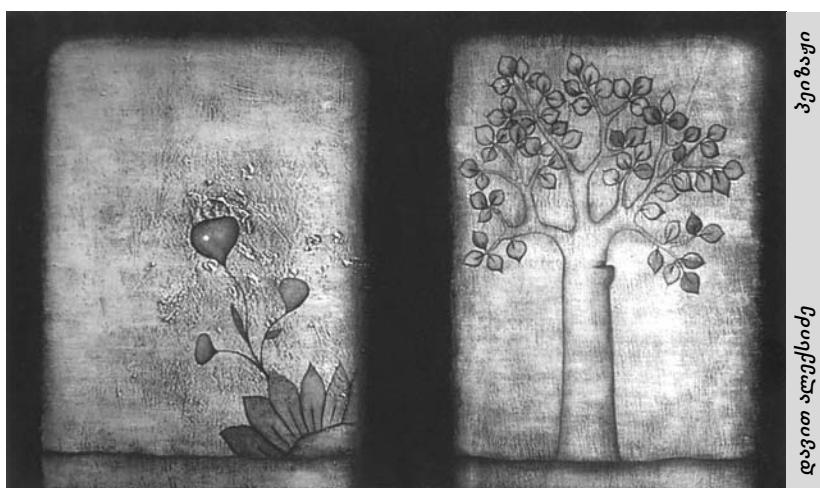
ყველას უყეფს თამამად
პანაწინა ფინია.
როცა გვერდით მიგულვებს
არაფრის ეშინია.

აი, ვიღაც უცნობმა
ეზოს შემოუარა.
მეეითხება თვალებით,
შეუყეფოს თუ არა?

პინგვინი

დირიქორი გახლავართ! —
უთქვამს თურმე პინგვინს
და კონცერტზე ყინვაში
მავი ფრაკით მიდის.

ფრაკიანი პინგვინი
მაესტროა თითქოს.
ბროლყინულზე შემდგარი
ახლა ორკესტრს ითხოვს.



პერზაზი

დავით ალექსანდრეს

ვანო ჩხიცვაძე

ჯაბაჯუბა

გუბეებში ჭყაპაჭყუპით
მიცუნცულებს ჯაბა ჯუბით.

ისე როგორ გასცდებიან,
თავის ეზოს, თავის უბანს —
ესალმება ზოგი ჯაბას,
ზოგი კიდევ ჯაბას ჯუბას.

არც ტრაბახი არ უყვართ და
არც საჭმელი ხაბა-ხუბა.
— როგორა გყავს ჯუბა ჯაბა!
— მომიკითხე ჯაბა ჯუბა!

იცის ჯაბამ, იცის ჯუბამ,
მეგობრობა როგორც უნდა —
პირველი ის ეგებება
ჯაბასათვის წასროლ გუნდას.

აღილულა, ჩაღილულა,
ელვა შესაკრავებიანს,
ღონიერი ბეჭები და
დაბურთული მკლავები აქვს.

დაბამბული, დაქარგული,
ყელთან ბეწვის ფაფრიანი,
ტახტზე როცა მიგორდება
მთლად ბომბორა დათვი არის.

ამას წინათ რომ ატეხა
ძალის ხროვამ ჯაგაჯუგი,
როცა ვეღარ დააშველეს,
შეაშინეს ჯაბას ჯუბით.

კინოა თუ თეატრია,
ცალკეა თუ ბალის ჯვუფთან,
განა მარტო თვითონ ჯაბას,
ბილეთს სთხოვენ ჯაბას ჯუბას.

ხვეწნით გული რომ მოულბო
ეს არც ისე იოლია,
კარებში რომ დეიდა დგას
მკაცრი კონტროლიორია:

— რასა ბრძანებთ, ერთი საშვით,
შევა მხოლოდ ერთი ბავშვი!

ჯაბას სკამზე დასვამენ და,
ჯუბავ, აქ ზედმეტი ხარო,
წამობრძანდით, გარდერობში,
დაელოდეთ, მეგობარო.

ვიდრე მიაკითხავს ჯაბა,
ჩამოუშვებს ცხვირს და ლაბას:
— მშვიდი რომ ვარ და კეთილი,
იმიტომ ვარ ჩაკეტილი.
ვნახოთ, კიდევ, ჯაბას ნაცვლად
თუ ვისწავლო გაკვეთილი.



სულ ტყუილად იმუქრება,
სხვა ვინ უყვარს ბიჭის გარდა,
ჯუბა მხოლოდ ჯაბას ხათრით
იტანს ამდენ თოვლს და ავდარს.

თუკი ორნი ერთი საშვით
ვერ ნახავენ სპექტაკლს, კინოს,
ბალში ერთი თევზი ფაფა
ორმა უნდა იმყოფინოს?

ჯუბას, უნდა ვთქვათ მართალი,
არ იცილებს ჯაბა წამით,
სადილია თუ ვახშამი
კმაყოფილი თვალებს ნაბავს —
ჩვენს ჯუბასაც ზედ ეტყობა
რაც მიირთვა სტუმრად ჯაბამ.

* * *

დერეფანში ავტოს მართვა,
როცა იცი, ადვილია.
„ფოლესვაგენის“ ღია სალონს
სწორედ ორი ადგილი აქვს.

ჯაბას გვერდით უზის ჯუბა,
ატრიალებს თვითონ საჭეს.
(მართვა კარგად რომ არ იცის,
ნურსად იტყვით, ჩვენში დარჩეს).

დაქრიან და მოსახვევთან
„სდექ!“ — აინთო შუქნიშანი —
თურმე სამზარეულოდან
მოაქვს ბებოს ქვაბით „მანი.“

ჯავრობს ჯაბა:
— რად შეჩერდით,
ცოტა დაუჩქარე, ბებო,
არ სჯობია სხვა ადგილი,
რომ მონახოთ საოცნებოდ?

დაფის ვორგალს აქ რა უნდა,
ვინ გახიდა გზაზე სკამი,
ისეც გადატვირთულია
ეს ახალი ავტობანი.

შუქნიშნისთვის მთავარია,
რომ არ მოხდეს ავარია.

ვიდრე „წითელი“ ანთია,
ციფერბლატზე წამებს თვლიან,
როცა „მწვანე“ თვალს ჩაუკრავს
ჯაბასათვის გზა ხსნილა.

უცებ სირენები ერთხმად
დასჭყივლებენ — „იე, იე,“
აჩერებენ,
მიაქვს ხელი
შუბლთან ძია პოლიციელს.

ჯაბა-ჯუბას ვინ არ იცნობს,
ჭკვიანებიც, აბუქებიც,
მაინც უნდა შეამონმოს
პოლიციამ საბუთები.

— დავაშავეთ, რამე, ძია,
თუ უბრალოდ, რეიდია?

— საბუთები წესრიგშია,
ბაგშვებიც კი მიხვდებიან,
არც ლერძულა გადგივეთავთ,
არც წესი დაგირღვევიათ.

მაგრამ მაინც საყვედური,
რომ არ გითხრათ, არ იქნება,
ქამარს თუ არ გადაიჭერთ,
გვინდა ცოტა დაფიქრება —
რა მოხდება, თქვენი ავტო,
გზის იქით თუ გადიჭრება?

უთხრა ჯაბამ:
— მეჩქარება,
დრო არა მაქვს პაექრობის,
რა მოხდება?
მე და ჯუბა
დავიმშვენებთ შუბლებს კოპით.
ჩვენი ჯაბა, მანქანისკენ
ვიდრე წამობაჯბაჯდება,

ფიქრობს ჯუბა:
— შუბლი არ მაქვს,
კოში როგორ დამაჯდება.

* * *

ორი როგორ ითამაშებს,
როცა ერთი „მაუსია“,
მაინც „ომში“ ჩართულ ჯაბას
იქვე ჯუბაც დაუსვით.

აქეთ სროლა, იქით სროლა,
სისხლისლვრა და გრუხუნია,
ცა და მიწა ურჩისულების
ფეხევეშ გადატრუსულია.

ბოლოს, როცა პლანეტების
ნაცვლად დარჩა მხოლოდ ჯართი,
ჯაბასაკენ წამოვიდა
საზარელი გოლიათი.

მუზარადი ახურია,
ართვალი, უსახურია.

რა დავმალო, შეკრთა ბიჭი,
ჯუბაც სიმწრის ოფლში ცურავს,
ვერც ჯაბა და ვერც „მაუსი“
ვერ აჩერებს მაჯლაჯუნას.

შემართულმა ორი ტორით,
გადმოლენა მონიტორი.

გადმობობლდა მთელი ტანით,
მეხთამტები კოკროჭანი.

დამშეულმა მუცელლმერთამ
მიიხედა, მოიხედა,
შეთქლიფა და გადასანსლა
თუკი რამე მოიხელთა.

გამოლოკა ქვაბები და,
რომ ვერ ამოიგეს კუჭი,
გადმოყარა ჯამ-ჭურჭელი,
აუტეხა ლანა-ლუნი.

ჯერ ხომ ჯუბა აბურთავა,
ახლა ჯაბას გამოუდგა.
ჭერზე ჭალი დაამსხვრია
და კარადას მუშტი ბუთქა.

კედლის საათზე ისარი
გადასწინა ხუთი წუთით.
იატაკზე მოალავა
სათამაშოების ყუთი:

ბევრს კისერი მოუგრიხა,
აგრძნობინა თავის ძალა,
თოჯინების დასახლება
დააყენა ყირამალა.

მოცლა არ აქვთ „სასწრაფოებს“,
გადადიან მალაყებით.
გაიტენა სართულები,
გადაივსო პალატები.



ილუსტრაციები მზა ლელანაშვილისა

კოკროჭანის ყველა ცოდვა,
ვინ ამონმოს, ვინ დათვალოს,
გაპკრა ტორი, გადმომახო
ერთად ყველა წიგნის თარო.

მუსიკოსებს ბრემენიდან
შიშით თავზარი რომ დასცა,
კალის ყოჩალ ჯარისკაცებს
პანჩურიც კი უთავაზა.

ვინ გაუძლებს, მოსდევს ჯანი,
ჰოდა, ბრდლვინავს კოკროჭანი.

არავინ ჩანს რომ იკითხოს,
დიდხანს უნდა იბოგინოს?
როგორი ჩიპოლინოა
უცხვირპირი ჩიპოლინო.

ამოგლიჯა ნახატები,
მოდი ნუ გაგიუდები და,
მაუგლი და სანჩო-პანსა
გამორბიან წიგნებიდან.

კარლსონს ზურგზე შემოუსვამს
ბებია და წითელქუდა,
იატაკზე სულსა ღაფავს
დაჩუტული ზღაპრის გუდა.

თავს გავიდა კოკროჭანი,
თუნდ დაუდგა ოქრო ჯამით,
თავის ფეხით არა ნებავს
ინტერნეტში დაბრუნება.

ბოროტს თუ არ შეებრძოლე,
ერთის ნაცვლად მოვა ათი,
ლამის ჭერი ჩამოიქცეს
და ჩაინგრეს იატაკი.

ისევ ჯუბამ ივაჟეაცა,
მიეპარა, ხელი სტაცა.

ჯაბასაც ხომ ეს უნდოდა,
გახსნა კოდი ელვის უმალ

და ბოროტი კოკროჭანი
ინტერნეტში დააბრუნა...

როგორც იქნა გაახილა
მოქანცულმა ჯაბამ თვალი,
ვერ გაიგო, რაც შეემთხვა
ცხადი იყო თუ სიზმარი.

მიიხედა — მოიხედა —
არსად კოკროჭანის კვალი.
მობლუნკული, მობუზული —
სკამზე ხერინავს მეგობარი.

ჯაბა უკვე მტკიცედ ფიქრობს,
უნდა შევებრძოლოთ მიკრობს —
ვინც სულ კომპიუტერს უზის,
ძვილია თუ ბადიშია,
იმ ბაგშისთვის კოკროჭანი
ცხადშიც, ძილშიც საშიშია...

* * *
ამ ქალაქში თავვმაც იცის
თუკი სადმე გაფაჩუნდა,
სადაც უნდა იყოს ჯაბა,
იქვე სტუმრობს ჯაბას ჯუბაც.

კიდევ ერთხელ შეხსენება
ვის რად უნდა, ნეტავ ჩემი,
ჯაბა ნამცხვარს რომ მიირთმევს,
სიამოვნებს ჯუბაც კრემით.

როგორც სხვაგან, ჩემნს ქალაქშიც
ხან თოვლია, ხან ქარია,
ჰოდა, ვიდრე ზამთარია,
ერთმანეთი აბარიათ.

წვემით არის დატბორილი
თუ ფიფქებით მოვერცხლილი,
უსათუოდ დაინახავთ
ჩემნს ქუჩაზე ყოველ დილით,

გუბეების ჭყაპა-ჭყუპით
ბალში მიდის ჯაბა ჯუბით.



დალილა ბედიანიძე

* * *

და ვარსკვლავები სისხლმდინარე ჭრილობებს ჰგვანან
და მთვარებ ისე მოიხედა უკანასკნელად,
მზერა ისე მოიქნია, როგორც ნამგალი
და მოთიბა სისხლის შუქი.
და თან წაიღო შინ მიმავალმა.
ეს ღამე არის გამორჩეული,
იგი არა ჰგავს სხვა ღამეებს,
არამედ ფილმს ჰგავს, ძელებურსა და შავ-თეთრ ფილმს,
მუნჯი კადრები ერთმანეთს მისდევს
და ერთადერთი ხმა აქ არის
ქარის ქირქილი.
ქარი ბრძნია. რამდენი რამე უნახავს და
რამდენ რამეს მოსწრებია.
არაფერო მას არ უკვირს.
და შოლტით წუთებს მიერეკება,
როგორც ცხენებს მარულაზე
შუაღამისა.
არის რაღაც მშობლიური ამ ღამეში.
ღამის წილში სძინავთ სახლებს, უსიზმროდ სძინავთ,
რადგან ზღვარი წამლილია სიზმარ-ცხადს შორის
და დნება ბინდი იმ შოკოლადივით,
რომელსაც პირველად მიირთმევს დროის ბავშვი — დილა.

* * *

წყალში ისე ვიყურები,
როგორც ჯადოსნურ სარკეში
და ვხედავ, ვხედავ ვინ სად არის,
ვინ რას აკეთებს,
ვინ მტერია, ვინ — მოყვარეა.
ღმერთმა მოკეთეს წყლის ძალა მისცეს!
ღმერთმა ყველა მწყურვალი დაარწყულოს!
წყლის სარკეში კი მოჩანს მთვარე,
როგორც მძინარე მზეთუნახავი,
რომელსაც უფლისწულის კოცნა გააღვიძებს
და მზედ აქცევს, უღრუბლო მზედ.
ჯადოსნური თვალია წყალი,
ირგვლივ ბალახების წამნამები ხამხამებენ
და წყალი თვალს მიკრავს ნიშნად იმისა,
რომ ჩემიანია, შინაურია.
თუმცა არსებობს ველური წყალიც,
რომელიც ისე გარბის, თან მიაქს ყველაფერი
და ვეღარაფერს ვერ დაინახავ მის სიმღვრიეში.
მე მოშინაურებული წყლის სარკეში ვიყურები
და ვხედავ, ვხედავ უფლისწული მიახლოვდება.

* * *

მოშინაურებული ქარი ძალივით მიღოვავს ხელს
და ენა სველი აქვს, რადგან წვიმა ურევია,
თბილი წვიმა,

რომელიც დედის რძეს ჰგავს,
არავის რომ აღარ გვახსოვს,
იმდენმა ქარმა გადარეკა ჩვენი წლები
ცხოვრების მთებს გადაღმა.

მოშინაურებული ქარი
ძალივით წვება ჩემ ფეხებთან
და მე ზურგზე ვეფერები
და ვგრძნობ, როგორ უთროს
ღრუბლების ზიდვით დაღლილი ზურგი.
ირგვლივ ბნელა.

ღრუბლები ჰგვანან ვეგა ლოდებს,
რომელთაც სიზიფოსი ყოველდღილა აღმა მიაგორებს
და საღამოსთვის უკანვე მოგორავენ.
ირგვლივ კლდეებია, ბასრი კლდეები,
რომელნიც სერავენ დღის მშვენიერ სხეულს
და სისხლიანი დღე ტანკვით კვდება.
ნეტავ, როდის გამოიდარებს ისე,
რომ დღე კი აღარ მოკვდეს,
არამედ მიიძინოს.

* * *

ჩიტმა თქვა „ჭიკ-ჭიკ“,
წყალმა თქვა „რაკ-რაკ“,
მე ვერაფერი ვერ ვთქვი.
ვუყურებ სურათს
ცოცხალს და საკმარს,
აქ ურევია ღმერთი.

ვგრძნობ, მინას როგორ უფეთქავს გული
ვგრძნობ, როგორ ღელავს ზეცა.
ვგრძნობ საკუთარ თავს გაკვირვებული,
თითქოს ვიქეცი მერცხლად.

ფრთა მოვიქნიე და ცას შევასკდი,
ღიაა ზეცის კარი
და როგორც ვინმე იბერი, ბასკი
შინისკენ მივიჩერი.

ყველაფერია ო, ახლა ჩემში,
რასაც უსამენ და ვხედავ.
მჩქეფარე წყალში მე გადავეშვი
და ვუერთდები დედას.

სამყაროს ერთი მეც ვარ ნამცეცი
და არ გავქრები, მჯერა,
რადგან სიცოცხლე მომეცა მერცხლის
და მერცხლის ბედისწერა.

* * *

ჩიტმაც იგრძნო გაზაფხული,
ამღერდა და აჭიკჭიკდა.
და ჭიკჭიებს ჩემი სულიც —
ლხინი აქა, ჭირი — იქა!

ზამთრისაგან დაჩაგრული
გონს მოვეგე, გამოვფხიზლდი,
ღონე მერჩის, მერჩის გული,
მმართავს ტრფობა, განა ზიზლი.

ყვავილებში ჩაძირული
დედამიწა დედოფალობს.
ნეტარება არის სრული,
უკეთესს რას ნახავ, თვალი!

დრო დამიდგა გამარჯვების
და სამყაროს ვესალმები.
ვსუნთქავ სიხარულით, შვებით,
მიღიმიან კესანები.

ჩიტმაც იგრძნო გაზაფხული,
ვიგრძენ — ხეში ჩადგა წყალი.
ზამთრისაგან დაზაფრული
გონის მოვეევ მე საწყალი.

ასწიეთ ფარდა!

ასწიეთ ფარდა საიქიოსა და სააქაოს შორის
და დედამიწის სცენაზე
გამოიყანეთ ისინიც, ვინც წავიდნენ და
ისინიც, ვინც ჯერ არ წასულან, რიგში არიან!
მათ ცხოვრება აერთიანებთ.
უერთმანეობიდ ისინი ვერ იქნებოდნენ
და ერთთა არსებობაში მეორენი იგულისხმება.
ასწიეთ ფარდა!
დაე, მზემ — უზარმაზარმა ნოტამ იქლეროს,
რომელსაც გამა არ გააჩნია
და რომელიც ყველა ნოტაზე ხმამაღალია!
და სიყვარული, როგორც ჯაჭვი,
აკავშირებს საიქიოს და სააქაოს მყოფთ.
მიედინება ხალხის მდინარე.
ასწიეთ ფარდა მოხატული თეთრი ჩონჩხებით
და საფლავების ქვები მარდად გადაგორეთ —
აღდგომა მოდის, რომელსაც ასე დიდხანს ველოდით
და რომელიც საუკუნოა!
ასწიეთ ფარდა!
დაე, დაიწყოს ახალი ყოფა!

* * *
მე სხვა სამყაროს შევალე კარი
და მიმაქროლებს ღრუბელი — რაში.
დამრჩა თბილისა და დამრჩა მტკვარი
და სხვა ქალაქი მელის მე ცაში.

მე ფრენის ძალა მიბოძა ღმერთმა,
მაღლა მივიწევ ლექსების ფრთებით.
აქა-იქ რითმაც ჩამოიღვენთა
და სტრიქონების კოცონზე ვთბები.

რა ლამაზია აქ ყველაფერი!
სულაც არა ჰეავს ყოფნას მიწიერს.
თავისუფლებას ველირსე ფრენით
და ავმაღლდი და წინ წავიწიე.

სული სავსეა ათასი ჰანგით,
გული საგსეა მფეთქავ სიტყვებით
და არ ედება ჩემს ფოლადს უაგი,
ვჭედავ ლექსებს და ზეცას მივყვები.
და უკან რჩება ცოდვა და ბრალი,
ამქვეყნიური ამაოება.
ნუთისოფელზე არ მრჩება თვალი,
ზეციურია ჩემი დროება.

* * *

უფლის ნებას მინდობილი
გზას მივიკვლევ უფლისაკენ,
თან ბარბაცით მომდევს ჩრდილი —
თითქოს დამელიოს საკე.

უფლის ნებას მინდობილი
სულში ლვივის ათი მცნება.
ღამეცა ისე თბილი,
არ ჩავეკრა, არ იქნება.

უფლის ნებას მინდობილი,
გზათა შორის დაკარგული...
ტანჯულ სიფხიზლით და ძილით
რამდენს უძლებს ციდა გული.

უფლის ნებას მინდობილი
განდობლთა შორის ვზიგარ.
დამაიწყდა გემო ტკბილის
და სიმწარით გული მტკიცა.

უფლის ნებას მინდობილი
შავ ქარაშოტს მივაჭენებ.
არსათ ხმა, არც — სიცილი,
ცხელი სისხლი ურტყამს ვენებს.

* * *

ცრემლთა მდინარეა მტკვარი
და მიაქვს ღამე მკვდარი,

ტანზე გამოყრია წითლად
ვარსკვლავები ციდა-ციდა

ცრემლები არ აკლდა წარსულს,
როგორც სიავე — აკსულს.

ცხედრები არ აკლდა ამ მტკვარს,
ფსკერზე სისხლდალექილ-ჩამკვდარს.

და დღე მიმავალი დნება,
ნეტავ, ხვალ რა იქნება?

ვიცი, რომ იქნება მტკვარი,
იქნება ვინმე მზაკვარიც,

იქნება ბრძოლა და დელგმა,
მტკვრის დამორჩილების გეგმა.

ვინ იცის, რა ელის თბილისს!
თვლემს გასაღვიძებელი ძილით...

ცრემლთა მდინარეა მტკვარი,
მღვრიე და თან — სანუკვარი.

* * *

ცუდი დღეები მიდიან ნელა,
კარგი დღეები მიიჩქარიან.
კარგი დღეები დგებიან ძნელად,
ცუდი დღეების მწყემსი ქარია.

ცუდის და კარგის მონაცელეობა
შეუსვენებლად მიედინება.

არ არის სხვა გზა, სხვა შემწეობა
და მუდამ კარგის გამობრწყინება.

ცხოვრება — ჩვენი მასწავლებელი —
დაუსრულებლად გვასწავლის ჭუას
და როგორც მუხა — მუხა ბებერი
ვდგავართ მზესა და ქარიშხალს შუა.

და ერთადერთი სიყვარულია,
რომელიც მუდამ გვაბედნიერებს
და მის კვალდაკვალ სიარულია,
რომ აგვაყვავებს, გაგვაძლიერებს.

ცუდი დღეები მიდიან ნელა,
კარგი დღეები წუთებს ითვლიან.
მაინც კარგ დღეებს ველტვით ჩვენ ყველა,
თუმცა ისინი სიზმარ-მითია.

* * *

ღრუბლები ჰგვანან ვადამფრენ გედებს,
ფრთაგამლილ გედებს ჰგვანან ღრუბლები.
ჰა, მიეფარწენ დათოვლილ ქედებს —
თვალით მივდევ და ვესაუბრები.

მთელი წელი აქვთ დაბრუნებამდე,
გაზაფხულამდე ო, რა შორია!
თან მათი ფრთების შრიალი დამდევს,
სიტყვა მღერადი, ო, „ასტორია“.

გედებს მოელის ქვეყნები თბილი,
მე კი — ზამთარი მძიმე და ძნელი.
და ნისლი აწევს დილისა თბილისს,
მზე არსად ჩანს, რომ გააპოს ბნელი.

ვემშვიდობები ზეიმურ ფიქრებს
თეთრ გედებივით რომ მიფრინავენ.
ფრთები არა მაქვს და ხელებს ვიქენებ,
ჰგვანან გედები მიმცურავ ნავებს.

ღრუბლები ჰგვანან ვადამფრენ გედებს,
მინას დაეცა ხმელი ფოთოლი.
ღმერთო, ზამთარი რად დამისედე,
რად დამისედე ყინვა და თოვლი?

ო, ჩემი სული მიყვება ღრუბლებს,
გაზაფხულამდე არ დაბრუნდება.
გულმა ფრთხიალით გააპო უბე —
არ უწერია მას დაბუდება.

* * *

ერთი ლექსიც გადმომიგდე, ღმერთო!
გევედრები, როგორც ლუკმას — ძალლი.
გადმომხედე ჩემდა სასიკეთოდ
ამ ამაო ოცნებებით დალლის.

შეგთხოვ, რომ არ დამილიო სიტყვა,
შეგთხოვ, რომ არ გამიმრუდო ჰანგი!
იღუმალი ლექსით ლოცვა მიყვარს,
მომრევია ლექსის რიტმის ბანგი.

სიყვარული არ მომაკლო, ღმერთო,
და ვინც მიყვარს, შემახვედრე ხშირად,
არა მისთვის, რომ მასთან გავერთო,
არამედ — რომ მნახოს ჩირად.

ვინ რა იცის, რა დარდი დუღს გულში,
ვინ რა იცის, რის გამოთქმას ვცდილო...
ღმერთო, ლექსი ჩემკენ გადმოუშვი
და ნუ გამხდი სხვისთვის სასაცილოდ.

ერთი ლექსიც! და დღეს დავისვენებ,
ღვთის წყალობით იმედი მაქვს ხვალის.
სიტყვის ზღვაში ხელებს დავისველებ,
არ მექნება დღეგანდელ დღის ვალი.

* * *

გადაეფარა ჩემ თვალებს ნისლი,
ვეღარც მზეს ვხედავ და ვეღარც მთვარეს,
ზეცას წასედება სინათლე — სისხლი,
ხეები ჰგვანან ბარბაცა მთვრალებს.

სისხლისფერია ჰაერი, მიწა,
სისხლისფერია ირგვლივ ყოველი
და ცხელი სისხლი მე თვალებს მიწვავს,
თვალებს აწყდება შუქი ცხოველი.

დაუნდობელი არის ბუნება,
დელგმა და თქეში გვატყდება თავზე.
უკან ვერავინ ვერ დაბრუნდება
და წინ კი გზაა სისხლით აღსავსე.

სიცოცხლისათვის ვიბრძვით ჩვენ ყველა,
მაგრამ სიკვდილი გვამარცხებს ბოლოს.
აფარფატდება სულის ჰებელა,
რომ სიყვარული თან გაიყოლოს.

გადაეფარა ჩემ თვალებს ნისლი,
უკანასკნელი მზე ჩანს და მთვარე,
უკანასკნელი ზარები ისმის...
ო, ღმერთო, შეგთხოვ —
გამოგვიდარე!

* * *

მიდის ტაატით საათი,
საღამოს ჟამი დგება.
მომაგონდება საადი,
ვარდი, ბარბითი, ვნება.

რა ლამაზი ქვეყანა,
ნეტავი შევრჩე დიდხანს!
თვალებში შემომეუარა
ქარით გამშრალი თიხა.

მინა ვარ, მიწად ვიქცევი,
ასე ვფაქრობ და ვკრთები.
მომელის კუბოს ფიცრები
და დამსხვრეული ფრთები.

ო, ერთხელ წავა ჩემი დროც,
ერთხელ მეც დაგდუმდები
და გადავივლი ტყე-მინდორს,
გაღმა მელიან მთები.

მიდის საათი ტაატით,
იგი ტაატით მიქრის
ღრუბლებით — მთაა გალადის,
მე — მოსილი ვარ ფიქრით.

როჯერ სკრუტონი

ერთის საზიროპა

ევროპული ინტეგრაციის პროექტი, დამარცხებული ერების პოლიტიკისებმა და ელიტარულმა წრეებმა რომ წამოაყენეს მეორე მსოფლიო ომის შემდგომ — ქელების სუფრაზე, მისა დაცურდნო, რომ დაიჯერეს, ეროვნულობა და ეროვნული თვითგა-მორკევა უპირველესი მიზეზებია, რამც ევროპის დამაქცევა-რი მები გამოიწვიათ. დაიწყო კამათი თუ ვინ დაიწყო მები: ნაპოლეონმა? ბისმარკმა? ფრანგმა რევოლუციონერებმა? 1848 წლის რევოლუციონერებმა? რეაქციონერებმა და მონარქის-ტებმა? მეტერნიხმა? ტალეირანმა? გარიბალდიმ? ფიხტემ? ვაგნერმა? ლუი მეთოთხმეტემ? მაგრამ რაც უნდა მორს წასულიყავი, იმსგადარჩენილ პოლიტიკოსთა თვალში მაინც წაციონალიზმის დემონამდე მიხვიდოდი, პირნმინდად განმანათლებლურ სულთან კანგლიიქს თავს ვერ დააღნებვი. შედეგად — ეს დამფუძნებელი მითი ევროპული ინტეგრაციისა ერთგანზომილებიან ტერმინებად ჩაისახა, როგორც პროცესი მზარდი გა-ერთიანებისა, მართვის ცენტრალიზებული სტრუქტურით. ცენტრალური ძალაუფლების ზრდის ყოველი წაბიჯი უნდა დაწყილებოდა ეროვნული ძალაუფლების დამცრობას.

სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ევროპის პოლიტიკურ პროცესისათვის უნდა უზრუნველყეყოთ მიმართულება. ეს მიმართულება ევროპელ ხალხებს არ აურჩევათ, და, როგორც კი შანს გაუჩნდებათ, ხმა მისცენ, უკუაგდებენ ხოლმე — ამიტომ ყველაფერს ლონინგენ, რათა არ გაუჩნდეთ ხმის მიცემის შანსი. პროცესი გამუდმებით ცენტრალიზაციისაკენ მიემართება, მიემართება ზემოდნ ქვემოთ კონტროლისაკენ, აურჩეველ ბიუ-როკრატთა და მოსახართლეთა დიქტატურისაკენ, არჩეულ პარლამენტთა მიერ მიღებული კანონების გაუქმებისაკენ, ისეთი კონსტიტუციური ხელშეკრულებებისაკენ, ხალხისათვის რომ არაფის არაფერი უკითხავს. ახლანდელი სავალო კრიზისის დროს ევროპულმა ელიტამ — ძირითადად საფრანგეთისა და გერმანიის მმართველი წრეებისაგან რომ შედგება — მითოვისა უფლება ჩამოევდო საბერძნებისა და იტალიის მთავრობები და დაწინაურებინათ საკუთარი მიმდევრები, არჩეული მორჩილ „აპარატიკითა“ რიგებიდან. ამავე დროს, უნგრეთს გამუდმებით თავს ესხმიან პროვოკაციული შეკითხვებითა და გამოძიების მუქარით იმის გამო, რომ გაბედა და თავისი კანონებით იმოქმედა იმ საკითხებში, რომლებშიც ევროპულმა პოლიტიკურმა კლასმა მალულად მიისაკუთრა სუვერენიბა. ამ მიმართულებას ყოველთვის იმპერიული მთავრობისაკენ მივყავართ, რაც ცხადყოფს, რომ ეროვნულობის მონინაალმედებე განმანათლებლობა კი არა, იმპერია. და ერთადერთი რამ აღუდებება წინ ამ შედეგს და ესა ევროპელ ხალხთა ეროვნული გრძნობები.

როგორც ინგლისელი და რომის ცივილიზაციის მოყვარული, მე არა ვარ იმპერიის წინააღმდეგი. მაგრამ მნიშვნელოვანია შევნიშნოთ თუ რას მოიცავს ის და გამოვარჩიოთ მისი კარგი და ცუდი ფორმები. ჩემი თვალთახედვით, იმპერიის კარგი ფორმები ემსახურება ადგილობრივ მიდრეკილებათა და წეს-ჩვეულებათა დაცვას ცივილიზაციისა და კანონიერების საფარევებს; ცუდი ფორმები ცდილობენ ამინძირებონ ადგილობრივი წეს-ჩვეულებანი და მტრული მიდრეკილებანი და ჩანაცვლონ უქანონ და ცენტრალიზებული ძალაუფლებით. ევროპული გაერთიანება ორივენირი მოწესრიგების ელემენტებს შეიცავს, მაგრამ ერთი ყოვლისმომცველი ნაკლი აქვს, რის მიღებაშიც ევროპელ ხალხებს ვერასოდეს დაარჩნმუნებთ. ევროპა არის — და ჩემი თვალთახედვით, მუდამაც იყო —



ეროვნულ სახელმწიფოთა ცივილიზაცია, დაფუძნებული განსაკუთრებული სახის წინაპოლიტიკურ ერთგულებაზე; ესაა ერთგულება, რომელიც ხელისუფლების მოწესრიგებისას ტერიტორიასა და წეს-ჩვეულებებს რელიგიასა და დინასტიაზე წინ აყენებს. ამიტომაც, სიტყვას თუ მისცემთ, ევროპელი ხალხები თავის ერთგულებას ამგვარად გამოხატავენ. და რაკი უპირობო ერთგულებას აღიარებენ — ერთგულებაში თვითმყოფადობა იგულისხმება და არა ხელშეკრულება — ისინი ეროვნულ ფორმას იჩჩევენ.

ევროპის პოლიტიკურ კლასს ეს არ მოსწონს და ამიტომ აშავებები წაციონალიზმის ყოფელგვარ გამოვლინებას. აბა ერთი ახსენებთ ჟანა დ'არკი ან „ნამდვილი ქვეყანა“ ან „კვერთხის მპყრობელი კუნძული“ და წმ. გიორგი ან ლემენტკაინენის³ პირქუში ტყე და „ქეშმარიტი ფინები“ მასში რომ დაეხეტებიან, და მაშინვე ფაშისტს დაიძინახებენ, რასისტსა და ექსტრემისტს. არსებობს გაყიცხვის წესი, რასაც პოლიტიკური კლასი მთელ ევროპაში ავრცელებს, რაც ყველას ავალდებულებს, აითვალისწინოს უბრალ ერთგულებანი, თუმც ჩუმჩუმად სწორედ მასზეა დამოიძებული. აბ ბოლო წლებში უზგრეთი ამოიღეს მიზანში. ამის მიზეზები, რა თქმა უნდა, უნგრეთის ისტორიაში დაიძებნება, მაგრამ მათი შეხსენება საჭიროდ არ მიმაჩნია. მაგრამ ამ მიზეზთა გამოისახით ფხიზლობს ევროპული ელიტა. დღევანდელმა უნგრულმა მთავრობამ მისი პლატფორმისათვის ფუნდამენტური საკითხის, ეროვნული თვითმყოფადობისა და ეროვნულ გრძნობათა წაეჭიბით, გამოიწვია მძღავრი გამკიცხავი პასუხი ევროპული კავშირისაგან, ისე, რომ სხვა არავითარი მიზეზი არ ჰქონია უკამაყოფილებისათვის.

მეორე მხრივ ეროვნულ გრძნობა, უბრალ ევროპელთა უმრავლესობისათვის, ერთადერთი საზოგადოდ მისაწვდომი და გაზიარებული მოტივია, რაც ამართლებს საერთო საქმისათვის მსხვერპლშენირვას — ეს ერთადერთი წყაროა მოვალეობისა საჯარო სფეროში, რაშიც არ იგულისხმება ყიდვა-გაყიდვა. რამდენადაც ხალხი ხმას აძლევს არა იმიტომ, რომ ჯიბები გაისცელოს, არამედ — რათა დაიცვას საერთო თვითმყოფადობა მტაცებელთაგან, ვინც მათი მსგავსი არ არის და ვინც ცდილობს მიტაცაცოს მექვიდრეობა, რაც მათ არ ეკუთვნით. ფილიპ ბოპიტი⁴ ამტკიცებს, რომ ერთ-ერთი უმთავრესი შედეგი მოწისა ევროპის სახელმწიფოებს შორის იყო გარდაქმნა ეროვნული სახელმწიფოებისა „საბაზრო სახელმწიფოებაზად“ — სახელმწიფო გაზრებულია ფირმად, რაც გვთავაზობს მოგებების სახისათვის სახელმწიფოებაზად ეს სახელმწიფოება „ქადაგის ქუსლი“. თუ ეს მართალია, მაშინ ერი, როგორც თვითმყოფადობა-ჩამოყალიბებით და გვინდა არა, არჩევანის მიხედვით (იხ. მისი წიგნი „აქილევსის ქუსლი“). თუ ეს მართალია, მაშინ ერი, როგორც თვითმყოფადობა-ჩამოყალიბებული საზოგადოება, კარგავს ნამყვან როლს პოლიტიკური არჩევანისა და

ერთგულების განსაზღვრისას. მართლაც, პოლიტიკური ერთ-გულების სამყაროდან გადავდივართ თავკერძა ინტერესებით მოცულ ქვეყანაში, სადაც საჭირო აღარ არის და არც აღარა-ვინ მოითხოვს მსხვერპლშეწირვას. მაგრამ ახლანდელმა კრი-ზისმა სხვა კი ვერაფერში დაგვარნშეუნა, არამედ გაგვაგებინა, რომ უნარი მსხვერპლშეწირვისა წინაპირობაა გამდევ საზო-გადოებისა, და როცა ფსონი ჩასულია, პოლიტიკოსები მო-ითხოვენ მსხვერპლშეწირვას და მოელინა კიდევ.

ისლამისტთაგან ვიცით, რომ ყველა არ აღიარებს ერს, რო-
გორც წყაროს უპირობო ერთგულებისა. ეგვიპტის მუსლიმთა
საძმოს წინამდლოლის, საიდ კუშტბის მიმდევრები გვეუბნე-
ბოდნენ 1950-60 წლებში, ეროვნული მორჩილება კერპთაყვა-
ნისმცემლობაა და მხოლოდ ალჰავის მორჩილება გვმართებს. სწორედ ამგვარი იდეების გამოა, რომ ახლო აღმოსავლეთის
ქვეყნები სტაბილურობას ვერ ეღირსნენ, მას შემდეგ, რაც
ოფომანთა იმპერია დაეცა და სახელმწიფოებად დაიყვნენ. ვე-
როპული ერები გულით არასოდეს აღიარებდნენ ამგვარ თეოკ-
რატულ აპსოლუტიზმს და მტკიცებ უკუაგდეს ის ვესტფალი-
ის ზავის დროს. ევროპის პრობლემა ისაა, რომ მომდევნო საუ-
კუნძულებში ტერიტორიულმა იურისდიქციებმა ისუთი გრძნობის
ჩანერგა, რომ აღარანაირ იმპერიულ აბიციებს აღარ ერგებო-
და. თანამედროვე დემოკრატიულ მთავრობათა შემთხვევებში,
მხოლოდ ეროვნულობის წყალობით ახერხებს ხალხი, იაზროვ-
ნოს კერძო ინტერესებს მიღმა. ამდენად, ახალი იმპერიული
პროექტი დაუტორისპირდა იმ ერთადერთ წყაროს განცდისა,
საიდანაც სავარაუდოდ სურდა მიეღო ლეგიტიმაცია. ეროვნუ-
ლი სახელმწიფოები არ არია თანაბრად სტაბილური, თანა-
ბრად დემოკრატიული, თანაბრად თავისუფალი და თანაბრად
კანონმორჩილი. მაგრამ მხოლოდ ისინია შთამაგონებელი ევ-
როპელ ხალხთა მორჩილებისა და უიმისოდ ვერ იმუშავებს კავ-
შირის მანქანა. ეროვნული პასუხისმგებლობის შორეულ ბიუ-
როერატიაზე გადაბარებით, იმ მანქანამ განიარაღებული და
დაპნეული ხალხი მიმდინარე კრიზისის წინაშე დატოვა.

ამას ცხადად ვხედავთ საერთო ფულის საკითხში. ევრო, შემოტანილი დასაბუთებისა და „ევროზონის“ ხალხების სურვალის გარეშე, მრავალმა ხმელთაშუაზღვისპირელმა პოლიტიკოსმა მაშინვე ალიქვა ეროვნული ვალის გაზრდის საშუალებად. ეს ყველაზე ნათლად საბერძნეთში გამოჩნდა. ევროში გამოსული ობლიგაციები ჩრდილოური ეკონომიკების ძალითა და სანდობით იკვებებობდნენ და მიჩნეული იყვნენ უსაფრთხო გარიგებად ინვესტორთა მიერ, რომლებიც არც კი გაიფიქრებდნენ დრამებში გამოსული ობლიგაციები ეყიდათ. ბერძნმა ხალხმა გადაწყვიტა — რაკი არავის გაუფრთხილება თუ რა დაუჯდებოდათ ეროვნული ვალი — ვალებს, ევროზონა რომ დაიშლება, რაც მართლაც უნდა მოხდეს, მერე გადავიდითო. და ახლა, როცა ანგარიშის დრო დება, ხალხები მთელ კონტინენტზე ხვდებიან, რომ მძიმე დროებისათვის უნდა მოემზადნონ. კრიზისისას ხალხი „ატარებს ინვენტარიზაციას“, რაც ნიშნავს, რომ უბრუნდებიან ადრინდელ, პირველად წყაროებს თავისი სოციალური ყოფისა და მათ დასაცავად ემზადებიან.

ეს შეგნებულად კი არ ჩაუდენიათ, მაგრამ მაინც ჩაიდინეს, და ამათ მცდელობა პოლიტიკოსებისა, „ექსტრემიზმში“ და—დანაშაულებინათ ხალხი, რომელთა მემკვიდრეობაც გაფლან—გეს, კიდევ უფრო ამძაფრებს რეაციას. მაგრამ ვითარება არაა სახარბიელო, რადგან არ არსებობს ტრანსნაციონალური იდეა, რასაც პოლიტიკოსები მიმართავდნენ თუ დაინახავდნენ ერთგულების ობიექტს ეროვნული სახელმწიფოს საზღვრებს გარეთ. ნახევარი საუკუნის მშვიდობამ და აყვავებამ ისე გამოკვება ევროპული კულტურული მემკვიდრეობა, რომ არ განუახლებია. რადგან ევროპელი პოლიტიკოსი ვერ გამოაღვი—ძებს ევროპულ ცივილიზაციას, მაშინ როცა მისი წყარო — ქრისტიანული რელიგია — გადახაზულია ოფიციალურ დოკუ—მენტებში და ღიადაა უკუგდებული ევროპულ სასამართლოებ—ში. ევროპული კომისიის ბოლოდროინდელი თავდასხმების

ერთ-ერთი საფუძველი უნგრეთის „ნაციონალისტურ” მთავრობაზე ისაა, რომ უნგრეთმა მიიღო კონსტიტუცია, სადაც, პრევაბულაში, უნგრეთი მოხსენიებულია „ქრისტიან ერად“: ეს ორი სიტყვა ხომ ამოშლილია ევროპის თვითცალური ლექსიკონიდან. მართლაც, თუ ჩაჰედავთ ევროპული სასამართლოების და განასაკუთრებით ადამიანის უფლებათა სასამართლოს ვერდიქტებს, დაინახავთ გამუდმებულ აგრესიას ქრისტიანობისა და ქრისტიანთა მიმართ, რასაც სხვა არავითარი ახსნა არ გააჩნია, გარდა იდეოლოგიური ვალდებულებისა, რაზეც ევროპული პროექტია დაფუძნებული.

არც კონსტიტუციურმა ხელშეკრულებებმა მიანიჭეს არა-ვითარი უპირატესობა ქრისტიანულ რწმენას ან ზნეობას, რო-მელიც აედან ამოიზარდა. „უმცირესობის კულტი“ ზემოდან ნამოვიდა, როგორც გაყიცხვა ევროპის ხალხთა სულით ევ-როპელებად ყოფნის გამო. ამ ოფიციალურმა მულტიკულტუ-რალიზმა ვერ შეძლო დაეზავებინა ემიგრანტული თემები ახალ გარემოსთან; ამის ნაცვლად დაანგრია ის, რაც სანდო და სასიხარულო იყო ევროპის ეროვნულ კულტურებში, უკუ-აგდო ქრისტიანული სათხოება და სანაცვლოდ პირქუში მა-ტერიალიზმი დანერგა.

ოფიციალური მულტიკულტურიზმის შედეგი ოფიციალური სიბრძნავეა — უკანარობა, ჩანვდე რეალურ კულტურულ განსხვავებებს, რაც ევროპულ კონტინენტზე არსებობს და ფესვგადგმულია ეროვნულ სახელმწიფოთ ისტორიასა და წეს-ჩვეულებებში. ევროს არქეიტექტორებს ეროვნული კულტურები რომ სწორად შეეფასებინათ, მიზევდებოდნენ, რომ საერთო ვალუტის შემოღება საბერძნეთისა და გერმანიისათვის, წააქეზებდა საბერძნეთს, თავისი ვალები გერმანიისათვის გადაებარებინა იმ მოსაზრებით, რაც უფრო შორს არის კრედიტორი, მით ნაკლებია გადახდის ვალდებულებაო. ისინი მიიჩნევენ, რომ კანონები, ვალდებულებანი და სუვერენიბა მთლად იმავეს არ ალიშნავს ხმელთაშუაზღვისპიროვით, რასაც ბალტიისპიროვით, და რომ კლეპტოკრატულ ხელისუფლებას მიჩვეული საზოგადოებისათვის საუკეთესო გზა ეკონომიკური კრიზისიდან თავდაწინევისა, დევალვაცია — სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, გაქურდვა ყველასი თანაბრად. და თუ ეს იცოდნენ და მაინც შემოიღეს საერთო ვალუტა გერმანიისა და საბერძნეთისათვის, შეგნებულად დაუთესავთ საყოველთა უკმაყოფილების თესლი.

რატომ არ იცოდნენ ყველაივე ეს ევროს არქიტექტორები? პასუხი ევროპული პროექტის სიღრმეში დაიძებნება. კულტურული ფაქტები უბრალოდ მიუწვდომელი იყო ეუროპული საკუთარი თავისათვის კულტურაში წვდომის უფლება რომ მიეცათ, ისიც უნდა ეღიარებინათ, რომ მათი პროექტი განხეხორციელებელი იყო. ეს არ მოხდებოდა, სამარქაფო პროექტი რომ ჰქონდათ შესანაცვლებლად. მაგრამ — ისევე როგორც ყველა რადიკალური პროექტი, რომელთა არქეტიპიც კომუნიზმია — ევროპული გაერთიანების პროექტი მოფიქრებული იქნა სამარქაფო (ბ) გეგმის გარეშე. ამიტომაცა განწირული ჩასაძირად და ჩვენი კონტინენტის თან ჩასაყოლებლად. პროექტის შუაგულში უზარმაზარი მორევი გაჩინდა ტყუილისა და პრეტენზიებისა და პოლიტიკური კლასი კი საზღვრებზე განაგრძობს სროლას, რათა როგორმე განდევნოს რეალობის გამუდმებული შემოტევები.

ამრიგად, თავი უნდა მოვიტყუოთ, რომ დიდი ხნის განმავლობაში ცნობილ განსხვავებას ჩვენა კონტინენტის პროტესტანტულ ჩრდილოეთსა და კათოლიკურ და ორთოდოქსულ სამხრეთს შორის არავითარი ეკონომიკური მნიშვნელობა არ გააჩნია. როგორც კულტურული ფაქტი, ეს მიუღებელია. მიუხედავად ვებერის — საყოველთაო აზრით, გაზიადებული — მცდელობისა, ეს განსხვავება ეკონომიკური ისტორიის ცენტრალურ ნაწილად ექცია. განსხვავება საერთო სამართლის კულტურასა და ნაცოლებინის კოდს შორის ასევე არაფრაძ-ჩაგდებულია იმის ხარჯზე, რომ გაუცხოებულია ბრიტანელი

და დანიელი, ვისთვისაც კანონი სოციალური პროდუქტია და არა პოლიტიკური. განსხვავება რომაულსა და ოტომანურ საკანონმდებლო მემკვიდრეობებს შორის მიყურისძირებულია, ისევე როგორც განსხვავება იმ ქვეყნებსა, რომელთაოვანიც კანონი გარკვეულია და მოსამართლები არაკორუმპირებული არიან, და იმ ქვეყნებს შორის, სადაც კანონი უკანასკნელი თავშესაფარილა ქრთამების სისტემაში. დრო და სისწრაფე შრომისა, წონასწორობა შრომასა და უქმობას შორის, რაც გულისგულია ყოველი თემისა, მას შემდეგ, რაც განსაზღვრავენ თავის დამოკიდებულებას დროისადმი, არაფჩაგდებულია ცენტრიდან მოსული უქმი მითითების სამუალებით. ყველაფერი, რაც განასხვავებს უნგრულ გამოცდილებას — ტრიანონის ხელშეკრულებით გამოწვეული თავზარდაცემა, რამაც უნგრელი ხალხი ერთმანეთს დააშორა, ხმელეთზე ჩაკეტილი ქვეყნის განსხვავებული კულტურა, სადაც ბომათა მრავალრიცხვობანი მოსახლეობა ჯერაც არ არის შესაფერისად დაფუძნებული და სადაც ჯერაც ცოცხალია ისლამის ბატონიბასთან ბრძოლის ხსოვნა — ყველაფერი იგნორირებულია. და ყველაფერი დალგაბებულია იმ შეშინებულ სასამართლოთა მიერ — ევროპის სასამართლო და ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლო — რომელთა აურჩეველი მოსამართლენიც არასოდეს აგენტ პასუხს თავინით გადაწყვეტილებებზე და რომელთა სამოქმედო გეგმაც — „არადისკრიმინაციისა“ და „ჯერანაზული კავშირისა“, გათვლილია ადგილობრივი მიდრეკილება-ერთგულების, ოჯახზე დაფუძნებული ზნების, ცხოვრების ფესვგადგმული წესების გასაცამტვერებლად. და რა გასაკირია, რომ ასეი მასობრივ ტყუილზე დაშენებულ იმპერიაში ძალიან მალე უწესრიგობა დაიინწყო.

ჩვენ შევძლებთ ევროპის გადარჩენას, თუ დაუუბრუნდებით პროექტს, რომლის ფუნდამენტური განხორციელებაც შარლ დე გოლს სურდა და რომელიც ეფექტურად შეაჩერა უნ მონემ, დაუუბრუნდებით პროექტს ერების ევროპისა. იოლი არ იქნება გამოვხსნათ ხლართი ედიქტებისა და რეგულაციებისა, რაც შეადგენს *acquis communautaire*-ის (თემის (ევროკავშირის) საკანონმდებლო მასალები) 180 000 გვერდს; არც ის იქნება იოლი, ხელახლა განვითარებოთ როლი და სტრუქტურები ევროპულ სასამართლოებს, ან კომპეტენციები — ევროპულ ინსტიტუტებს. მაგრამ ყველაზე ძნელი იქნება მივაღწიოთ შეთანხმებას, თუ რას ნიშანას ეროვნული სუვერენობა. სახელდობრ, რას ნიშანას სუვერენობა ევროპული გაერთიანების შემდგომ? ბრიტანელი კონსერვატორი პოლიტიკოსები ხშირად საუბრობენ ბრიტანულისაგან ძალაუფლების უკან დაბრუნებაზე, თითქოსდა ეს ძალაუფლებანი არ შეცვლილიყოს ტყვეობაში და ითოლად მოშინაურდეს, შინ რომ დაბრუნებენ. ეს იგივეა, მენელაოსი ფიქრობდეს, რომ საშინაო ცხოვრება მიკერძი ზუსტად ისეთი იქნება, როგორიც ადრე, როცა გამარჯვებული ბრუნდება ტროადან, გამოხსნილი ელენე მორჩილად მიჰყება უკან, როგორც ადრე, იმ კეთილ დროს, ვიდრე გაიქცეოდა.

ევროპული ვითარება მოგვაონებს წინაპოლიტკური ერთგულების ჩასახვას არა რელიგიურ, არამედ ეროვნულ პირობებში, რითაც ევროპულმა ცივილიზაციამ ადგილი შეუმზადა განმინათლებლობას. ეროვნული იდეა არ არის განმანათლებლობის მტერი, არამედ — მისი აუცილებელი წინაპირობა. ეროვნული ერთგულება გამოაცალკევებს ერთგულებებს ოჯახისა, ტომისა და რჩების მიმართ და წარმოუჩენს მოქალაქეს პატრიოტული გრძნობების ფოკუსად არა პიროვნებასა და დაჯგუფებას, არამედ ქვეყნას. ამ ქვეყნას აქეს ტერიტორია, ისტორია, კულტურა და კანონი, რამაც ეს ტერიტორია ჩვენად აქცია. XIX საუკუნის ნაციონალისტური ხელოვნებისა და ლიტერატურისათვის ნიშანდობლივია ტერიტორიის წინ წამოწვევა რელიგიის, ტომისა და დინასტიის მიღმიდან და ეროვნული პიმნები თვითგამორკვეული ერებისა ჩაისახა სამშობლოს დალოცვად, ვთქვათ, როგორც ფინური სიბელიუსი და არაოფიციალური ჰიმნი ინგლისისა — „იმედისა და დიდების მინა“.

მოკლედ, განმანათლებლობა ნიშნავს საზღვრებს. თუ საზღვრებს მოაცილებთ, ხალხი თავის გამოხატვას დაიწყებს არა ტერიტორიობითა და კანონით, არამედ ტომურობით, რასითა და რელიგიით. ეროვნულობის შემადგენელი ნაწილია მინა და გადმოცემა მისი ფლობის შესახებ. ეს არის ფორმა ტერიტორიული ერთგულებისა, რამაც შეაძლებინა დასავლეთის დემოკრატიული მცხოვრებ ხალხებს ეარსებათ გვერდიგვერდ და პატივი ეცათ ერთმანეთის მოქალაქეობრივი უფლებებსათვის, თუმც რადიკალურად განსხვავდებიან რჩმენით, არც ოჯახური კავშირები აქვთ, არც ნათესაობა და ხანგრძლივი საერთო ადგილობრივი წეს-ჩვეულებანი, რაც სოლიდულობას შეაძლებინებდა. ტერიტორიულ მიღრეკილებათა სამუალებით შესაძლებელი გახდა დაფუძნება ერთგვარი სამოქალაქო პატრიოტიზმისა და კანონთა საერთო მფლობელობას და ხელგაშლით ხვდება მათ, რომელიც ამ სოციალურ კონტრაქტს გარედან შემოუერთდნენ. არ შეიძლება ემიგრაცია იჯახში ტომსა ან რწმენაში, მაგრამ შეიძლება ემიგრაცია ქვეყანაში, ოლონდ უნდა დაემორჩილო წესებს, რაც ამ ქვეყანას სახლად გადაგიქცევს.

ეროვნულ ერთგულებას ყველაგან არ იცნობებ მსოფლიოში. მოვიხმოთ მაგალითად სომალი. სომალი ხშირად მოიხსენიება „შეუმდგარ სახელმწიფოუდ“, რადგანაც არა ჟყავს ცენტრალური ხელისუფლება, რომელსაც შეუძლია გადაწყვეტილება მიიღოს მთელი ხალხის სახელით, ან დაამყაროს ისახის კანონიერი წესრიგი. სომალის მთავარი გასაჭირი ისაა, რომ ის შეუმდგარი ერთა ვერ მოახერხს განევთარებინა რაიმე სახის სამოქალაქო, ტერიტორიული, კანონმორჩილი დამოუკიდებლობა, რაც ქვეყანას შეაძლებინებდა ჩამოყალიბებულიყო ეროვნულ სახელმწიფოდ და არ დარჩენილიყო მოქიშპეტომთა და ოჯახთა კრებულად.

ასევე ხდება მრავალ ქვეყანაში, სადაც ისლამი წარმმართველი რელიგიაა. თუნდაც ეს ქვეყნები მოქმედებდნენ სახელმწიფოებივით, პაკისტანის მსგავსად, მაინც ხშირად შეუმდგარი ერები არიან. მათ ვერ შექმნეს ერთგვარი ტერიტორიული ერთგულება, რაც სხვადასხვა სარწმუნოების, მონათესავეობისა და ტომობრიობის ხალხებს შეაძლებინებდათ მშვიდობიანად ეცხოვარათ გვერდი-გვერდ, მხარდამხარ ეპრძოლათ თავიანთი საერთო სამშობლოს დასაცავად. ერთმანეთს უფრო ეპრძიან ქვეყნის დასაუფლებლად, იმის მაგივრად, ქვეყნის დასაცავად მეტობრილ ჯარებს შეუერთდნენ. მიმდინარე ისტორია გვაფიქრებინებს, ბოლოს და ბოლოს, ხომ არ არსებობს ლრმა წინააღმდეგობა თემობრიობის ისლამურ კონცეფციასა და ჩვენს მიერ ჩანერგილ ეროვნული დამოუკიდებლობის იდეას შორის. ეგებ ეროვნული სახელმწიფო ანგრიძის გვაფიქრებინებს, ბოლოს და ბოლოს, ხომ არ არსებობს წინააღმდეგობა ჩასახვას არამედ ტერიტორიაზე, როგორც იგივეა, საქვეყნოდ აცახადებდა, ადამიანი ემორჩილება და არა მოკვდავთ. და ყველა დაბლა მდგომი იურისდიქცია, დაფუძნებული ტერიტორიაზე, ადამიანის მიერ შექმნილ კანონებზე, გაუქმებული ყოვლისშემძლის უმაღლესი იურისდიქციით. აიათოლა ხომეინიმაც იგივე ვერთხრა, როდესაც უარყო პატრიოტიზმი, როგორც წარმართობა.

ეს დაკვირვება, რა თქმა უნდა, ზედგამოქვება ახლო აღმოსავლეთის მდგომარეობაზე, სადაც თვალსაჩინოა დიადი ისლამური მცხერის ნარჩენების და დაყოფებად. მცხერე გამონაკალისთა გარდა ეს დაყოფება შედეგია იმ საზღვრებისა, რაც დასავლებურმა ძალებმა, სახელდობრ დიდმა პრიტანებითა და ადამიანის მიერ შექმნილ კანონებზე, გაუქმებული ყოვლისშემძლის უმაღლესი იურისდიქციით. აიათოლა ხომეინიმაც იგივე ვერთხრა, როდესაც უარყო პატრიოტიზმი, როგორც წარმართობა.

ყელები ყოფილან. მაგრამ ეს თვითმყოფადობა მყიფე გამოდებოდა და დასაღავებლად განწირული, რადგან ნებისმიერ კონცლიქტში ეს სამი ნაწილი ერთმანეთის დაუპირისპირდებოდა. ამათგან, მართლაც რომ მხოლოდ ქურთებს აქვთ განვითარებული ეროვნული თვითმყოფადობა და სწორედ ეს მოვლენა უპირისპირდება სახელმწიფოს, რომელიც ისინი არაან გაერთიანებულინ. რაც შეეხება შიიტებს, ისინი რელიგიის ერთგულინ არაან და შიიტობის სამშობლო — ირანისაკენ იყურებიან, როგორც სავარუდო სამშობლოსაკენ ამ არეულ დროში. დღეს სირიაში მოიშალა სამოქალაქო წესრიგი; ეს ქვეყანაც არასოდეს ყოფილა ეროვნული სახელმწიფო; აქ უმცირესობაში მყოფი სექტა, ალავიტებისა, ფლობდა ძალაუფლებას და ლეგიტიმურობას ესწრაფოდა, ლიბანისა და ისრაელის აგრძესიული ტერიტორიული პრეტეზიების პირობებში. ახლობდელი სამოქალაქო მომ გადაიზარდა ომში სექტებს შორის და მსხვირპლად ძირითადად ჭრისტიანები ეწირებიან.

უფრო მნიშვნელოვანი ისაა, რომ, ეჭვგარეშეა, ევროპაში მრავალი საუკუნის განმაცლობაში ქრისტიანობის ბატონობა გახდა საფრენლისჩამყრელი ეროვნული ერთგულებისა, რაც სარწმუნოებისა და ოჯახის ერთგულებაზე მაღლა დადგა და რასაც დაეყრდნო სამოქალაქო იურისდიცია და მოქალაქეობრივი წესრიგი. პარადოქსულად გაისმის, რელიგია დაასახელო ძირითად ძალად სამოქალაქო ხელისუფლების განვითარებისა, მაგრამ უნდა გავიხსენოთ ის კერძო გარემოებანი, რითაც ქრისტიანობა შემოვიდა მსოფლიოში. ებრაული საზოგადოება ჩაკეტილი იყო, მიჯვაჭული რელიგიურ კანონთა მტკიცე კვანძებს, მაგრამ რომიდან იმართებოდა კანონით, რაც არცერთ ღმერთს არ ანიჭებდა უპირატესობას და ავრცელებდა იდეალურ მოქალაქეობას, რითაც იმპერიის ყველა თავისუფალ მოქალაქეს შეეძლო ესარგებლა.

თვით ქრისტეს მოუხდა უთანხმოება თავისი თანამედროვე ებრაულებთან კანონმორჩილების საკითხებზე და სამოქალაქი ხელისუფლებისათვის დიდი ნდობის გამოხატვის გამო — გავიხსენით მისი სიტყვები იგავიდან ფულისათვის: მიაგეთ კეისარს კეისარისა და ღმრთისა ღმერთსა, ქრისტიანულ სარწმუნოებას შესაბამისი ფორმა მიაინჭა წმიდა პავლემ იმპერიის შიგნით არსებული თემებისათვის გამოსაყენებლად, რომელიც მხოლოდ გარკვეულ სივრცეს ესწრაფოდნენ, რათა საკუთარი რჩმენით ეცხოვრათ და სრულებითაც არ იზრახავდნენ სამოქალაქ ძალაუფლებას დაპირისპირებოდნენ. ამას ადასტურებს სიტყვები „ყოველი ხელმწიფება ღმრთისაგან დადგენილია“ (რომაელთა 13). და ეს იდეა ორმაგი ერთგულებისა გაგრძელდა კონსტანტინეს შემდგომ და განამტკიცა პაპმა გელაზიუს პირველმა, მეექენს სუუკუნეში, დოქტრინით ორი მახვილის შესახებ, რაც კაცობრიობას ეძლევა ხელისუფლებისათვის, რათა ერთით დაიცვას პოლიტიკური სხეული და მეორით — პიროვნული სულა. ესაა უდრმესი აღიარება სამოქალაქ კანონისა დარეული ეკლესიის მიერ, რამაც განაპირობა ევროპის შემდგომი განვითარება — რეფორმაციისა და განმანათლებლობის გავლით — უდავოდ ტერიტორიულ კანონებამდე, რაც დასავლეთშია განმტკიცებული დღეისათვის.

ჩვენი კონტინენტის ისტორია ნათლად გვიჩვენებს, რომ სოლიდარობის ახალი ფორმების შემოსვლასა და დამკვიდრებას ჩვენში ქრისტიანულ მემკვიდრეობას უნდა ვუმაღლოდეთ, მაგრამ ისინი დაფუძნებულია ნანამდვარზე, რომ ლეგიტიმუ-

რობა კაცის მიერაა შექმნილი და არა ღვთისაგან მონიტორის ული მადლი. ერგი გაჩნდნენ წინარეპოლიტიკური წესრიგის ფორმით, რომელიც შეიცავს პრინციპებს, რაზეც უნდა დაეფუძნოს კანონიერი დამოუკიდებელი მთავრობა. განმანათლებლობის პოლიტიკური თეორეტიკოსები, როგორებიც იყვნენ ლოები და რუსო, შეცადნენ ლეგიტიმაციის პროცესი მოეთავსებინათ სოციალურ ხელშეკრულებაში, რომლის ძალითაც საზოგადოების წევრები აყალიბებენ შეთანხმებას, როთაც განისაზღვრება გარკვეული მმართველობა და შეიცვლება ბუნებრივი მდგრმარეობა. მაგრამ აშეარაა, რომ მათი გამაერთიანებელი ხელშეკრულების მისაღებად ხალხი იმიტომ იკრიბება, რომ უკვე ერთმანეთს ეკუთვნიან და აცნობიერებენ, თვითულის კეთილდღეობა დამოკიდებულია საერთო მოქმედებაზეო. ხელშეკრულება, რაც უნდა მტკიცედ და საფუძვლიანად იყოს შედგენილი, ვერასოდეს გახდება უფრო მეტი, ვიდრე პირობითი ვალდებულება, მაშინ როდესაც პოლიტიკური წესრიგი და-მოკიდებული უპირობო შემადგენელ ნანილზე, როგორიცაა ქორწინება და ოჯახი. ამ უპირობო შემადგენელი ნანილის გარეშე ვერცერთი თემი ვერ გაუძლებს ნამდვილ კრიზისს.

ამრიგად, სოციალური ხელშეკრულება აფუნქნებს მთავრობის ფორმას, რომელიც იცავს და ინაზავს ერთგულებას, ნინო რომ უსწრებს ხელშეკრულებას და შესაძლებელს ხდის მას. ეს ერთგულება ჩამოყალიბებულია ისტორიისა და ტერიტორიისა და გაერთიანების ყველა იმ ფორმის საშუალებით, რაც აქედან გამომდინარეობს, განსაკუთრებით ენა, ჩვეულებითი სამართალი და რელიგიური რიტუალები. ასე თუ შექვედავთ, გამოდის, რომ რელიგიური წესრიგი დამცრობლია ერთ-ერთად სხვა ფაქტორთა შორის და გარდაქმნილია კანონის ქვეშევრდომად და არა მის წყაროდ. ესაა, ჩემი აზრით, ევროპული ცივილიზაციის უძიდესი მიღწევა: განათავსონ კაცის მიერ შექმნილი კანონი საზოგადოების გულში და დაუმორჩილო ყველანაირი გაერთიანება, ისინიც კი, რელიგიიდან რომ მომდინარეობს, სამოქალაქო იურისძიებისა და დაფუნქნობის ტერიტორიები, რომლებიც კანონს შეუსაბედენ სოციალურ ცხოვრებას და არა რომელიმე „მარადიულ“ მოწოდებას, გარდასულ ვითარებაში რომ ამოუთქვამთ და არავითარი კვალი არ დაუტოვებია.

რაც უნდა იყოს, ამგვარად გააზრებული კანონი ტერიტორიულია და ამიტომ ეროვნულიც გახდავთ. ეს არის კანონი, რომელიც განსაზღვრავს მიჯნებს, რომლის მიღმაც მისი განცენებულობა არ მოქმედებს. სამართლის მოთხოვნებს, ამ ადგილიდან გარეთ რომ წაუყენებ ვინმეს, სასტიკად შეეწინააღმდეგებიან და ეს ვიცით ინგლისის ისტორიდან და იმ კონფლიქტიდან, მეფესა და პაპს შორის რომ იყო, რამაც გადაწყვიტა კიდეც ეროვნულ სახელმწიფოთა წარმოშობა ეკრიპტი. როდესაც კანონმდებლობა ნებას რთავს ეკროპულ სასამართლოებს, ბრალი წაუყენონ ბრიტანეთის მოქალაქეებს და გადაიყვანონ ისეთ ადგილებში, სადაც თავის ნებაზე გაასამართლებენ, ძნელად თუ გაიკვირვებს ვარმე, რომ ბრიტანელები ამგვარმა მოქცევამ გააბრაზონ. ბრიტანული კანონი პრეცედენტული სამართლის კონცეფციაზეა დაფუძნებული, რაც ნებას არ იძლევა ადამიანთა პატიმრობაში ყოლას გაურკვეველი დროით და რაც ეყრდნობა „დიდ ქარტიაში“ აღნიშული „ამ მინის კანონის“ ძალაუფლებას, განხორციელებული რომ არის ინგლისური გვირგვინის მფარველობაში არსებულ დამოუკიდებელ ტერიტორიაზე წარმოებულ საქმეებში. ტერიტორიაზე კანონის მიბრავი რაღაც ხელოვნური შეზღუდვა კი არ არის, თითქოს არსებობდეს უნივერსალური იურისდიქცია, საიდანაც, შეზღუდული სახით, ადგილობრივი კანონმდებლობა გამოიდინდეს; ესაა ეკროპული გამოცდილების მიერ განსაზღვრული არსი კანონისა. ჩვენ მექვიდრენი ვართ კანონის კონცეფციისა, რომელიც გაჩნდა კონფლიქტთა ჩაქრობის მცდელობისას, ინსტიტუტთა დაფუძნებისას, უფლებათა და მოვალეობათა განსაზღვრისას მეზობლებად აღიარებდნენ. როგორც ვიცით, კანონი იქ-

მნება იმ ადგილისათვის, რომელსაც კანონი ესაჭიროება, და აღტყუდილია ამ ადგილის ისტორიაში (შარიათთან განსხვავება აშკარაა, ისევე როგორც აშკარა განსხვავება სტოლთა ბუნებით სამართლა და საყოველთაო ეკლესიას შორის).

აქედან გამომდინარე, მცდელობა ევროპული იმპერიის კანონმდებლობის შექმნისა, რომლის ძალაუფლებაც არ დაეფუძნება ეროვნულ ერთგულებას, მხოლოდ დასამარცხებლად არ არის განხირული; ის ძირს გამოიუთხრის სამოქალაქო კანონმდებლობის ძალაუფლებას ევროპის ხალხებში. XVIII საუკუნის სოციალური კონტრაქტის თეორიებში უკვე ვხვდებით ერთგვარ საოცნებო განსჯას ადამიანის ბუნების შესახებ, რწმენას, რომ ადამიანებს შეუძლიათ ისე გარდაცმან ყველა მოვალეობა, რომ არად ჩააგდონ თავიანთი მიღრევილება და სიყვარული, რათა შეიქმნას აპსტრაქტული ჩამონათვალი უფლებათა და მოვალეობათა, რაც ერთგულების, მიღრევილებათა და ისტორიული კავშირების ადგილს დაიკავებს. ფრანგმა რევოლუციონერებმა ძალაუფლება ხელთ ჩაიგდეს იმით, რომ ხალხს შესთავაზეს ადამიანის უფლებანი, და მოქალაქე, ვინც გადახვეტდ მთელ ისტორიულ წესრიგს და **გონებას** დასვამდა ტახტზე, რომელზეც მანიდე ადამიანი იჯდა, აյ მეტკვიდრეობის წყალობით რომ მოხვდა. მაგრამ დეკლარაციიდან რამდენიმე კვირის შემდეგ ქვეყანა იმართებოდა ერის (Patrie) სახელით და ძველი გაერთიანებანი ჩამოყალიბდა სხვა (ჩემი აზრით) გაცილებით უარესი ფორმით, რათა შევესო გაჩინილი ბზარი ხალხის მიღრევილებათა და ერთგულებისა მას შემდეგ, რაც მომავლა ჩვეულებით, საეკლესიო და სამეზიობლო ურთიერთობანი. ამას ნათლად ჭვრეტდა ბერკა, ვინც თავის მკითხველს შეასენებდა, რომ ადამიანები შეიკრინენ შემთხვევისა და არა მათი არჩევანის ძალით; სიყვარული და მიღრევილება არა მათი გადაწყვეტილებით, არამედ გარემოებათა წყალობით ჩნდება. არა გონება, არამედ ახლობლობას საფუძველი ქველმოქმედების გრძნობისა. ამას თუ სერიოზულად განსჯი, მალე დაინახავ, რომ გაერთიანების ტერიტორიულ ფორმები საუკეთესო წამალია იდეოლოგიურ განხეთქილებათა წინააღმდეგ. სწორედ ეროვნული მიკუთვნებულობა აკავებს „ექსტრემიზმზე“, რომ საზოგადოების (კანონიერებას არ დაუფლობოს.

სწორედ ამიტომ უნდა განვასტვაოთ ერთგულება, როგორც *sine qua non*⁹ შეთანხმებულ მთავრობათათვის, თანამედროვე სამყაროში, ნაციონალიზმისაგან, რაც მებრძობილი იდეოლოგიაა, მთავრობის წყაროს უფრო მაღლა რომ დაექცებს, ვიდრე დასახლება და სამეზობლოა. ნაციონალიზმი არის, იდეოლოგიური მცდელობა — გააძვეოს წეს-ჩვეულებითი და სამეზობლო ერთგულებანი რაღაც რელიგიური ერთგულების მსგავსით, ერთგულებით, რაც დაფუძნებულია დოქტრინასა და მისწრაფებაზე. ჩვეულებრივი ეროვნული ერთგულება კი განსახლების ქვეპროდუქტია. ჩნდება იმიტომ, რომ ხალხს თვითონ აქვს მოგონილი საშუალებანი შეკრებისა, შეულლის ჩაქრობისა, თანამშრომლობისა, ზემომანის უცემისა, ისე რომ აკავშირებთ, ეს კავშირი დოქტრინად რომ არ გადაიქცევა. რა თქმა უნდა, ასე ცხოვრობს უბრალო ხალხი და ესაა საძირკველი ყოველივე საუკეთესოსი, რაც კი ადამიანთა საზოგადოებაშია, რაც ჩვენს გარშემოა და რასაც ვუკერთდებით, ვუკავშირდებით და გვნაცლობთ თუ როგორ ვიცხოვროთ მშვიდობიანად, ჩვენებურად, და ეს სწორია, რადგან ჩვენია და გვაერთიანებს მათონან, ვინც ჩვენამდე იყვნენ, და მათონან, ვისაც ჩვენებ უნდა გვუკაცფოთ გზა. ასე თუ შეეხედავთ, ეროვნული გრძნობები არაა მარტო ბუნებრივია, არამედ არსებითად სამართლის დამდგენიც. ისინი მოგვიწოდებენ, გამოვალვიძოთ ჩვენში სოციალური გრძნობები და მიყვეძლვნათ ეს გრძნობები იმ ადათებს, რომელთაც საკუთარი ლირულება დაამტკიცეს დროთა განმავლობაში იმით, რომ შეაძლებინებს თემს მოეწესრიგებინა სადაც საკითხები და მიეღნია წონასწორობისათვის (კვალებად წუთისოფელში).

ეროვნული გრძნობების შეაძლებინებს ხალხს წარმატებით დაიკვან თავი იმის დროს. მაგრამ იგივე გრძნობები არსები-

თია მშვიდობის დროსაც. ამას კენედავთ დღეს ევროპაში, რო-
დესაც ქვეყნების სავალო კრიზისი ემუქრება უბრალო ადამი-
ანთა ყოფა-ცხოვრებას. მთავრობები მოუწოდებენ მოქალა-
ქებს, მსხვერპლი გაიღონ საერთო სიკეთისათვის. ისინი არ
სთხოვენ მოქალაქეთ: მსხვერპლი გაიღეთ „ევროპისათვის“,
და მითუმეტეს ევროკავშირისათვის. თუ ასე ილაპარაკებდ-
ნენ, მაშინ იძულებული შეიქნებოდნენ ელიარებინათ, რომ
ევროპა ბიუროკრატიული მანქანა კი არაა, რამაც მათ მცირე-
ოდენი ლეგიტიმურობა უწყალობა, არამედ სულიერი მექა-
ვიდრეობა, რომლის ამოძირევაც ამ მანქანას სურდა. ამიტო-
მაცაა, რომ ისინი თხოვნით ეროვნულ გრძნობებს მიმართა-
ვნენ. ამბობენ, რომ საჭიროა ერთად გაინიოს ჭაპანი სათემო
საჭიროებისათვის, და მათი ნათევვამი ყოველ ჯერზე აღძრავს
ადამიანურ თანაგრძნობას, რის გამოც ხალხი რაღაცას გი-
ლებს ხოლმე სხვების სასარგებლოდ — ეს ის ჩვევაა გონებისა,
რასაც სოციალ-დემოკრატები ჩვეულებრივ არ აქეზებენ
ხოლმე. მთავრობები ლაპარაკობენ არა ნაციონალიზმზე,
არამედ სიყვარულსა და ერთგულებაზე, რაც სრულიად სხვა
რამაა. მათი ჰასუხი ევროპული კრიზისისათვის გვიჩვენებს,
რომ ეროვნული სახელმწიფო პრობლემა კი არაა, არამედ ხსნა
— მხოლოდ მას მოეპოვება ის მოტივები, რასაც შეიძლება მი-
მართონ პოლიტიკოსებმა დღეს, როცა ევროპული პროექტის
შედეგები ბოლოს და ბოლოს მთელმა კონტინენტმა იგრძნო.

დასკვნისათვის ორიოდე სიტყვა უნდა ვთქვა და ჩემიული თვალსაზრისი გაგაცნოთ დღევანდელი უნგრეთის მდგომარეობას და უნგრელთა დამოკიდებულებაზე ეროვნული იდეისადმი. ცხადია, უნგრეთი განსაკუთრებული შემთხვევაა. უნგრული ენა განცენებული ნარჩენა იმ ლინგვისტური ჯგუფიდან, რაც მეტწილად გაპერა ინდივიდუული მიგრაციისას და მცირედ ან სულ არაფრით უკავშირდება გარემომცველ ენებს. ამიტომა, რომ რიგითი, გაუნათლებული უნგრელები, თავინთი ენის გამო, გარიყულნი არიან უშუალო მეზობელთაგან. ერთმანეთისაგანაც გარიყულნი იყვნენ ტერიტორიის ნაძალადევი გაყოფის გამო პირველი მსოფლიო ომის შემდეგ. იმ ტერიტორიას კი, რაც შემორჩიათ, ბოშების საკმალე მრავალრიცხოვან უმცირესობასთან იყოფენ, რომელთა მოუნესრიგებული გადაადგილებანიც ხმირად ანუხებთ მეზობლებს, მაგრამ მათი ყოფა კი ჰპოვებს მხარდაჭერას მსოფლიო მასშტაბით. ებრაული უცირქსობა გადაურჩა ნაციისტთა კუუპაციას, მერე კომუნისტთა მხრივ შევიწროებას, მაგრამ მაინც აქტიურია და ადგილს იყავებს. ბუდაპეშტის ინტელიგენციაში მრავალდად არიან ებრაელნი და ვრცელ ბადესაც ქსოვენ სოროსის იმპერიისა. ამ ქსელის წევრთა უმრავლესობა დაეჭვებით უყურებს ნაციონალიზმს, მიიჩნევს მას მთავარ მიზეზად XX საუკუნეში ევროპაში დატრიალებული ტრაგედიებისა და ვერ ასხვავებს ნაციონალიზმს იმ ეროვნული ერთგულებისაგან, რასაც მე ამ სიტყვაში ვიცავ. მეტიც, საყოველთაოდ ცნობილია, რომ უნგრულ საზოგადოებასა და პოლიტიკაში ჯერაც შემორჩა ადგილობრივი ანტისემიტიზმი და ხელს უშლის ეთნიკურ უნგრელთა და ებრაელთა საერთო ეროვნული ერთგულების განმტკიცებას.

ეს მხოლოდ რამდენიმე ფაქტორია, რაც წინარეპოლიტიკური, აუცილებელი ერთგულების გზაზე ძევს მსოფლიოს ამ ნაწილში. ევროპული კავშირი გვთავაზობს იდეას მოქალაქეობისა, რაც არსებითად არაფრის მოქალაქეობაა. ის აქეზებს ხალხებს, დატოვონ თავიანთი სამშობლო და სადმე სხვაგან დაესახლონ კავშირში, და რომლებიც მიღიან, უთუოდ განათლებული კლასებია, რაც ქვეყანას აკლებს მასწავლებლებს, ექიმებს, იურისტებს, ქიმიურებს და მათი ადგილი შეუცხებული რჩება. ევროკავშირი წააქეზებს მინას მიყიდვას უცხოელთათვის და ასე პერიოდის არარეზიდენტ მინათმფლობელთა კლასს, რომელსაც სულაც არ ადარდებს სასოფლო ცხოვრების სილამაზე და ზერგობრივი წესრიგი, და მინას უყურებს ინვესტიციად, რაც უნდა გამოიყენოს. ამას კი მიგვავართ ან მიგვიყვანს იმგვარ დაბაბულობამდე, რასაც მხოლოდ მტკაცე პოლიტიკური ნება გაფანტავს.

არ არსებობს ეროვნულობის აღტერნატივია. თუ ბუდაპეშტი მყოფ მთავრობას სურს ჰქონდეს სუვერენიტეტი, ეს სუვერენიტეტი ქვემოდან უნდა წამოვიდეს, იმ ხალხისაგან, რომლის ერთობა და ოვითმყოფადობაც გამოხატულია მთავრობის მუშაობაში. ლეგიტიმურობა უნდა შეინარჩუნოს ყველა მთავრობამ, მემარჯვენე იქნება თუ მემარცხენე, უმცირესობა თუ უმრავლესობა. ერთგულება არ უნდა შეცვიცო რაღაც დაჯგუფებებს, არც გლეხებისადმი გამოცხადებული საყვედურებია საჭირო ბუდაპეშტილ ინტელექტუალთა მიერ, არც სოფელში მცხოვრებ ქემარიტ უნგრელთა განაჩენია საჭირო ქალაქები მოღალატებისადმი. ელექტორატმა თავისი ნება უნდა გამოავლინოს ტერიტორიის მიხედვით, რადგან იურისდიქცია ტერიტორიულია და არა ეთნიკურია ან რელიგიურია. ამის აღტერნატივი დანაწერებამა მოქმედე ეთნიკურ ჯგუფებად ან ფრაქციულ ინტერესებით შექმნილ პარტიებად, რომელთა მიზანიც არა საყველთაო წესრიგი, არამედ ძარცვაა ჯგუფურ ინტერესთა შესაბამისად. მე არ მსურს ვისაუბრო უნგრელთის პოლიტიკურ პარტიებზე ან საკოთხის ზამოვჭრა იმის შესახებ თუ რომელი მათგანი ხედავს მთავრობას, როგორც შესაძლებლობას — იმსახუროს საყველთაო კეთილდღეობისათვის, და არა როგორც მანსს მოპარვისა. ის კი ვიცი, რომ ვიდრე უნგრელებს მთავრობის ინსტიტუტი ქვეყნის შენით არსებული ურაქცია ჰონიათ და არა ქვეყნის წარმომადგენელი, მთავრობას ლეგიტიმურობა აკლება. და დაპკარგავენ პრინციპულ უპირატესობას ევროკავშირთან უნგრელი ხალხის სიყვარულის მოსაპოვებლად გამართულ ბრძოლაში.

ინგლისურიდან თარგმნებს პაატა და როსტომ ჩხეიძეებათა

1. „ნამდვილი ქვეყანა“ (ფრ. Le Pays Réel) კათოლიკურ-ფაშისტურ-მონარქისტული გაზეობის 1936-45 წლებში.

2. „კვერთის მდყრობელი კუნძული“ (This Sceptred Isle) რადიოპროგრამა ინგლისში, მეოცე საუკუნის 90-იან წლებში. სათაური აღებულია უილიამ შექსპირის „რიჩარდ მეორიდან“, ი. 1.

3. ლემინგანენი — ფინური მითოლოგის გმირი, კალევალას მთავარი ჰერონაჟი.

4. ფილიპ ჩეიზ ბობიტი (დ. 1948 წ.) ამერიკელი იურისტი, მწერალი, პროფესიონალი. ავტორი ცნობილი შრომებისა სამშედვრო სტრატეგიაში, კონსტიტუციურ სამართალსა და ოეორიაში: „კონსტიტუციის ბედისნერა: თეორია კონსტიტუციისა“ (1982), „აქილევსის ფარი: ომი, მშვიდობა და ისტორიის კურსი“ (2002), „ტერორი და თანხმობა: მეოცე საუკუნის ომები“ (2008).

5. საიდ კუტბი (1906-1966) — ეგვიპტელი პროზაიკოსი, პოეტი, განამანათლებელი, ისლამის თეორეტიკოსი, მუსლიმთა საძმოს წინამდლო, XX საუკუნის 50-60-იან წლებში ბრძლი დასდეს ეგვიპტის პრიზიტეტის გამალ აბდელ ნასერის მკვლელობის მცდელობაში და ჩანარჩენებაში.

6. ტრიანონის ხელშეკრულება — 1920 წლს, პირველი მსოფლიო ომის შემდგომ გაფორმებული ხელშეკრულება მოკავშირებასა და დაუნგრელთის სამეფოს შორის, რომლის ძალიაუც დადგინდა უნგრელთის საზღვრები. უნგრელთის ტერიტორია შემცირდა 125 642 კვ. კმ.-დან 93 073 კვ. კმ.-დაც, და უნგრელთი გადაიცა სახმელეთი ქვეყანად.

7. ჟან მარე მარი გაბრიელ მონე (1888-1979) ფრანგი პოლიტიკური ეკონომისტი და დიპლომატი. მიჩნეულია ევროპული კავშირის არქიტექტორად. იყო პირველი ლიდერი ევროპული აღმასრულებელი ხელისუფლებისა. ამიტომაც უნოდებენ ევროპის მამას. არასოდეს ყოფილ არჩეული საჯარო სამსახურში, მოქმედებდა სცენის მიღმის ამერიკულ და ევროპულ მთავრობებთან, როგორც კარგი კავშირების მქონე პრამატული ინტერნაციონალოსტი.

8. საიკ-პიკოს შეთანხმება (1916) ოტომანთა იმპერიის არაბული პროვინციები დაპყო ბრიტანეთისა და საფრანგეთის გავლენისა და კონტროლის სფეროებად.

9. *Sine qua non* და *condicio sine qua non* — მიუთითებს აუცილებელსა და არსებით ქმედებაზე, კონდიციასა და ინგრედიენტზე. ლათინური ტერმინია იმის სათქმელად, რომ „უამისოდ არაფერი იქნება“.

ანტონ ჩეხოვი

ტემპერამენტის სახეობათა რთხი ტიპი

(გაცნიერების უკანასკნელ
დასკვნათა მიხედვით)

სანგვინიკი. ყველანაირი შთაბეჭდილება მასზე სწრაფად და მსუბუქად მოქმედებს: როგორც ჰუფელანდი¹ ამბობს, აქედან წარმოდგება არასერიოლულობა... ახალგაზრდობაში ბავშვივითაა და ცულლუტია. ეუხებება მასნავლებლებს, თმას არ იკრეჭს, არ იპარსავს, ატარებს სათვალეს და სვრის კედლებს. სწავლობს ცუდად, მაგრამ კურსებს ამთავრებს. მშობლებს პატივს არ სცემს. როცა მდიდარია, ფრანტობს, სიღარიბისას კი ღორივით ცხოვრობს. თორმეტ საათამდე სძინავს, დასაძინებლად გაურკვეველდროს მიდის. წერს შეცდომებით. მხოლოდ ერთი სიყვარულისთვის გააჩინა ამქვეყნად ბუნებამ: მისი ერთადერთი საქმიანობა სიყვარულია. არასადეს ამბობს უარს გალეშვაზე. საღამოს უგრძნობლად თვრება, დილას თმაგაბურძგნული სწრაფად დგება, თავი ღდნავ დამძიმებული აქვს. მისთვის საჭირო არ არის შეხესნება, რომ „მსგავსი მსგავსით განიკურნება“. ქორწინდება შემთხვევით. მუდმივი კონფლიქტი აქვს სიდედრთან. ნათესაბასთან წაჩინებულია. თავზე ხელაღებული მატყუარა. საშინლად უყვარს აყალმაყალ და სამოყარულო სპეციალურები. ორგესტრში — პირველი ვიოლინო. ვინაიდან ქარაფშუტა და ლიბერალია, ან საერთოდ არაფერს კითხულობს, ან კითხვას ხარბად ეწავება. გაზეობით უყვარს და მათ კითხვაზე უარს არ ამბობს. იუმორისტული ურნალების საფოსტო ყუთი მხოლოდ სანგვინიკებისთვისაა გამოგონილი. ურყყევია თავის მერყებების სამსახურში ევალება განსაკუთრებულ დავალებათა ან მსგავსთა შესრულება. გიმნაზიაში სიტყვიერებას ასწავლის. მნელად თუ აღწევს სახელმწიფო მრჩევლის თანამდებობას და, თუ მიაღწია — ფლეგმატიკი ან ქორწინებული და არაფერის მაქნის სანგვინიკები არაიან. ერთ ოთახში ძილი სანგვინიკოთან ერთად — არასასურველია: მთელი ღამე ანერგოდობებს ყვება, კიცხავს ახლობლებს ან ცრუობს. საჭმლის მომნელებელი ორგანოების დაავადებისა ან ნაადრევი დაუძლურებისაგან კვდება.

ქალი-სანგვინიკი — ყველაზე უფრო ასატანი ქალია, თუ სულელი არ არის.

ქოლერიკი. ღვარისფრი და სახეზე მოყვითალო-მონაცირისფრი ფერი და არაფერის მაქნის სანგვინიკები არასერიოლული აქვს, ცუდებებში თვალები კი გაღიაში დამწყვდებული მშეერი მგელივით უტრიალებს. გულფიციცია. თუ რწყილმა უკბინა ან ქინძისთავი შეერქო, მზად არის მთელი ქალები ქვეყანა ნაკუნებად აქციონს. ლაპარაკებისას დორბლებსა ჰყრის და ყავისფრების არაფერის მაქნის სანგვინიკებისთვისაა გამოგონილი. ურყყევია თავის მერყებების სამსახურში ევალება განსაკუთრებულ დავალებათა ან მსგავსთა შესრულება. გიმნაზიაში სიტყვიერებას ასწავლის. მნელად თუ აღწევს სახელმწიფო მრჩევლის თანამდებობას და, თუ მიაღწია — ფლეგმატიკი ან ქორწინებული და არაფერის მაქნის სანგვინიკები არაიან. ერთ ოთახში ძილი სანგვინიკინიკოთან ერთად — არასასურველია: მთელი ღამე ანერგოდობებს ყვება, კიცხავს ახლობლებს ან ცრუობს. საჭმლის მომნელებელი ორგანოების დაავადებისა ან ნაადრევი დაუძლურებისაგან კვდება.

¹ ვილჰელმ ჰუფელანდი (1762-1836) — გერმანელი მედიკოსი, ავტორი წიგნის „სიცოცხლის განვითარების საფუძვლები“ კი ეს წიგნის მიზანია.

გრძნობს, რადგან ყველაფერი ზედმეტად ან მოხრაკული, ან მლაშეა... უმეტესად ბერბიჭა, თუ დაქორწინებულია, ცოლი გამოკეტილი ჰყავს. საშინლად ეჭვიანია. ხუმრობა არ ესმის. ყველაფრის მოთხენა არ შეუძლია. გაზეთებს მხოლოდ იმისთვის კითხულობს, რომ მეგაზეთე გაღანძლოს. ჯერ კიდევ მუცლად ყოფნისას იყო დარწმუნებული, რომ ყელა გაზეთი იტყუუბა... როგორც ქმარი და ახლო ნაცნობი — აუტანელია; ხელქვეითად ძნელი ნარმოსადგენია, უფროსად კი — გაუსაძლისი და სრულიად არასასურველია. ხშირად, საუბედუროდ, პედაგოგია; ასწავლის მათემატიკასა და ბერძნულ ენას. არ გირჩევთ მასთან ერთად ოთახში დაძინებას: მთელი ლამე ახველებს, ნახველს იღებს ან რწყილებს ლანძლავს. მამალი კატების კანვილის ან მამლების ხმის გაგონებისას, აცახცახებული ხმით სახურავზე ლაქიებს აგზავნის, რომ ამ მომლერალს, რადაც უნდა დაუჯდეთ, ხმა ჩაკერძინონ. ჭლექის ან ღვიძლის დაავადებისგან კვდება.

ქალი-ქოლერიკი — ეს კაბიანი ეშმაკია, ნიანგია.

ფლეგმატიკი. სასიამოვნო ადამიანია (ვსაუბრობ, რა თქმა უნდა, არა ინგლისელზე, არამედ რუს ფლეგმატიკზე). გარეგნობა ჩვეულებრივი აქვს, ტლანქი. მუდმივად სერიოზულია, ვინაიდან გაცინება ეზარება. მიირთმევს, როცა უნდა და რაც უნდა, არ სვამს, რადგან აპოპლექსიური დამბლისა უშინია, დღე-ლამეში ოცდაოთხი საათი სძინავს. აუცილებელი წევრია ყოველგვარი კომისიის, სხდომისა და საგანგებო შეკრებისა, სადაც არაფერი ესმის, სძინავს ურცხვად და მოთმინებით ელოდება ყველაფერ ამის დამთავრებას. ოცდაათი წლისა ქორწინდება ბიძებისა და დედების დაახმარებით. ყველაზე ხელსაყრელი ადამიანია ქორწინებისათვის: ყველაფერზე თანახმა, არ ბუზზღუნებს და დამთმობია. მეუღლეს ასე მიმართავს — ჩემო ძვირფასო, ჩემო სულიკო. უყვარს გოჭი პირშეშხათი, მგალობელი ფრინველები, ყველაფერი მომშავო და სიგროლე. ფრაზა „ამაოება ამაოებათა და ყოველივე ამაო“ — ფლაგმატიკის მოგონილია. ავად ხდება მხოლოდ მამინ, როდესაც ნაფიც მსაჯულად ირჩევენ. მსუქანი ქალის დანახვისას ხენეშის, თითებს აქტე-იქით ამოძრავებს და გაღინდებას ცდილობს. გამოწერილი აქვს „ნივა“. პრაზობს, რომ შურნალი გაერადებული არ არის და მასში რაიმე სასაცილოზე არ წერენ. დამწერთ ყველაზე ჭკვიანებად თვლის და ამასთან ყველაზე მავნედაც. ნანობს, რომ მის ბავშვებს გიმნაზიაში არ სცემენ, თვითონაც ზოგჯერ მზად არის მათ გასაროზგად. სამსახურში ბედნიერია. ორკესტრში — კონტრაბასი, ფაგოტი, ტრომბონია. თეატრში — მოლარე, ლაქია, სუფლიორი, ლუკმა-პურის გულისათვის — ზოგჯერ მსახიობიც კი. დამბლის ან წყალმანკისგან კვდება.

ქალი-ფლეგმატიკი — ეს მტირალა, თვალებგადმოკარკლული, კისეისა, ფუმფულა გერმანელი ქალია. ფქვილიან დიდ ტომარასა ჰყავს. იმისთვის იბადება, რომ დროთა განმავლობაში სიდედრად იქცეს. სიდედრად ყოთნა — მისი იდეალი.

მელანქოლიკი. თვალები — მონაცრისფრო-ცისფერი, გეგონება ესესა ცრემლი უნდა მოერიოს. შუბლსა და ცხვირის ირგვლივ ნაოჭები აქვს — პირი რამდენადმე მოლრეცილი. კბილები — შავი. მიღრეკილია იპოქონდრიისკენ. მუდმივად უჩივის ტკივილს გულის კოვზთან, ჩხვლეტას ფერდში და საჭმლის ძნელად მონელებას. მისი საყვარელი საქმიანობა — სარკის ნინ დგომა და უფერული ენის დათვალიერებაა, ფირობს, რომ გულ-მეკრდი სუსტი აქვს, ნერვულია და ამიტომაც ყოველდღე ჩაის ნაცვლად დეკოკტს სვამს, არყის ნაცვლად კი — სიცოცხლის ელექსირს. მნუხარებითა და ცრემლმორეული ხმით აუნებს ახლობლებს, რომ წყავისა და კატაბალას წვეთები უკვე აღარ შველის... ფიქრობს, რომ მისთვის ცუდი არ იქნებოდა კვირაში ერთხელ საფალარათო საშუალების მიღება. დიდ ხანია, რაც გადაწყვიტა, რომ ექიმებს მისი არ ესმით. ექიმბაში კაცები, ქალები, ჭორიკანები, მთვრალი ფერშელები, ზოგჯერ ბებიაქალები — მისი პირველი კეთილისმყოფელი არიან. ქურქს სექტემბერში იცვამს, მაისში კი იხდის. ყოველ ძალში ცოფს ხედავს. მას შემდეგ, რაც ახლო ნაცნობმა უთხრა, კატას მძინარე ადამიანის



დახრჩინა შეუძლიაო, კატებში კაცობრიობის შეურიგებელ მტრებს ხედავს. თბილ ღუდს იშვიათად თუ შეექცევა. ცოლად ობოლს ირთავს. თუკი სიდედრი ჰყავს, უშესანიშნავეს და უბრძენეს პერსონად მოიხსენიებს; მისგან ჭკუის სწავლებას წყნარად ისმენს, გვერდზე გადახრილი თავით, მისი ფუნთუშა, ოფლიანი ხელების, კიტრის მწნილის სუნი რომ აუდის, კოცნას თავის წმიდათანმიდა მოვალეობად მიიჩნევს; საქმიანი მინერ-მონერა აქვს ბიძებსა და დეიდებათან, ნათლიდედას და ბავშვობის მეგობრებთან. გაზითებს არ კითხულობს. ჩუმად კითხულობს დებესა და უზოანს.² ვეტლიანის შავი ჭირის³ უამს ხუთჯერ იმარხულა. სჭირს უძილობა და იტანჯება კოშმარებით. სამსახურში არცთუ ისე ბედნიერია. მაგიდის უფროსის თანაშემწის თანამდებობის იქთვე ვერ გასწვდება. უყვარს „ლურინუშეკა“. ორკესტრში — ფლეგმატიკა და ჩელო. დღე და ღამე წუხს, ამიტომ მასთან ერთად ძილს ერთ ოთახში არ გირჩევთ. წინასწარ გრძნობს ნარლვნას, მინისძვრებს, ომს, ზნეობის საბოლოო დაცემასა და საკუთარ სიკვდილს რომელიმე საშინელი ავადმყოფიბისგან. გულის მანკის, ექიმბაშთა მუზურნალობისა და ხშირად იპოქონდრიისგან კვდება.

ქალი-მელანქოლიკი — ძალზე აუცანელი, მოუსვენარი არსება. როგორც ცოლს — მიყვარართ გამოტვინებამდე, სასონარკვეთასა და თვითმკვლელობამდე. იმით არის მხოლოდ კარგი, რომ მისი მოშორება ძნელი არაა. მიეცით ფული და სალოცავად გაუშვით.

რუსულიდან თარგმნა ეთევან თუხარება

² დებე და უზოანი — ავტორები წიგნებისა ფიზიოლოგიასა და ქორწინების ჰიგიენიზმე.

³ ვეტლიანის შავი ჭირი, მძვინვარებდა 1878 წელს. სახელნოდება ნარმოქმნა ქ. ასტრახანის გუბერნიის სტანიცა ვეტლიანიდან.

ქვეყანა, რომელსაც სიზმარში ვხედავთ

(ახა ბაქრაძეს
ესაუბრება
ადრო ნაგელიანი)

— პირველ რიგში მინდა მაღლობა გადაგიხადოთ, რომ ყურადღებას აქცევთ ფერეიდნელ ქართველებს. ეს ძალიან გვახარებს. დავიწყებ იმით, რომ მე ვარ მე-16 თაობა მას შემდეგ, რაც ირანში გადმოასახლეს ქართველები. თოხი საუკუნის განმავლობაში ჩვენს წინაპრებს დიდი სურვილი ჰქონდათ დაბრუნებულიყვნენ სამშობლოში, მაგრამ, სამწუხაოდ, ვერ მოხერხდა. მე და ჩემს თაობას მოგვეცა საშუალება გატედოთ და მოვახერხოთ ჩვენს ქეყანაში, ჩვენი მანა-პანის მინაზე დაბრუნება.

— მიუხედავად იმისა, რომ მანდ გაიზარდეთ, მანიც ფიქრობთ საქართველოში დაბრუნებას?

— რა თქმა უნდა, ეს არის ჩემი პოზიცია. ჩვენ ირანში ვართ როგორც სტუმრები. ვილაც რომ სტუმრად მიდის, მას-პინძონი კარგად ხვდება, მაგრამ სტუმარი შინ უნდა დაბრუნდეს. ჩვენც ასე ვფიქრობთ, ჩვენ ვართ სტუმრები ირანის მინაზე და, თუ ამის შესაძლებლობა მოგვეცა, სამშობლოში უნდა დავბრუნდეთ.

— როგორც ვიცი, შენი წინაპრები ფანიაშვილები იყვნენ, შემდეგ ასფანანები და ახლა ხართ ნაგელიები. რა განდა გვარის შეცვლას მიზეზი?

— მამაჩემი და პაპაჩემი ამბობდნენ, თავდაპირველად ჩვენ ფანიაშვილები ვიყავითო. შემდგომ, როცა საჭირო გახდა პირადობის დამადასტურებელი მოწმობების აღება, მაშინდელი ხელისუფლების აზრით, ეს როგორად გამოსათქმელი იყო და გვარი შეგვაცვლევინა. მერე გადავიდნენ ასფანაზე. შემდეგ კი ნაგელიები გახდნენ. თუმცა ზუსტად რის გამო მოხდა გვარის შეცვლა, დაზუსტებული არ არის. ისე ჩვენს გვარს ზედმეტი სახელი აქვს და მგელი ჰქვია. ამბობენ, რომ ნაგელია უკავშირდება მგელს. ჩვენებმა ისტორიული ფაქტები და საბუთები ვერ შემოინახეს. ზოგი გაფუჭდა, ზოგიც დაინგვა. სამწუხაოდ წარსულიდან ვერაფერი შევინარჩუნეთ.

— რა დაბრკოლებას აწყდებოდით ოქვენი ქართველობის გამო?

— ამ თოხი საუკუნის მანძილზე ძალიან დაძაბული სიტუაცია ყოფილა. სამწუხაოდ, ირანის სახელმწიფო სხვანაირად უყურებს იმთავიდან დღემდე ქართველებს. იმიტომ, რომ უცხო ქვეყნიდან ჩამოსახლებულები ვიყავით. ირანში ცხოვრიბდნენ სხვადასხვა ტომები, რომებიც ავონროებდნენ ქართველობას. ერთ-ერთი ტომი — ბახთიარები — ქართველებს მიიჩნევდნენ მათი ტერიტორიების დამპყრობლებად. საბედნიეროდ დღეს მსგავსი შეხედულებანი აღარ არსებობს.

— დღეს როგორ ცხოვრობთ ქართველები? როგორი დამოკიდებულება გაქვთ ერთმანეთში?

— იცით, მე რამდენიმე უურნალისტი შემპირდა, რომ ჩამოვიდოდა ჩვენთან ფერეიდანში და გადაიდებდნენ ქართულ საზოგადოებას ირანში, მაგრამ დაპირება დაპირებად დარჩა. მე გეტყვით, რა ხდება აქ. დღეს ფერეიდნელმა ქართველებმა მიაღწიეს იმ შესანიშნავ და ლირსეულ მდგომარეობას, რაც დაკარგული იყო და რასაც ადრე ვერ ახერხებდნენ. დღეს ჩვენ საკმაოდ კარგად ვცხოვრობთ. რა თანამდებობასაც უნდა ფლობდეს აქ ფერეიდნელი, ყველა ქართველობით ამაყობს.

— შენ გაიზარდე მშობლიური ქართულით და ვერ საუბრობდი სპარსულად. როგორც ვიცი, გივირდა თუ რატომ არ ესმოდათ თანატოლებს შენი. რა გითხეს მშობლებმა და როდის ალიკვი, რომ მეორე სამშობლოც გქონდა?

— ჩვენთან, ფერეიდანში, 80% მეტი ქართველები არიან. დანარჩენები — სპარსელები, თურქები, სომხები და ა.შ. ბავშვობაში ვისთანაც ვთამაშობდი, ყველა სპარსულად საუბრობდა. ისინი სხვანაირად ლაპარაკობდნენ, მე სხვანაირად (იცინის). ვკითხე ჩემს მშობლებს თუ რატომ ვაუბრობდით მე და ჩემი თანატოლები სხვადასხვანაირად. მაშინ მითხოეს, რომ ჩვენ ვიყვავით ქართველები, რომ იძულებით გადმოგვასახლეს ირანში. შემდეგ მე დავინტერესდი ქართული ანბანით. სამწუხაროდ, მაგის საშუალება მაშინ არ იყო. იმ დროს საქართველო საბჭოთა კავშირის შემადგენლობაში იმყოფებოდა. ირანს კი დაძაბული ურთიერთობა ჰქონდა საბჭოთა კავშირთან. სხვათა შორის ჩვენც კომუნისტებს გვეძახდნენ. ამიტომ ჩვენთან არ არსებოდა ქართული წიგნი. მალე სიტუაცია სასიკეთოდ შეიცვალა. ირანში ახალი ხელისუფლება მოვიდა სათავეში და ეთნოურ უმცირესობებს მეტი უფლებები მოგვცეს. იმხანდა ქართული დაბრუნებამ შექმნეს სხვადასხვა საზოგადოება. ერთ-ერთი საზოგადოების წევრი იყო ჩემი ძმა. მათ დაბრედეს კალენდარი ქართულ ენაზე. იქიდან დავიწყე ქართული ანბანის შესწავლა. პარალელურად სკოლაში დავდილოდ, სადაც გვასწავლიდნენ ინგლისურს. ხანდახახ, როცა ინგლისურად ვწერდი, ასობგერები მეშლებოდა და ქართულ ანბანს ვურევდი ხოლმე (იცინის).

მოკლედ, ასე დიდი მონდომებით თავად ვისწავლე ქართული ანბანი. მეგობრების დახმარებით შევიძინე ქართული წიგნებიც. ვკითხულობდი საქართველოს ისტორიას. ღმერთი მეგობრებიდა და კეთილი ადამიანებიც, რომ მომეპოვებინა ქართული სახელმძღვანელოები. და მე შევძელი, რომ საქართველოსა და ქართველებზე ბევრი რამ შემეტყო. იმ დროს უზარმაზარი ემოცია მქონდა საქართველოსა და ქართველების მიმართ. მიუხედავად ბევრი წინააღმდეგობისა, მწამდა, რომ გზა, რომელიც საქართველოსთან მაკავშირებდა და რომელიც მე ავირჩიე, იყო ჭეშმარიტი. მე უნდა მიმეხადა ჩემი ვალი ჩემი სამშობლოს წინაშე. თუკი სადმე რამე ლონისძიება ტარდებოდა ქართულ ენასთან დაკავირებით, ყველგან აქტიური მონაწილე ვიყავი. თოთხმეტი წლისამ თანატოლებთან ერთად შევქმნი ჯგუფი, რომელსაც დავარცებით „ქართლის ჯგუფი“. აქ ვადგენდით კალენდარს და სხვა რაღაცებს ქართული დამწერლობით. ვსწავლობდით ქართულ სიმღერებს. დღემდე ვმუშაობთ, თუმცა ახლა უფრო დიდი ენთუზიაზმით, რადგან უფრო ხშირად ეხვდებით ქართველებს, ქართულ დელეგაციებს, რომლებიც ჩამოდიან ირანში განვამტკიცეთ ურთიერთობანი ქართველ ხალხთან. 2011 წელს პირველად ჩამოვედი საქართველოში — ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრი. საზაფხულო სკოლებს ვესწრებოდი და ბედინერი ვიყავი, რომ ვანხე ჩემი სამშობლო. მანდ ყოფინისა დავდილოდ ქართული ენის ურსებზე, სადაც მომცეს სერთიფიკატები.

— როცა თეორიანის უნივერსიტეტში დაიწყე მუშაობა, ქართული ენის შესწავლის სურვილი არამარტო ქართველებმა, არამედ ირანებმაც გამოთქვეს. რა იყო ქართულით მათი დაინტერესების მიზეზი?

— როცა პირველი კურსი გაიხსნა, თორმეტი ან ცამეტი ადამიანი ირჩებოდა კურსზე. მაშინ ბევრი ირანელი ჩამოდიოდა საქართველოში. დაინტერესებული იყვნენ მანდ ბიზნესის კეთებით. როგორც ტურისტები, ისე ჩამოდიოდნენ. ამიტომ გამოთქვეს დიდი დაინტერესებული ქართული ენისადმი. მას შემდეგ, რაც სავიზო რეესტრი ჩამოყალიბდა, რა თქმა უნდა მსურველებიც აღინიშნენ. ახლა თეორიანში მცხოვრები ქართველები დაინტერესდნენ მშობლიური ენით. მათ თვითვე აირჩეს ქართველობის გზა. მე მინდა მივმართო დღევანდელ მთავრობას. თუ გინდათ ფერეიდნელები, უნდა მასებით ყურადღება. იქნებ დაგვიმზადოთ ქართული სახელმძღვანელოები. მანდ ვთხოვო შესაბამის უნიკებებს, რომ სერიოზულად მიუდგნენ ამ საკითხს და ხელი შეგვინეონ ქართული ენის ურსებზე, სადაც მომცეს სერთიფიკატები.

— ანდრო, როგორც ვიცი, თევენ მიმართეთ განათლების სამინისტროს თხოვნით, რომ დაეკმაყოფილებინ ერთ-ერთ სამსახურით, რითაც უფრო ლრმად შეისწავლიდით ქართულს. ჰქონდა თუ არა გამოხმაურება საკითხების თხოვნას?

— 2013 წლის ზაფხულში მიერმართო საქართველოს ელჩის, ბატონ გიორგი ჯანჯლავაძის, კუთხარი, რომ ფერერიდანში გაიხსნა ქართული კურსები, რისთვისაც აუცილებელი იყო ახალი სახელმძღვანელოები. სამწუხაროდ, ელჩის მაღლე ენურებოდა ვადა, თუმცა მან მისწერა განათლების სამინისტროს ჩევნი სათხოვარი. სამინისტროდან მოვიდა პასუხი. ისინი ითხოვდნენ უნივერსიტეტისგან რაიმე საბუთს, რაც დაამოწმებდა, რომ ამ სახელმძღვანელოებს არანაირი პრობლემა არ შეექმნებოდათ ირანის საზოგადოებაში. სამწუხაროდ, უნივერსიტეტს არ აქვს უფლება, მსგავსი წერილები მისწეროს საელჩოებს, მაგრამ მაშინ მეური არ მითხრეს და უცხო ენათა ცენტრის რექტორმა გაამზადა წერილი, სადაც მუთითა, რომ აღნიშნულ სახელმძღვანელოებს არავითარი პრობლემა არ შეექმნებოდათ. ეს წერილიც გავ-გზავნეთ სამინისტრომი, თუმცა ამას შედევი არ მოჰყოლია.

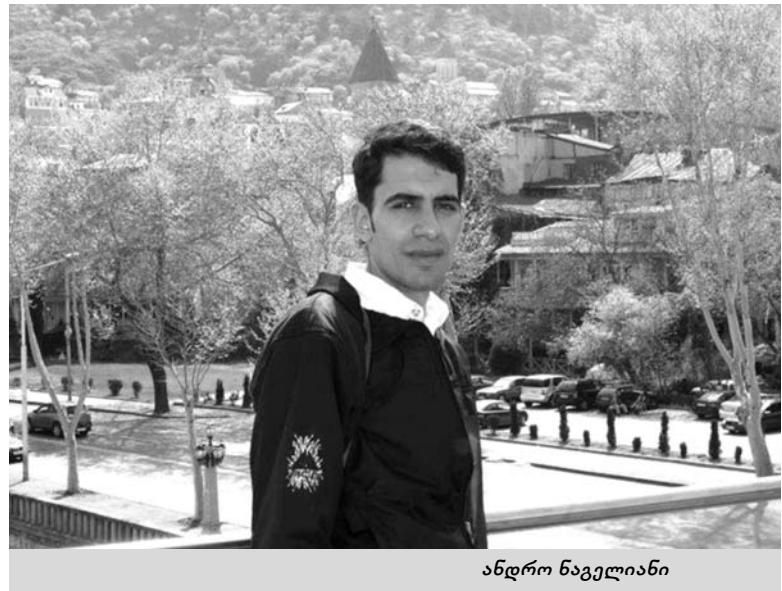
— დიდი ტკივილით აღნიშნავ, რომ თანამემამულეობა-
ზე გითხრეს უარი.

— 2014 წლის 17 აპრილს ოუსტიციის სამინისტროში შევიტანე საბუთები თანამემამულეობის მითხოვნით. მათ მითხოვეს, რომ პასუხი 80 დღეში იქნებოდა. საინტერესო იყო მათი პასუხი. იმსანად ორანში იმყოფებოდა ჩემი მეგობარი გიორგი ხვდელიძე. მას ვთხოვე ენახა, თუ რა პასუხი მომივიდა სამინისტროდა. შევამოწმეთ ელექტრონული ფოსტა და გნახეთ — სამინისტროდან უარი მოსულიყო. ანუ უარი მითხოვეს თანამემამულეობაზე. რაღაც აბსურდული კანონები იყო მითითებული, რის გამოც მომივიდა უარი. ჩემი მეგობარი მსგავს საკითხებში კარგად ერკვევა და მითხრა, რომ ვერ ხედავდა უარის თქმის საფუძველს. ჩევნ ისევ მივწერეთ იუსტიციის სამინისტროს, რათა დაეკონკრეტებინათ პასუხის მიზეზი. მათ კი გვიპასუხეს, რომ არ იყენებ ვალდებულები ეთქვათ უარის გამომწვევი მიზეზები. შემდეგ გიორგიმ მისწერა პრეზიდენტის აპარატს თხოვნით, რომ სერიოზული ყურადღება მიექციათ ამ საკითხისთვის. ბოლოს და ბოლოს მოვიდა აქედანაც პასუხი. გადაიხადოს 250 ლარი, ხელახლა ჩააპაროს საბუთები და 80 დღეში გავცემთ პასუხს. ახლა მე საქართველოში ჩამოსვლის საშუალება არ მაქვს. ვიზის აღებაც ძალიან გართულდა. მითხარით რა ვიღონ? მე არ ვარ ის ადამინი, თანამემამულეობაზე უარის თქმის გამო დავწენდებ. არა! არ დავწენდებ. მე დღეს უფრო ვექართველობ და უფრო ვექართველებ. ბევრი გეგმა გვაქვს. დავვარსეთ საზოგადოება ირჩნას და საქართველოს სირიის კულტურულ სამეცნიერო საკითხების განვითარების კუთხით. და პირველი ქართველი სხდომაც ჩავატარეთ ოქტომბრის თვეში, ირანის წიგნის სახლში. 8 მარტსაც გაიმართა მსგავსი ღონისძიება, სადაც ასი ქართული წიგნი ვაწეუქეთ ირანის ბიბლიოთეკას. საქართველოდან დელეგაცია იყო ჩამოსული დავით უსუფაშვილთან ერთად, მე მას გადავეცი წერილი, სადაც ეწერა ჩევნი პრობლემები სახელმძღვანელოებთან დაკავშირებით, და რომ ჩვენთვის, ქართველებისთვის ვიზა გაადვილდეს, ჩემი თანამემამულეობის საკითხი, მაგრამ ვერც ბატონი დავითისაგან მივიღე პასუხი.

მინდა გიოთხრათ, რომ ბევრი დაბრკოლების გადალახვა მომინია ამ ხნის განმავლობაში, მიუხედავად ამისა, ყოველთვის ლალი და ხუმარა ვიყავთ. ყველაფერს მარტივად ვუყურებ, არ ვარ სერიოზული ჩემს საქმეები, მაგრამ ცხოვრებაში არის ერთადერთი საკითხი, რასაც სერიოზულად ვეკიდები. ეს არის ქართველობა. მე ქართველობაში შეცდომას ვერავის ვაპატიებ. ეს არის ჩემი ლოზუნგი, რომ ქართველობა უნდა იყოს შეცდომების გარეშე.

— როგორ ფიქრობ, სახელმწიფო არასათანადო ყურადღებას აქცევს ფერეიდნელ ქართველებს?

— გეტყვით, მე როცა უარი მივიღე თანამემამულეობაზე, ჩემი გულასტყვილი ჩემს პირად გვერდზე გამოიკვეყნება, უამრავი ადამიანი გამომეხმაურა თურქეთიდან, აზერბაიჯანიდან. ისინი მეუბნებოდნენ, ჩვენც მსგავსი პრობლემების წინაშე ვართო. იცით, მე ვიგრძენი, რომ ეს პრობლემა მარტო ფერეიდნელებს არ ეკუთვნით. მე ვერ გავაკრიტიკებ სახელმწიფოს, რადგან ეწყინებათ და ეს საქმეს არ უშველის. მინდა უბრალოდ ვთხოვო ყველა იმ უწყებას, ყველა სამინისტროს,



ანდრო ნაველიანი

ვისაც ეს ეხება, ჩვენს პრობლემას სერიოზული ყურადღება
მიაქციონ. თავიანთი პასუხისმგებლობა კარგად შეასრულონ.
თქვენ ვერ გრძნობთ ჩვენს პრობლემებს, რადგან მანდ ცხოვ-
რობთ, მაგრამ მე რომ ძალიან მინდა საქართველოში ჩამოსვ-
ლა? ძალიან მინდა, რომ ჩემი ფესვები ვიპოვნო.

— რაც მანდ მოღვაწეობ, გაუწევია თუ არა დახმარება შენთვის სახელმწიფოს?

— პირველ რიგში მადლობელი ვარ ღმერთისა, ქართველი რომ ვარ და ქართულ ოჯახში დავიბადე. მე მეხმარებოდნენ როგორც ფერებიდანში, ასევე საქართველოში ის ადამიანები, ვისაც გული შესტკიოდა ჩვენზე.

— კეთილი ადამიანების გარდა სახელმწიფო არასოდეს დადგომია გვერდში ფერებიდნელ ქართველებს?

— ამის თქმა ცხადია, ცოტა როგორი მინდება (იცინის). ხომ გესმის? ერთი რამის თქმა მინდა, მე აქ, ირანში, არაფერი მიჭირს — მაქვს სახლი, სამსახური. პირად პრობლემები არ მაქვს, ასე რომ, საქართველოსგან ფულს, სახლს და დასაქმებას არ ვითხოვ. მე ჩემი სამშობლო რომაა, ამიტომ მინდა და ამიტომ მიყვარს. გულით მიყვარს. ვსწავლობ უფრო და უფრო ბევრს, რომ ჩემი ქვეყნის კარგი მომავლის აშენებაში წვლილი შევიტანი ჩემი ცოდნით. მინდა მივმართო ყველა ქართველს, რომ ჩევნი ქვეყნის ქვეყნისთვის გულით და სულით ვიმოქმედოთ და ვიმუშაოთ.

— როგორ ფიქრობ, რა უნდა გააკეთოს სახელმწიფომ, რომ ფერებიდნელი ქართველები დააახლოოს ძირდველ მიწა-ნებას?

— ფერებიდნელები არიან ირანის მოქალაქეები, რა თქმა უნდა ვერც საქართველო და ვერც ირანი ვერ დავითიყებს, რომ ჩვენ წარმოშობით ქართველები ვართ და საქართველოდან აქ იძულებით გადმოგვასახლებ. მართალია საქართველოს არ შეუძლია გვითხრას, ჩამოდით, აქ იცხოვრეთო, მაგრამ მათ შეუძლიათ გააძლიერონ ქართული ენის შესწავლა აქ. მოგვცენ საშუალება საქართველოში ჩამოსკლისა და ქართული ენის კურსების გავლის. ჩვენ გვყავს ძევრი წარმატებული ადამიანი სხვადასხვა სფეროში — სპორტში, ხელოვნებაში, ბიზნესში. გვყავს პროფესორები სხვადასხვა მიმართულებით. მთავრობას შეუძლია ყველა ეს ადამიანი მოიწვიოს საკუთარ სამშობლოში. გახსნას ჩვენს შორის ურთიერთობა და ერთმანეთან დაგვაახლოოს. მთავარია ხელისუფლება დაინტერესდეს და ყველაფერი შესაძლებელია.

— რას ეტყვი ქართველებს?

— რას ვეტყვი? როცა საქართველოზე სადღეგრძელოს ვამბობ, თვალები ცრუმლით მევსება და ვტირი. ყველგან მითქამს და თქვენც გეტყვით: საქართველოს ჩვენთვის ოქროზე მეტი ფასი აქვს, საქართველო ჩვენთვის არის ისეთი ქვეყანა, რომელსაც მხოლოდ სიზმარში ვხედავთ. მანდ ჩამოსვლაზე

ვოცნებობთ. იცოდეთ, დღეს იმის დროა, რომ უფრო მეტად შეციყვაროთ ჩვენი ქვეყანა. არამარტო გრძნობით, არამედ მოქმედებით. ვიცი, ქართველები პატრიოტი ხალხია, მაგრამ ეს არ უნდა გამოხატოს მარტო ემოციებით, ჩვენს ქვეყანას უნდა ვემსახუროთ. ჩვენ უძველეს კულტურას, ცივილიზაციას, ენას და ლიტერატურას ვფლობოთ, მაგრამ სათანადო ადგილი მანც არ გვიჭირავს განვითარების მხრივ.

როცა სხვა ქვეყნები არც კი არსებობდნენ, მაშინ ჩვენ ქართულად ვლაპარაკობდით და ვმძლეროდით. ძალა ერთობაშია და

დღეს ერთმანეთს ხელი უნდა შეეუწყოთ, ერთმანეთს დავეხმაროთ ჩვენი ქვეყნისთვის. მე როცა საქართველოს ქალაქებში, ქუჩებში დავდივარ, მესმის უხერხული სიტყვები, გინძა. ხალხი გაბრაზებული და გაღიზიანებულია. ეს ჩვენი სირცხვილია. ქართველების სირცხვილია. როცა ჩვენს ისტორიას ვხედავ, მეტირება, რომ არ ვრო სათანადო ადგილას. დღეს ძალიან უჭირს საქართველოს და მეც თქვენს გვერდით ვარ. იცოდეთ, რომ საქართველო მარტო თქვენი არ არის, ჩვენიცა. მე საქართველოში არ დავბადებულვარ, მაგრამ მანდ უნდა დავიმარხო.

როსტომ ჩხეიძე

ვოთოლი დაზინებულ მზეში

(ანა კალანდაძე, მაკა ჯოხაძე და მე)

ამ წიგნს გადავშლიდი თუ არა, სულო ცოდვილო და, უპირველესად იმ ჩანაწერის ძებნას დავიწყებდი.

გავიდოდი ბოლოში და... ვერსად ვიპოვიდი.

„ალბათ გამომრჩა, თორემ...“

და ახლა ბოლოდან შევუდგებოდი ძებნას.

რა დაგეკრგვოდა...

შევუდგებოდი კითხვას და... კიდეც ჩავიძირებოდი ფიქრებისა და განცდათა იმ ქარბორიაში, მაკა ჯოხაძის ჩანაწერთა ეს კრებული „ჩაძირული დღესასწაული“ რითაც აღვსილა, ორი ასწლეულის მიჯნაზე დატრიალებულ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ქარტებილთა გულისშემძრები სურათები, იმ მხატვრულ-დოკუმენტური ძალით გადატანილი ფურცლებზე, ხელშესახებად რომ შევაგრძნობინებს იმ წლების დრამატიზმსაც და ჰეროიკასაც, მწუხარებასაც და სიხარულსაც, უამრავ პიროვნებასაც რომ წარმოგიჩნენს ლაკონიური და მეტყველი შტრიხებით, იმ ზუსტი მონასმებითა და ფსიქოლოგიური სიღრმით, ასე ნიშანდობლივი რომ არის მაკა ჯოხაძის შინაგანად ხვავრიელი და ექსპრესიული სტილისათვის, ჩუქურთმოვნებითა და ხატოვანებითაც რომ აღბეჭდილა.

ასეთია მისი ნოველებიც, ეპიკური და დრამატურგიული ქმნილებანიც, ესებიც და ის ჩანაწერებიც, რომლებიც კიდევ დიდანს შერჩებოდა მაკა ჯოხაძის დღიურის ფურცლებს, რომ არა გამომცემლობა „ინტელექტის“ მიერ დაარსებული სერია, სწორედ ამ უნივერსიტეტის თხზულებებს რომ მოუყრიდა თავს და ამ მნერალსაც შეაგულიანებდა, გადაეხედა წლობით ნაგროვები, ხან უფრო ვრცლად და ხანაც გაკვრით ჩანიშნული სტრიქონებისათვის, ახლა რომ დაუბრუნდებოდა და აღადგენდა, შეავსებდა და აქცევდა მოზაიკური ყაიდის მატიანედ ჩაძირული დღესასწაულისა.

ჰერსონაჟთა შორის თქვენი მონა-მორჩილიც მოხვდებოდა, ისე უშურველად შექებული, რომ... როგორ გითხრათ... შესაძლოა სტალინის აჩრდილსაც შეეხარბოს.

„ეჭ, რა დრო დადგა?!.“

მაგრამ ის სურათი, არც ვრცლად და არც გაკვრით, არსად გამოჩინდებოდა და... თავს დავიშვიდებდი: ეს მაინც ერთი რკალია მისი დღიურებისა, წიგნის ფორმატი აიძულებდა შეკვეცას და ის ეპიზოდი ალბათ მომდევნო კრებულში მოხვდება-მეტე.

რა ეპიზოდი და:

მწერალთა ყრილობა მსახიობთა სახლში გაიმართებოდა. მზიანი შემოღვმების დღე იდგა, მზეს ძალა წარმომადა, თუმც ჰა-და-ჰა კიდევ მაინც ინარჩუნებდა ზაფხულის ცხოველმყოფებისა და თავისი სხივებში ხვევდა ქარისაგან აფარვატებულ ფოთლებს, იმ ერთს მაინც, ასე რომ ლივლივებდა და თამაშობდა მზიურ ათინათში და ყველას ყურადღებას მიიქცევდ, თვალთან გონიერის თვალი ვისაც მომადლებოდა, თითქოს საგანგებოდ გამოგზავნილი სიმბოლო ყოფილიყოს, დღეს „იდუმალ მესიჯად“ რომ მოიხსენიებენ.

შესვენებაზე სახელდახელო ბუფეტიც გაიხსნებოდა და... ჰოი, რა ზედახორა გაიმართებოდა, ერთმანეთზეც გადადიოდნენ და ფეხქეშაც მოძრებოდნენ, ვის როგორ მოუხერხდებოდა. ვინც ამ ზედახორაში არ მონაწილეობდა, აქეთიქით აკრულყოფნენ კედლებს და ცდილობდნენ როგორდაც გაეზიარებინათ შთაბეჭდილებანი ერთიმეორისათვის — ყოფისაც, თავყრილობისაც...

ანა კალანდაძე და მაკა ჯოხაძეც კედელს აკვროდნენ.

მაკა თვალს მომკრავდა და ხელს დამიქნევდა: აქამდე მოდი როგორმე.

მივატანდი და მოკრძალებით რომ დავუდგებოდი წინ ანას, მაკა მიმართავდა:

— აი, ქალბატონო ანა, თქვენ თვითონვე უთხარით.

ის რატომდაც ძალიან დაიმორცხვებდა:

— შენ უთხარი ჩემგან.

— ბარემ აქ არის, ქალბატონო ანა, და იქნებ თქვენვე გეთვათ, თქვენგან მაინც სხვაგვარად დაამახსოვრდება.

— კეთილი, მაშინ...

ერთხანს იტორონტმანებდა და:

— თქვენს წერილებს რომ ვკითხულობ, ასე მგონია, გერონტი ქიქოძე წერდეს... მისი ესეების კითხვა მიყვარს ასე, თითქოს მხატვრული თხზულებაა, და ახლა თქვენც... არა, სტილურად სრულიად არა ჰეგას, ჩემი შთაბეჭდილებაა ერთნარი, სტილური დახვენილობა რომ იწვევს... უჭ, რამდენი ვილაპარაკე.

მაკა გადაბატორული დგას.

— აბა, თქვენ რომ არ გეთქვათ და მე მომეყოლა ეს ყველაფერი!.. არა, ქალბატონო ანა, რა კარგია, რომ გაიმეორეთ და თვითონ მოისმინა...

მადლობასაც ვერ გადაუხედიდი, ისეთი გაბოცებული ვიდგებოდა, ყურებს ზრიალი რომ გაპქონდა. მერე... სხივებში მოფარფატებული ფოთლოს გავხედავდი. ან კალანდაძე და მაკა ჯოხაძეც ჩემის მზერას მიადევნებდნენ თვალს.

— რა ლამაზია, — ალმოხდებოდა ანას, მზის მეხოტებე... მგონი... ერთადაც რომ გაჩენილიყვნენ ამქვეყნად ის და მზე, ისეთ უშორეს უამსახური ბორის მისი დარღვევაში ხელი სილვერი.

— მართლაც, თავს ვერ შეიკავებდა მაკაც.

— ფოთლი დაღვინებულ მზეში, — თავს გამოვიდებდი.

— როგორ?.. — სუნთქვა შეეკვროდა ანას, — დაღვინებული მზე, დაღვინებული მზე, დაღვინებული მზე... — რამდენჯერმე გაიმეორებდა, — ოთარს უნდა ჰექონდეს სადღაც, ახლა გამახსენდა... მაშინვე მივაქციე ყურადღება...

— სიმონ ჩიქოვანისადმი მიძღვნილ ნოველას ამთავრებს ასე, ვარიანს რომ დაპგურგურებს, იაკობ გოგებაშვილის ეზოსაც აცხვნებს შემოდგომის დაღვინებული მზე, და თქრიალებს, ჩუხჩუხებს წყაროები იყონისა და გულს იგრილებს მოზიმზიმე და დასიცხული ხალხი, დასიცხული შემოდგომის დაღვინებული მზისაგან.

— ნოველაც გამახსენდა, და ეს ფინალიც ხომ... ქართლში იყენებენ ამ ხატოვან თქმას, არა?..

შესვენება დამთავრდებოდა და ახლა კართან რომ გაიმართებოდა ზედახორა, როდის-როდის ჩვენი რიგიც მოაწევდა... ჩვენც უნდა ვშთანთქმულიყავით დრომოქმულ რეალობაში, ყრილობა რომ ერქვა და ყრილობა ერქმეოდა კიდევ დიდ-ხანს... ეპ, ბარემ ანასთან საუბრის გაგრძელება მერჩივნა...»

იმ დღის კვალსა თუ გამოძახილს დავექტებდი მაკა ჯოხაძის „ჩაძირულ დღესასწაულში“, მაკას ბური ფერადოვნებითა და სიმძაფრით წარმოსახულს... გაკვრით მაინც გადაე-ელვა... მაგრამ...

— იმ დღის სურათი ალბათ „ჩანაწერების“ მეორე წიგნში ჩაერთვის, — დავექტდი, მაკას ამ კრებულით მოგვრილ ალტაცებას რომ გავუზიარებდი.

— რომელი დღის?

— აი, შენ და ანა რომ იდექით მსახიობის სახლის ფოიეში კედელთან... მნერალთა ყრილობაზე შესვენება გამოცხადდა და...

— მერე? — ცნობისწადილით მომჩერებია.

— შენ რომ ხელი დამიქნიე და... და ანას უთხარი: თქვენ თვითონვე გაუმეორეთო.

— რა გაუმეორეო?

— ანას შენოთვის რომ ეთქვა ჩემზე, გერონტი ქიქოძის ესებს მაგონებს, მაგის სტატიებს რომ ვეითხულობო...

ჩაფიქრებული მიმზერს, რალაცას იხსენებს და... ვერ იხსენებს. მე ვერველები გახსენებაში.

— ხალხი ძლივს გამოვარღვიე, ისეთი ორომტრიალი იდგა. შენ ანას უთხარი: თქვენ თვითონვე გაუმეორეთო... გერონტი ქიქოძის ესების მაგონებები, ქალბატონმა ანამ, მერე შემოდგომის ფოთლის ფარფატს გავაყოლეთ თვალი, მზის სხივებში რომ ბანაობდა. შემოდგომის დაღვინებულ მზეში ტრიალებს-მეთქი, ვთქვი და ისე მოეწონა ქალბატონ ანას ეს ხატოვანი გამოთქმა, რამდენჯერმეც გაიმეორა.

ნირნამხდარი მომაჩერდებოდა. ვერ აღიდგენდა იმ სურათს და ვერა. თუმც ანას ამ მოსაზრებას კი დამიდასტურებდა:

— გერონტი ქიქოძეს რომ გადარებდა, ნამდვილად მახსოვს, ერთხელ კი არა, სამჯერ მაინც აქვს ჩემთვის ნათქვა-მი. ორჯერ — მასთან რომ ვსტუმრობდი, ერთხელაც — ჩვენი სახლის ეზოში, მაგრამ მსახიობის სახლში კი... მსახიობის სახლში...

— არ გავონდება.

— არა და... რა ვქნა.

— ანასთან რომ იდექი, ხომ გახსოვს, იქ კიდევ ზედახორა, ფოთოლს ერთად რომ გააყოლეთ მზერა...

— ანა მახსოვს, ის ზედახორაც, ფოთოლიც, როგორ თა-მაშობდა მზის სხივებში, შენ... იქ არ მაგონდები.

— ხელი რომ დამიქნიე და ხალხი გამოვარღვიე...

გაიცინებდა მაკა:

— გამოარღვიე, შენც ნაპოლეონი ხარ!.. ალბათ, ძლივას მოაღწიე... რაკი ამბობ, ასეც იქნებოდა, მაგრამ... იმ ხმაურში ვაი-ვაგლახით ვაგებინებდით მე და ანა ერთმანეთს... რა იყო, ამას რას ვუყურე, როგორ იყვნენ მიწყვეტილნ მნერლები დახლს... გონებიდან არ გამომდის... ადამიანები ასეთ დღეში არ უნდა ჩაყარო...

— და ფოთოლი... ფოთოლი ხომ გახსოვს?..



— რა დამავინყებს, თავისებურ სიმბოლოსავით დაადგა იმ დღესაც და მაშინდელ ყოფასაც, განწირული, მაგრამ მოხდებილად შეთამაშებული მზის სხივებში...

— ანა როგორ მისჩერებოდა... სუნთქვაშეკრული...

— მზის პოეტია და...

სულიერი მზით განათებულიყო ანას ოთახი, თორემ გარედან მაინცდამაინც ვერ აღევსო მზეს იქაურობა.

გვიან შემოდგომამდე ხეხილი ბურავდა ანა კალანდაძის ოთახის სარკმელს, მაკა ჯოხაძის თვალწინინ მისტიკად რომ უნდა გაცხადებულიყო ანას აივანზე, ისე, რომ არავის დაერგო, ამოხეთქილი შავი თუთა, რომლის ტოტების რნევასაც აღიქვამდა ზეციურ ნიშნად და სიმბოლოდ, რომ ამ მღვრიე დროში, მორალურად და ინტელექტუალურად გადახრუკულ ქალაქში ხეები ჯერაც ენდობოდნენ პოეტებს.

— რა არის ის მთავარი მიზანი, რისთვისაც წერთო? — ეკითხებოდა არა როგორც თანამოკალმე, ერთგული მკითხველი თუ მეზობელი, არამედ როგორც „ჩვენი მწერლობის“ რედაქციისაგან ინტერვიუს ასალებად ნარგზავნილი უზრნალისტი, ძლივას რომ დაითანხმებულ ტექსტს ანა კალანდაძე საგრძნობ რედაქციას რომ ჩაუტარებდა და, ჩემთვის გულდასაწყვეტად, ზოგიერთ ისეთ ფურაზას ამოშლიდა!..

რა განდა გელონა, ანას ნებას როგორ გადახვიდოდი!..

ის კი საკუთარ ბუნებას სად წაუვიდოდა...

ისე მაინც რა შეიძლება ყოფილიყ მისი მთავარი მიზანი წერისას?

— ასეთი მიზანი (თუ კითხვა სწორად გავიგე) არასოდეს დამისახავს, უბრალოდ ვნერ ისე, როგორც მენერებაო, მიუგებდა მასპინძელი, ხოლო ნარუვალი, მარადიული ფასეულობებიდან ყოფით სიამდვილეში რომ გადმოინაცვლებნენ და მაკა ჯოხაძე დაინტერესდებოდა, თუ რაში ხედავდა გამოსავალს ანა იმ უსიხარულ ვითარებიდან, რომელშიც ერთნაირად ისჯებოდნენ და იტანჯებოდნენ როგორც ჭეშმარიტი მწერლები, ისე მათი მკითხველები, ამ სიტყვის — „მკითხველი“ — გაგონება მასპინძელს ძალდაუტანებლად ამოუტივტივებდა იმ საყვედურს, ბოლო ხანს მკითხველისათვის არაერთხელ რომ ეკადრებინათ: წიგნს ზურგი შეაქცია, და ამ ნათევამს დიდ ცოდვად მიიჩნევდა:

— ის, ულუკმაცუროდ დარჩენილი, დღესაც სანთლით დაეტებს... წიგნს, წიგნს, რომელიც „წყეულს“ დროში სამოციათასი, ასიათასი ტირაჟით გამოდიოდა! სასურველ წიგნს ხშირად მაშინაც ვერ შოულობდა და... ტირაჟის „სიმცირეს“ უჩიოდა! უნებლივით მაგინდება სიმონ ჩიქოვანის ნათქვამი: „ხალხს პოეზისადმი ინტერესი კი არ დაუკარგავს, კარგი ლექსი მოსწყურებია“. პოეზიასთან დაკავშირებული ეს მისი საგულისხმო მოსაზრება, ვფიქრობ, მსგავსი გარემოებით იყო ნაკარნახევი!

მზის პოეტიაო...

ამ მხრივ გურამ ასათიანი, თამაზ ჩხერიძელი, როინ ჭიკაძე, ნაირა გელაშვილი და იოსებ ჭუმბურიძე უნდა გაჰყოლოდნენ ანას პოეტურ წარმოსახვებს, მაკა ჯოხაძე კი ამ პოეზიის კარის შესახსნელად სხვა იდუმალ გზაბილიკა აირჩევდა, იმ უცხო სუნთქვას, რომელსაც ყველაზე კანიოელად და ხელშესახებად ზეცა გვაგრძნობინებდა, ანა კალანდაძე ერთგვარი კატეგორიულობითაც რომ იტყოდა უარს ფერგზე და მხოლოდ მისეულ, აქამდე ვერშემჩნეულ ცას დაგვანახევრდა ქართულ ლირიკაში.

— თავაღერილი იდგა მინაზე ანა და ზეცას რომ უყურებდა, კი არ ოცნებობდა — ფიქრობდა. ადამიანები შეჩვეული ვართ და გვგონია, რომ ფიქრი მხოლოდ თავდახრილი შეიძლება. ანა კალანდაძემ თავაღერილი ფიქრი შემოიყვანა ქართულ პოეზიაში.

მაკა ჯოხაძე ცას ჯვრის ვერტიკალურ სხივთან გააიგივებდა, რათა გაეთვალსაჩინოებინა, რომ სწორედ ეს სხივი ანათებდა ანას პოეტურ ხილვებში — ყმანვილქალობიდან მოხუცებულობამდე, უკანასკნელ ჯილდოდ ეს რომ ერგუნებოდა უფლისაგან — მის სულს ვნების კვირეულში, დიდმარხვის დაწყებისას რომ მიიბარებდა მამაზეციერი. ორი თვით ადრე კი თბილისის მთაგორიან რელიეფსა და ანას სისხლარღვებს ერთდროულად მოეჭირებოდა რკინის მარნუხები, როგორც კიდევ ერთი გამოცდა:

— როგორ გაუმკლავდებოდა უქველესი ქვეყნის დიდ პოეტი უკანასკნელ განსაცდელს.

პოეტი, რომელსაც ლირსებოდა მაცხოვრის ხილვა ულმერთო ეპოქის საშიშ წილაში, თორემ მართლაც საიდან გამოჩნდებოდა მის ლირიკულ სიუჟეტში იქსო ასეთი სიმშვიდითა და ძლევამოსილებით წალკოტში ჩაძინებული ქალწულის, წმინდა ნინოს, წინაშე, უტებილესი ხმით რომ უნდა გაემხევებინა დიდი მისის წინაშე მდგარი: ნუ გეშინინო!..

როგორ შეიძლება ორიოდ სტრიქონში ჩაწერულიყო ანას პოეტური თავისებურება და შთამბეჭდაობა?

მაკა ჯოხაძისათვის ეს გახლდათ მიღება და აღიარება სამყაროს შექმნის იდუმალებისა, მისი ამოუხსნელობისა და ამ ამოუხსნელობის მარადიული ხიბლისა. ამიტომაც ასხივებდა ეს ლირიკა ასეთ საოცარ სიმშვიდესა და სათნოებას. და ამიტომაც ქცეულიყო **XX** საუკუნის გადაღლილი, ნერვიული, დაძაბული, ეჭვიანი და სასონარკვეთილი ადამიანისათვის უმშვერეს თავშესაფრად, სადაც სულის მოთქმა შეგეძლო.

მარად ამოუცნობი იდუმალების აღიარება ანა კალანდაძეს მოუპოვებდა სულიერ წონასნორობასა და სიმშვიდეს:

— რომელსაც არაფერი აქვს საერთო კონფორმიზმთან, ადამიანური გაგებით თვითკამაყოფილებასთან. ეს არის სიმაღლის, ამაღლების სიმშვიდე. სათნოებიდან, სინათლიდან, სიკეთიდან დაძრული სიმშვიდე.

ამ პოეზიიდან გადმოღვრილ უცხო სუნთქვას რომ გაჰყვებოდა, ნაბიჯ-ნაბიჯ გაიყოლებდა მკითხველსაც, რათა სახელი დაერქმია ყველა იმ გაუცნობიერებელი შეგრძნებისათვის, ამ ლირიკის თაყვანისმცემელს ისედაც რომ ეუფლებოდა, მაგრამ დაზუსტებით ვერ განესაზღვრა, თუ რა იყო მიზეზი თუნდ იმგვარი ხვეულებისა, ანა უშუალოდ რომ არ აღწერდა ჩვენი ყოფის პროზას, მაგრამ არც განუწყვეტელი ნირვანით ცხოვრობდა, ეგაა, მას ესწავლა საკუთარი სასიცოცხლო ენერგიის, ნიჭიერების დაზოგვისა და მოვლის ურთულესი ხელოვნება. და მაკა ჯოხაძეს გული წყდებოდა, რომ თვით დიდი პოეტებიც ამას იშვიათად ახერხებდნენ.

რაო, რას ამტკიცებდნენ ზოგიერთი, ანა იმ ადრეული ხანის ლექსებში დამთავრდა, როდესაც საკუთარი გულის ხვაშიადს ასეთი გასაოცარი ექსპრესიულობითა და მიმნდობლობით ატანდა მაგნოლიისა თუ თუთის ხეებს, ან რო-

დესაც ასეთი ბუნებრივი სიახლითა და უშუალობით ქმნიდა მთის საკუთარი ინტონაციებს?

მაგრამ აგერ ამ პოეზიის გზაბილიერებზე მისდევდი სანდო მეგზურს და თვალნათლივ გადაგეშლებოდა, თუ როგორ ატარებდა ანას სატრიუქიალო ლირიკა თავის ხბლს ნებისმიერ ასაკში, ის შეყვარებული ანა, რომელიც ალიარებდა, რომ რამდენჯერაც და რაოდნე სასტიკადაც უნდა დაეგმანა სიხარულისათვის გული, უძლიერესი გაზაფხული მას მაინც აგრძნობინებდა თავს. და რამდენჯერაც უნდა შეეთხოვა განგბებისათვის: ნუ მიახლოვდები... ო, ნუდა შემიქცევ კვლავ ბედნიერების ყოველი წამით... მიჯნურმან ჩემმან მტერს ბაღის კარი გაულოო... — საბოლოოდ მაინც უნდა ელიარებინა გაზაფხულის სიძლიერე.

მეგზური იმასაც გაგიმულავებდა, რომ თვით ის ლექსიც, რომელიც თავისი დინამიზმით, ექსპრესით, რალაცნიარი ქალწულებრივი თავგამეტებით აჯადოებდა ბავშვობაში, აგერ ხელასალი გადაკითხვისას გაარცებდა ერთი შეხედვით უჩინარი, დაუარული ქვედინებებით, ვაჟასეულ, ბარათაშვილისეულ და საერთოდ, ყველა ჭეშმარიტი შემოქმედისათვის ნიშანდობლივ სულით ობლივის გრძნობას რომ აღმოაჩენდა, არაერთგზის გამკრთალს ანას ლექსებში, ოღონდ ისეთნაირად, არასოდეს რომ არ თრგუმავდა მკითხველს.

— პირიქით, ღირსეულად, როგორლაც ბინდივით უჩუმრად მოადგება ხოლმე იგი ანასეული სენაკის სარკმელს.

გაიღება ზეცის კარი, უცხო სუნთქვით დავმდიმდებიო, — ანა კალანდაძეს ასე რომ ბოჭქონდა ჩვენამდე ის იდუმალება, გზაბილიერიც ეს გახლდათ მის სიღრმეებში შთასაწვდომად, სანდო მეგზურებსაც რომ არ მოისაკლისებდი ირგვლივ, და აგერ მაკა ჯოხაძესაც, რომელიც ასერიგად გაეოცებინა მის თვალწინ გაცხადებულ მისტიკას ანას აივანზე შავი თუთის თავისით ამოზრდისა.

თავისით თუ?..

იდუმალი კარნახით თუ?..

მთავარია, რომ მიუჟედავად მდვრიე დროისა, ამ მორალურად და ინტელექტუალურად გადახრუულ ქალაქში ხეები ჯერაც ენდობოდნენ პოეტებს...

მზის პოეტიაო...

ესეც კიდევ ერთი გზაბილიკი ამ პოეტურ ლაბირინთებში, საბოლოოდ სადაც რომ გადაიკვეთებოდნენ და ჯვრის სიმბოლიკად აღმართული კიდეც მოაშავანდებდნენ ამ ვრცელ, უკადეგანო სამყაროს, ქართული მოდგმის დასაბამს რომ ელაციცებოდა და იქით მიგვეზიდებოდა ექსტაზური ძალით.

ეგებ იმ წუთასაც ქალდეს ქვაბთა ზღურბლს გადმობიჯებული შეჰყურებდა მზის მისტერიას, ხმელ ფოთოლს რომ ალივლივებდა თავის სხივებში, მინაზე ჩამოსაფეხებდა ენანებოდა და აჩერებდა იდუმალი მადლით, და შემოდგომის ფოთოლიც, მისგან გამხნევებული, ისე შესთამაშებდა და ისე მიიღოცოდა მისკენ... პა და — შეწვდებაო!..

დრო... გახევებულიყო!

— ხელი დამიქნიე და მე ხალხი გამოვარდვიე... ერთად მიკუნჭულიყავით კედელთან შენ და ანა... ისეთი ზედახორა იდგა, ისეთი ყურისნამდები გნიასი...

— ანა მახსოვეს... ის ზედახორაც...

— და... ფოთოლი?! მზის სხივებს შეთამაშებული?!.

— რა დამავიწყებს... იმ ფოთოლს რა დამავიწყებს... და იმ ხატოვან გამოთქმას...

ის შემოდგომაც ჩამოვლიდა და იმ ფოთოლსაც გაიყოლებდა, ჯერ რომ მოხიბლავად შესთამაშებდა სხივებს და აღარაფრისა ეშინოდა, ისეთი მგზნებარებით დამუხტულიყო და ისეთ სიმბოლურ რკალში ეხვეოდა სულაც მზეს შეწვდომილი.

ფოთოლი...

ფოთოლი შემოდგომის მზეში...

დაღვინებულ მზეში შემოდგომისა...

...და სათამაშო მაგიდასთან ზის ოთხი კაცი, დუღს პრეფერანსი. წაგებაზე არ ფიქრობს ანი არცერთი, მაგრამ აკოფორი მოიგებს მაინც, რაღაც ბუნებით მუდამ სხვისკენ გაურბის თვალი, „ჯერ სხვის ქალალში ჩაიხედე, შენს მაინც ნახავ“, და რაფიელი უხერხულად რომ იჭერს ქალალს, — სარგებლობს იგი, — სათამაშო მცირეა თანხა, მაგრამ წაგებას მოგება სჯობს, თამაშობ რახან, კოლუბიანის ბოროზდინი მიაპყრობს მზერას, ამან კი იცის მოხერხებით ქალალის ჭერა, მაგრამ საფიქრალს გუბერნატორს დაულევს რაღა, აქ აკოფორი თვალს შესანერებს საყიდელ ქალალს და ევატრება გუბერნატორს იმდენ ხანი, რომ მისთვის იგი არა ერთით, არამედ — სამით... თამაშობს მიზერს და ამართლებს, გაუსანერებს ყველას, ხითხითებს ჩუმად, მეგობრებსაც ხომ უნდა შველა, და „ეხმარება“ ის რაფიელს, ბოროზდინს, მერე კოლუბიანის, და დაიპანს კიდევაც ხელებს...

მაგონდება: ცხონებულ გურამ ასათიანს, პოკერის მცოდნესა და ძალზე ჭევიან მოთამაშეს, ასე შეეკითხა ცხონებული ლორთქია აგული (გურამ ლორთქიფანიძე), რომლის ჭერქვე-შაც ხშირად გვითამაშია პოკერი:

— ვერაფერი გამიგია, თითქოს ჩვენზე უკეთესი პოკერი არ იცის, მაგრამ სულ იგებს (გ.გ. იგულისხმება), რას მივაწეროთ ეს ამბავი?

— უკეთესი პოკერი არ იცის, მაგრამ თქვენზე კარგად იცის ფულის ყადრი, — უპასუხა გურამმა ლორთქიას.

ერთხელ, არისტოდემოსმა
არცთუ ისე ურიგო სიტყვა რომ წარმოთქვა სპარტაში, სხვათაშორის, ბრძანა:
ფულია კაცი.
მართლაცდა, უფულო კაც
არც დიდება გააჩნია და არც პატივი...

ეს ლექსი ძეველი ბერძნულიდან გადმოიღო ცხონებულმა გიგლა სარიშვილმა.

ფულის ყადრი არ იცოდა პუშკინმა.

ფულის ყადრი არ იცოდა აკაკიმ.

აქ ისევ (მეგრელმა რომ თავი არ მოიწონოს, არ იქნება) ერთი ჩემი ლექსი (ბალადა) უნდა გავიხსენო. ამ ბალადის სათაურია: „ოქროს კალამი“:

ოქროს კალამი აჩუქა ერთმა ნაცნობმა პოეტს, ყური ვათხოვოთ სიმართლეს და არა მიეთ-მოეთს:

ნარდი უყვარდა აკაკის, თუმცა აგებდა ხშირად, სამოთხე — მუხის ჩეროა და უქმე დღეა — კვირა.

წაავო, რაც რამ ებადა, სხვა რა ელონა ამ დროს და ნაჩუქარი კალამი ბედის სასწორზე დადო.

წააგო ოქროს კალამიც ჩვენმა სულმნათმა, მაგრამ პატრონი მიდგა მოგებულს და გამოლანდა მაგრად:

„არაკაცია, აკაკის კალამს აართმევს ვინაც!“ ფერი ეცვალა მოგებულს, ნახდა და დაირცხვინა,

და დააბრუნა კალამი, რაც კვლავ მიერთვა მგოსანს, კვლავ დაელოდა აკაკი კარგი კამათლის მოსვლას.

კვლავ გაიშალა ნარდი და კვლავაც გაისხა მლერა, გაუცევნა მეწყვილემ მგოსანი, როგორც მიმინომ ძერა.

გროში არ შერჩა ჯიბეში, სხვა რა ელონა ამ დროს და ისევ ბედის სასწორზე ოქროს კალამი დადო.

ნარდი უყვარდა ძალიან, თუმცა აგებდა ხშირად, სამოთხე — მუხის ჩეროა და უქმე დღეა — კვირა.

ისევ წააგო მგოსანმა, რაიც ეუწყა ყველას და გააგრძელა მას აქეთ ზეპირად ლექსის წერა.

და მიმოფანტა ნამლერი მამულის კიდით-კიდე, „და გალობს, გალობს ბულბული, დილა მოაწევს ვიდრე.“

„Соловъи поют до рассвета“ (ივან ბუნინი). ფულის ყადრი იცოდა ნეკრასოვმა. თითქმის მუდამ იგებდა და მოგებული თანხით იხახავდა თავის „სოვრემენიკას“.

კარგი მონარდე იყო ილია. ნაკლებად აგებდა. მეტად იგებდა. ანუ იცოდა ფულის ყადრიც. ბანეისადმი მისი დამოკიდებულებაც ამას გვიდასატურებს. როცა გამოგვეთხოვა, პუშკინისა და აკაკის მსგავსად, ვალები არ დარჩენია. სიტყვის კაცი იყო და მისი სიტყვა მინაზე არ დაიგდებოდა.

თამაშობდა ლევ ტოლსტოი. ერთობოდა. ფული კი დიდ რამედ არ მიაჩნდა, რასაც ვერდასტურებს მისი ერთი ასეთი ფუსტი:

ვებერთელა სასტუმრო დარაბაზში, ლამპის შუქზე თამაშობენ ქალალდა. ტრიალებენ ოქროს მანეთიანები, ათმანეთიანები, ასმანეთიანები, ერთ-ერთ მოთამაშეს გაუხარდა ხელიდან ოქროს მანეთიანი და მაგიდის ქვეშ შეცყო თავი. კარგა ხანია ექცეს, მაგრამ ვერ პოულობს. ლევ ნიკოლაევიჩმა ჩამოსწინა-ჩამოზორა ქერზე ჩამოკიდებული ლამპა, ჩაუშვა შიგ ოქროს თუმნიანი, ცეცხლი წაუკიდა და მიუნათა პარტნიორს, რათა ეპოვნა ოქროს მანეთიანი. ესე იგი მისთვის ოქროს თუმნიანი ქალალდი იყო და მეტი არა-ფერი. ანუ ტოლსტოი თამაშობდა თამაშისთვის, გასართობად, დროის გასატარებლად, ანუ ხელოვნება ხელოვნებისთვის. „ვერ ჩემთვის, ვბეჭდავ ფულისთვის“ (პუშკინი). ეს კიდევ სხვა ნიუანსს შეიცავს. პუშკინს ფული სათამაშებ სტრდებოდა. მუდმიუამს ფულს სესხულდად, რათა ეთამაშა. მოგება-წაგება კი დიდად მაინც არ ანალებდა. ცნობილია დუელის წინ პოეტი თურმე ძალზე დიდი ხანი იბანდა ხელებს. ფიქრიანად თუ უფიქრველად?

მაგრამ, მოდით, აქ ისევ გავიხსენობრივ მეცნიერისა და პოეტის (აინშტაინისა და ფრიდუსტის) მიმართება-დამოკიდებულება შრომა-გართობასთან. მეცნიერს, როგორც მივანიშნეთ, დაპობილი შეშის რაოდებობა აინტერესებს (სხვათაშორის, ინტერესი და აინშტაინი რაღაცით ჰეგანან ერთმანეთს), ანუ ფინალი, რა გააკეთა, რა მოიგო, რა მოიხვეჭა, რაც ფრონტისთვის დიდად არაა საგულისხმო.

ყველაზე ცუდი კაცი მოთამაშე კაცია, — მითხრა ერთმა ჩემმა მეგობარმა, — მოთამაშე ყველანაირ საზიზღრობაზე წავაო, ანუ უკადრებელს იყადრებსო, რბილად რომ ვთქვათ. ყველაფერზე მიდიოდა თამაშის გულისთვის დოსტოევსკი. აკაკიც. თუმცა, ვერ ვიტყვით, საქმე საქმეზე თუკი მიდგებოდა, ეს ორი პიროვნება ლირსებას ვერ დაიცავდნენო.

დოსტოევსკის „მოთამაშე“ არა მასატვრული ნაწარმოების ძეირფასი ნიმუში, მაგრამ იქ ერთი ისეთი რამ წერია, რაც მხოლოდ და მხოლოდ დოსტოევსკის შეეძლო დაეწერა. როცა მოთამაშემ ყველაფერზე მიდიოდა თამაშის გულისთვის დოსტოევსკი. აკაკიც. თუმცა, ვერ ვიტყვით, საქმე საქმეზე თუკი მიდგებოდა, ეს ორი პიროვნება ლირსებას ვერ დაიცავდნენო.

და მაინც, რა არის თამაში?

ამ საკითხზე მრავალი წიგნია შექმნილი, რასაც ეს ჩემი ესეი გვერდით ვერ ამოუდგება. და რაც ჩემზე უკეთ იცის ჩვენმა თანამედროვე პოეტმა და ფილოსოფოსმა ზურაბ ხასაბამ, რომლის არაწეულებრივ ესეებსაც აქვეყნებს დრო და დრო უპირველესი სალიტერარული უსრნალი, „ჩენი მწერლობა“.

და მაინც, რა არის თამაში?

რატომ წვალიბენ ასე პუშკინი, აკაკი, დოსტოევსკი? რა შეუჩნდათ ისეთი, რომ იციან, ვერაფერს კარგს ეს თამაში მათ ვერ მო-

უტანს და თავს მაინც ვერ ანებებენ. ეშმაკი მუდამ ნიჭიერის მეტოქეა, ნიჭიერს ებრძვის. ნიჭიერი უფრო ახლოა ღმერთთან და იმიტომ, და გამუდმებით ცდილობს ნიჭიერი ღმერთს დააშოროს. „ცუდას რად უნდა მტერობა, კარგის მუდამ მტრიანი“. აյ ხუროთმოძღვრის ლექსიც არის გასახსნებელი, ანუ, რატომ კარგი აგიგიაო. „გამზრდელი“ რამ მოგაფიქრო, „ბორის გოდუნოვი“ რამ დაგაწყიდონა, „კარამაზოვებს“ რატომ ჩაულრმავდომ...

ღმერთი არ გეუბნება, არ ითამაშო. ითამაშე, ოღონდაც ითამაშე თამაშისთვის, იმისთვის, რომ სხვა არ დაჩაგრი. არ დაამარცხო. არ ებრძოლო, ვინც არ იბრძვის, მისი დამარცხება არ იქნება. ლაო-ძის შევონებანი მაგონდება. ომიდან გამარჯვებით მობრუნებულ ჯარს ძაქებით უნდა შევევებოთო. და მრავალი მისთანანი. „იმ ხანგბი მე ვწერდი ლექსიცს, როგორც ბავშვი ეთამაშება პეპელას, პეპელა — ბავშვს“, — აბბობს თაგორი. ბავშვი დასდევს პეპელას და თუმცა პეპელას შეუძლია შორს გაფრინდეს, შორს არ მიდის, რადგან იცის, რომ ბავშვი არ ერჩის, ეთამაშება, არ ებრძვის. ვითომ დიდი მწერალი ნაბოკოვი კი ხატულა პეპელას დასდევს, რათა ნემსის წევრზე ნამოაცვას.

ქალალდის მოთამაშე (ფულზე მოთამაშე) სხვის დამარცხებაზეა მიფაციცებული. აქედან გამომდინარე, ფულზე თამაში არაადამანური, არაქრისტიანულია. „გამარჯვებაა უფრო იოლი ასატანი თუ დამარცხება?“ ამასაც ლაო-ძი გვეკითხება, ქრისტემდე მთელი ხუთი საუკუნით ადრე, ანუ მემედ-ბეგ აბაშიძის გამონათქამი რომ მოვიშველიოთ, „ქრისტემბობამდე არსებობდნენ ქრისტიანები“.

დოსტოევსკი თავის მოთხოვბაში აღნერს, როგორ იტანჯება მოთამაშე, მაგრამ ვერ აღნერს, რამ ჩაგდო იგი ამ ტანჯებში, ერთხელაც ცხონებულმა მურმან ლებანიძემ მითხრა: ვერაფერი გამიგია, კაცო, მოგებულზე მთელი ლამე არ მეძინება, შამუჯურივით ვტრიალებ ლოგინში, წაგებულზე კი არხეინად მძინავსო. კიდევ კარგი-მეტქი, ვუთხარი, რომ იშვიათად რჩები-მეტქი მოგებული. გაიღია.

ადრე უნდა მეტქა, როცა ბაბუაჩემი ვახსენე, არ ეცალა სვიმო-ბაბუას სათამაშოდ, გულსგარე ეთამაშებოთა ნარდს ბიძაჩემს, ხათრს ვერ უტეხდა, თუმცა, რაც საგულისხმოა, ისინი არა ფულზე, არამედ გასართობად თამაშობდნენ.

აყვავილებულ ჭალის გავლისას

განზრას იყრუებდა თავს ბაბუაჩემი,
რომ არ გაეგონა საუპარი
უბრალო მინდვრის ყვავილებისა
და არ მოსწყვეტოდა საკაცო საქმეს.

ფიშერს შეეკითხენ, თუ ვინ იყო ყველა დროის ყველაზე დიდი მოჭადრაკე, რაზედაც უპასუხა: მორფი.

მორფი მიუყვება ხეივანს მეგობართან ერთად და უცებ ასეთი რამ თქვა: ნახე, ამ ცაცხვია იმ ცაცხვის ამ წუთას ქში გამოუცხადა. ანუ თამაში იყო მისთვის ყველაფერი, თუმცა, გავიმეოროთ, გააჩნია, რას თამაშობ, რატომ თამაშობ და რაზე თამაშობ.

ორად-ორი კაცი ვიცი, პოკერის თამაშს რომ თავი გაანებეს ჩემს ნაცნობ-მეგობრებში: რეზი თვარაძე და ოთარ ჭილაძე.

ჩვეულება რჯულზე უმტკიცესია.

მიჩვეულს ნუ გადაჩვევო.

აქ მინდა ერთი ლექსის (პოვარდ ნემეროვი: „ბრიგი-ბენარზე გატარებული დღის შესახებ“) ჩემი პროზაული თარგმანი მოვიტანი. ამ ლექსის შინაარსა ასეთია:

„მთელი ლამე პოკერის თამაშში გავატარეთ. განთიადმა დაგვინახა, ხელში რომ დამები (ქალები) და ტუზები გვეჭირა. და ავიყარენით, ავისევეთ წაგებულები და მოგებულები, და გავწიეთ ჩრდილოეთი, მთებში, დიდი მდინარე რომ ჩამოედინება, იმ ადგილებისაკენ.“

დროა მოვეშვათ თამაშს, ამ წაგებასა და მოგებას, გავიდეთ ბუნებაში, დავტებეთ მისი შშევნიერებით.

თან წაგიდანეთ პური და ბიბლიური ყველი, თამბაქო, სოფლის მაღაზიაში რომ შევიძინეთ, და შევუყევით აღმართებს. შუადღის კარზე მივაღწიეთ მონიშნულ ადგილს.



რა დიდებული გარემოა. რა სიწნარე, მდინარე მოედინება და მდერის რაღაცას, ბუტყუტებს, მაგრამ მისი ჩქამი ყურს არ თრგუნავს, და აქ წებისმიერ სიტყვას თავისი წონა და ღირებულება გააჩნია. მაგრამ, რაც გინდა თქვი და, ეს ვეებურთელა მთა თაგვსაც ვერ გააჩერებს. პირველყოფილი ბუნება კი მაინც ვგაჯადოებს. რა ნარმტაცია ეს შემოგაერნი, რასაც გვართმევს ცივილიზაცია და გვაძალებს ქალაქში ვეგდოთ, მივეძლოთ ღვინოსა და თამბაქოს, ლამები ვათიოთ ციდერი ქალალდის მოლოდინში, და სული დავაფოთ, როგორც ნაპირზე ამოგდებულმა კალმახმა, არაფრად ჩავაგდოთ რუსოს შეგონებანი, უღლდების პეიზაჟები.

მდინარით მოენილმა ნავმა, სამურმა სიგრილემ და სუფთა ჰერმა და, რა თქმი უნდა, ქრისტიანები ერთმანეთში აგვირიეს ტელეფონის ნომრები და ქალალდის მასტები, დაგვაცინებს წაგება და მოგება, მაგრამ როგორ გინდა გარეცხო გული? რას არ მივედ-მოვედეთ, რა მოები და ქარტებილები არ მოიგონეთ, ხომ შეიძლებოდა ჩენეც სადმე ჩავალლებულიყვით, ან სულაც მდინარები დავმხრჩალიყვით, მაგრამ სპეციაკმა გარემომ გუნება-განწყობა გამოვიკეთა და აქ ერთ-ერთმა ჩვენგანმა თქვა: დალევას უნდა შევეგა. მეორემ: თამბაქოს თავი უნდა გავანებო. მესამე: პოკერს არ გავეკარებიო. და ასე ამრიგად შევთანხმდით ყველანი და შეესვით დუმილი და ღერი სიტყვა არ ამოგვილია. ვდუმდით გზაში, ვდუმდით, ვიდრე შინ მივიდოდით, ვდუმდით იქმდე, ვიდრე ზუსტად არ ჩამოდგა ის დრო, პოკერს რომ უნდა ჩავსხდომოდით.“

ცხონებულმა გურამ საღარაძემ, თითქმის მთელი ცხოვრება პოკერის თამაშში რომ გაატარა, მურმან ლებანიძე რომ გარდაიცვალა, ასეთი რამ მითხრა: როგორც უნდოდა, ისე იცხოვრა, მურმან ბედნიერი გარდაიცვალა. რა იგულისხმე-მეტქი. ეს რა საკითხავიათ. და მეც მეტი არაფრად მიეთხავს.

როგორც მეტობელი ხედავს, მე აქ არაფრერს გამბობ თამაშის წესებზე, მოთამაშის საქციოლზე, სწორსა და მრუდზე, ათასნაირ ხიმანის გამოდინით.

მაგალითად: ნარდს ერთი-ერთში თამაშობები, პრეფერანსსა და პოკერს და სხვა მრავალნაირი თამაშის სახეობას გარკვეული რაოდენობის მოთამაშე სჭირდება. შეიძლება მეორე სართულზე ეთამაშებოდე პარტნიორს ნარდს და პირველ სართულზე ჩასაფრებული შენი მხრის ამხანაგი და მეწილე განაგებდეს შენს კამათელს. შეიძლება ერთი-ერთზე ეთამაშებოდე ვინგეს (ვთქვათ, კუნვენს) და გვერდით გეჯდეს შენი მეწილე, ვინაც სინამდვილეში შენი მოპირისპირის ძმა და მეწილეა და ისე ჩაგრძვას, ბაიბურში ვერ მოხვიდე. არაფრერს გამბობ ქალალდის ჩაწყობაზე, მოთამაშის სტილზე, მანერაზე, ვითომ გაბრაზებასა და მისთანანზე, რაც ალალ თამაშს ყველაფერს უკარგავს.

და მაინც, რატომ არ ეშვება კაცი თამაშს?

სათამაშო მაგიდას რომ უზის, იმ კაცს არაფერი ახსოვს თამაშის გარდა. არ ფიქრობს ოჯახზე, ნათესავებზე, ნაცნობ-მეგონ-რებზე, სამსახურზე (სამშობლო რომ არ შევაწუხოთ), ხვალეზე, ახლა ყველაფერს ამ ქალალდის მასტეპი განაგებენ, ემზაკუნები განაგებენ. დრო მიდის, ის დროა, მოთამაშე რომ შენ იყოს, საწილში იწევს და ეძინოს, მაგრამ არა, ის ქალალდი არ ეშვება, ქალალდი — მას. თუ აგებს, ამოგება უნდა, თუ იგებს, მეტის მოგება უნდა, რაც მოთამაშის ზნე-ხასიათზე დამიკიდებული. კენტარხოსის ჩანაწერები წაიკითხული არა აქეს, ან აქეს და არ ახსოვს: „რატომ არის ეს კაცი მუდამ მოგებული? იმიტომ, რომ კარგი ქალალდი როცა მოსდის, თამაშს აგრძელებს, როცა ცუდი ქალალდი მისდის — დგება და შენ მიდის...“ აյ ისიც უნდა ითქვას, რომ მოთამაშე დაღლას არ გრძნობს, თუმცა საცაა აგერ თავზე დათენდება.

ესეის ეს მონაკვეთი რომ წაიკითხა, ჩემმა ქალბატონნმა მითხრა:

„თამაშის პროცესში კი არ ავიწყდება მოთამაშეს საკუთარი ცოლ-შვილი თუ ნაცნობ-მეგონები, თუ სამსახური და ხვალე, როგორც შენ წერ, არამედ თამაშის დაწყებამდე აქვს ყოველი მათგანი დავიწყებული. ამ წერილის გამოქვეყნებას თუ აპირებ, ეს ჩემი გამონათევამიც გაიაზრე“.

რა შუაშია თითქოს, მაგრამ საკუთარი მეუღლის განმარტება რომ მოვისმინე, ჩემს თვალშინ ერთი საქვეყნოდ ცნობილი ფილოსოფიას ლანდმა გაირბინა, მთელი ცხოვრება საკუთარ ეზო-კარს რომ არ გასცდებინა და უნივერსიტეტში წლობით უკითხავდა სტუდენტებს დედა-მიწის გეოგრაფიას...

P.S. ამას წინებში შემთხვევით გავიგე: ერთმა ახალგაზრდა კაცმა, ფრიად განათლებულმა, თამაშის წესების ზედმინით მცოდნებ და მიმყოლმა, წესიერმა მოთამაშემ, აიღო და თავი მოიკალა. რატომ? ალბათ იმიტომ, თავისუფალი რომ გამხდარიყო. ჩემდა სამწუხაროდ, როგორც სხვა ბევრი რამის, ამ შეკითხვის სხვანაირი პასუხი მე არ გამაჩინია.

ნათელა არველაძე

პრიტიპოსის რჩევა ჭარმაზ რეზისორს

თეატრის რეპერტუარში შექსპირის ნებისმიერი ნაწარმოების გამოჩენა უკვე აღძრავს დადგინდისადმი ცხოველ ინტერესს. თავის-თავად იძალება ლოგოტექსური კითხვაც — რომ გაამდიდრებს იგი ქართულ სასცენო შექვირიანას, ეროვნულ რეჟისორულ თეატრსა და სადაცმო-საშემსრულებლო კულტურას? ასე მოხდა ამჯერადაც. კოტე მარჯანიშვილის სახელმისი თეატრის სცენაზე დაიდგა „როგორც გერებოთ“, დრამატურგის სიცოცხლეშივე ერთობ პოლულარული პიესა. სპექტაკლს უკვე გახსმაურებული ისტორია აქვთ და არაერთ საერთოშორისო სათეატრო ფორუმზე მოიპოვა გამარჯებება. მას ახლა იშვიათად თამაშობენ. მხოლოდ თებერვლის თვეში შევძლი მისი ხილვა. ზამთრის უკანასკნელ დღეს დავესნარი რიგით ნამოდგენას. პროგრამაში აღნიშნულია:

უცილიან შექსპირი როგორც კენებოთ ადამტირების ავტორი — ლაშ პულაძე,
რეჟისორი — ლევან წულაძე,
კომპოზიტორი — ვახტანგ კახიძე,
მუსიკალური გამფორმებელი — ზურაბ გაგლოშვილი,
ქორეოგრაფი — გიორგი მარლანია,
კოსტიუმების მხატვარი — ნინო სურგულაძე.

პრემიერა შედგა 2012 წლის 18 და 19 მაისს შექსპირის გლობუსის თეატრში, ლონდონი.

პროგრამით ვებულიბოთ, რომ სპექტაკლის შემდეგ გლობუსის თეატრის ფეხზე ამდგარმა მაყურებელმა გაუმართა ოვაცია დასს.

თოთქმის სამი წლის შემდეგაც თბილისელმა მაყურებელმა ფეხზე ამდგარმა გულტბინით ოვაცია აღნიშნავ დადგინდის წარმტება. საქართველოში ეს ჩეკულებირივი მოვლენაა მაყურებელი ფეხზე დამოიტავავ პატივისცემას მსახიობების მიმართ. ევროპაში კი ეს იშვიათობა. ამიტომაც აღნიშნავს ინგლისელი კრიტიკოსი საგანგბოდ ამ მოვლენას. თავადაც უკერძოდი ინგლისელი და ქართველი მაყურებლის ოვაციას. დადგმა ნამდვილად იმსახურებს ამას.

ახლა სპექტაკლების საჯარო განხილვები იშვიათად იმართება. ასე მგონია, თეატრებს არ აინტერესებთ კრიტიკოსების მოსახრებანი და არც ჩემ ვიკლავთ თავს საჯაროდ ან რეცენზიებით შევაფასოთ სათეატრო ცხოვრების ავ-კარგი, თუ ხელმძღვანელობამ მოგიწია სპექტაკლზე, თანაც ჩატარდა საქმიანი შეხვედრა დამდგმელ გუნდთან და კრიტიკოსი თეატრის სამსატვრო ხელმძღვანელობათვის არასასურველ მოსაზრებას გამოსთქვამს, არ ჩატარდა მათი ფავორიტიტების ამაღლევებელ ფერხულში, შენიშვნას დაუფარავად გაამზელს — ის შერისხული აღმოჩნდება!

თეატრის მესვეურნი ისეთ ალიაქოს ასტეხენ, თითქოს ცა ჩამოიქცა, ვერც პროფესიული ანალიზი გშევლის და ვერც სტუმრის სტატუსი. ამ ისტერიის სანაცვლოდ კრიტიკოსსაც უჭირს დაიცვას კამათის კულტურა, მაგრამ... ჩემ ვალდებული ვართ მშვიდად ავიტანოთ რისხვა. ასეთ დროს თავში მიტრიალებს ცნობილი გამოთქმის: „იუპიტერ, შენ ცხარობ, ესე იგი მართალი არ ხარ!“

ისიც აღსანიშნავია, რომ ამჟამად თითქმის ყოველ გაზეს კულტურის საკუთარი მიმოხილველი ჰყავს და მან სათეატრო კრიტიკოსის ფუნქციაც შეითავსა. ის შეუვალად იცავს თავის უფლებას, ჰქონდებს პრიორიტეტული მდგომარეობა (მის ნება-სურველზეა დამიკიდებული დაიტექდება თუ არა პროფესიონალის სტატია!). გაზეთების ფურცლებზე იმძლავრა უმეტესად არაპროფესიულმა შეფასებებმა. თეატრმცოდნები დამიღილს ვამჯობინებთ ამ თვალსაზრისით უმიტეარ უურნალისტებთან კამათის, ისიც თუ დაგიბეჭდეს მათი ნაზრევის კრიტიკული განხილვა. ამჯერად ეს ორი მიზეზი დავასახელე, რატომაც დავთომეთ თეატრმცოდნებმა ჩემი უპირველესი ვალდებულება. მიზეზთა მიზეზი არაერთია. მასზე ლირს საგანგებოდ მსჯელობა!

პროფესიული ვალდებულება მანიც არ გაძლევს მოსვენებას, დუმილის უფლებაც არა გაქვს. მომავალ ისტორიკოსთა წინაშეც გრძნობ პასუხისმგებლობას. მათ ხომ ეფემერული მოვლენის — სპექტაკლის — თაობაზე ძალზე მნირი ინფორმაციის, ზოგ შემთხვევაში არაპროფესიული შეფასებების შემწეობით უნდა იმსჯელონ. მიმდინარე სათეატრო ცხოვრების ანალიზიც ახლა იშვიათობა!

პროფესიული ვალდებულება — ლირსების საქმეცაა, ამიტომაც ისევ თეატრმცოდნებს გვმართებს ჩავუფარებული კრებულის არსებულ წინაღმდეგობებს და როგორმე დავძლიოთ ისინი. ვერ ვდალატობ პროფესიას, ამიტომაც ავირჩიე ასეთი „უწყინარი“ ფორმა სპექტაკლის შეფასებისათვის: რეცენზიის სანაცვლოდ მიერთავ დამდგმელ გუნდს, უმეტესად რეჟისორს, ვაძლევ ჩჩევას. თავად თავისუფალი ვარ ჩჩევას დროს, რეჟისორიც თავისუფალია — მიიღებს კრიტიკოსის ჩჩევას, ან არა. პროფესიაზე უარის თქმა არ შემიძლია! როგორც ამბობენ — აქ ვდგავარ და სხვაგვარად არ ძალიძის!

ახლა მარჯანიშვილის თეატრმი მივიათად მიწვევენ საჯარო ჩეკინშების დროს (როგორც ჩანს, გავანაწყენე ხელმძღვანელობა!), ამიტომაც — როცა ვიზილე დადგმა, მაშინ მოვახდინე მისი შეფასებაც. ამჯერად მივმართავ უწინარესად ლევან წულაძეს, როგორც სანახაობის ავტორის. მასთან პირდაპირი დიალოგის საშუალება არ მაქვს. ის მეტად დაკავებულია. ალბათ, დიდ დროს ართმეტაც გუნდთან და კრიტიკოსის თეატრის სამსატვრო ხელმძღვანელობათვის არასასურველ მოსაზრებას გამოსთქვამს, არ ჩატარდა მათი ფავორიტიტების ამაღლევებელ ფერხულში, შენიშვნას დაუფარავად გაამზელს — ის შერისხული აღმოჩნდება!

ახლა მარჯანიშვილის თეატრმი მივიათად მიწვევენ საჯარო ჩეკინშების დროს (როგორც ჩანს, გავანაწყენე ხელმძღვანელობა!), ამიტომაც — როცა ვიზილე დადგმა, მაშინ მოვახდინე მისი შეფასებაც. ამჯერად მივმართავ უწინარესად ლევან წულაძეს, როგორც სანახაობის ავტორის. მასთან პირდაპირი დიალოგის საშუალება არ მაქვს. ის მეტად დაკავებულია. ალბათ, დიდ დროს ართმეტაც გუნდთან და კრიტიკოსის თეატრის სამსატვრო ხელმძღვანელობათვის არასასურველ მოსაზრებას გამოსთქვამს, არ ჩატარდა მათი ფავორიტიტების ამაღლევებელ ფერხულში, შენიშვნას დაუფარავად გაამზელს — ის შერისხული აღმოჩნდება!

ცენზიებს — ეს ჩემი პროფესია. პროფესიონალები კი უთუოდ პატივს უნდა სცემდნენ ერთმანეთის პოზიციას. ამჯერად ავირჩიე სხვაგვარი ფორმა: კრიტიკოსის მონოლოგი რჩევის სახით მსურს გავანდოთ თეატრსა(?) და მკითხველსა(?).

იმედი მაქვს ოდესმე მასთან ცოცხალ დალოგსაც გავ-
მართავ და შევეცდები მხოლოდ ერთ დადგმაზე კი არა, იმ
პრობლემებზე ვისაუბროთ, რა გამოწვევის წინაშეც აღმოჩნ-
და თანამედროვე თეატრი, მათ შორის მარჯანიშვილის თეატ-
რიც. რეჟისორის პიროვნული კულტურა, პროფესიონალიზმი,
მოსმენის უნარი მაძლევს იმის უფლებას, რომ მივმართო მას,
როგორც საქმიან თანამოსაუბრეს; მივმართო დამდგმელ
მთლიან გუნდს, რადგან მათი გონიერების იმედიც მაქვს.

რადგანაც ტომას ლოჯის რომანია ამ პიესის წყარო, მას და-
ვესესხები დასაწყისის, — მივმართავ მკითხველსაც: ეს სტატია
დაინტერა არა მოწყვილობის დასაძლევად, არამედ თეატრთან
დიალოგის გამართვის დაუძლეველი სურვილით. თუ მწერლის
თქმით, რომანის ყოველი სტრიქონი იწერებოდა, „ოკეანეში
ყოფნის ჟამს, ტალღის აპოპოქტებასთან ერთად“, ჩემი ნერილი
სანახაობისგან მიღებული შთაბეჭდილების დუღლილის, მაგიდას-
თან განმარტობის ჟამს შეიქმნა, ამიტომაც შინაგანი მღელვა-
რება დაჰყვება ყოველ სიტყვას. ყოველი სიტყვა გულწრფელი
აზრისა და გრძნობის შედეგადაა აღმოცენებული, რადგანაც
ვწერ მათზე და მათვის, ვისი ხელოვნების შესნავლასაც მი-
უძლვენი მთელი ჩემი შეგნებული ცხოვრება. ვწერ რეჟისორებ-
ზე, მსახიობებზე, სცენოგრაფზე, მუსიკოსებზე, ვწერ თეატრ-
ზე — ე.ი. ვწერ ჩემთვის ყველაზე მნიშვნელოვან მოვლენაზე.

ტომას ლოკი ასე იწყებს თხრობას — „ჯენტლმენები... თავადაც მსურს ასე მივგართო დამდგმელ გუნდს: ჯენტლმენებო, მომისმინეთ! მომისმინეთ მშვიდად, გულდასმით, თუნდაც იუმორით, იქნებ რაიმე სასიკეთო ამოიკითხოთ და კიდევ უფრო საინტერესო გახდეს თქვენი ნარმოდგენა. ამჯერად მხოლოდ სამიოდ რჩევას გამოვთქვამ... ისე კი, როგორც გენებოთ! გულწრფელობას ჩვენს დროში დიდი გასავალი ისედაც არა აქვს...“

* * *

1. თავდაპირველად მივუთითებ მთავარს — იმას, რაც ნიშან-დობლივად გამოიკვეთა მის სპექტაკულებში და ამ ნამუშევარშიც იჩინა თავი. რეჟისორული თეატრისათვის უპირველეს თვისებად იქცა ერთიანი სანახაობის შექმნა სათეატრო კომპონენტებით. ცალკეული ეპიზოდები ერთიან „ხერხემალს“, ერთიან დერძს მოჰყვას მთლიანობაში, მაშინაც კი, როდესაც თხრობის ფრაგმენტულობას მიმართავს რეჟისორი. ფრაგმენტული თხრობის ხერხი და ცალკეული ეპიზოდების „აუკრძალა“ გათამაშება სრულიად სხვადასხვა მიღეომაა. პოსტმოდერნიზმისათვის დამახასიათებელი და პრინციპის რანგში წარმოდგენილი ფრაგმენტული თხრობა, ციტირება, ღირებულებათა რევზია, ირონიულ-პაროდიული შესრულების მანერის კულტივირება — ერთიან, ხოლო ცალკეულ ეპიზოდთა გათამაშება შინაგანი კავშირების გარეშე — სხვაა, პირველი — ერთიანი ყალიბის მიგნებით აერთიანებს ფრაგმენტულ თხრობას, ასე ცდილობს დამდგმელი სათქმელის გამოკვეთას; მეორე შემთხვევაში — სანახაობის დედააზრი (ანუ ჩვენს ენაზე — ზეამოცანა, იდეა) ძნელი მისაგნები ხდება სწორედ ამ დანართებით გათამაშებული სცენების შემწეობით. როგორც გენებოთ, ისე წარმოადგინეთ ამბავი, ოლონდ ცალკეულ მიგნებები მიმოწერებული აზრი — ერთიანი სისტემით წარმოაჩინეთ.

ამ შემთხვევაში შექსპირი პირქუში რეალობის ნარმოჩენას კომიკური (ზოგჯერ პაროდიული) შეფეროლობით ცდილობს. მორალიტეს, როგორც შუა საუკუნეების საეკლესიო თეატრის გაბატონებულ ჟანრსაც, ერთგვარად გაკანკვლის ობიექტად აქცევს (თუნდაც გავიხსენით მელანქოლიური ჟაკის მონოლო-გები, ტირადებად რომ გასდევს სანახაობას). მისთვის მთავარია მიგვანიშნოს, რომ სასახლის კარის თავანწყვეტილი მრისხანება და სასტიკი ინტრიგების არეალი თავისთვად სპობს გრძნობა-თა ბუნებრიობას! სასახლის კარზე გაბატონებულ პირქუშ და

დაუნდობელ გარემოში ვერ ხარობს სიყვარული! აյ გულწრფელი ვნებაცა და ურთიერთობებიც განირულია, რადგანაც უზურპატორის ტირანია, სისასტიკე, გაუტანლობა — ინვესტირისეველთა აღზევებას, არაბუნებრივ ყოფას, სიცრუისა და მოჩვენებითი მორჩილების გაფეტიშებას. ბუნებრიობას ჩაენაცვლება სიყალბე, სიკეთება — ბოროტება, კეთილშობილებას — შური, სათოობას — დაუნდობლობა და... სიყვარული და სიკეთება განირული! ამიტომაც არდენის ტყეს შეაფარეს თავი თავისუფლების მოყვარულმა დევნილებმა (აյ გათამაშებულია მითა რობინ ჰუდის რაინდობასა და თავისუფლებაზე).

სასახლის კარზე განმირულია უმშვერიერესი და დიდებული გრძნობები — სიყვარული და სიკეთე, არდენის ტყეში კი მეუჯვებს ბუნებრიობა, სილადე და გონიერება! ეს სათქმელი, ვგონებ, ჩვენი ამჟამინდელი ყოფისათვისაც აღრენიგად ნიშანდობლივია. მძულვარება, სიყალტე, დაუნდობლობა, სიკეთისა და სიყვარულის უგმარისობა — აზაზარებს ჩვენს ისედაც დუხტირ ყოფას. ჩვენში სიყალბება, სიცრუის ქადაგებას დიდი გასავალი აქვს. ხალხზე „ზრუნვის“ მოთხოვნას ყველაზე მეტად ის იჩემებს, ვისაც ხალხის ძარცვაში, მოყვასის განირვასა და დემოსის გაბრიყვება-ში ლომის წილი მიუძღვის. ეს სათქმელი დეკლარირებული კი არა, ამბის გათამაშების პროცესით რომ იყოს გამოკვეთილი, ჩემი აზრით, კიდევ უფრო მასშტაბური იქნებოდა სანახობა.

უნდა ალინტშნოს ისიც, რომ ერთიან სისტემაში მოქცეული აზრობრივი, გრძნობათა და ფიზიკური პარტიტურა (აქციელ-თა რიგი) კიდევ უფრო გაზრდიდა მაყურებელზე ზემოქმედების პოტენციალს.

2. ახლა რეჟისორის მიერ ფორმის მიგნების თაობაზე გა-
მოვთქვავმ მოსაზრებას. ჩემი ფიქტორ, სანახობის მხატვრული
გადაწყვეტის პრინციპი მეტად საინტერესო, ეფექტური და
მომგებიანია. შექსპირის პირქში გარემო აქ „თამაშის“ ფორ-
მითაა განეიტრალუებული. შექსპირი სასახლის კარზე მკურად
წერს: გაუმაძლარნო, ვერაგნო, მტარვალნო, დაუნდობელნო,
მორჩილნო... რეჟისორს „თამაშის“ ენით აქვს შეზავებული ეს
სიმკაცრე, თითქოს ცდილობს ისედაც დაზაფრული მაყურებე-
ლი კიდევ არ დაამზუხროს, ირნითთა და ზომიერი პაროდიით
აჩვენოს სასახლის კარის თვინიერება, სიყალბე, „ჭრელი ლაპა-
რაკის“ ოსტატობა. ეს პოზიციაა, რეჟისორის პრინციპია, შე-
საძლოა საკამათო, მაგრამ ეს მისი მსოფლმხედველობის ნაყო-
ფია, ამიტომაც გულისყურით ალქმას ითხოვს.

მხატვრული გადაწყვეტა საინტერესოა იმდენად, რამდენადც სიმუშტანური ხერხი თრგანულად ჩაიქსოვა სცენოგრაფიის, მუსიკალური არანჟირების, მსახიობთა პლასტიკური გამოსახვისა და რეჟისორული მიგნების სისტემაში. აქ აღორძინების ეპოქის ფიცარნაგული თეატრის ფორმაა გამოყენებული, როგორც პირობითობისა და „ისტორიული მეხსიერების“ სინთეზი, „დროთა კავშირის“ აღმინშვნელი ეს მეტაფორა წარსულს თანამედროვე ყოფას უსადაგებს, მაყურებელს ახელებს წარსულში, რათა უკეთ შეიცნოს ანტყო.

ეს ფორმა ეფუძნება იმდენად, რამდენადც დღევანდელი თეატრი არღვევს რა დოგმებს და ემიჯნება რა შტამპებს, ილაშქრებს კიდეც ყოველგვარი იმპერატივის წინააღმდეგ, „ტექსტის გაცოცხლების“ დროს ნაცნობ სიუჟეტებსა და პერსონაჟებს თამამად უცვლის „დადგენილ“ ყალიბს, აფართოებს მოქმედების არენას, ამახვილებს ქვეტექსტს. ეს წარმოდგენაც ამ ნიშნით არის გამორჩეული და მაყურებელი ხალისით იღებს მისთვის ამ „უზრუნველო“ გადაწყვეტიას.

ეს ხერხი მომგებიანია იმდენად, რამდენადაც რეჟისორი იყენებს რა გუშინდელი თეატრის ფორმებს, ისტორიული გა- მოცდილების შემწევითა და მონტაჟის საშუალებით ანტებს პერსას განახლების სამსუბუქეს. ამასთანავე, მომგებიანია იმ- დენად, რამდენადაც მომეტებული დიდატეტეკის (თუნდაც, უა- კის მონოლოგები გაციხსენოთ), ჭარბსიტყვიანი ტირადების სა- ხა/კოლორ მიაწოვალია თინაზე უკურნებელი მომენტების საშუალობა.

ମେଲାକ୍ଷ୍ମୀରୁଲ୍ଲ ଗାଢାନ୍ୟସ୍ଵେତ୍ରୀ ମିଳିଶ୍ରନ୍ତେଲ୍ପବନ୍ଦୀ, ରୁଦ୍ଧାବନ୍ଦୀପ ପ୍ରାଚ୍ୟନ୍ଦିନୀରେ „ତୁମ୍ହେଲାମାତ୍ରାଖାଲୀଲୋ ତରାତିରୀଳ“ ଉପରିଗ୍ରହିଲେ ନିର୍ମାଣ — ମିଳିନାମ-

ლური სიტყვიერი ფონითა და მაქსიმალური ფიზიკური მოქმედებით აზრის გამოხატვას. სიტყვის „თარგმნა“ საქციელის ენაზე — ეს ხომ სცენის ოსტატთა პროფესიის არსია. თეატრალური თამაშის შემწეობით დაძლევულია მომეტებული სიტყვიერი დიდაქტიკა.

ჟაკის სიტყვებს განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა — „ქვეყანა თეატრია“, დაგვუმატებდი — საზოგადოება ამ ტოტალური თამაშის ნილდოსნები არიან, ზოგჯერ პროტაგონისტები, უმეტესად ხელით სატარებელი მარიონეტები, ან მასსარა-პამპულები.

სცენაზე წარმოდგენილია ძველი ფიცარნაგული თეატრი, თავისი ნაივობით (თუნდაც თოკზე დაკიდებული ფარდა-ზეწრით დაწყებული, პრიმიტიული აქსესუარებით მოყოლებული), მორალიტეს პაროდიული დიდაჭტიკითა და ფარსის სითამამით ამეტყველებული. ეპიზოდები ემსახურება ერთ მიზანს — მჩქეფარე თამაშით უზურპატორის მრისსანებისა და სისასატიკის წარმოჩენას; დროის დისტანციით დანახული და გათამაშებული ძმათა (ჰერცოგისა და ფრედერიკის) დაპირისპირების ამბავი რა მოსატანია ამჟამინდელ ძმათა და სამშობლოს გამყიდველთა სიშმაგესთან! ამაზეც დამაფიქრა სანახაობამ.

რეფისორმა მოინდომა „ორმაგი თამაშით“ წარმოედგინა სანახაობა — სცენა და კულისები. მან თთქმოს ფარდა ჩამოხსნა თეატრს, „გააშიშვლა“ მისა საიდუმლო — კულისებს მიღმა ყოფა. ამით შექმნა ერთგვარი ილუზია, თუნდაც „გლობუსის“ თეატრის შესაძლო ცხოვრებისა — სცენაზე გათამაშებული ამბავი და კულისების ყოფა. მხატვრული გადაწყვეტება წარმოაჩენს „თამაშის თამაშს“, ანუ ქვეტექსტის ქვეტექსტს — სცენაზე მოგვითხრობენ შერზე, ინტრიგაზე, მტრობაზე, დევნილთა მიუსაფრობაზე, იქ კულისებში კი იგივე მსახიობები ფარსის „ენით“ გვიჩვენებენ პაბ-პულა-მასხარებად „ჩამოქვეითებულ“ პერსონაჟებს. მათ არ აღელვებთ ამბავი, რასაც სცენაზე წარმოგვიდგენენ, მათ კულისებში ფარსული სითამამით, საჩინოირ საჯცილით, მუჯლუგუნებით, სკაპრეზული მოქმედებით (მაგალითად, მამაკაცი მსახიობ ქალს უკანალზე ფეხს ამოარტყამს!) გაპყვავთ დრო და ამგვარი „თავისუფალი“, ლალი და ხალისიანი ყოფის შემდგომ შემოენთებიან სცენაზე, რათა დროულად მიაწოდონ პარტიიორს რეპლიკა.

თავდაპირველად ეს ორი ასპექტი — მთავარი ამბავი და მარგინალური ყოფა, — მართლაც სახიერად გათამაშდა. მაყურებელმა სალისით „მიიღო“ ეს ინფორმაცია და შემოთავაზებული ხერხი. თანდათან „მარგინალური“ მოქმედების ხაზი გაფერმკრთალდა, დაკარგა გამომსახველობის სახიერება და აქტივობა.

3. და აი, მივადექით თანამედროვე ქართული თეატრის მეტად მტკიცნეულ პრობლემას — საშემსრულებლო კულტურის დღინეს. დღეს მხოლოდ ნიჭიერებით, თუნდაც სამსახიობო ტექნიკის ფლობით, ფონს იოლად ვერ გახვალ. სცენის მუსფე — არტისტი — უნინარესად მნიშვნელოვანი ფიგურა, პიროვნება-მოქალაქე-მამულიშვილი თუ არ არის, ძნელია მოპოვოს მაყურებლის ჭეშმარიტი ალიარება, თაყვანისცემა, სიყვარული. ის იქნება მხოლოდ დამდგმელის ნება-სურვილის შემსრულებელი და არა როლის ინტერპრეტაციის თანავაკორი. არ ვგულისისხმობ მსახიობის დეკლარირებულ მოწოდებას, ვგულისისხმობ სცენაზე ერთი

როლით ამგვარი მოდგმის ადამიანთა წარმოდგენას, ყოველი სიტყვის, საქციელის, შეფასების შემწეობით არამარტო ამ ერთი კონკრეტული პერსონაჟის წარმოსახვას, არამედ საკუთარი პოზიციითაც წარმოჩენილ ადამიანურ სამყაროს.

სცენა ხომ გამაოგნებელ, ზღაპრულ თვისებებს ფლობს სცენაზე ყოველი შტრიხი, დეტალი, ერთი შეხედვით „უმნიშვნელო“ ნიუასიც კი თვალნათლივ ჩანს. მაგალითად, ზურაბ ბერიკაშვილის მიერ სატრუოს სახელის აღმოთქმა! თითქოს მისი გულისფიცარი გაირღვა, გულისფერობა „დავინახეთ“, შევიგრძენით და მოვისმინეთ სილვიუსის შინაგანი მონოლოგი, მწყემსის შეურყენელი და ალალი სულის ამოძახილიც. ეს მხოლოდ მაყურებლის სიცილისთვის გამიზნული დეტალი არ არის, მასში ამ მოდგრძოს ბუქის გრძელი და სიმორცულემაც გაიერღვა!

როდესაც პროგრამას უცნობი და ამოკითხავ შემსრულებელთა გვარებს: ნატრ მურვანიძის, ქეთევან ცხაკაიას, ნიკა თავაძის, ბესო ბარათაშვილის, როლანდ იქროვირიძის, დაგიოთ ხურცილავას, ონისე ონიანისა და სხვათა სახელებს, ელი განსაკუთრებულ მიგნებებს, ცინცხალ და ნატიფ შესრულებას, ურთიერთობათა ისეთი სვლებით წარმოჩენას, ორლანდოსა და როზალინდას არდენის ტყეში შეხვედრამ რომ განვგვაცდევინა. ქეთევან მათიაშვილისა და ნიკა კუჭავას შესრულებამ თითქოს ხელის გულზე გადაგვიშალა შევევარებულთა გულის შმაგი ძერაც, ურთიერთლტოლვისა და ურთიერთმონაზრების სიმწვავეც, მიჯნურობის სიიაქიზეც და შინაგანი სისავსეც. ამგვარ ეპიზოდთა სიუცვით აღსილო რომ იყოს სანახაობა, დამტრენმუნეთ, კიდევ უფრო ძლიერად შევიგრძნობდით ალორძინების ეპოქის ადამიანთა (თანამედროვეთაც!) მსოფლშეგრძნებას, რომლებმაც შეუა საუკუნეების დოგმატიზმა და შეუწყნარებელ „უზურპატორთა“ იმპერატივს დაალწიეს თავი. მათ ლალად შეაბიჯეს თუნდაც არდენის ტყის თავისუფალ სივრცეში, სიყვარულის ბუნებრივ და თავნება გრძნობასაც დაუზოგავად მიეცა თამამი გასაქანი.

ვფიქრობ, მანანა კაზაკოვასაც მართებს, ჩემი ფიქრით, გადახედოს ფურმას, რომელსაც მიმართავს. მისი ოდრის გარეგნობა, თამაშის დაურიდებელი, ვიტყოდი, ოდნავ სკაბრეზული გამოსახვის საშუალებაზი უკვე ნაცადი ხერხია (გავიხსენოთ თუნდაც „ზაფხულის ღამის სიზმარი“!) და კარგავს მაყურებელზე ზემოქმედების ეფექტს.

მეტყველების თვალსაზრისით, საერთოდ თანამედროვე ქართულ თეატრს მეტად მართებს ყურადღების გამახვილება, ეს განსაკუთრებით ახალგაზრდა მსახიობებს ეხება. კარგი იქნება თუ ამ ხარვეზის აღმოფხვრას მეტ დროს მოანდომებენ მსახიობებიცა და რეჟისორებიც.

ძალზე მესიამოვნა, თეატრს ამ დადგმამ ასეთი წარმატება რომ მოუტანა, არაერთ სათეატრო ფესტივალსა და გასტრო-ლებზე რომ ასახელა ქართული თეატრი. დიდი ინტერესით გავეცანი ქეთი ქელეველის შეფასებასაც: „თუ საქართველოს სხვა თეატრების დონე ღონია მაინც უახლოვდება მარჯანიშვილის თეატრისას, მაშინ თეატრის კრიტიკოსის პროფესია ამ ქვეყანაში უდავოდ ყველაზე სანაცოლელად უნდა მივიჩნიოთ. ამ თეატრის განუშეორებელი წარმომადგენის — „როგორც გენებით“ — დასასრულს დარბაზი ფეხზე იდგა და დასს ასე მოუწყო ოვაცია“ (ლონდონი, გარდიანი).

ჩემს ქვეყანაში „ყველაზე სანატრელი პროფესიის“ წარმომადგენელი გულწრფელად მოგმართავთ: ჯენტლმენები! მომისმინეთ მშვიდად და დაფიქრებით. ზემოთ მოხმობილი სტრიქონების ავტორისაგან განსხვავებით, საერთოდ ქართულ თეატრს (მის წარსულსა და თანამედროვესაც) წამდვილად კარგად ვიცნობ, ამიტომაც არ გამკირვება მისი ქება. ისიც მინდა დაუუმატო — ამ მსახიობთა და რეჟისორის სხვა წარმატებული სანახაობაც მინახავს, შესაძლოა ამიტომაც დაიწერა ეს სტატია... და კიდევ, იმ სურვილით მივმართავ თეატრს, პოეტი რომ ამბობს: „ხომ ლამაზია ეს ჩემი ცოლი, მაგრამ მე უფრო ლამაზი მინდა!“

გია ჯოხაძე

ყოველივე გმირულის უპროტო სულისკვეთა

პაატა ჩხეიძეს იმდენი ხანია ვიცნობ, თავისუფლად შემიძლია დავიჩიემო, მისი წიგნის განხილვისას სუბიექტური ვიქენები-მეთქი, თითქოს, ადამიანისთვის საერთოდ შესაძლებელი იყოს ობიექტურობა.

ამიტომ იქნებ იმის თქმა სჯობდეს, რამაც პირველად გამიელვა თავში მისი ამ წიგნის „რას ეუბნება ჰამლეტი ჰორაციოს და სხვა ესეები“ (ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2014) ნაკითხვის შემდეგ: ეს მართალი წიგნია!

მეტიც: იგი ისეთივე მართალია, როგორც საკუთრივ პაატა.

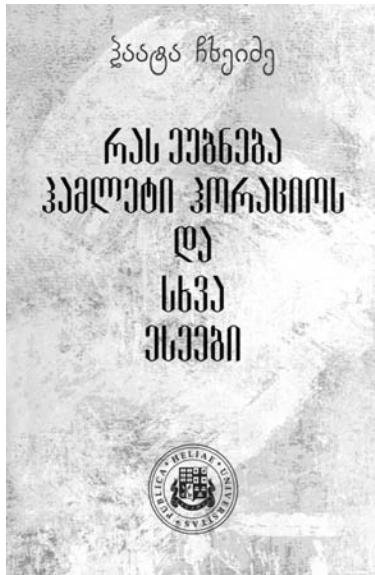
35 ესეისა თუ რეპლიკაში ვერ გამოარჩევთ ისეთს, რომელიც ავტორს მხოლოდ თავმოწონების ან რომელიმე სხვა წმინდა ადამიანური ვნების კარნაზით დაეწეროს. ყველა, როგორც ჩანს, იმიტომ ინერებოდა, მეტი სინათლე მოეფინა მთარგმნელობით ლაბორატორიაში გამეფებული უნესრიგობისათვის.

მაგალითად, პაატა სავსებით მართალია, როცა რეფლექსირებს, რომ თუ თარგმნისას მთარგმნელი მხოლოდ ორიგინალის ავტორთან და არა - ღმერთთან შეხვედრას დაისახავს მიზნად, ვიღებთ ნაწვალებ, ცოცხალ-მკვდარ, ნიკშეს გაგებით, არარეალიზებულ ტექსტები... საქმე ისაა, რომ ყველა დიდი პოეტი მხოლოდ წერისას სხვება ღმერთს, სხვა დროს ის შესაძლოა მევახშეებთან ლაპარაკითაც გაერთოს. ყველა თარგმანი ხელახალი შესაქმეა და ეგებ ამიტომაც ერიდებიან შემოქმედის როლს რაციონალური თეორიებით შეიარაღებული ე.წ. მეცნიერი-მთარგმნელები! ბევრად უსაფრთხოა, ადამიანური საზომ-საწყაოს მომარჯვებით დავემაყოფილდეთ!

პაატა მაშინაც მართალია, როცა ამ წიგნის სათაურად გამოტანილი სახელწოდებით გამოქვეყნებულ ესეიში სხვება, რომ ჰამლეტი ჰორაციოს სქოლასტიზმის საფრთხეზე მიუთიერს - სწორედ სქოლასტიზმის მიღმაა ის, რაც ფილოსოფოსთ სიზმრად არც კი მოლანდებიათ! არც თვით შექსპირი იყო ე.წ. University wit და ჰამლეტიც მის ჭკუაზეა, თუ - სულაც მისი alter-ego არაა!

პაატა მართალია, როცა ივანე მახაბლის ღირსებას გახაზავს, მაგრამ შექსპირის ახალი თარგმანების შექმნისკენაც აგულიანებს მავათ; ყველა ახალი თარგმანი ხომ ხელახლ შექმნას უტოლდება - მეტნაკლებად, რაღაც თქმა უნდა! ეს ასწრაფებს ენას და ახალ სალაროებს აღმოაჩინინებს მთარგმნელაც და მეტიხველაც!

პაატა მართალია (და მერე როგორი მართალი!), როცა ამა თუ იმ თარგმანის განხილვისას დაუზარებლად ფურცლავს ორიგინალს, ერთმხეთს უდარებს ორენოვან (ზოგჯერ - სამ თუ ოთხენოვანსაც!) პასაუებს, ქმილების შემქმნელის პიროვნებას იახლოებს, ეპიქებს და იმდროინდება ეპისტემას ჭვრეტს და მერედა აფასებს მთარგმნელის ხელობას! აპა, თქვენ ის თეზაურუსი, რომელსაც პაატაც ხშირად იმეორებს და სხვასაც საკუთარი მაგალითით ასწავლის, რა სჭირდება მთარგმნელს, ვიდრე ტექსტს შეეხებოდეს და მის მშობლიურ ენაზე გადმო-



ტანას იტვირთებდეს: თეზაურუსი ლექსიკონია, ცნობათა კრებულია იმ სანუკვარ ცოდნაზე, ურომლისობდც რომელიმე სპეციალისტურ ტექსტს თავსა და ბოლოს ვერ გაუგებს, სიტყვა გაგებულება და თავის იდუმალ მნიშვნელობას არ გაგიმზელს. ამიტომაც ითარგმნება ეს სიტყვა ბერძნულიდან „საუნჯედა“ თუ „საგანძურად“.

ეგებ ესეც გაიფიქროთ: როგორ არ დაზოგა თავი და თარგმანთა განხილვისას ხელმეორედ როგორ ჩაუჯდა შესადარებელ ტექსტებს, თითქოს სხვა საქმე არა ჰქონოდესო.

ან სხვა რა საქმე აქვს პროფესიონალ ლიტერატურათმცოდნებს? - იკითხავს ვინმე აბეზარი, და ამაზე მეტად ვერც ვერასოდეს შეცდება: ვითომ არ სმენოდეს ან არ იცოდეს, როგორ იქცევიან ხოლმე სწორედ პროფესიონალი ლიტერატურათმცოდნები, როცა გულისფანცქალით მოინვევ შენი რომელიმე ქმნილების ნარდგენისას: თვალს ჩაკრავენ ხან სარჩევს, ხან წინათქ-

მას, უფრო ბეჯითებმა შესაძლოა რომელიმე წინადადება ბოლომდეც კი წაიკითხონ, და ამაყად შემოგცინებუნ, რომ ბევრი გიმრომია (მათგან განსხვავებით!).

პაატა თვითონაც შრომის, როცა რომელიმე ქმნილების ავ-კარგზე რამის თქმას განიზრახავს. ამ სულიერი გარჯითაა ცხებული ეს წიგნიც.

პაატაცა და როსტომიც მართალი იყვნენ, კურტ ვონეგუტის ნოველა „ჰარისონ ბერჯერონის“ თარგმნისას წინასწარ რომ წარმოიდგინდნენ, როგორ განუდგებოდა ელიტა ამ წრეგადასულ გმირს, რომელიც გათანაბრებულსა და ერთფეროვან მომავალს გმობს და რაინდული დროების გამოხმობას ელტვის, რადგან სჯერა, მისი მოგონება, მისი ხსოვნა ფილისტერული ყოფის უპირობო გაბატონებას შეეწინააღმდეგება. პაატა პარისონის მხარესაა, ვონეგუტი - მუნ გლემპერსისა, მე - პაატას!

ყველა ავტორი ჰგავს თავის წიგნს!

საქმე ისაა, რომ თავისი სათაურაში პერსონაჟებისაგან პაატა არასოდეს დისტანციორდება, რაც მეც კი წაივურობის იმ ხარისხად მიმაჩინა, ზოგჯერ ქილიკის გუნებაზეც რომ მაყენებს. არადა, ეს რომ არა, ალბათ, ვერ ვიტყოდი, რომ პირადად ჩემთვის პაატას არაერთხელ გაუმართავს ხელი: ყველას რომ დავვინებივარ, მაგანისთვის უთქვამს, ეს ჯობია, გიამ გააკეთოს, გიამ წაიკითხოს, გიამ დანეროს და ა.შ. არც ის უკადრია, რომელიმე ჩემს წიგნზე თავისი მყარი პოზიცია არ გამოეთვას, ქება დანანებოდეს, გასამხნევებელი სიტყვები დაეზოგოს...

ხორხე ლუის ბორხესი ერთ თავის ფანტასმაგორიში „ისტორიის სირცევილი“, რომელიც ვთარგმნე კიდეც, ამბობს:

„ცოცხლობს უჩვეულო სული, რომელსაც ჩვენი ეპოქა (პროფესიონალ პაატრიოტთა უნიჭი ბაქიბული) უფრო ხშირად უნდობლად ეკიდება: ესაა ყოველივე გმირულის უბოროტო სულისკვეთება“.

თუ კი ასეთი რამ - ყოველივე გმირულის უბოროტო სულისკვეთება - ვინმები შემინიშნავს, ერთ-ერთი პაატა ჩხეიძეცაა.

ელენე გუსევა

„ცისფერყანნელები“ პლაზ ქუთაისში

(კოლაუ ნადირაძის
ხსოვის საღამო)

ქუთაისის ოპერის თეატრში ხალხმრავლობაა. ქალაქი „ცისფერყანნელთა“ უკანასკნელი მოპიკანის კოლაუ ნადირაძის დაბადების 120 წლის იუბილეს აღნიშნავდა, საპატიო სტუმრებს შორის იყვნენ: იუბილარის ვაჟი ნუგზარ ნადირაძე, შეიძლიშვილები: ნათელა შენგელია, მარინა გაბუნია და უფროსი შეიძლიშვილის შეიძლიშვილი — პატარა ნიკოლოზი, ასევე საქართველოს სახალხო არტისტი ნოდარ მგალობლიშვილი, უურნალისტები: დავით ჭელიძე და ივანე ჯაფარიძე, პოეტი სევარიონ ნადირაძე, გიორგი ლეონიძის სახელმისამართული ლიტერატურის სახელმწიფო მუზეუმის თანამშრომლები — ნანა კობალაძე და ლია გუსევა.

ლიტერატურული კომპოზიცია ლიტერატურათმცოდნე, ფონდი „ცისფერყანნელთა ხსოვისათვის“ დამფუძნებლის ნინო ჩხივიშვილის მხატვრულ-დოკუმენტური ნიგნის „უკანასკნელი ცისფერყანნელი“ მიხედვით დადგა რეჟისორმა თორნიკე მარჯანიშვილმა. ახალგაზრდა „მარჯანიშვილებმა“ შეიყვარეს და გააცოცხლეს იმდროინდელი ქუთაისის ცხოვრება.

ყველაფერი კი ასე დაინტერესობა:

გიმნაზიელთა ფორმებში გამოწყობილმა გოგონებმა ნიავივით შემოირბნებს მთელი თეატრის ინტერიერი, ისმოდა ვიოლონჩოს ხმა, სცენაზე ხის ჩარჩოებიდან იყურებოდნენ „ცისფერყანნელები“: პაოლო იაშვილი, ტიციან ტაბიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი, სანდრო ცირეკიძე, შალვა კარმელი, გრიგოლ რობაქიძე, სერგო კლდიაშვილი, გიორგი ლეონიძე. მაგიდასთან მჯდომ კოლაუს — (გიგა აბულაძე) — ჯერ კიდევ სტუდენტი პატარა გოგონა ნინო (ანი უგულავა) ენვია, გაეცნო მწერალს, აუხსნა რომ კომუნისტი არ იყო, რომ დიდ პატივს სცემდა მას და მის მეგობრებს, ძალიან უყვარდა მათი შემოქმედება და სურდა ახლოს გაეცნო „ცისფერყანნელთა“ ცხოვრება.

დიალოგიც შედგა.

„ცხრა ნლის შემიყვანეს ქუთაისის კლასიკურ გიმნაზიაში — მოსამზადებელ განყოფილებაში. მეორე თუ მესამე კლასიდან იწყება პაოლო იაშვილის, ტიციან ტაბიძის და ჩემი მეგობრობა. პირველ კლასში ვიყავი, როცა მაიაკოვსკი გავიცანი, ვალერიან გაფრინდაშვილი იმ ხანებში უკვე გიმნაზიას ამთავრებდა და ჩვენ მხოლოდ შემდეგ გავიცანით ერთმანეთი, როცა ის და ალი არსენიშვილი უკვე კურსდამთავრებულები მშობლიურ ქუთაისს დაუბრუნდნენ“ — მოწყენილი და თვალზე ცრემლმორეული დაწვრილებით მოყითხოვის თავის განვლილ გზას. სცენაზე ხის ჩარჩოებიდან ერთიმეორის მიყოლებით ცოცხლდებოდნენ მეგობრები. პაოლო იაშვილმა წაიკითხა უფროს ქალიშვილის — ნელის, ხელნაწერ ალბომში ჩანერილი ლექსი: „მე სამახსოვროდ ჩაგინერ ამას / (რასაც სიკვდილის კარამდე ვიცავ), / ლექსებში გნამდეს პოეტი მამა და „ყანნელები“ — თორმეტი ბიძა, მაგრამ მე მინდა სიკვდილის წლამდე პოეტის გარდა — მეგობრად გნამდე“, — რომელიც 1930 წლის 6 მაისით არის დათარილებული.

აი, გამოჩენდა მკერდზე წითელ მიხაკდაბნეული ტიციან ტაბიძეც, სცენიდან ისმოდა გაცოცხლებულ „ცისფერყანნელთა“ მოგონებაზე, ერთმანეთისადმი მიძღვნილი ლექსები.

კოლაუ ყვებოდა თავის განვლილ ცხოვრებას, გაიხსენა ლექსის „25 თებერვალი“ დაწერის ისტორია, რომელიც შემთხვევით გაიპარა ლიტერატურის მუზეუმში დაცული შალვა დემეტრაძის არქივიდან: „ლექსი 1969 წელსაა დაწერილი, მახსოვეს 25 თებერვალი იდგა. შალვა დემეტრაძე, ლელი ხოტივარი, შალვა კაშმაძე, რაჟდენ გვეტაძე, ლადონ გველესიანი (ახლა არცერთი ცოცხალი აღარა) და მე ნავედით ქაშუეთის ეკლესიაში, ავანთეთ სანთლები საქართველოს თავისუფლებისათვის თავდადებული ვაჟვაცების სულის საცხოვებლად, მოვინახულთ გრიგოლ რობელიანის საფლავი. კაებანი მომაწვა გულზე, შინ დაბრუნებულმა დავწერე ეს ლექსი და მერე, ოჯახის არცერთ წევრს არ გაუგია, ისე გადავეცი ჩემს დიდ მეგობარს შალვა დემეტრაძეს: — შენ გაცილებით ახალგაზრდა ხარ და იქნებ ჩემს შემდეგ ამ ლექსის დაბეჭდვის დრო დადგეს-მეთქი, არადა მე ცოცხალი დავრჩი, შალვა გარდა იცვალა. მთლიანად არქივი ლიტერატურის მუზეუმს გადაეცა. მათ შორის ჩემი ლექსიც... ასე მოხდა ეს ყველაფერი“.

გულისამაჩუყებელმა სცენებმა დამსწრე საზოგადოებას რამდენჯერმე თვალზე ცრემლი მოჰვარა. 150 ახალგაზრდა ერთდროულად კითხულობდა „25 თებერვალს“.

კოლაუ საუბრობდა მეგობრებზე, მათ ოჯახურ წრეზე, ავბედით 37 წელზე, რომელმაც მისი სულიერი მეგობრები იმსხვერპლა. — პაოლო იაშვილი — კაცი სიცოცხლეზე უსაზღვროდ შეყვარებული“. თავი მოიკლა. უკანასკნელ გზაზეც გააცილა, ტიციან ტაბიძე — დახვრიტეს, გრიგოლ რობაქიძემ ემიგრაციაში გაასწრო, ახალგაზრდებმა პავლე ინგოროვასალმა მიძღვნილი ლექსი „ნინამურიდან საგურამდე“ წაიკითხეს. უცეპ სცენაზე ჩამოშვებული ეკრანიდან სერგო ზაქარიაძემ დაასრულა ეს ლექსი.

ლიტერატურული კომპოზიცია დასასრულს უახლოვდებოდა, ეკრაზე ტელეარქივიდან მოიძებული საქართველოს ტელევიზიის დიეტორის ჯულიეტა ვაშაყაძის გამოსვლამ მაყურებელს ამცნო უკანასკნელი „ცისფერყანნელის“ კოლაუ ხადირაძის გარდაცვალება. სცენაზე მოულოდნელად მიხაკების ზღვა აღელდა, იყო ცრემლი და მქუხარე ტაში.

რეჟისორმა თორნიკე მარჯანიშვილმა სცენაზე ნინო ჩხივიშვილი და კოლაუ ხადირაძის შთამომავლები — ვაჟი და შევილთაშვილი — იხმო. მათ მაღლობა გადაუხადეს „მარჯანიშვილებს“, რეჟისორებს: თორნიკე და მარინე მარჯანიშვილებს, საღამოს თითოეულ მონანილეს, ქუთაისის მერიის კულტურის, სპორტის, განათლების, ძეგლთა დაცვისა და ახალგაზრდობის საქმეთა სამსახურს, ქალაბატონ ელისონ ქართლანდეს, რომელმაც საღამოს დაწყებამდე სტუმრებს არაჩვეულერივი გიდობა გაუწია, დაათვალიერებინა ქალაქის ბულვარი, ცისფერყანნელთა ხე, რომელზეც შემოსხდებოდნენ ბოტემური სულის ახალგაზრდები და ლექსებს კითხულობდნენ, ქუთაისელ კოლორიტთა, სამი თოარის — მამფორიას, ქორქიას, სულაბერიძის — ძეგლები, აღნიშნა, რომ მათი საერთო თვისება იყო სილმაზე, სიღარბაისლე, სიკეთე და ხალასი იუმორი; პირველი ქართველი პერიოდის ვასილ ამაზუელების და დები იშხნელების ძეგლები, ქუთაისის კლასიკური გიმნაზიაში, სადაც ჩვენი კორიფეები სწავლობდნენ, და დაგვპირდა: მალე კოლაუ ნადირაძის სახლში მემორიალური დაფა გაიხსნება.

დიდი მაღლობა ქუთათურებს ამ არაჩვეულებრივი დღისთვის, იმ სიხარულისთვის, რაც „მარჯანიშვილებმა“ მოგვანიჭეს. ახალგაზრდებმა გაიცნებს, შეიყვარეს და სცენაზე გააცოცხლეს „ცისფერყანნელთა“ უკვდავი სულები.

„ცისფერყანნელები“ ქუთაისის დაუბრუნდნენ.

ნინო დეკანონიძე

ყველა სტიპიაზე უძლევებლი

(ალუდა ქათელაშრის
სასამართლო პროცესი)

ტრადიციული სამშაპაონბა და თავეყრილობა ისევ ლიტერა-
ტურის ინსტიტუტის სააქტონ დარბაზში.

თანდათანობით მრავალრიცხოვნდება აუდიტორია. სურვილისამებრ, იძევებენ ადგილებს მეტადწრე ხაზგასმულობით. ამითომაც ფერადობს აპრეშუმის შარქვები ზურგან სკამებრე აღა-ალავა; აგრძელეთ, ჰაეროვანი დაგდევრობითა ადგილმიჩნილი ხელოვნური რეაციები ჩანთხბი, ერთი-ორი შეკმნებით მე-კრეულ მაღაზიებში იაფად ნაყიდ, თუმცა რაფინირებულად გადა-კეთებულ ბერვეულს. ცხადია, მათ ღუნდულობას ვეღარ გუობს მაისი, უფრო ისე, სასხვათაშორისოდ, ხელს გამოუყოლებიათ, დახვენილობისა თუ ელიტარობის სამშვენისად.

და კოლევ, რასაკვირულია, ლონისძების დაწყების მოლოდინში, დარბაზშივე, თავიანთოვის ძჭობენ მოახანი მამაკაცები რაღა-ცაზე, ანდა გარეთ, კიბისთავთან, მოაჯირთან დგანან თითო-ორთ-ლად და ჩელად შესაგუებელ ყოფას ყველადიურად შეგმულია ას-წერები, ნალევილ გამოკრანით და მაფანი ფილტებს ნიკოტინი კიდევ ერთხელ... ვიღირ შუალის ორი საათი სამოკავედრს. ზუსტად ამ დროს ვაჟა-ფშაველას პოემის მათვარი გმირის ალუფა ქეთელაურის სასამართლო პროცესა მონიშნული, ალექსანდრე ორბელიანის საზოგადოების, იმავე „წევნი მწერლობის“ მონაცინებით.

შარქან, ნილის მიწურულს, როცა აქვე თემიშვრაზ ხევისთავი გაა-
სამართლება, ვარაუდად ნათქვამასაც გაიგონებდით: რომ ლიტერატუ-
რის ისტორიაზ მსგავსი ფურცლები კარგა ხანია ჩაკეცა საგულიძა-
გულიდ და დრომოქმედის კვლავ ამოლაგება ალარავის დააინტერ-
სებდა... თქვენ ნარმოიდგინეთ, ვერ გაამართლა ესვითარმა ეჭვმა. პირიქით, იმდენად საკამათოდ შთამბეჭდავი და მძაფრი პროცესი ნა-
რიმართა, გააჩინა სურვილი — მიყყოლებინათ ბარემ მეორეც.

ახლანდელი სასამართლო პროცესის დაწყებამდე აქა-იქ სკეპტიკოსთა „რიტორიკული აღშვოთებანი“ ჩვეულებისამებრ, ისევ გამეორდა, რომ: ამგვარი ქმედება არის მიუღებელი, რად-გან ბრალი დასდო ალუდა ქეთელაურს, ეს იგივეა, სამსჯავროს-თვის ვაჭა-ფლაველა გაიმეტოო.

და მაინც, განსხვავებულ თუ გაორებულ შეხედულებათა მიუხედავად, ცნობისმიყენარეობაძ თავისი გაიტანა და ორი საათის განმავლობაში არავის მოუცვლია ფეხი, რათა ეფიქრათ მხოლოდ ამაღლებულზე — ლიტერატურაზე — კლასიკზე; ყური დაევიდოთ არა მხოლოდ საგანგებოდ მომზადებული ორატორებისთვის, საკუთარი თვალისაზრისიც გამოეხატათ.

„დააფიქსირა“ თუ არა წამყვანმა ბრალმდებლის მიერ გულ-ნრფელობის ვერდამალვა, მოსალოდნელი მიკერძოების თავი-დან აცილების მიზნით, გაფრთხოლებასაგთ გადაულაპარაკა შეუმჩნევლად, მეტი სიმაცცრეა საჭიროო. ერთჯერადიც არ გახლდათ მითითება და როსტომ ჩხეიძე, მონასტერი რომ არ არეოდა, დროდადრო წააქეზებდა ხოლმე ლია კუხიანიძეს, მეტი ცეცხლი მიენთო სიტყვისთვის. ყოველივე ზემოაღნიშნული რომ არ არის რეპორტიორის ტენდენციური მონაჩრბი, ნათლა-და ასახული სხდომის თავდაუზოგავი იპერატორის, ქ-ნ თამარ ყალიჩიავას მიერ. ოღონდ რატომ არ გამოითქვა პროტესტი იმ-თავითვე წამყვანის მიერ უფლებათა გადამეტებაზე, პასუხი წამდგილად არა ძაქეს. ისლა დაგვრჩენია მოუსუსმინოთ ბილობ-დე ლია კუხიანიძეს, ქართული ენისა და ლიტერატურის სამა-გალიოთ პედაგოგს, ფილოლოგის მეცნიერებათა დოქტორს:

ბრალი ედგება ალუდა ქეთელაურს თემის ადათა-წესების შეუძლებლობისა და უფლისადმი მკრეხელური საქციოლის ჩადენის გამო. ბრალი ედგება კაცს, რომელსაც სხვაზე მეტი მოეთხოვება, რადგან ღმერთმა მას ყველაფერი მისცა, რის გამოც ასე გამოირჩეოდა თვისტომთაგან და რჩეული იყო. ღვთისაგან ბოძებული ჰქონდა ღვლათიანობა, ზებუნებრივი ძალა, ილბალი, რომლითაც შემოქმედი განსაჯურობულ ადამიანებს აჯილდოებდა.

ალუდას უტრიდა გონება, ენა, ხმალი. იყო გუდანის ჯვრის ერთგული ყმა. ჰარმონიულ ურთიერთობაში ყველასა და ყველაფერთან, რაც ღმერთს შეუქმნია და ადამიანს დაუდგენია, გრძნობდა თავის. თემის თვალი და ყური მისკენ იყო მიპყრობილი. ცხადია, ჰყავდა მტრები („კარგია მუდამ მტრიანი“), რომლებიც ნაცარში ავად გასუსული ნაკვერჩხალივით თავის ძროს ელოდებიან, რადგან ალუდას მტრობა თემისადმი ომის გამოცხადების ტოლფასია, ამას ერიდებიან. ალუდა თემის დამცველია, თემი ალუდასი.

ალუდა არაა ინდივიდი, რომელიც „იბადება და კვდება“. იგი პიროვნებაა, „პიროვნება არ იბადება, იგი ღმრთისაგან იქმნება“ (ნ. ბერდიავეთი, „ადამიანის დანიშნულების შესახებ“) და შეუძლებელია ალუდა არ გრძნობდეს, რომ მისი სულიერი მდგომარეობა დიდად განსაზღვრავს თემის სულიერ მდგომარეობას. თემი მას უყოფანოდ ენდობა. ალუდა მარტო გაედევნა ქისტებს და რახან მან ასე ჩათვალა საჭიროდ, არავინ შეკამათებია, არც თავისი სამასახური შეუთავაზებია.

შემდეგ ბრალმდებელი წყოსისად შეახსენებს მსმენელს პო-
ემის სიუჟეტს. ორთაბრძოლას მუცალთან და ტრადიციის ალ-
რულებაზე უარის თქმას; გორი-გორ ჩამომავალს თავი რომ
აღარ „ეწონების“; ძმისწულებას და უშიშასთან შეხვედრის ეპი-
ზოდიც დეტალურად გაშიფრა, ახსნა რა სიზმრით ნაჩვენები
ალუდას სულიერი შფოთი, დასძინა: — რასაც მისი გამამართ-
ლებლები მხატვრულად გამოლვიდებას უნდობენ, ცუდი ნიშა-
ნია თემისათვის, რომელმაც დაუთმომ მისგან ამოზრდოლ გმირს
და მიყენებული შეურაცხყოფა მიღებული წესის არ ქმნისა, გა-
დაყლაბა. წესისა, რომელიც თემისათვის ზნეობრივი მოვალეო-
ბა იყო (სხვათაშორისი, სისხლის ალებაც — დღეს ასე ველური და
ბარბაროსული — თავის დროზე ზნეობრივი მოვალეობა გახლ-
დათ, „რომელიც სახელმწიფომ ნარმატებულად გადაიბარა —
ნ. ბერდიანი „დამამინის დანიშნულების შესახებ“).

მცნობელებს მოხსენებათ, დავლათი სულ არ ახლავს ადამიანს, თუ მან იგი დატოვა, ადამიანი ჩეჩება დაუცველი და იღუპება, ტრაგიულია დავლათდაკარგული ადამიანის ბედი. დავლათმა იცის ადამიანში ამპარტაციონბის გაჩენა, რასაც ასევე ტრაგიული შეძეგი მოაქვს, რადგან დავლათი დატოვებს მას და მისი (ჰეოვრება კატასტროფით მთავრდება (ზ. კონაძე „ქრონიკი მითოლოგია“)).

ମେତାବରାଣ ଦା ଉମ୍ବିମ୍ବେସି ରୀଘ ମିରୋର ନ୍ୟାୟେନ୍ଦ୍ରାଶ୍ଵଳ କରାଲଙ୍ଘରୀତାଗାନ ଦାତ୍ତରନ୍ଦିନୀସାଧମ୍ଭି କ୍ଷେତ୍ରେଲାଖୁରୋସ ମିରୋର କିଂଦମନିଲ୍ଲ ମିଳିବୁ ଉପାତ୍ତିଗେହେଲୀ କରୁଥିଲା. ମିନଦା ଶ୍ରେଗବାକ୍ସେନ୍ତିଆ, ତୁଝ ରା ଫିଲି ମିଳିଶ୍ଵର୍ଜେଲାନପା କ୍ଷେତ୍ରନିର୍ଦ୍ଦା ତେମିସିଟାଙ୍ଗି ଦାତ୍ତରନ୍ଦିନ୍ଦା ଏବଂ କି ନିର୍ମିନଦା ରାତ୍ରିଲାଖେଳା, ରାମଲ୍ଲାଶିତ୍ର ଅଲ୍ଲା-ସାନ୍ଦାଶୁଳିଥେ ଶର୍ଵିଲଙ୍ଘରୀତା, ରାଗୁନାରୀ ଆତିଗିରୁଶିତ୍ରମିନ୍ଦା ଏବଂ ମିଳିନିର୍ଦ୍ଦା କ୍ଷେତ୍ରକର୍ମକାଳୀନ ତଥାମିଳି ନେଗରିଯି ସାରିକିପ୍ରାଚୀଲାନ ତାକୁଶିଲା ଏବଂ ଫରନଶିଲା.

ბრალმდებულმა დეტალურად დაახსასიათა, ხატობა და მისი რიცხუალები:

— კიდევ ერთხელ ალვინშნავ სატობა საზეოა, სადაც ყველა რიტუალი საუკუნეებია მკაცრი თანმიმდევრობით სრულდება და არა ადვილი, ვისაც სად რა მოესურვება, იმას იქმს.

ქეთელაურმა კურატი მიიყვანა ხატობაში, რადგან სურს მისგან მოკლულ მუცალს და მის ძმას სულის საცხონებლად შესწიროს, თუმცა მშვენივრად მოეხსენება, არც ხევისძერი და-თანამდება ამას და არც ქისტებს მიუვათ ქრისტიანისაგან თუნ-დაც გულით შენირული რამ. ხევისძერი ბერდია ჭკვიანი კაცია, ალუდას მცნობი; გრძნობს, ქეთელაური დაბენეულ-არეულია, მისი ასეთი მდგომარეობა კი სასურველია, სხვებს თვალში არ მოხვდეთ. თემის სიძლიერესა და სტაბილურობას ბზარი არ გა-უჩნდეს. ამიტომაც შეახსენებს ყოველივეს, რაც ალუდას დედის რძესთან ერთად აქვს შეთვისებული და ჯავაზე (ჯავი):

ქეთელაურმა არ შეისმინა ნათქვამი, მასში ამპარტავნობის შხამიანი თესლი თანდათან ლიკიდება და იმას აკეთებინებს, რომ თავის დამფასებელ-შემფასებელ თემზე მაღლა დააყენოს საკუთარი თავი. უმალესი მკრესხლობაც ამიტომ ჩაიდინა, თავად გააგდებინა თავი კურატს...

„ადათების რღვევა, რღვევა ერისა“ (ოთარ ჩხეიძე) და ამას ხომ ვერ დაუშვებს თქმი, თავისი ალსასრულის დაწყებას კვერს ხომ არ დაუკრაგს.

ალუდა თავად განდგა თემიდან. ბერდიამ ეს ყველას თვის ცხადი გახადა და ისე მოიქცა, როგორც თემის ინტერესები-დან გამომდინარე უნდა მოქცეულიყო.

...და საით მივყავართ ალუდა ქეთელაურის გზას ან თავად მას სად მიიყვანს, თუ გააღწევს თოვლეთიდან... სულაც არაა შეგთხვევებით, რომ ალუდა ქეთელაურს თავის სულიერ ძმად და ნინამორბედად მიიჩნევენ ისინი, ვინც საკუთარ ფესვებს დაშორებია, ვისაც სიტყვა ტრადიციაც კი აღიზიანებს, ვისაც ეუხერხულება იყოს ის, ვინც არის, ვინც საზოგადოებას „ერთთა ერთობად“ (ოთარ ჩხეიძე) კი არ აღიქვამს, არამედ უსახურ მასად, რომელიც პროგრესულის მტერია.

მე ბრალს ვდევ ალუდა ქეთელაურს, რომელმაც უარყო შე-
მოქმედი, თავისი თავი წაართვა თემს, დასუსტა იგი და შვი-
ლებს წაართვა არჩევანის უფლება, როცა პატარები, არასრულ-
წლოვნები თავის პრინცპებს ჯიუტად, მსხვირპლად შესწირა.

ბრალმდებულმა თავისი გამოსვლისას რამდენჯერმე მოინადინა ხევისძერ ბერდიას სიბრძნე და შეუძლია რომა წარმოეჩინა. ღრმა მონაბეჭით მოიხსენია იგი, როგორც თემის სულიერი და ზნეობრივი მესაჭე.

რასაკვირველია, დარბაზი ხევისძერის გამოჩენასა და ხმის გაფონებასაც მოელოდა. მას კი საჯუფვლიან მიზეზთა გამო, პროცესზე ჩამოსვლა თურმე ვერანაირად მოუხერხდა. სასამართლოს კა, ანგარიშგანევის საბუთად, აახლა **ელგუჯა თავერძის** ხელით შედგენილი წერილი, რომელსაც სულ მუდაა მოუცლელი კაცის ნაუცბათობა, ვერ დაგმალავთ და ამჩნევია. ეს ისე, სხვათაშორის, თორმე მსაყვედურს როგორ შევბეჭდავით....

Եղանակագիրը մասնակիցների համար

— ნებისმიერი ერი კაცობრიულ მრავალფეროვნებაში იმით ფასდება, რამდენად ინდივიდუალური და განუმეორებელია. ასე რომ არ ყოფილიყო, დედმინაზე ერთი, ერთსახოვანი ერი და ამგვარივე რჩება იძოგინებდა — ურჯულოები რჯულიანებისგან ალარ განიჩრეოდა, ერთნაირი წეს-ადათი ექნებოდათ.

საუფლოს ხატობაზე შეკრებილი ხალხი თავის ტკივილს მიმხელს. ცეკვარს, ხარს, მოსავალს ნირავს ბატონს. ალუდა ქეთელაურის გამოჩენა უფრო გამიხარდა, ვიდრე გამიკვირდა. ნისლივით ჩანდა შორიდან, მოზევერი რომ მოყვანა, ჩემ ნინ თავი დახარა. წესისამებრ, ვკითხე: „ვის ამნიალობნებ, ალუდავ, ამა კურატით შავითა?..“

იმ პასუხს, რაც თქვა, ნამდვილად არ მოველოდა: „ეგ სამ-ხვეწროა, ბერდიავ, ძოლან მოკლულის ქისტისა, მუცალს ეტყოდნენ სახელად, მაუნათლავის შვილისა“.

მართალია თემისათვის საჭირო და საამაყო ყმა იყო, მაგრამ ჩემთვის, როგორც ხუცესისთვის, ვერ უნდა შეებედა ჯერ იმ საწადელის თქმა და მითუმეტეს, იმის გაკეთება, რასაც ითხოვდა. ალუდა თვითონ ხომ ჩადიოდა ცოდვას, მეც ცოდვის (თანაც უფრო დიდის) მონაწილედ მხდიდა.

ჩემი მკაცრი პასუხით ბევრი რამ იყო ნათქვამი, უპირველესად ის, რომ ურჯულოს მორჯულება ალუდას არ ხელენიფებოდა, აკეთებდა იმას, რაც წინაპრებს არასდროს გაეკეთებინათ, მიღიოდა მათი ნებისა და სურვილის წინააღმდეგ. თვითონაც არასდროს უქნია ამგვარი რამ, მოზევერი კი არა, ციკანიც არავისოთვის შეუტირავს.

კიდევ ერთხელ შევასტენე ალუდას, რომ ძალიან ცდებოდა და უპატიველ დანაშაულს სჩადიოდა: „გაურკულებელს არ-ჯულებ, შენ ეგ არ შაგიხდებისა, ქისტიასად საკლავის დაკვლა, კარგად არ მოგიხდებისა. მამით არ მოდის ანდერძი, პაპითა-დ პაპის-პაპითა, გონთ მოდი, ქრისტიანი ხარ, ურ-ჯულოვდები მაგით“

ამიტომაც ვიყავ კატეგორიულზე კატეგორიული, არანაირად არ უნდა გავმხდარიყავი მისი ცოდვის თანამონანილე.

ალუდას გონი არეოდა. ვერ ჩანვდა ჩემს ნათქვამს. საკალავის თვითონებულად დაკვლით, სხვა რომ არაფერი ვთქვათ, აშკარად შეურაცხმო, ვაჟუაცი კაცი აკეთებს იმას, რაც არასძროს არავისგან მომხდარა. თუ ასე მივუდგებით, კველაფრის დაშვება არ შეიძლება, ხომ არსებობს რაღაც, რასაც უნდა ეკრძალვოდე და არასძროს მიიმოქმედო, ალუდა არდვევს ამ „ძალან დოდ რაღაცას“.

ჩემი და ალუდას უთანხმოება ორი კაცის დაპირისპირება აღარაა, აგრძელება რჯულის მტკიცედ დამცველი და რჯულის ამგდები პიროვნება. ამიტომაც შევძახე ხალხს მრისხანედ, სამართალი გადაგვეწყვიტა.

ეს არ იყო ჩემთვის ადვილი, მაგრამ თუ ალუდა არ მოიკვეთებოდა, მოისპობოდა ტრადიცია, გაქრებოდა ის, რასაც უძველესი უამიდან აქამომდე იქმოდნენ და ეს გამოიწვევდა იმას, რომ ერთი მეორეს მიიმსგავსებდა, მეორე მესამეს, მოკლედ, ყველა ერთნაირი იქნებოდა.

სეტყვის ლოდებივით დამიმებულ ბრალდებათა შემდეგ, ცახადია, ნებისმიერ ადვოკატს გაუქნელდებოდა გამამართლებელი სიტყვით ნარმდგარიყო. მაგრამ, როგორც ყოველთვის და როგორც არასდროს, მაია ჯალიაშვილა მოწოდების სიმაღლეზე აღმოჩნდა. ეს მისი, როგორც ადვოკატის, მეორე ნარმატებული საქმე გახლდათ, ფიორა ეჭვიც რომ გააღვია: ამდენ მოვალეობას შეჭიდებულს, ასეთ უნარიანსა და ნიჭიერის, იქნებ კვალიფიციური იურისტის დიპლომიცა აქვს სადმე გადმაღლული და სათანადო ცოდნასაც საჭიროებისამებრ, ამოამზეურებს ხოლმეო. მოკლედ, ვარაუდი — ვარაუდად, ეჭვი — ეჭვად, მაია ჯალიაშვილმა კი ჰარმონიული სიმშვიდითა და ემოციით, დამაჯერებლად ილაპარაკა ალუდა ქეთელაურის უდანაშაულობაზე თემისა და საზოგადოების ნინაშე.

— ადამიერმა გზა რომ გაიკვლიოს ჭეშმარიტებისაკენ, ამისთვის მან ის ერთადერთი და შეუძლიარი არჩევანი უნდა გააკეთოს, რომელსაც სიყვარული ჰქვია. სწორედ ასეთ არჩევანს აკეთებს ალექს ქეთელაური.

ვაჟა-ფშაველა სამყაროს ადამიანის სულის მოხილვის გზით შეიცნობდა. ღვთის ხატად შექმნილი არსების შინაგანი უხილავი უფლისკრულების ჭვრეტა იყო მისი მნერლობის უმთავრესი საგანი. „ლოდა ქეთელაური“ კი ის პოემა, რომელშიც დიდებულად წარმოჩნდა ვაჟა-ფშაველას ცოდნა და გამოცდილება, როგორც წუთისოფლის განგებულებისა, ასევე ადამიანის სულის, იმ ფარული ჭიდილისა, რომელიც გამუშავებით ხდება სულში კეთილსა და ბორიტს, ანგელოზსა და ეშმაკს შორის.

მტერი არ არის შხილლობ ის, ვინც მამულს ეცილება ადამიანს ხმლითა თუ სიტყვით. მტერი, უპირველესად, ეშმაკია, რომელიც გამუჯდებით ეგრძვის კაცს და ლეთისგან განდრექა, მადლს აპო-რებს. და რაც უფრო მეტად განიწმნდება ადამინი, მით უფრო მძალად იგა ბრძელა სინათლისა და სიბრნილის შორის.

ალუდა ქეთოლაური მტერზე მრავალგზის გამარჯვებული კაცია. „მარჯვენა გზის ჯლრცე“ მონმობს მსა ფიზიკურ სიძლიერის,

ხოლო „დაცლათიანობა”, „საფიხვნოს თავში ჯდომა”, „გზიანი სიტყვა” — სულიერს. მტერთა სიმრავლე კი აურთებს მის სულიერ-ფიზიკურ ძლიერებას და ერთ მთლიანობაში წარმოგვიდგენს კაცს, რომელსაც უნარი აქვს საუკეთესო არჩევანის გაკეთებისა. პოემაში ჩვენ თვალწინ ხდება ურთულესა შრინაგანი ჭიდილი. ვაჟა-ფშავლა ნატავს, თუ როგორ იძალება ადამიანში სრულყოფილება, როგორ განიწმინდება სინათლე საბნელისაგან, როგორ თავისუფლდება მადლი და როგორ იწყებს ნატებას ადამიანის სული.

პოემაში განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება მუცალთან შეყრა-შებრძოლებას, რომელიც ალუდას პიროვნების „შერყევას“ იწვევს. საინტერესოა, რომ პოემაში ეპიზოდურად გამოჩენილი და მაღვე მოკლული მუცალი მთელი პოემის ძლიერი შინაგანი მუხტია და ხერხემალი. თითქოს იგი ალუდასთვის შენირული მსხვერპლია, ერთგვარი ტარიგია, რომელმაც ალუდაში გააღინდა რაღაც ძლიერი და შთამბეჭდავი.

ალუდას სულიერი შეძრა გამოიწვია არა მხოლოდ მუცალის ვაჟაცურმა წინააღმდეგობამ, არა სიკედილთან მისმა შეურიგებლობამ (“ფერს არა ჰერგავს მგლისასა”), არამედ ალუდასთვის იარაღის ჩუქებამ. თავისი მკვლელი მუცალმა თავის მოყვარედ აქცია, მან თავისი სიცოცხლე, ვაჟაცურმა, ენერგია — თავისი არსების სიმბოლური ხატება-იარაღი ალუდას გადასცა — ამით თავის ვაჟაცურმას სიცოცხლე შეუნარჩუნა, მარადულობა მიანიჭა.

ალუდამ აცხონა მკვდარი ქისტი და დალოცა მისა გვარი (“ღმერთმა გაცხონოს მკვდარი”, „ღმერთმა გიდდეგრძელოს გვარი”), ე.ი. ალუდამ თავისა მტრების სიმრავლე ისურვა, მაგრამ მუცალი მისთვის მტერი, „რჯულძალლი“ უკვე აღარ იყო, არამედ „ღვთის წყალობა“, „მადლი“, რომელმაც მტრის სიკვდილზე მდუღარე ცრემლება აფრქვევინა. სწორედ ამიტომაც არის, რომ ალუდა განიცდის მუცალის მოკვლას. იგი თანდათან აცნობიერებს ჩადენილი „ცოდვის“ სიმიმეს.

ალუდას მუცალის დაღვრილი სისხლი ისე ანუხებს, რომ იგი სისხლის მსმელად გრძნობს თავს.

სოფელმა არ იცის, რა ხდება ალუდას გულში, ან კი საიდან უნდა იცოდეს. ალუდა ხომ რასაც განიცდის, იმაზე ხმამაღლა არ ლაპარაკობს. რა თქმა უნდა, იცის, რომ თქვას, მანიც ვერ გაუგებენ და გონდაკარგულად მიიჩნევენ.

ალუდა უარყოფს მარჯვენის მოჭრის წესს, როგორც ვაჟაცის შეურაცხმყოფელს, აგრეთვე, ადამიანის გამოცხადებას მტრად, მისი რჯულის მიხედვით. მისი აზრით, ცხონებისთვის მთავარია ვაჟაცაცობა და არა რჯული: „ჩვენ ვიტყვით, კაცნი ჩვენა ვართ, მარტო ჩვენ გვზდიან დედანი, ჩვენა ვსცხონებით, ურჯულოთ კუპრში მიერთოს ქვენანი. ამის თქმით ვწარამარაობთ, ღვთიშვილთ უკეთეს იცან, ვყელანი მართალს ამბობენ განა, ვინაცა ჰელიციან!“. ალუდა არავის განსჯის, იგი უპირველეს ყოვლისა საკუთარ თავს ამხელს.

...ვაჟა არ იძრალებს მკითხველს და შემაძრნუნებელი სიმშვიდით ხატავს ალუდას მიერ კაცის ხორცის ჭამას. ეს არის ალუდას მიერ საკუთარი თავისთვის გამოტანილი სასეველი. ეს შემდეგ უნდა მომხდარიყო მისი მთლიანი გამოღვიძება, ერთგვარი კათარზისი, თვალის ახელა და ჭეშმარიტის დანახვა. ამიტომაც არის, რომ ალუდა „საუფლო წესს“ დაარღვევს. მან უკვე იცის, რომ ეს წესი საუფლო კი არა, ადამიანური, წარმავალი, მერყევი და უსამართლო წესია და შავ კურატს თვითონვე დაკლავს ჩადენილი ცოდვის გამოსასყიდად თავისი „ლაბაზი ძმისთვის“.

ალუდა ქეთელაური ვაჟაცი იყო და არ შეეძლო იმ წესებს მიპყოლიდა, რომელთადმი რწმენაც შეერყა.

ალუდა სოფელმა მოიკვეთა, განირა და ისიც, უსიტყვოდ, მორჩილად წაგიდა მშობლიური კერიდან. საკარისი იყო ერთი მორჩილი სიტყვა, მონანიება და შესაძლოა, მისი ბედი სხვაგვარად წარმართულიყო, მაგრამ მან, მინიერი თვალსაზრისით, უარესი, მაგრამ სულიერი თვალსაზრისით, უკეთესი



სალომე კაპანაძე, ნანა კუცია, ამირან არაბული

ნანილი ამოირჩია. თვითონ კი წავიდა, მაგრამ „ხნულში“ ჩატროვა მარცვალი. ეს მარცვალი, დღეს თუ ხვალ აუცილებლად იხარებდა და აღორძინდებოდა. ასეთი რჩეულების არჩევანზეა დამოკიდებული სამყაროს ბედი.

თემი, თავის მხრივ, მართალია, მაგრამ მისი სიმართლე ამჟეყნიურია, (ამიტომაც საყვედურობს ალუდა ცოლ-შვილს: „ჯვარს არ აწყინოთ, თემს ნუ სწევთ, ნუ გადიქცევით (ცეტადა), ამგვარად, ალუდა ჯერ უპირსპირდება თემს, მაგრამ ეს დაპირისპირება შემდგომ ძლიერაში გადაიზრდება და სხვა სიბრტყეში გადაინაცვლებს. ალუდა და თემი არ არის ის ორი ძალა, რომელიც პირისპირ უნდა დადგეს. ალუდასთვის თემი, ამ შემთხვევაში, წუთისოფლის მცირე ნანილია მხოლოდ, რომელსაც უკვე მაღლიდან დაცყურებს შემბრალე თვალით.

თემის სიმართლე მხოლოდ თემის სიმტკიცისთვისა გამიზნული, ალუდას სიმართლე კი სამყაროს ქვაკუთხედია, ურომლისოდაც დაინგრევა და დაიშლება იგი. ეს „ლოდი თავ-კიდური“ კი სიყვარულია, რომელიც თვითონ არის ღმერთი.

ალუდამ სიძულვილში დაიძინა და სიყვარულში გამოიღვიოდა. „იმ სიყვარულით, რაც აბრუნებს მზეს და ვარსკვლავებს“. ადვოკატის პანეგირიული გამოსვლის შემდეგ ჩამონალილი ხანმოკლე სიჩუმე „ავისმომასაწვებლად“ ენიშნა რა სხდომის წამყანს, პოზიცია კვლავ მაშინვე ბრალდების მხარეს გადახარა:

— ადვოკატის სიტყვა, თავისთავად მოხდენილად ჩამოსხმული, დაშვენდებოდა ანტიკურ ეპოქას, ოღონდ სოფელისტების გამოსვლათა რეალში. მაგრამ დამსწრეთა ტაშის გრიალში უეცრად წინ წადგებოდა სოკრატე, რომელიც მოჩვენებით აღტაცებას გამოთქვამდა ორატორის გამოსვლით, ოღონდ „მიამტკურად“ დასძენდა: ის როგორდა, ალუდამ რომ მიიტაც ხევისბერის უფლებები, მის წაცვლად შეასრულა რელიგიური რიტყეული. ამის შემდეგ ბერდისა ან უარი უნდა განეცხადებინა ხევისბერობაზე და ალუდასავით გადაელოცა ეს პატივი, ანდა მკრეხელი მოეკვეთა თემიდან, სხვა არჩევანი მას ალუდამ აღარ დაუტოვა. და რატომლა უნდა გაგვიკვირდეს, თუ ბერდისა მეორე გზა ამჯობინაო.

სოკრატესებური ჩაძიებით შემორკალულ კითხვებს ადვოკატმა ჩვეული სიმკვირცხლით გასცა პასუხი: — ვაჟა პოემას ამთავრებს ისე, როგორც უნდა ამთავრებდეს. იქ ყველაფერი გაცხადებულია და თუ აქ ამას ვინმე ვერ ხედავს, ის არის სიბრტყეში. არ მინდა ვიფიქრო, რომ აქ სიბრტყე.

ორიოდე წუთი ითხოვა ბრალმდებელმა რეპლიკისათვის: — კიდევ უფრო გამომტკიცდა რწმენა, რომ სამართლიანი ვარ. ამიტომაც ვამაგრებ ხევისბერის პოზიციას და ვაცხადებ,

რომ განაჩენი საბოლოოა: — ის საყმოს მოსწყდა. აქ მაინც ველარ გაიხარებდა. პიტომაც მოიკვეთა.

ამასობაში მთავარი გმირის ნდობით ალტურვილ პირს ლიტერატორ თემურ ქორიძეს მიიხმობენ სიტყვისათვის:

— ალუდა ქეთელაურის არსებაში განხორციელებულ ელვი-სებურ სახეცვლილებას ვიქტორ ჰიუგოს ანალოგით „სულის ძვრა“ შეიძლება კურნიფორთ, რომელიც ყველა სტიქიაზე უძლევე-ლიათ. მუცალის უკანასკნელმა ქუსტმა თავდაყირა დააყენა მისი ადრინდელი ორიენტირები. ალუდა ტრირის და „მარჯვენას არ სჭრის მუცალს“. „კარგი გყოლია გამდელი, ღმერთმ გიდლეგრ-ძელოს გვარიო!“, — ასე ეთხოვება მის მიერვე მოკლულ და მყი-სეულად „ლამაზ ძმად“ ალიარებულ მტერს ქეთელაური. ასეთი შთამბეჭდავი მეტამორფოზა ადამიანში მხოლოდ უმაღლესი ინ-ტენსიური განცდის შედეგად მიიღწევა. მსგავსი ზნეობრივი რყევები ინვნიეს ჰამლეტმა და უან ვალუანმა, ლანტენაკმა და გოვენმა. მსოფლიო ლიტერატურა ასეთი გმირი პერსონაჟებით არის გაბრძყინებული. მაგრამ ქეთელაურის სულში დატრიალე-ბული ქარიშხალი გაცილებით მძაფრი და გამანადგურებელია. ეს ქარიშხალი ერთპამად ანგრევს ძველ ალუდა ქეთელაურს და იქვე შობს ახალ გმირს, — განდევნილს, გალანძლულს, მოძულე-ბულს, მაგრამ ტრაგიკულად ამაღლებულს, თავგანწირულს და საბოლოოდ გამარჯვებულს. ალუდა ქეთელაური გმირია. გმი-რობა კი მსხვერპლის გარეშე განუხორციელებულია. ქეთელაუ-რის გმირობის გვირგვინში ყველაზე შთამბეჭდავად სწორედ ეს მსხვერპლი — მისი „მოკლეთა“ ელგარებს“.

თემურ ქორიძეს, ლაკონიური და ტევადი გამოსვლის მიუ-
ხედავად, პოზიციის მეტი გამკვეთრებისკენ მიეთითა. თანაც
პროცესის წამყვანმა, სოკრატე რომ გამოიწვია სულეთიდან და
გაიორეულა, საყველური, ზოგადად, ალარც დაფარა: — ბრალ-
მდებელნი და ადვოკატები ლიტერატურას ვერ გასცდით.

თავდაცვის მიზნით, მათხილებელ რექციასაც არ დაუგვიანია: — სოკრატე, ხელს გვიშლის... და სხვა კიდევ ამდაგვარი. ამასობაში თემურ ქორიძემ გამოსავალს მიაგნონ და მოლა ნას-რეფინის ერთ-ერთი სიბრძნე მოაფიქრდა მოსაყოლად: — სა-მართალს არკვევს მოლა. მომჩივანსა და დამნაშავეს ცალ-ცალკე აწყნარებს: შენც მართალი ხარ და შენცო. შემსწრე, მე-სამე, კითხულობს გაკვირვებული: — ორივე მართალი როგო-რაა? მოლა გულს არც მას დასწყვეტს, მიუბრუნდება და ეტყვის: — შენც მართალი ხარო.

ასე რომ ნდობით აღჭურვილმა პირმა მოიხერხა პოზიცია გამოეკვეთა.

სასიამოვნოდ მოულოდნელი გახლდათ ალუდა ქეთელაურის მეულლის — ლელას — აღმოჩენა დარბაზში.

ეთერ თათარაიძეგ ჯერ იუმორის ხავერდით მოამშვიდა საკამათოდ აღერლილი აუდიტორია, მერე დარბაზი ნება-ნება მოწყვეტილი და რჩეული სიტყვით.

— ჰოემაში როგორც არის, ლელა მდუმარეა — განმარტა ეთერ თათარაიძემ, მაგრამ მე ბრალს ვდებ როსტომს!

— როგორც სოკრატეს თუ... — დაზუსტება ითხოვა ახალ-მა მხილებულმა.

— არა, როგორც როსტომ ჩეხიძეს. ცოცხალ ხევსურის ცოლობა არ მაკმარ, ახლა მკვდარს მიმდე...

ნუ გავასასამართლებრ უცოდნელად გმირებს. მართალ კაც-
თან თოვლიანი მთები უნდა გადავიარო...

და პოემის ამ ტრაგიკული მონაცემთან ჩევეული გულში-ჩამწვდომბითა და სიფაქიზით ის სამი ქალი ამოაცნობინა მსმენელს ცალ-ცალკე, მთავარ გმირს თავგამოდებით რომ ერთგულებრივი: — ცოლი უხმოა, არსად ჩანს!

„კარგს ნურას ჰანახვთ ხევსურნო, ერთი დიაცის წყვეტისა“, — ეს შეიძლება და იყოს, რადგან მთაში მას აქვს უფლება, გამოხატოს თანადგომა ძმისადმი, გამოესარჩლოს ხმაამაღლებული.

„დედა ეტყობდა ალუდას შვილო, იარე ნელაო“ — აქ ისე-
დაც სიცხადეა, მაგრამ აი გადავიდნენ, ქედი გადავლეს,
თხრილი ალარ ჩანს კვალისა. „ერთი მაისმა შორითა, მწარე

ქვეითონი ქალისა” — შეიძლება ეს იყოს ჩუმი, მომთმენი, ქმრის თანამაზრე ლელა; უმწეო შვილებზე, იმათ წამებაზე გულა-მოსკვნილი უსიტყვყო ქალი.

შემდგენ კი პოემის დეტალური ანალიზით ალუდა ქეთელა-ურის უდანაშაულობა სარწმუნო გახდა.

ეთერ თათარაიძე:

— აღუდას ცოლობა ქალისთვის უფლისგან უსაზღვრო
საჩქარია...

ცოლობა ღვთის ჩჩეული, დავლათიანი კაცისა და ამ კაცის შეიღების დედობა დიდი პატივია. საფიხვნოს თავში მჯდომი კაცის ცოლობაც პასუხისმგებლობაა... ალუდა ყველა ხევსურული წეს-რჩეულის უსიტყვილ, უპრეტენზოლ ამსრულებელია, სანამ თავის ტოლსა და კვალს — მუცალს არ გადაეყრება.

გამოცდილმა, ჭკვიანნმა კაცმა, კვალი წარმა მიღის თუ უკულმა, ზეპირად იცის. „მარჯვედვე გადაეწევა“, თოფიც ჩქამს გაიღებს და ერთ ქურდ კანტალა ღილველს სამზეოს გაუშავებს“.

საპირისპირო მხრიდან გამოსტყველება თოფი და გამზღვინვარებული ქისტის კითხვა მოჰყება: „არა გჭირსაა, რჯულძალონ?“

ალუდა თავის თანმყოლ და მცველ გუდანის ჯვარს სიამაყით

უსხესხებს და დარბობულებით კუთხიების: „არა სჭირო, არა, რჯულძალ-ლო, ყმასა გუდანისა ჯვრისასა“ და მეორედაც ესვრის — მუცალიც პასუხობს და ამ წამარტება ალუდა არის ტიპიური ხევსური ვაჟუაცი. ის უდიერად უძახს, რჯულძალლოო არც მონინაღმდეგე რჩება ვაღლი... ის შეჰქამედს იფიცავს, ეს — გუდანის ჯვარს... შესამედაც ააცდენს მუცალი, ალუდა მესამეს აღარ ააცდენს და, „არა გჭირსა-ზე“ ის პასუხობს: „გულში მჭირს, გულში რჯულძალლო, ვაჳ, ცდა-სა მუცალისასა!“. და უმძიმეს სიმართლეს უუბნება მზანე-ბალას გულის წრილობაში ბლუჯად ჩაფეული: „ძმაც ხო მამიკალ, მეც მამკალ“ მუჰამედის საყვედლური დასცდება გულსუნადინოდ მო-მაკვდაცს, „რა ვუთხრა მადლსა ლვითისასა?“. ოფეს უგდებს თავის მკვლელს და სთხოვს: „ხელს არ ჩავარდეს სხვისასა“. მან იცის, რომ მტერი თავისთვერი შეხვდა. მგლისთვერდაუკარგავად მომკვ-დარ გულში ბრძამჩაფეულს ქალივით ატირებული „ახლადშობი-ლი“ ალუდა დაპყურებს. თავის ტრადიციაზე ამღალებული, „სიკ-ვდილი-სიკვდილის წილის“ წინაღმდეგი, არც იარაღზე დახარბე-ბული: „არ აჲყრის იარაღობსა!“.

ეთერ თათარაიძემ გაისხენა რეალური ეპიზოდები სახალ-
ხო ისტორიებიდან, რომელთა მაგალითებზეც ლირსეული
მტრისადმი ალუდას ქმედება სულაც არა მოულოდნელი... და
ისევ პირის დეტალური ანალიზით შემოიფარგლება:

თემის წეს-რჯულზე ამაღლებული ალუდა უკვე ამ აზროვნებიდან გასული პირია. მან კარგად იცის რას სთხოვს ხევის-ბერს და როდესაც ხევისბერი გაუტეხელ უარს ეუწნება, თავად იშიშვლებს ფრანგულს, მგლისფერდადებული (ეს ფერი ადევს მუცალსაც სიკედილამდე) გულს-გონ გამოსული შეუსახელებს თავნაცლილ კურატს მუცალს, — „ალლადა ჰქონდეს მუცალსა, მაგ მოუნათლავ გმირსაო...“

ეს უკვე ყველა ზღვარს გადასულად ეჩვენება ხევისბერს და მის მოკვეთას აცხადებს... არისხებს ხატში.

ალუდა ჩემთვის ცამდე მართალი გმირია, ველურ გამეტებაზე ამაღლებული... დავლათიანი-უდავლათო (ტრაგიკული) სიმართლისა და სწორი აზროვნებისთვის მოკვდილი.

ვაჟასაც იკვეთდნენ სოფელ-მეზობელნი: საძირებო რაღაა, ე, მაგ კაკლების ძირში იყო მამასის მასაკვეთი კრება. შემოსულ მეზობელს ეკითხება თანასოფლელთა შურ-ბოლმისგან დააღალული ვაჟა-ფშაველა: „— რასა არატ-რატებენ და რასა აყრანტალებენ? — შენ გიკვეთენ, შენი პურის მამულზე ცხენ-ვირებით სიარული რომ აუკრძალო... „პარეგ იკვეთეს მამაი, მაგრამ ღმერთმა და ქვეყანამ არ მაიკვეთაო“, — სიამაყით მეტყვის გულქანი...

ვერასდროს მოიკვეთს ალუფდას — ამ ზნეობრივ გმირს — სწორად მოაზროვნე ადამიანი... ის მსოფლიო გმირია...“ — დასძინა ეთერ თათარაიძემ.

სასამართლოზე მიხეილ ანთაძემ და ნიკოლოზ სანებლიძემ საზოგადოებიდან ითხოვეს სიტყვა.

მიხეილ ანთაძე:

— გამომსვლელებმა არაერთხელ აღნიშნეს, რომ სამართლებრივი თვალსაზრისით ალუდა ქეთელაური დამნაშავეც არის, წესრიგის დამრღვევიც, საზოგადოებისთვის საშიში ელემენტიც და მეამბოხეც. მაგრამ, მინდა შეგახსნოთ, რომ იურისპუდნობაში საკუკეთესო მოდელი ნაფიც მსაჯულთა სასამართლოა, რადგან სამართლიანობა მხოლოდ კონინთა და კოდექსით ვერ შემოიფარგლება. პროკურორი იტყვის — დამაშავეაო, ადვოკატი — უდანაშაულოაო, და მოსამართლე ფაქტობრივ მტკიცებულებებს კანონს შეუსაბამებს, მაგრამ მანამდე არაიურისტმა, არაპრივესიონალმა ხაფიცემა მსაჯულებმა, პატიოსანმა მოქალაქებმა, რიცხვით მაცხოვრის მოწაფეთა ოდენი რომ არიან, კანონით კი არა, სინდისით, საბრძნითა და გულით უნდა განსაზღვრონ, იმსახურებს თუ არა პიროვნება და მისი საქციელი სასჯელს. დარწმუნებული ვარ, ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო ალუდა ქეთელაურს გაამართლებდა. სამნებაროდ არც მაშინ და არც ახლა ეს შესანიშნავი იურიდიული ინსტრუმენტი ჩვენს ქვეყნაში ფაქტორად არ დამკინდებულა.

ყველაზე რთული ალუდას იმ საქციელის გამართლებაა, კურატი თვითონ რომ დაკლა, როგორც ბატონმა როსტომმა ბრძანა — სოკრატესებური „მიამიტობით“ — ხევისბერის ფუნქციების უზურპაცია მოახდინა. ეს იმ პოლიტიკოსის საქციელს მაგონებს, კათოლიკოს-პატრიარქის გვერდით რომ იდგა მიტინგზე და „მამა ჩვენო“ თვითონ რომ წაიკითხა საჯაროდ, თან ხალხიც რომ აიყოლია. ეგებ ვთქვათ, რომ ალუდა ხევისბერის ჩანაცვლება კი არ უნდოდა (დარწმუნებული ვარ, ასეთი რამ აზრდაც არ მოსვლა), არამედ ბრაზი მოერა, გააფთრებულმა მოიქნა სმალი. ამას იურიდიულ ენაზე აფექტი ჰქვია. დირიქორმა სტოლერმანა 1918 წელს საკუთარი ცოლი მოკლა, რადგან ეჭვიანი ქალი რეპეტიციონად შინ გვიან მისულ ქმარი ეჭვერა, ზაქარია ფალაშვილის მიერ ოპერაში იმ დღეს მიტანილი ახალი ნაწარმოების — „აბესალომ და ეთერის“ პარტიტურა გამოჰვიფავა და ნაკუნებად აქცია. დირიქორმა არ იცოდა, ხელასწერის სხვა ეგზემპლარიც თუ არსებოდა, პირიქით, ეგონა ამ ალექაზმა ერთადერთი დედანი დახიაო (საბედნიეროდ, ცდებოდა), გადაუზნებლა კაცს გონება, ამოილო რევოლუციიდან და ქალი ადგილზე მოკლა. სასამართლოში მისი ინტერესები ადვოკატმა ლუარსაბ ანდრონიკაშვილმა დაიცვა. ნაფიც მსაჯულთა სასამართლომ დირიქორი უდანაშაულოდ სცნო.

ჩემი აზრით, ალუდა ქეთელაური უდანაშაულოა.

ნიკოლოზ სანებლიძე:

— ალუდა ქეთელაურის მოქმედების შეფასების დროს უნდა გავითვალისწინოთ ნაწარმოების მასშტაბი. ვფიქრობ, ვაჟას პოემა თავისუფლად ამოუდგება გვერდში კლასიკურ ტრაგედიას, ან თუნდაც ნ. ბარათაშვილის „ბედი ქართლისას“. დავსვათ შეკითხვა: ვინ არის მართალი, კრეონი თუ ანტიგონე? ორესტე თუ კლიტემნესტრა? პამლეტი თუ ლაერტი? ერეკლე მეფე თუ სოლომონ მსაჯული? პირდაპირ, ცალსახა პასუხები ამ შეკითხვებზე არ არსებობს. ეს კი იმით არის გამოწვეული, რომ ჩამოთვლილ ნაწარმოებებში წარმოშობილ წინააღმდეგობათა სიღრმე და მასშტაბი გამორიცხავს ცალმეტრივი მიდგომების პროდუქტიულობას. ასეა „ალუდა ქეთელაურშიც“. ვფიქრობ, განხილვის პირველადი საფეხური მოითხოვს ერთგარად განვეუწონოთ ისეთ ოპოზიციურ წყვილებს როგორიც არის თემი და პიროვნება, ალუდა და ბერდია, ინდივიდი და კოლექტივი და ა.შ. სჯობს დაესვათ საკითხი თემის ყოფიერებით რაობის შესახებ, შევამოწმოთ მისი სიღრმისეული საფუძვლები.

მართლაც, როგორი იქნება სოფელი ალუდას ნასვლის შემდეგ და რა ყოფიერებით მოდუსში გააგრძელებს იგი არსებობას? უცნაური და შემაშფოთებელი საბოლოო ანგარიშით, მაინცადამანიც ის კი არ არის, რომ ალუდა გააძევეს თემიდან, — შექმნილ ვითარებაში ეს, აღბათ, უცდენებლი რამ იყო, არმედ ის, რომ თავსდამტყდარი ქარიშხლის შემდეგ მათ ცხოვრებაში არაფერი შეცვლილა. პრეცედენტი, რომელიც ნებისმიერ საზოგადოებაში, ვინც ოდნავ ყურადღებას მაინც იჩენს საკუთარი ცხოვრებისა და მო-

მავლის მიმართ, საფიხვნოზე ღრმა დისკუსიის, პოლემიკისა და ცვლილებების საფუძველი უნდა გამხდარიყო (სადაც ალუდა თავის გზიან სიტყვას იტყოდა), — უბრალო მოკვეთისა და დავიწყების საგანი შეიქმნა. რა ბედი მოელის ხევსურთა კრებულს ალუდას ნასვლის შემდეგ? ისნი ცხოვრებასთან პირველივე მნიშვნელოვან შეჯახებაში დამარცხდებიან. მათ ეგზისტენციალური მომავალი არ გააჩნიათ. ვიმეორებთ — არა იმიტომ, რომ ტრაგიკული შეჯახება მოუვიდათ ალუდასთან და გააძევეს იგი, არამედ იმიტომ, რომ არავითარი მოძრაობა, რომელიც არის სიცოცხლესათვის აზრის, პერსექტივისა და მიმართულების მიმცემი, მათში არ შეიმჩნევა. არ არის შემთხვევითი, რომ, როცა ალუდა და მისი ოჯახი ტოვებს საკუთარ საცხოვრისას, მათთვის მშობლიურ ტერიტორიაზე არანაირი მოძრაობა არ შეიმჩნევა. ყველაფერი თოვლს დაუფარებს და ისეთი შთაბეჭდილება რჩება, თითქოს ეს თოვლი არა-სოდეს გადნება. პოემის უკანასკნელი სცენა, რომელიც თემს ნარმოგვიდგენს, შემაშფოთებელი და შემზარავია. ბავშვები იმ მოქრილი ხელით თამაშობენ, რამდენიმე დღის მკვდარს რომ ეკუთვნის. ჯერ ერთი, ვოლერინბ, ტრადიციას არ უნდა შეფერებოდეს მოქრილი ხელის გადაგდება და მითუმეტეს, ადამიანობის დამადასტურებელი ამ მნიშვნელოვანი ორგანოს ბავშვებისათვის სალალობოდ გახდომა (ხელი საქმიანობისა და შემოქმედების ნიშანის, მაშასადამე, ადამიანობის არსის უპირველესი გამსხნელ-მაჩვენებელიც არის). მისი აძუჩად აგდება კი — თავისებური მკრეხელობას). მოკვეთილი ხელით ამგვარი სცენიფიკური თამაშის მიზანი ის არის, რომ მომავალი თაობა იმთავითვე შეეჩვიოს სიკვდლის, მოკვდინებას, მევლელობას, (არა მხოლოდ ადამიანის, არა-მედ ყოველივე ადამიანურისაც). სიღრმის ფსეულოლგიაში არსებობის ისეთი ცნება, როგორიც არის სკვდილისკენ არსისერი სწრაფა — თანატოსოფილია. რჩება შთაბეჭდილება, რომ მიტოვებული თემი ყოფიერებითად მოუცავს თვითგანადგურებისენ ტოტალურ ლტოლებას. ეს არის ყოფიერების დაცნუბების, მისი გზავნილისადმი სრულიად შეუვალი სიყრუის შედეგი.

ცხადა, კონფლიქტის აქვს სამართლებრივი განზომილებაც. როცა გამოაქრამდება, რომ ალუდამ ნამდვილად მოკლა მუცალი, მაგრამ ხელი არ მოკვეთა, მას შეახსენებენ წესს, რომელიც მოკვდინებული მტრისათვის ხელის მოქრიობებას ადგენენს. ალუდა ამ წესის უსამართლობაზე მიუთითებს, რაც სავსებით მართებულია. ვინაიდან ქცევის ნებისმიერი ნორმა, თუკი იგი სამართალს და სამართლიანობას ერინააღმდეგება — უნდა შეიცვალოს. დია! სამართალი მტრია, ვიდრე კანონის რომელი ნორმა. ეს უმნიშვნელოვანესი რამ არის და მხოლოდ ხევსურულ წეს-ჩვეულებებს არ ეხება. ვინაიდან არსებობს უამრავი უსამართლო კანონი და ნორმა, რომელიც შესაცვლელია. სხვანაირად ადამიანი დღესაც ქვის ხანას ვერ გასცდებოდა. ალუდას მოთხოვნის სპეციფიკა ის არის, რომ ხელის მოკვეთის აკრძალვის შემთხვევაში უნდა გაუქმდეს ზოგი სხვა ნორმაც, რაც საგრძნობლად შეცვლის თემის ყოფას. ხალხის ზენობას კი სამართლიანობას შეუსარჩენებს. თემის ზევრები ამგვარ ნოვაციაზე ვერ მიდიან. სწრობედ აქ არის მათი ტრაგედიის საწყისიც. ისინი თითქოს ალუდას კი არა, საკუთარ მომაგალს ეპრძებან. ალუდას კარგად ების შექმნილი ვითარების მთელი დრამატიზმი, ამიტომაც უკრძალავს თავისიანებს თემის დაწყევლას. მას არ სურს გაერიოს ამ საქმეში, რადგან თემმა საკუთარ თავს განაჩენითა თავად გამოიტანა და არ არის საქართველოს მართლიანობის დამადასტურიანა და არ არის საქართველოს მართლიანობის დამადასტურიანა.

ტრადიცია გულისხმობს ცხოვრების წესის და ნორმების განხლებას ყოფიერების ხმის მოსმენას და მისადმი უპრიორო მორჩილებას (რაც განახლების სანინდარია). ამ გზით კი ტრადიციის საფუძვლებს ხელახლა ვუბრუნდებით და ყოველი ეპოქისთვის ხელახლა ნათელობით მათ. ამ თვალსაზრისით ძალზე საინტერესოა ალუდასაგან კურატის დაკვლის სცენა. თუმცა ეს მორს ნაგვიყვანს და სჯობს სხვა სასამართლოზე მიუბრუნდეთ მას...

სასამართლო პროცესზე საკუთარი პოზიციები დაადასტურეს აგრეთვე, ისტორიკოსმა მანანა გაპაშვილმა და ნამდ-

ვილმა პროექტორომა ვალერი გრიგალაშვილმა, საგანგებო მისით რომ უნდა ყოფილიყო აქ მოწვეული.

ისტორიკოსმა ისაუბრა ზოგადყავკასიურ თემებზე. მიუთითა, რომ პიროვნების ამპოხი ლირსებაშელაბულ საზოგადოებაში ტრაგიულია, მაგრამ სანომუშო კვალს აუცილებლად ტოვებსო. ალება ქეთელაურის მოკვეთად ახლა ზვიად გამსახურდიას ოჯახის დევნილობაც გამახსენაო — სანანულით დასძინა მანანა გაბაშვილმა.

ნარსდგა რა აუდიტორიის წინაშე ნამდვილი პროკურორი, კანონი მთელი სიმწვავით აამოქმედა. მიზრინა ალუდა ქეთელაური საზოგადოებისთვის მეტად საშინ პირად. ბაგრევებისათვის არასასურველი მაგალითის მიმცემად, ზღვარსგა-დასული უკანონობითი. სამართლას ურტყამს, ურტყამს სახელმწიფოს. დაგმო იგი როგორც რევოლუციონერი და წეს-ჩვეულებათა დამამხობელი. მოწონებით დაადასტურო: დადებულმა ვაჟა-ფშაველამ იურიდიულ ლაბირინთებში უშეც-დომოდ გაიარა და ალუდა ქეთელაური თემიდან სამართლიანად მოკვეთა.

— მე კი მგონია ბევრი გუშინდელი თუ დღევანდელი იურისტი გაცილებით საშიშია, ვიდრე ის, ვისაც ახლა ვასამართლებრ და სხორცებ თქვენ ასეთ კაცს ბრალს სდებთო — მრისხანების ზედა ზღვარი გადაკვეთა რა სასამართლოს თავმჯდომარემ, წამყვანმა ვერდიქტისთვის დროულად მიმართა კოლეგიას:

მუდამ ესთეტიკურმა და განონასწორებულმა ქ-ნ **სალომე** კაპანაძემ, როგორც „მოსამართლემ“, აღშფოთებით ამხილა: ბრალმდებელი და სხდომის წამყვანი, გნებავთ, იგივე სოკრატე, შეკრულები მგონიაო. მერე გააანალიზა რა ორი რაკურსი, ორი ხედვა, რაც პროცესის მსვლელობისას გამოიკვეთა, ბრალდებულის სასარგებლოდ გაახმაურა: — ალუდა მართალია ღვთისა და ადამიანის წინაშეო.

ნანა კუცია:

— არც კი ვიცი, რამდენად გამართლებულია „სასამართლო კოლეგიაში“ ყოფნა პიროვნებისა, ვისთვისაც ალუდა ქეთელაური უპირობოდ და სამუდა-
მოდ უსაყვარლესი, უგამორჩეულესი ლიტერატურული პერსონაჟია. რაც უნდა
მეჩხრიკა ტექსტი, ერთ, ერთადერთ ბრალდებასაც ვერასოდეს ვუპოვიდი შეა-
ტილონძს, კაცს, რომელსაც „ქვისცა“ აჰხადა თემ-სოფელს, მცხოვრებს მხო-
ლოდ, „წესითა“ („წესი არ არის მგრის მოკვლა, ხელ თუ არ მასჭერ დანითა“) და
„ანდერძითა“ („მამით არ მოდის ანდერძი, პაპითა-დ პაპის-პაპითა“). მინდია „წე-
სის“ კაცია, ბერდია — „ანდერძისა“, მხოლოდ ალუდაა მაღლისა (ამადაც ევედ-
რება ბერძისა, „ზღვენსა ნუ გამიმსუბუქებ, მადლი თუ გრძელობს ლეთისა“).

ალუდა არათუ არ არღვევს თემის წეს-კანონებს, ის ერთადერთია, ვინც სწორედაც იცავს თემის მიერვე შებდალულ ადათს — ვაჟუაცობის, ღრუსების დაფასებისას (როგორც „სტუმარ-მასპინძელში“ ჯოყოლა — სტუმარ-მასპინძლობის უწმინდეს წესს). მარტოკაცი, რჩეული, თემის სინდისად დარჩენილი ერთადერთი პიროვნება. ფორმულის ლაპიდარობით შეახსენებს სახედაკარგულთ: „მით ვაქებ ვაჟუაცობასა, არ იყიდება ფულადა“. ვაჟა უთითქოს გრძნობდა, რომ დგებოდა უამი ყველაფრის „ფულად“ ყიდვისა. ალუდა ის კაცია, ვინც უფალს ჰმონებს და არა მამონას. ამიტომაც ყოველ-თვის ალუდასიანი ვიქენები...

სასამართლო კოლეგიის თავმჯდომარეულ ამირან არაბულმა საპოლო-ოდ გადაჭრა რა სამართალი, უმრავლესობის სასისხარულოდ გამოაცხადა: — ალუდა ქეთელაურს ვაბრუნებ უკან, შატილში!

რახან ყველაფერი კეთილდად დაბოლოვდა, ბარემ არც ეს ყურმოკრული ამბავი დარჩეს რეპორტაჟს მიღმა თითქოს ნამდვილ პროკურორს ეთქვას გვერდით მჯდომისათვის: — ნეტა რა მრჯიდა, უადგილო და შეუფერებელ ადგილას რომ გავტკაცრდი. სინამდვილეში ხომ ასე არც მე ვფიქრობა...

მიუხედავად იმისა, რომ „სამართლამა პური ჭამა“ საკუთარი შეხედულებანი თუ რეპლიკები ამ მეტად მნიშვნელოვანი და საპასუხისმგებლო საკითხისადმი გამოიხატეს საზოგადოების წარმომადგენლებმა: ბატონებმა — ბადრი და ანელიამ, გიორგი ცოცანიძემ, თემურ ნადარეიშვილმა, ლევან ქურციკაშვილმა და ქალბატონმა თამარელა წონწორიამ, რომელმაც სასამართლოს ლაფუსუსად ჩაუთვალა ის, რომ თვითონ ბრალდებულს, აღუდა ქეთელაურს არ მიეცა სიტყვა, რაც უდავოდ უნდა ყოფილიყო საინტერესო. ჟუმანიტარი ქალბატონი წუხდა იმის გამოც, რომ მისთვის საოცნებო გმირს თვალიც ვერ ჰქიდა დარბაზში.

ჩვენ კი ისლა დაგვრჩენია, გასანგრძლივებული სასამართლო პროცესის დასრულებითა და სასამართლოანი გადაწყვეტილებით გავიხაროთ, რომ ალუდა ქეთელაური დააბრუნეს მშობლიურ შატილში, რომ ეს ასე ინგბა სასამართლომ და მეტად მრავალრიცხოვანმა თავყრილობამ, რომელიც სალიტერატურო ცხოვრებაში სამანს მაინც მოინიშნავს და დათარიღდება 2015 წლის 5 მაისით.

მიმოზა კვირკვია

„ის ცყვლიადიდან
ივეთქვას...
სინათლე —
სიბრძელის
ვრაგენტი“

(ზურაბ ლავრენიშვილის რომანი „მღვიმეება“)

რომანი 2008 წელს გამოქვეყნდა უზრუნალში „ჩვენი მნერლობა“ . მას შემდეგ დაწერა მრავალი რეცენზია, გამოითქვა ასევე მრავალი მოსაზრება, აი, ერთ-ერთი მათგანიც: „ვისაც ლიტერატურა ესმის, მისთვის ნათელია, რომ ეს ნაწარმოები ჩვეულებრივი მოვლენა არ არის ჩვენს ლიტერატურულ სივრცეში“ (როსტომ ჩხეიძე, მნერლალი და კრიტიკოსი).

„მღვიმეარება“ ზურაბ ლავრელაშვილის პირველი რომანია, რასაც მოჰყვა შემდეგი მისი ორი რომანიც: „ქალაქი მტკვრში“ და „განკვართული“. სამივე ეს ნაწარმოება თანაბრძალება გამოიჩინავა იდეური სისამართლოთა და ფორმის სიახლოეთი. საშივაცვებადევს ერთი ძირითადი ხაზი — ჭეშმარიტების ძიება გმირის შინაგან სამყაროში მოგზაურობით. ეს არის ოვითშემცნების რთული გზა, რომელიც თოთოვეულმა პერსონაჟმა კათარზისით უნდა განვლოს და სულიერი განწევნდა მოიპოვოს.

ამ მხრივ „მლვიდარება“ უკიდეგანოა თავისი რეპუტაციით, „რომანში შემოდის ინტელექტუალური ხედვა და ნანარმოების გმირებად იღები გამოდიან“ (ჯემალ ქარჩხაძე).

თვით მწერლობას ზურაბ ლავრელაშვილი ისე აღიქვამს, როგორც ფასეულობას. ის ეძებს ლირებულებათ ახალ ცეკვებას, ახალ თეორიას, ახალ ღმერთს. მისი გმირები მუშავიდა განიცდიან სულიერ ჯერისაცვლებას, ამას ხატუნად და სილმისეულად გვიჩვენებს მწერალი, მაგრამ ფურანც კაფაკასგან განსხვავებით, მისი ვერდიტი არ არის უიმედო ადამიანისათვის, რადგან სულის ჯურილმულშიც შეიძლება სინათლის დანახა, თუ ამის სურვილი გვიწენა.

„მნერალი, თუკი იგი ჭეშმარიტი მნერალია, ყოველთვის უნდა ეხებოდეს მარადისობას, ანდა გრძნობდეს, რომ მარადისობა განზე რჩება“, — ნერდა ერნესტ ჰემინგუეი.

ար զուց, սեզըքն ռողոր Ֆշոնիատ, մացրամ, Բյ-
մի ածրուո, „մլզոնարյե՛ս“ մարագուածոնի որդիթանչ
յանյիք, ზշրած լլազրելամբուլուս նուզելունի ուռն-
ից յը ոյս տամամո Տվալա, Տշլաչ նաեթոմի Տակու-
րո տազուսկըն, Հագան մեշերալու ածլեցիւրո Շնինար-
սուտ დա ածլեցիւրո Ծորմեծու Շերեթ ზորագուա-
լոնիքու տրիմեծս դա մարագուալ Տրոնձումիգնիք.

„მღვიმარება“ რამდენიმე განზომილებაში ვითარდება, ესაა: ცხოვრების კონცეპტუალური წვდომა, „ეგზისტენციური კრიზისის“ წარმოჩენა, საკუთარი მხატვრული კონცეფციის გამაგრება ქრისტიანული და ბუდისტური მოსაზრებებით.

რა არის სამყაროს მამოძრავებელი ძალა, სადგადის ადამიანის თვითშემცნების გზა? ამ მარა-

დიულ კითხვებზე პასუხის გაცემას მწერალი თავის რომანში იღავიონალურისა და რაციონალურის ურთიერთდაპირისპირებით შეეცადა და ეს არ არის შემთხვევითი, რადგან პოსტმოდერნული მეთოდი, რომელსაც მწერალი მისდევს, რომანს და საერთოდ მთლიანად მწერლობას აკისრებს რთულ მისიას ადამიანის სულის შესაცნობად — ეს არ არის თვითმიზნური მისტერია და არც ცარიელი ფორმალიზმის ტყვეობა, არამედ რთული ძიების შედეგია, რაც მის ადრეულ ნაწარმოებებშიც შეინიშნება.

პოსტმოდერნისტია თუ არა ზურაბ ლავრელშვილი? ამაზე ერთჯერადი პასუხი არ არსებობს, რადგან ის უფრო მეტია, როგორც მწერალი, რომელიც თავისი შემოქმედებას ფილოსოფიურ-რაციონალური დაკვირვებისათვის იყენებს და თამამ ექსპერიმენტსაც არ ერიდება; მასი რომანი ღრმა და რთულია, მრავალშროანი, მრავალწახნაგა, მრავალგანშტოობიანი; მეტაფიზიკურის კანონებით განიხილავს ადამიანის რაობას, მის ბედისწერას. ნაწარმოებში იკვეთება ის ძირითადი და მთავარი, რასაც სამყაროს შეცნობის სურვილი ჰქვია და რაც მწერალს ადამიანის სულისა და სხეულის ერთიანობაში, მის პარმონიაში ესახება. „მღვიმარებაც“ ამ მიმართულებით გააზრების მცდელობაა, რომელსაც აქვს კონკურენციულობის მიმდევნელობა.

„მღვიმეარების“ თითოეული პერსონაჟი: ექიმი, ინსპექტორი, ფრედი, მარია — იმ იდეათა ერთ მთლიან სურათს წარმოადგენს, რომლის გახსნაც მწერალს განუზრახავს და ამით კიდევ ერთხელ ცდილობს დამტკიცოს, რომ მშერლობას ძალუბს, ჩასწვდეს ირაკიონალურს, მეტაფიზიკის კანონებს, სულის მოძრაობას, ბედისწერის ხასიათს, რომელიც გადის რთულ გზას ფიზიკიდან მეტაფიზიკისაკენ, სხეულიდან სულისაკენ.

როგორც ნაწარმოების ეპიგრაფიდან ჩანს, აქ კიდევ ერთხელ თამაშდება იუდას დალატის ისტორია, ოღონდ არა პირდაპირ, არამედ ეზოდეს ენით. მნერალი გვიჩვენებს, რომ რეალურ ცხოვრებაშიც ზოგი ადამიანი ქრისტეა და ზოგიც — იუდა, ასე რომ, სამყაროში მუდმივად არსებობს სიკეთისა და ბოროტების პრობლემა.

რომანში იუდას პროტოტიპია ექიმი ბარჯაძე, რომელიც „განდევნილი ლტოლვების“ ტყვება. ის მუდმივ ჭიდღლშია საკუთარ ვნებასთან, როგორც საერთოდ ყველა ადამიანი, რომელიც საკუთარ ფანტომს ებრძვის, თავის მეორე „მეს“. მწერალს მეტი დამაჯერებლობისათვის სხვა პერსონაჟიც შემოჰყავს. ეს არის ინსპექტორი ლომოური. მათ შორის გამართულ დიალოგში იყითხება მწერლის მთავარი კონცეფცია. მწერალი ამით ახდენს დოსტოევსკის მეთოდის პაროდიურებას.

შეიძლება ითქვას, რომ ექიმის ამბავი სულაც ალეგორიაა განცდევნილი ანგელოზის ისტორიისა: ლუციფერი — სინათლის ანგელოზი — მამალმერთმა განცდევნა სამოთხიდან. ნანარმო-ებშიც ასეა, თავიდანვე სინათლეზეა აქცენტი, მთავარ გმირს ვიღაცის უჩინარი ხმა ეუბნება: „კმარა“ — და განცდევნილი ექი-მი ჩამოიდის მიწაზე. საინტერესოა მეფისტოფელის ნიდლიანი ლომოურის ნათქვამიც: „თქვენი ჩამოსვლის მიზანი მაინტერე-სებს“. მან თავიდანვე იცის ექიმის მისია: „რა, ქრისტეს იუდა არ სჭირდება?“ „მაგ როლის თამაში მაინც მოგინევთ“.

როგორც ვხედავთ, ნაწარმოებში ექიმის როლი თავიდანვე გარკვეულია, სინათლის ანგელოზი იუდად უნდა იქცევა. ეს მისთვის ჩამოქვეითებაა, რადგან ადამიანის ტყავში უნდა შეძრვეს, ამიტომაც სტეფან ადამიანი, რომელსაც ასეთ სასტიკ განაჩენს გამოუტანს: ადამიანი, მისი აზრით, „ბუნების წყევლა და შეჩერებაა, ღმერთის შეცდომა“, მაგრამ ამავე დროს ადამიანის გარეშეც ვერ ძლებას: „მარია ხიდია ჩემსა და ქვეყნიერებას მორის“.

მთავარი გმირის სულში ჩაღრმავებით ნაჩვენებია ადამიანის გარდაქმნის პროცესი, სადაც ხსნა, რომელსაც ექიმი ექცებს, მუდამ სულის განძმენდაა, როგორც ეს კირკეეგორთანაა, როცა ადამიანი ძევს სამოსს იხდის და ახლით იმოსება.

ექიმის გარდასახვის მომენტი რამდენიმე ეტაპს მოიცავს: პირველი, როცა გარდაიქმნება ოუდად და ემორჩილება ინსტრიქტებს; მეორე, როცა აღიარებს თავის მარცხს და ცდილობს შეიცვალოს მის მოვალეობა.



ბურაბ ლავრელაშვილი

ვალოს. ორივე პროცესს ნაწარმოებში აპსტრაქტულადაა ნაწვენები ძილისა და მღვიძიარების ფონზე. ამაში დიდ როლს ლომოურ-მეფისტოველის სიბმოლო თამაშობს, ის მახველობებს, რომ ექიმს ჯერ კიდევ სძინავს, როგორც სახარებაშია: „პეტრე და მონაფები ლრმა ძილს მისცემონჩენ“. არცუ ისე მცირეა მარიას წვლილიც — ის ექიმის კატალიზატორია, იმავე ფუნქციას ასრულებდა ფრედიც, „ჭაობში ამოსული ყვავილი“, რომელმაც მიახვედრა ექიმი, რომ ქვეყნიერებას ფეხზელი თვალით უყუროს.

თუმცა ექიმის პიროვნებაში არსებობს წინააღმდეგობის მუხტი, ის სავსებით ავლენს იუდას ხასიათს, მეამბოხეა და ლმერთს უპირისაპირდება:

„ცოდვა, გაძევება მიარება. სამოთხე ჩემს შეგნითაა“, — ამბობს ის. ჩასწვდა რა ცხოვრების საიდუმლოს, არსებობის უმიზნობა შეიცნო.

„ბუნების ნაწილი ვარ, ნაძვის გირჩისაგან როდი გავირჩევი, დავდივარ, ვსუნთქავ და მიხარია, რომ ქვეყნიერება ასე დიდია და მის ჩრდილქვეშ მცე ხელახლა მეფინება მცირე ნათელი“ — ეს გამონათქვამ ლაო-ძის ფილოსოფიაზე მიუთითებს.

მაშინ, როდესაც ინსპექტორი, რომელიც „ლანდს უფრო ჰგავს, ვიდრე ადამიანს“, ყოველ წუთს შეახსენებს ექიმს ღმერთისა არსებობას.

„არ გიფეიქრიათ, ექიმო, რომ ზევიდან ვიღაც გვითვალთვალებს?“ ან თუნდაც: „ვერ ატყობთ, რომ შეიცვალეთ?“ თუმცა ექიმი საპარისპაროს უმტკიცებს: „ერთი ადამიანი მაინც თუ გინახავთ შეცვლილ?“ ამის საპასუხოდ „მეფისტოელი“ ექიმს ახსენებს რეინგარნაციის თეორიას და საკმაოდ მტკიცე არგუმენტი მოჰყვეს: „ადამიანის ევოლუცია ჯერ არ დასრულებულა, ის შეუ აზიუზი მიატოვა ომერთმა“.

საბოლოოდ ექიმი და ინსპექტორი ფილოსოფიური მიმდნა-
რეობების, სხვადასხვა რელიგიების, საბუნებს მეტყველ თე-
ორიების ჩერკეით მიღიან იმ საერთო დასკვნამდე, რომ ადამია-
ნი ავადყოფი ცხოველია და მას მხოლოდ გადარჩენის ინსტინ-
ქტი ამონტავებს, ის ამ მიზნით გაურბის მარტოობას, ამავე
დროს ინსპექტორი ლომოური იცავს იუდას: „იუდა ბუნტარია,
ექიმი“, და მთელ კაცობრიობას ასეთ განაჩენს გამოუტას:

„თითოეული მათგანი ამ ორ არჩევანს შორის მერყეობს: გასცეს ან უარყოს თავისი ღმერთი. და მანიც თრივემ, მეფისტოფელმა და იუდამ, იცინ, რომ ცხოვრებას მთავარი პრინციპი ნარმართავს. მწერალი აქ შიფრს ბოლომდე არ ხსნის, მკითხველს მიანდობს მის შეცნობას, ჩემი აზრით, ერთ-ერთი ვერსია ღმერთის არსებობის აღიარებაა. ნაწარმოებში ქრისტეს სიმბოლოდაა მოცემული ფრედის პიროვნება — ის უფრო სხვანაირი ადამიანია, გოდრე ქრისტე: თუმცა ლომოური ამბობს, თავი ქრისტე ჰგონია — ფრედი კომენისმაგვარი რამ დაარსა, ტყეშია გახიზნული თავის თანამოძმეუბოან ერთად. ეს გარეგნულად ძალიან ჰგავს ქრისტეს და მის მოწაფეთა ცხოვრებას. თუმცა შინგანი არსით ძალიან განსხვავი იყოს მისგან, ფრედიმ თბილიაზელებრ

ყოფაზე თქვა უარი, მაგრამ ქრისტესგან განსხვავებით, არაფრის შეცვლა არ ძალუდს, თუმცა ამის დღის სურვილი აქვს. ადამიანთა თანასწორობის იდეებს ქადაგებს, მაგრამ ამ მომენტში ეს უტო-პიაა, სწორედ ამაზე თქვა ლომოურმა: „სიკოცხლეს რა ფასი ექ-ნებოდა, ილუზია რომ არ არსებობდეს“. ფრედის არსებობაც, როგორც ბევრი ადამიანისა, სწორედ რომ ილუზიაა, მაგრამ ამ ილუზიამ შეძლო ექიმის გამოყვანა ლეთარგიული ძილიდან.

რომანში ოსების მიერ ხარის დანალვის ექიზოდი ერთგვარი ქვეტექსტია პიროვნების დამორჩილების აქტისა. ნანარმოებში ეს უმთავრესად ეხება ექიზ ბარჯაძეს (ნანილობრივ ფრედისაც, რომლის განკურნებასაც ცდილობენ). ზოგადად, ადამიანის სული ლაბიონთია, საიდანაც გამოსვლას მაშინ შეძლებს, როცა იქ ჩაბუდებულ ურჩეულს დაამარცხებს, მაგრამ ეს რომ შეძლოს, საკუთარი ბუნება უნდა უარყოს (ეს პასაჟი ძალიან ჰგავს მინოტავრისა და თესეოსის შერკინებას, ანუ არიადნას მითს), რაც არც ისე ადვილია, რადგან „სიკვდილზე ძლიერი ინსტინქტი ებრძვის მას“. ხარი კი მუზამ ვნებასთან ასოცირდება და „ყოველი ჩვენგანი თავისი ბუნებაზე ძალადობს“. მუშებდავად ამისა, ადამიანი მაინც მარცხდება ვნებასთან ჭიდოლში და მხოლოდ ამის მერე ფხიზლდება: „საოცარია გამოფხიზლების წამი“.

„მღვიმეარებაც“ სწორედ ამ კონტექსტში უნდა განვიხილოთ, რომ ადამიანის სულის ჯურლმულში სინათლე დავინახოთ, რომელიც მასშია, მის შიგნითაა და არა გარეთ, აბსტრაქტულ სივრცეში.

ლაბირინთიდან უკან გამოსასვლელი გზა მუდამ ართულებს საქმეს. მარია არიადნობას ვერ შეძლებდა, რადგან თვითონ არის ურჩხული — თანატოსი, მისი მერყვილე, ვნების გამდვივებელი, რომელიც ერთ კარგ სამსახურს გაუწევს ექიმს, გაარკვევს ადამიანის ბუნების რაობაში, დაანახებს მის ნამდვილ სახეს. მარია ბიბლიის მიხედვით ევას როლსაც ასრულებს ნანარმოებში, რადგან ექიმს „აკრძალული ხილის-კენ“ უბიძგებს, თუმცა ექიმის ცხოვრებაში ეს პირველად არხდება, რამდენი ასეთი ხე ცნობადისა შეუცვნია, ამიტომაც შესძლებია საკუთარი თავი.

რადგანაც რომანის გმირის მოგზაურობა საკუთარ ქვეც-
ნობიერში მის „ეგზისტენციურ პრობლემას“ წარმოაჩენს,
სწორედ ექიმზეა გათვლილი კირკევორის ნათქვამი: „ადამია-
ნი უსასრულო ვნებაა და მას მოსვენებას არ აძლევს უსასრუ-
ლო ყოფიერების შესაძლებლობა, მას სულის სიღრმიდან ეს-
მის „უსასრულობის ძახილი“ — ექიმსაც ასე ემართება, როცა
ყალბ მიმართულებას ირჩევს.

ის ცდილობს თავი დააღწიოს სიბნელეს, მაგრამ არ იცის, თენდება თუ ლამდება, ეს დასასწისია თუ დასასრული, და ვერავინ ვერასოდეს გაიგებს, იწყება თუ მთავრდება რაღაც, ის ფანტომია, ცოორილი ალი, რომელიც დაუსრულებლივ დაბორიალებს ბნელში და ექცებს სინათლეს.

ତ୍ରୈଠିଦ୍ୱାଗ୍ରହିରୁ ମୁଶିଗ୍ରେସାଏ, ରୋମାନୀଶ ଅପ୍ରତିରୋଧିକ ଘ୍ୟାନିକ୍ଷାନ୍ତରେଖା, ରୋମ ଚ୍ରେଖାନ୍ତରେ ଶ୍ଵେତ-ହିରଣ୍ୟିଲ୍ଲାଙ୍କିଳି ତଥାମାଶିଆ, ସାଦାଏ ତାରିଖରେ ନ୍ୟୁଫିଡ଼ା ଏବଂ ଗୁରୁତବନ୍ତିବ୍ୟାଳିକିଳିରେ ବିନାନ୍ତରିକ ମିଳିବା ଏବଂ ଜ୍ଞାନମା ଏବଂ ଗାମିତ୍ୟାନ୍ତର୍ବିନ୍ଦୁରା.

ამიტომაც ექიმი მოხეტიალეა სიძნელეება და სინათლეს შორის: როგორც კრიტიკოსმა გია ჯოხაძემ აღნიშნა, „მღვიმა-რებაში“ თამაშდება ფაუსტური მითი. შეეხო რა ამ უდიდეს მსოფლიო არქეტიპს, ზურბ ლავრელაშვილმა კიდევ ერთხელ ცხადყო მისი მარადიულობა. ამიტომაც ასე ძლიერია ლომოურის სახე ნაწარმოებში, რომლის მიხედვით გონებას არ ძა-

ლუდს „სამყაროს უფლებერო მისტერიების“ შეცნობა, მაგრამ „მეფისტოფელი“ მაინც ცდილობს იუდად გარდასახული ექი-
მი ჩაითრიოს „მარად განახლებად ბჭობაში“.

მრავალჯერ ითქვა, რომ ეს რომანი ნილბების გალერეა. ეს არცაა გასაკვირი, რადგან პოსტმოდერნი სწორებ ამას გულისხმობს, მუდაა სხვადასხვა მწერლის ნილბებით გათამაშებას. ამიტომაც ვის არ შეხვდებით აქ: ფრონდს, ნიცხეს, გოეთეს, თომას მანს, ტოლსტიოს, მიხეილ ჭავახიშვილს, კონსტანტინე გამსახურდიას...

ასევე შეიძლება ითქვას, რომ რომანში მწერალმა დაგვიხატა თანამედროვე მსოფლიოს მიკროსქემა. ყველა ადგილზეა, ღმერთი თუ მსოფლიო მხეცი, კაბიტალისტური წყობილების სიკეთე და სიავე.

ძალზე რაფინირებულია რომანის მხატვრული ქსოვილი. ამ მხრივ საინტერესოა, როგორ შემოჰყავს მწერალს ნაწარმოებში ერთ-ერთი მთავარი გმირი მარია: პირველად ის მდინარესთან გა-მოჩნდება, ესვეც ნიშანდობლივია, ის ხომ „ბუნების პირველყოფი-ლი სტიქია“, ატავივის სიბიროლი: „უტიტიფარი ცისფერი თვალები. ზეცის წალი ჩანს მათში“. ასეთია მარიას გარევული პორტრეტი.

შთამბეჭდავია რომანის ფინალიც — ეს მწერლის ჩანაფიქ-
რის ერთგვარი შეჯამებაა ღირიკული ნიაღსვლებით.

„თამაბის მიზანი ფრედია, ყველანი მისთვის ვიბრძოვით. ფრედიც ხიდია“. მსგავსი სილოგიზმები მრავლად გვხვდება რომანში და ყოველი მათგანი თავის ქვეტესქს შეიცავს. ყველაზე საინტერესო მაშინ ხდება, როცა მწერალი მთაში გაჯცულ მთავარ პერსონაჟს ექიმ ბარჯაძეს ხისკეშ დასვამს, რომ იყოს ზღლოს. ამას დიდი სიმბოლური დატვირთვა აქვთ: ხე ხომ სიცოცხლის სიმბოლოა და იგი სამოთხეში ხარობს — ეს ბიბლიიდან ვიცით, მაგრამ აქ რას ვხედავთ — ხე შეიძლება თურმე ადამიანის სულშიც აღმოცენდეს, თუ ადამიანმა ძალიან მოისურვა; მაშინ ასე გამოდის, სამოთხე ადამიანის სულში უნდა ვეძებოთ. ეს პასაუი ბუდასაც გაგვახსენებს და მის მოძღვრებასაც. მწერლის კონცეფცია იჩაციონალური ხედვით რაციონალურ გონით ჭვრეტაზე გაივლის და დაახლოებით იმას ჰყავს, რაც ბრძენს უზრუნველყოფას:

„ყოვლად ბრძენი არ იბრძეს, მაგრამ ყოველივეს შეიცნობს, თვალდახუჭულია და ჩრდილში დგას, მაგრამ უჭვრეტს საგანთა არსს“.

სნორედ ამ საგანთა არსის, ადამიანის სულის ხევულების ამოცნობის ცდა „მღვიმარება“, რომელსაც აღმოსავლური ფილოსოფიისა და სახარების მოტივები უდევს საფუძვლად; ასე რომ, მისი პირველი რომანი იმ დიდი ტალღის დასაწყისა, რასაც მწერალი ირაციონალურ ფილოსოფიას აკისრებს, როგორც სამყაროს გრძნობით-გონითი არსის თანმიმდევრული განვითარების გამოხატულებას და მასში აკუმულირებულია ნარსულისა და მომავლის ორიენტირები.

ართურ შოპენიაურის თვალსაზრისით თუ განვიხილავთ ზურაბ ლავრელაშვილის მსგავს შემოქმედთა აზროვნებას, დავინახავთ, რომ ის ორნაირია: მზიანი და ლამეული. მზიანი აზროვნება სიცოცხლის საიდუმლოებითაა დაუწვებული; სხვა ლამეული აზროვნება, ის წყვდიადიდან იფეტებს ხოლ-მე. ადამიანებმა თვალი უნდა გაუსწორონ სიმართლეს — სი-ნათლე სიბეჭდის ფრაგმენტია.

რომანის დიალექში გადმოცემული სოფიზმებით მწერა-
ლი ეხმიანება თანამედროვეობას. აქ ბევრი საჭიროოროტო
საკითხია გროტესკულად გათამაშებული, თუნდაც ევროპუ-
ლი ცივილიზაციის ანტისულიერი ასპექტი.

„მღვიმეარება“ ის ნაწარმოებია, რომელმაც მოგვცა მარა-
დიული თემების ახლებური ინტერპრეტაცია; ჭრიშმარიტების
სიმბოლოდ ქცეული სინათლის მუდმივი ძიება წყვდიადში,
თუნდაც საკუთარი სიტხიზლის ფასად.

მოდი, ინგლისურ ლექსიკონში ჩავიხედოთ და ვნახოთ, რას ნიშანავს „მაჟორი“.

major —

1. მუსიკალური წყობა... ოუმცა ეს უკვე ვიცით. ინგლისში, როგორც ტერმინი XIII საუკუნიდან გამოიყენება.

2. სამხედრო წოდება, ჩინი კაპიტანსა და ვიცე-პოლკოვნიკს შორის. ჩვეულებრივ, ბატალიონს ხელმძღვანელობს. რაზმის მეთაურის აღსანიშნავად პირველად XVI საუკუნეში ესპანეთში გამოიყენეს. ინგლისში 1643 წლიდან ფრანგული *sergent-major*-ის გვალენით დამკვიდრდა.

იქვე, რასაც კონტროლია, აღნიშნულია, რომ სიტყვის ძირი ლათინური major-იდან მომდინარეობსო, მაგრამ იმავე ინგლისურ ლექსიკონში იმავე ლათინური major-იდან მომდინარე კიდევ ერთი სიტყვა გვხვდება — mayor და მუნიციპალიტეტის მეთაურს, ქალაქის თავს, დასახლებული პუნქტის ადმინისტრაციის ხელმძღვანელს აღნიშნავს.

ამგვარად, ჩვენი სარეკორდო ტრიადა დადგენილია:

մայորո — մայորո — մերօ...

უიარაღოს პერიფრაზი რომ გამოვიყენოთ: არც ერთი იყო მუსიკალური ტერმინი, არც მეორე — სამხედრო ჩინი და არც მესამე — ქალაქის თავი, სამივე ბედკრული ლათინური სიტყვა — „მაჯორის“ ანუ უფროსისგან იყენებ წარმოშობილნი.

ମାତ୍ର.

გოლიათი

საქართველოს და რუსეთის რაგბისტთა შეხვედრა შეგვიძლია გოლიათების და ბოგატირების ორთაბრძოლას შევა-დაროთ.

სიტყვა გოლიათი ბიბლიური წარმოშობისაა. ყველამ ვიცით, რომ ეპრაელთა და ფილისტიმელთა (დღევანდველ ენაზე — პალესტინელთა) ერთ-ერთ ომში (იმ ომში, უკვე ოცდა-ათი საუკუნის განმავლობაში რომ გრძელდება) ჭაბუკი და-ვითი მტრის ვეება, გიგანტური ზომა-წონის ფალავანს შეებ-რძოლა და შურდულით მოკლა.

Ուրուտներ են սաხըլոյ (պէր) գամուտքմիս, րողորու՝ „Ե-լուատ“, ხոլոր արածութագ — (առած) րողորու՝ „Հալուտ“.

ენათმეცნიერთა ვარაუდით, ეს სიტყვა „დაუფარავს“, „შეუმოსელს“, „შიშველს“, „თავდაუბურავს“ უნდა ნიშნავდეს.

ასეა თუ ისე, ქართული სიტყვის ბიბლიური წარმოშობა დღესავით ნათელია.

ახლა ვნახოთ, ეს რუსული „ბოგატირი“ რაღაა.

ძველი სლავი დევგმირების ბილინური სახელიაო, განმარტავენ სპეციალისტები. შესაძლოა ხაზარული წარმომობის სიტყვაათ. თუმცა უფრო საფიქრებელია, თურქული ენიდან იღებდეს საწყისს. სხვა ვარაუდებიც არსებობს. მაგალითად, **XIX** საუკუნის ცნობილი რუსი მეცნიერი ორესტ მილერი მიჩნევს, ინდო-ირანული ენებიდან არის ნასესხებით. სანსკრიტზე „პჰაგათჰარა“ იღებლიანს, ბეჭნიერს ნიშანავს. თუმცა აგერ კი-დევ ერთი რუსი მეცნიერი — ბუსლავები ორნმუნება, „ბოგატირი“, „ბოგ“-იდან წარმოიქმნა, ისევე როგორც სიტყვა „ბოგატიო“ („ნიგავა“) და ამით ბოგატირების ღვთაებრივი წარმოშობა მითოლოგიურად თუ არა, ეტიმოლოგიურად მაინც უნდა რომ დაასაბუთოს. მაგრამ ფაქტი ერთია — სიტყვის მონილურ-თურქულ წარმომავლობას ადასტურებს ყირგიზული სიტყვები — ბახათირი — ცხენოსანი, ბახირი — მამაცი, ბახა-თური — ვაჟკაცი, აგრეთვე საპატიო წოდება ბახადური, რომელსაც ჯერ კიდევ ჩინგის ხანისა და თემურ ლენგის დროს სამხედრო დამსახურებისათვის ანიჭებდნენ მებრძოლებს.

ამ უკანასკნელ ვერსიას კატეგორიულად ეწინააღმდეგებიან რუსი მეცნიერები, თუმცა გვერდს ვერ ავუკლით

ფაქტს, რომ სიტყვა „ბოგატირი“ რუსულ ტექსტებში პირველად მხოლოდ ე.წ.სერნიცკის ხელნაწერში გვხდება, რომელიც 1585 წლით თარიღდება, ანუ მონღოლ-თათართა ეპოქის შემდგომ.

ვერ გაიგებ, რა სჭიროთ ამ რუს მეცნიერებს, რა კომპლექ-
სები ანუსახოთ, რას ამტკიცებენ. აგერ ჩვენ, ბატონო, მაგა-
ლითად, სულაც არ გვეთავისულება, რომ თურქული „ბაადურ“—
ი ანუ „გმირი“, „გოლიათი“, „მამაცი“, თვით თურქ მეცნიერ-
თა აღიარების თანახმად წარმოშობით მონღოლური სიტყ-
ვაა. მისგან ნაწარმოები ვაჟის სახელის თურქული ფორმაა
„ბაადურ“, რომელსაც ქართულში მოუცია ერთი მხრივ ბა-
ადურ (აქედან — გვარი ბაადურაშვილი), მეორე მხრივ კი —
ბალათურ (აქედან — გვარი ბალათურია). პირველი ფორმი-
საგან ჩანს მიღებული აგრეთვე სახელი ბათური, ბათუ (აქე-
დან გვარი — ბათურია). მეორისაგან კი სახელი ბალათერი
და გვარი ბალათრიშვილი). სამაგალითოდ შეგვიძლია დავა-
სახელოთ საუცხოო ქართველი პოეტი ბალათერ არაბული
და არაჩვეულებრივი პოლიტიკოსი ჯონდი ბალათურია.

რაგბისაც, როგორც წესი, რუსებს ვუგებთ ხოლმე.

თურქმე ზოგჯერ ისეც შეიძლება მოხდეს, რომ ქართულ-
მა ენამ უჩუმრად მიითვისოს სხვა ენის კუთვნილი სიტყვა და
ყოველგვარი გაქართულება-გამრავალუროვნების გარეშე
ზუსტად იმგვარად გამოიყენოს, როგორც მას წარმომშობი
ფუძე ენა იყენებს.

ამის მაგალითია ხლაფოროთი. ხშირად ვიყენებთ ამ სიტყვას და მაგალითების მოყვანაც არ გავიჭირდებოდა, საჭირო რომ იყოს. ნეიმანის ლექსიკონში მის სინონიმებად დასახელებულია: დაშვრომა, მუშაობა, გარჯილობა, გარჯა, ჯაფა, შრომა-ჯაფა, რუდუნი, ლვანლი (ამ საქმეში დიდი ლვანლი მიუძღვის), ზრუნვა, ამაგი, მოლვანეობა, დაშრომა, ხელის გამოლება (ხელის გამოლებას არასდროს არ დაიზარებს), ოფლში იწყება.

ეგ კი არა, ილია ჭავჭავაძისა და ვაჟა ფშაველას თანამდებობები ერთ ქართველ ლიტერატურობის, - თევდორე კიკაძეს ხლაფიროთი ისე მოწინებია, ფსევდონიმადაც კი აუღია.

სიტყვა **ХЛОПОТОЫ** მოცულობით, მრავალრიცხვოან, მეტწილად მძიმე სამუშაოს ნიშანესო, - განმარტავს რუსული ლექსიკონი, - მეორე მნიშვნელობით, ვინძეს შუამდგომლობით რაიმე საქმის მოგვარების მცდელობასო. საზრუნვავის, ფორმიაქის, ჩალიჩის, აქეთ-იქით სირბილის, შფოთვის, მიეთ-მოეთის, თხოვნის, მოკვარახჭინების და ასეთების სინონიმებიათ. ძველ სლავურად „კლოპოტ“ ხმაურს რქმევა და დღეს თუ რუსები ხლოპოტის იტყვიან, უკრაინელები კლოპიტს ამბობენ, ბელორუსები - კლოპოტაცს, ბულგარელები - კლოპოტიას, ჩეხები - კლოპოტის, სლოვენიელები - კლოპოტატის და ასე შემდეგ.

ვგონებ, ქართულ ლექსიკონში ჩახედვა საჭირო აღარც არის - ჩვენებურადაც ხლაფორთი ზუსტად იგივეა.

ვინმე პატრიოტი შემომედავება, კი მაგრამ ქართულმა ენამ ეს რუსული არსებითი სახელი ხომ მოქნილ ზმნადაც აქ-ცია, რომ ვიტყვით, ხლაფორთობს, ახლაფორთებს, მოახლა-ფორთაო და სსვა.

ტყუილად დავობთ, ბატონებო, რადგანაც ანალოგიური ზმნა რუსებსაც აქვთ - **хлопотать** და ზუსტად იგივეს ნიშნავს.

ასე რომ სავარაუდო **XIX** საუკუნეში ეს სიტყვა მზადმზა-
რეულად მოგვიპარავს რუსებისთვის და დღემდე არხეინად
ვიყენებთ ყოველგვარი ხლაფორთის გარეშე.

გაგრძელება შემდეგ ნომერში

ლელა ჯიყაშვილი

მიწა, როგორიც ასაზრდოებს

მხატვარ რომან მახარაძეს ერთი ასეთი სურათი აქვს, „ფანჯარა“ ჰქვია. მზისფერ კედელზე რუხი სარკმელი მოჩანს, წნი თრი ხე, ოდნავ მრუდედ გადახრილი სხეულებით... ესენიც რაღაცნაირად „გულამომჯდარი“ ხებია. ეს ეპითეტი კარგა ხანია გონებაში ჩამრჩა და ხშირად მახსენებს თავს, როცა რომან მახარაძის პეიზაჟებს ვხედავ. მისი ხეები უბრალოდ არ დგანან. მშვიდად გარინდებულან, მაგრამ ბუდეებივით ჩამდგარი სიმუქე მათ ტოტებს შორის, გულებს მაგონებს. გულამომჯდარი, გულმოშიშველებული ხები ყოველგვარი თავდაცვის გარეშე, პირდაპირ შიშველი გულით იღებენ გარესამყაროდან მომავალ იმპულსებს და ჩემს თვალში ყველაზე მეტად ჰქვანან თავის ავტორს — მხატვარს, რომელიც დიდი ექსპრესითა და ამავდროულად დიდი მდუმარებით შემოუყვა წუთისოფლის ბილკებს, თავგრძაბლობამა და უბრალოებამ მოთმინებითა და მრავლისატანის უნარით აღჭურვა და მანაც უკვენესელად აიტანა ბევრი რამ, საქმეს უერთგულა, მარადიულს ემსახურა...

ისევ იმ სურათს დავუბრუნდები სინამდვილეში ფანჯრის ჭრილი კედელზე არ არის, კედელი და საერთოდ, სახლის სილუეტიც კი არსად ჩანს, ეს არის მართლაც მზის სხვების ფერში ჩაძირული სამყარო, სადაც სინათლის ერთი პატარა სკეტი ადამიანის სხეულსაც კი შეიძლება მიამსგავსო, მაგრამ ეს ზმანებასავთაა, რაც უფრო მიუახლოვდები, მით მეტად გაგისხლტება ხელიდან. სამაგიეროდ, ფანჯარა არის, და ძალიან მყარადაც არის... შუა საუკუნების ევროპაში მხატვარი თუ მიცვალებულის პორტრეტს ხატავდა, აუცილებლად იქვე ფანჯარასაც მიუხატავდა, რომ ადგილი, საიდანაც სული საზერებებში გაიჭრებოდა, გამოჩენილიყო, ჩაკეტილი სივრცის, დასასრულის დეპრესია არ გაჩენილიყო. აქ კი მზის სხივებში სასვენი ნიშნის — „მძიმის“ მსავსად ჩნდება ფანჯარა, რომელიც გაიძულებს წუთით შეჩერდე და დაფიქრდე, რომ არსებობს აქეთ და იქით, და ის არსებობს მანამაც, სანამ ფანჯარა გაიღება და, აღირძინების ეპოქის მხატვრებისა არ იყოს, გაფრინილი სულის გზისკენ გაგახედებს.

სწორედ ეს მგონია ერთგვარი თავისებურება ფერმწერისა: ამიერი და იმიერი სამყაროების გაერთიანება, უფრო ზუსტად, მათი არსებობის გაშინაგანება და საყრდენად ქცევა.

ამ საყრდენზე, როგორც დედაბოძზე, მიიმედებულია (ძალიან მომინდა იმედიანად მინდობა ერთ სიტყვაში მომექცია), როგორც პიროვნება და როგორც ხელოვანი.

ფერმწერი იოლ გზას არ მიმართავს. მისი სურათები უკიდეგან სივრცეების თვალწარმტაცობაზე არ ყებებიან. იგი, როგორც დინჯი მეცნიერი, თითოეულ მცირე მონაშის დიდი ენერგიით აღძეჭდავს და შეგიძლია პატარა დეტალზე დაკვირვებით გამოხატვის ნარმოუდგენლ სილრმეებში იმოგზაურო. ამიტომაც არის სათქმელს ყოველთვის (ჭხადად გადმოსცებს).

ძველი თბილისი სხვადასხვანაირია. თუ ერთგან სახლის აივანი XIX საუკუნის მანდილოსნის მსუბუქ მაქმანს გაგონებს (თბილისი ძველი უბანი (ბარათაშვილის ქუჩა), 1980 წ), სხვაგან კინოკადრივით გაიღლვებს (შუშის გამყიდველი, 1970), ან მოჩვენებასავით ჩნდება და, ზუსტად იცი, ნამიც და ვეღარ დაინახავ (ძველი სახლი, 1978).



რომან მახარაძე და მეუფე დავითი (დავით გარეჯის მონასტერი)

ძველი თბილისის სურათებს ერთი აუცილებელი განცდა აქვს: ნარმავლობისთვის არ გემეტება ის კონკრეტული ხეეულებიანი კიბეები თუ აივნები, ის აღმართები, სურათში რომარის მოქცეული... მაგრამ რომან მახარაძის, როგორც ხელოვანის დიდუნებოვნება ისაა, რომ იგი აუცილებლად „პოულობს“ ადამიანებს ამ პეიზაჟებში... დალლილ, ნელში მოხრილ მოხუცებულებს, ან ჩქარი ნაბიჯით მიმავალ ახალგაზრდებს... მაშინაც კი, როცა ნახატს „ლრუბლებში“ ჰქვია, და როცა თბილისის თავზე მოჯარული ლრუბლები „მთავარ როლშია“, აუცილებლად გულს გითბობს ადამიანთა პატარა ფიცურები — მათგან ერთი წველი იქნებ სწორედ ლრუბლებში მოციაგე...

იმვითათა, ასე ზუსტად გადმოსცე ადამიანის ნაბიჯი, რომელიც მთელ ხასათს გიხსნის. უყურებ სურათს „სამუშაოდ“ — ვხვდები, გურიაა. რაღაცნაირად ვხვდები. თითქოს სამუშაოდ მიმავალი სამეულის ტემპერამენტიც კი ზუსტად ვიცი და ისიც, რომ ყანაში აუცილებლად შემოსძახები ნადურს...

სხვა სურათზე: ეზო — მოხუცი თავდახრილი მიდის, წელში ვერ სწორდება და ეს შავი ფიგურა უფრო მეტია სურათზე, ვიდრე ფონადეცეული ეზოს ღობე, ეზოს შიგნით კი დიდი ხე, რატომდაც ყვავებით სავსე რომ მგონია. ადამიანზე ორიენტირება მაშინაც კი, როცა ქალაქია აქტუალური თემა, ან შემოდგომის ტყეა თვალისმომქრელად ლამაზი, რომან მახარაძის ხელწერაა...

ბევრი რამ ხება თვალისათელი, როცა წარმოიდგენ, როგორ რუდუნებით მუშაობდა, დავით აღმაშენებლის „გალობანი სინაულისანი“ როცა გადაწერა... სულისმიერი კავშირი დიდებული მეულის სიტყვებთან ძალიან თვალნათელია. „და თქენ, შემდგომად მიმავალი მეფენო! ჩემსა ეკლესიასა და მონასტერსა ანდერძითა ამით შეჯვედრებ ნინაშე ლმრთისა შეკრებასა ჩვენსა რომელ არ სირცხვილისა თანამდევად იხილენ ლმრთისა და ანგელოზთა მისთაგან, მოიხსენეთ ვეძრ ჩემი და ნუ ოდეს დამივიწყებ დავითს, პნახევდით გულსმოდგინებით ქმნილსა ჩემსა ეკლესიასა და ნუ ოდეს ვის გაარყვნეთ კვლა მის დიდებულსა ლამაზი!

„ნუ ოდეს ვის გაარყვნევთ!“ — ამ სიტყვებს ლოზუნგად არ აქცევდა და საჯარო გამოსვლებში ხმამაღლა არ ციტირებდა, მაგრამ ხელის თითოეული მოძრაობით ლოცვასავთ იმეორებდა, განსაკუთრებით მაშინ, როცა ქართულ ანბანზე მუშაობდა და იმ ნიგნს ქმნიდა, რომელიც ლამას სალბუნის ძალითა და ფუნქციით შემოვიდა ჩვენს ცხოვრებაში...

„მწიგნობრიბია ქართული“ ასე ქვია უდიდესი პატივისცემითა და მონინებით შექმნილ ნიგნს, რომელიც გასული საუ-

კუნის მიწურულს გამოვიდა და მე რამდენიმე ცალი მქონდა... ერთ-ერთი სულ პატარა ფორმატისა. მიყვარდა ასომთავრული, ნუსხური და მხედრული ასოების თვალისდევნება, იმათი საუკუნეობრივი განვითარების თვალისდევნება, მხატვრული ინიციალების წარმოსახვაში ზღაპარივით გაცოცხლება...

არის ერთი ასეთი ქართული ფილმი „ამაღლება“, სადაც საჭირო დროს ყველა ტოვებს ჩვეულ საქმეს და ომში მიდის, მათ შორის სასულიერო პირიცა და ხუროთმოძღვარიც, ხელოვანიცა და მხედრულ-მთესველიც... რატომდაც ეს ფილმი გამახსენდა, როცა უკეთ წლების მერე კიდევ ერთხელ დავხედე „მწიგნობრობაი ქართულის“ ნაქარგ ფურცლებს... და ფიქრი ბუნებრივად გადავიდა დავით გარეჯის მონასტერზე, კურთხეულ ადგილზე, სადაც უფლოს ნებით, შეილთან — მომავალში აბგა ალავერდელ მიტროპოლიტ დავითთან ერთად უცხოვრია და უშრომია... იმ წლებში ეს მართლაც იყო ომში წასვლის ტოლფასი თავდადება, წინა ხაზზე ბრძოლა საქართველოსთვის... სწორედ იმ ხნად შექმნილა „გალობანი სინანულისანის“ მისურული ხელნაწერიც.

ერთ-ერთ ფოტოსურათზე, რომელიც გარეჯშია გადაღებული, ბატონი რომანი შვილის გვერდით ზის. მისი გამოხედვა, ლოყებზე გაჩენილი დარები და მოკუმული ბაგები ძალიან დიდ მამობრივ ენერგიას ასხივებს. ეს არის ჭირთა თმენისა და სულით ღვანლის გაღების განცდა, რომელიც უნებურად გაკავშირებს მშობლის უმთავრეს მისიასთან. „მამა“ — უშურელი გამღები, მფარველი და დასაყრდენი.

დავით გარეჯის ლავრი რამდენჯერმა დაუსატავს. ერთ-ერთის წანერაც აქვს: „მეუფე დავითს ავტორისაგან. 4.7.1992 წ“ ამ მოქრალებულ წარწერაში უდიდესი სითბოა, რომელიც სცდება კერძო მიწერილების საზღვრებს და მოკრძალებისა და ამაღლებული ერთგულების ნიმუშს გაჩვენებს. თვით სურათის მზისფერი ლავრა და ბალაზისფერი ცა ყვითელი მთვარით იღუმალ განწყობაზე გაყენებს. ხომ არის დრო, როცა შეიძლება ციური სხეულის მაცოცხლებელი სითბოცა და ნათელიც მიწაზე აღმოაჩინო... აღმოაჩინო შენი ქვეყნის წარსულად, მა-პაპათა რწმენად, მუდმივ მზაობად, იყო უხმოდ შენირული.

ეს „უხმობა“ და, როგორც ერთხელ ვთქვი, იმედიანი მინდობა, ქმნის მას როგორც შემოქმედაც და, ცხადია, როგორც ადამიანსაც... მე არ ვიცა, როგორ ჩხა ჰქონდა, ან როგორი ფრაზებით საუბრობდა, მაგრამ მგონია, რომ სიტყვაბუნები იყო. შეიძლებოდა სულ რამდენიმე სიტყვა ეთქვა, ისე, როგორც ჩანახატის გაკეთებისას მხოლოდ ერთ დეტალზე გადაეტანა აქცენტი... მაგალითად, „ნატანები“, სადაც მარტო ერთი ხე დგას და ცაში ფრინველთა გუნდი გაკრთხება... და ამ მცირე მოცულობით იტყოდა ყველაფერი: როგორი ძეირფასი იყო გურია, რა ახსენდებოდა, რა უყვარდა... ალბათ ასევე საუბრობდა: მოქრალებულად, თითო-ოროლა სიტყვის მრავლისმეტყველებით.

მის შემოქმედებაში დახვეწილი ევროპული შტრიხებიც შეიძლება იპოვო („ვიღნიუსი“) და აღმოსავლური (იაპონური) მოტივიც („მზე და ყვავილები“), ოღონდ ამას საერთოდ ვერ ანიჭებ მნიშვნელობას, რადგან ყველა სურათში არის ზემსწრაფი ნათელი, რაც იმდენად მთავარია, რომ სხვა ყველაფერს თავისი გავლენის ქვეშ აქცევს. ზემსწრაფი ნათელია „ახალი შუამთის მონასტერი“ (1993), სადაც ტაძრის კედლების სითერე პირდაპირ ლოცვის სისადავედ აედინება ზეცისკენ. ლოცვის სისადავე კიდევ პეტრ სხვა სურათშიც იჩენს თავს.

არ ვიცი, რამდენად მაქვს უფლება ძალიან ახლობლად მივიჩნიო ადამიანი, რომელიც სიცოცხლეში არასდროს მინახავს, ანკი საერთოდ რამდენად მართებულია ახლობელი დაარქვა შენგან ასაკითაც და ღვანლითაც დიდად დაშორებულ, მაღლა მდგომ ხელოვანს, მაგრამ მისი შემოქმედებიდან მომავალი მამობრივი სითბო, ლოცვის უბრალოება, ადამიანის სიყვარული და დანდობა იმდენად ახლო მყოფობის ილუზიას მიჩნეს, რომ ვბედებ და ვამბობ: ის არის ახლობელი... როგორც გლეხისთვის — ახლობელი და საკრალური მინა, რომელიც ასაზრდოებს.

გივი გამრეკელი

ჩემი მომავალი და ასეთი?

ჭადრაკის გულშემატკივარი იმის გულშემატკივარია, რომ თავის ჩრეულებს არც არაფერს უვიწყებს და თვითეულ წარმატებას სასოებთ აღნიშნავს. ოცდათანთლან ტრიუმფს რა დაგვავიწყებს, მაგრამ ისიც კარგად გვახსოვს, რომ შემდეგ არაერთხელ გვეტივინა გული; თუმცა მთავარს — ახალი მიღწევების იმედს — არასოდეს ვაკრადვით. ძველი, სახელმოვეჭილ დიდოსტატებს კვლავ შევხაროდით და არც ახალ ტალანტებს ვაკლებდით ყურადღებას. ახლა კი მათ გაგვახარება და თანაც როგორ გავგახარეს!

თუ ქალ მოჭარეულებით 30 წლის წინათ, არ ვიტყვით, რომ მთლად ელვისებურად მაგრამ, როგორც ჩანს, სავსეით დამასხურებულად შემოიტრა „ახალი ძალა“, მაგრამ მანამდე უცნობი ჩინელი დიდოსტატთა დიდი, საემაოდ დიდი ჯაუფი. აი, გარღვევაც ამას ჰქვია: ჩვენები ხომ კარგა ხნით ჩოტო-ტოვეს და არც რუსებისა თუ სხვა წამყვანი ქვეყნების მოჭადრაკებისაგან დატოვეს ბევრი არაური. ჩვენ რაღა დაგვრჩია, თუმცა დაგვრჩენია მთავარი. მას კი იმედი ჰქვია. როცა მსოფლიო ხუთი გუნდური ჩემპიონატიდან ჩინელებმა გაიმარჯვეს სამში (ერთი კი უკრაინელებს დაუთმეს), კიდევ რჩებოდა მეხუთე, მაგრამ აյ გამარჯვებას ხომ წამდვილად დიდი საორტული გმირობა სჭირდებოდა!

მთლად ასე ბოლოდნებ წავიწყებთ! გადავხედოთ ხანგრძლივ განვლილ გზას, როცა ჯერ არაფერი გვქონდა, შემდეგ კი ყველაფერი მოვიპოვეთ და თანაც როგორო დამაჯერებლობით.

იყო დრო, როცა საქართველოში ქალთა ჭადრაკას სულ მცირედენი წარმომადგენელი თუ ჰყავდა. რაღა ქალები ვთქვათ, XX საუკუნის 60-იან წლებში ჩვენთან იყო სულ ორი, მართალია, საემაოდ განთქმული ოსტატი ვაჟი: ვიქტორ გოგლიძე და არჩილ ეპრალიძე. ვინ ალარ იცოდა მათი სახელი, მართალია, იყო მესამეც: უკრაინიდან გადმოსახლებული მრავალნაცადი ნიკოლოზ სორიკინი, მაგრამ მაშინდელი მეცაცირი საკავშირო სპორტული კანონების თანახმად ჩაითვალა, რომ ოსტატის წოდებას იგი ნაკლებად იმსახურებდა და ისევ ისტატობის კანდიდატის წოდება აკმარეს, ადრინდელ სიმაღლეზე „სიმაღლეზე“ კი უკვე 30-წლიანი შემდეგ ავიდა. ამას ერთი არანაკლებ სასტიკი ბრძანება მოჰყება: ჩვენს ცნობილ ოსტატის კანდიდატებს (მათ გვარებს არ ჩამოვთავოთ, შეიძლება შთამიმავლებს ეწყინოთ) „პრველ თანრიგში“ (ან როგორც მაშინ უწოდებდნენ, „პირველ კატეგორიაში“) გადაუძახეს. ეს ის დრო იყო, როცა საქართველოში, ასე თუ ისე, ორი მოჭადრაკე ქალი იყო ცნობილი: ლილი გელოვანი და ქსენია გოგიავა, ყველაზე უკეთ კი მანც ელისო კაკაბაძე თამაშობდა, რომელიც, გამოხაკლის სახით, საქართველოს ვაჟთა ჩემპიონატებშიც თამაშობდა, და, ვთქვათ, არცთუ ურიგოდ.

შემდეგ დაიწყო, რაც დაიწყება: ნონა გაფრინდაშვილის და მაია ჩიბურდანიძის უბრალობა, ნანა ალექსანდრიას, ნინო გურიელის და ნანა იოსელიძის უბრალობა, შემდეგ ავიდა. ამას ერთი არანაკლებ სასტიკი ბრძანება მოჰყება: ჩვენს ცნობილ ოსტატის კანდიდატებს (მათ გვარებს არ ჩამოვთავოთ, შეიძლება შთამიმავლებს ეწყინოთ) „პრველ თანრიგში“ (ან როგორც მაშინ უწოდებდნენ, „პირველ კატეგორიაში“) გადაუძახეს. ეს ის დრო იყო, როცა საქართველოში, ასე თუ ისე, ორი მოჭადრაკე ქალი იყო ცნობილი: ლილი გელოვანი და ქსენია გოგიავა, ყველაზე უკეთ კი მანც ელისო კაკაბაძე თამაშობდა, რომელიც, გამოხაკლის სისადავე სიტყვის მიერთოს სახელმოვეჭილ და ასევე საკრალური მინა, რინურმა ტალღამ დაფარარი.

შემდეგ დაიწყო, რაც დაიწყება: ნონა გაფრინდაშვილის და მაია ჩიბურდანიძის უბრალობა, ნანა ალექსანდრიას, ნინო გურიელის და ნანა იოსელიძის უბრალობა, შემდეგ ავიდა. ამას ერთი არანაკლებ სასტიკი ბრძანება მოჰყება: ჩვენს ცნობილ ოსტატის კანდიდატებს (მათ გვარებს არ ჩამოვთავოთ, შეიძლება შთამიმავლებს ეწყინოთ) „პრველ თანრიგში“ (ან როგორც მაშინ უწოდებდნენ, „პირველ კატეგორიაში“) გადაუძახეს. ეს ის დრო იყო, როცა საქართველოში, ასე თუ ისე, ორი მოჭადრაკე ქალი იყო ცნობილი: ლილი გელოვანი და ქსენია გოგიავა, ყველაზე უკეთ კი მანც ელისო კაკაბაძე თამაშობდა, და, ვთქვათ, არცთუ ურიგოდ.

შემდეგ დაიწყო, რაც დაიწყება: ნონა გაფრინდაშვილის და მაია ჩიბურდანიძის უბრალობა, ნანა ალექსანდრიას, ნინო გურიელის და ნანა იოსელიძის უბრალობა, შემდეგ ავიდა. ამას ერთი არანაკლებ სასტიკი ბრძანება მოჰყება: ჩვენს ცნობილ ოსტატის კანდიდატებს (მათ გვარებს არ ჩამოვთავოთ, შეიძლება შთამიმავლებს ეწყინოთ) „პრველ თანრიგში“ (ან როგორც მაშინ უწოდებდნენ, „პირველ კატეგორიაში“) გადაუძახეს. ეს ის დრო იყო, როცა საქართველოში, ასე თუ ისე, ორი მოჭადრაკე ქალი იყო ცნობილი: ლილი გელოვანი და ქსენია გოგიავა, ყველაზე უკეთ კი მანც ელისო კაკაბაძე თამაშობდა, და, ვთქვათ, არცთუ ურიგოდ.

ითამაშებდა მანამდელი უცვლელი ლიდერი ნანა ძაგნიძე, რომელსაც შვილი შეეძინა და ამდენად დაფეხბის გადაადგილება გახდა საჭირო. მეორე და მნიშვნელოვანი ცვლილება კი ის იყო, რომ ნაკრებს სათავეში ჩაუდგა ჩვენი განთქმული მწვრთნელი ელიზაბარ უბილავა, რომელიც მანამდე ძალიან ნაყოფიერად ეხმარებოდა მსოფლიო ჩემპიონ ვაშვანათან ანანდს (რომელიც, ასე გასანჯეთ, დღემდე ინარჩუნებს მსოფლიო №2 მოჭადრაკის რეპუტაციას, და იქნებ პირველის დაბრუნებასაც შეეცადოს) მას კი ახალგაზრდა ნიჭირი დიდოსტატი დავით ჯოჯუაც ეხმარებოდა.

შემდეგ რაც მოხდა, ყველამ კარგად იცის. საქართველოს ნაკრებმა პირველ ტურში რუსეთთან ყაიმით (2:2) დამთავრებულ მატჩის შემდეგ ზედიზედ მოიგო 8 (!), ისეთ გუნდებთანაც კი, ვისთანაც ადრე საქმიან უჭირდა. არაერთი ბრნებულება პარტიაც ითამაშა, რომლებსაც მსოფლიო საჭადრაკო პრესა სიამოვნებით გადატეხდავს. ისე კი ჩვენების პირად შედეგებს ჩვენ ნამდვილად უნდა დავუბრუნდეთ.

პირველ დაფაზზე ბელა ხოტენაშვილმა ნანა ძაგნიძე შეცვალა, რომელსაც ადრეც არაერთგზის ჩანაცვლებია. ისე კი ახლა პასუხისმგებლობა სულ სხვანაირი იყო, რადგან ბელას უკლებლივ ყველა წამყვან დიდოსტატთან უნდა ეთამაშა, თანაც მსოფლიო ჩემპიონობის უახლოეს პრეტენდენტებით (ახლანდელ განთქმულ ჰიუ იფანის გარდა). თანაც ისე მოხდა, რომ ხოტენაშვილს არცერთ ტურში არ დაუსვენა (ეს ხომ გუნდურ შეჯიბრებებში წესადაც არის მიღებული). შედეგი მართლაც განსაცვიფრებელი იყო: 9 შესაძლებლიდან 7,5, ქულა მოგროვა (83,3 პროცენტი — 6 მოგება, 3 ყაიმი). ეს ძალიან ბევრ რამეზე მეტყველებს. ბელამ დაჩრდილა ჩინელების ახლანდელი ლიდერი ტან უონგი, რომელმაც ამასწინათ მოიგო პრეტენდენტთა ტურნირი და ახლა მოქმედ მსოფლიო ჩემპიონს უნდა შევდეს.

მეორე დაფაზზე ლირსეულად ითამაშა ლელა ჯავახიძეილმა, რომელმაც 6 შესაძლებლიდან 4,5 ქულა მოაგროვა. მაგრამ მთლად ბრნებულვალე იყო მესამე დაფაზზე მერი არაბიძის გამოსვლა. ბოლო ტურში, სადაც ჩინელებთან მატჩში პირველი ადგილის ბედი წყდებოდა, მერიმ მოუგო შენ იანგს და ჩვენებს საერთო გამარჯვება (2,5:1,5) მოუტანა. საერთოდ მან 7 შესაძლებლიდან 6 ქულა მოაგროვა (8,5 პროცენტი — 5 მოგება, 2 ყაიმი). ძალიან კარგად ითამაშეს ნინო ბაციაშვილმა — 7-დან 4,5 ქულა), სალომე მელიამ (5-დან 3 ქულა). ასე რომ, გუნდის წარმატებაში ყველამ თავისი წვლილი შეიტანა.

ეს ყველაფერი იმას ნიშნავს, რომ შემდეგში, როდესაც გუნდს ნანა ძაგნიძეც დაემატება, ჩვენებს შეუძლიათ კვლავ უმაღლესი ადგილებისათვისაც იბრძოლონ. ცხადია, ყოველთვის პირველი ადგილი არ გამოვა, მაგრამ ნებისმიერ მომავალ შეჯიბრებაში ქართველები საპრიზო ადგილების პრეტენდენტები იქნებან. ეს ეხება მსოფლიოს გუნდურ პირველობებს და საჭადრაკო ოლიმპიადებსაც, რომელთა მნიშვნელობაც ყოველწლიურად იზრდება.

გუნდურ პირველობა მეტად მნიშვნელოვანია, მაგრამ, რა თქმა უნდა, მსოფლიოს პირადი ჩემპიონატი სულ სხვას. ხომ გახსოვთ, რა შედეგები მოჰყვა ჯერ ნონა გაფორინდაშვილის, შემდეგ კი მაია ჩიბურდანიძის გაჩერებინებას.

როგორი მდგომარეობაა ახლა ამ მხრივ, რას უნდა ველოდეთ და როდის? პირდაპირ ვთქვათ, რომ მდგომარეობა საკმაოდ ბუნდოვანია, მაგრამ მასში გარევევას, რამდენადაც შევძლებთ, უნდა შევეცადოთ. ბუნდოვანება კი იმან გამოიწვია, რომ მსოფლიოს ახლანდელმა ჩემიონმა ჰიუ იფანმა, რომელიც ნამდვილად განსაკუთრებული ძალის მოჭადრაკეა, ერთ მშენებელ დღეს განაცხადა, რომ მსოფლიო ჩემპიონის წოდების დაცვას არ აპირებს და იმას დაუთმობს, ვინც პრეტენდენტთა მომავალ ტურნირში გაიმარჯვებს. ვერაცერს ვიტყვით, უცნაური განცხადებაა, რომელსაც პირველ რიგში ჩინეთის საჭადრაკო ფედერაციის მესვეურთა პროტესტი მოჰყვა. როცა ასეთ წოდებას ფლობს, რატომ უნდა დაუთმო სხვას, თუნდაც ეროვნებით ჩინელსავე დიდოსტატს?



მსოფლიო ჩემპიონი ჭადრაკში ქართველ ქალთა ნაკრები

როცა პრეტენდენტთა შორის ტან უონგიმ გაიმარჯვა, ჰიუ იფანმა თითქოს უკან წაიღო თავისი წინადადება: და ე პრეტენდენტს მატჩში შევხვდები და ყველაფერიც მაშინ გადაწყდესო. თუ როდის გაიმართება ეს მატჩი, სად და რანაირი პირობებით, ეს არავინ იცის.

ასე რომ, ახლა მას ინტერესით ელიან, არამარტო სხვა წამყვანი დიდოსტატები, არამედ ქართველებიც, რომლებსაც ამა თუ იმ შესაჩერებელ შეჯიბრებაში მოელით მონანილეობა, თუ აქამდე ამ შეჯიბრებებში წარმატებით მხოლოდ ნანა ძაგნიძე გამოდიოდა, ახლა გარკვეული პრეტენდენტი ბელა ხოტენაშვილსაც ექნება, რომელმაც ძალიან კარგად აულო ალღო მსოფლიოს უძლიერეს მოჭადრაკებს (კონუსუს, კრამლინგს, სტეფანოვას და სხვებს), გააფართოვა თავისი სადებიუტო რეპერტუარი, გააუმჯობესა ტექნიკა. გამოცდილების მიღება ხომ ძალიან ბევრს ნიშნავს.

ძაგნიძესა და ხოტენაშვილზე ბევრს წერენ, მაგრამ საჭადრაკი მიმომზიდველები ბევრს ელიან მერი არაბიძისაგანაც, რომელიც მომავალში მსოფლიოს უძლიერეს მოჭადრაკეთა ბრძოლაშიც უნდა ჩაერთოს. წლეულს იგი პირველად მონანილეობდა მსოფლიოს პირად პირველობაში, რომლის საგზურიც ევროპის 2013 ჩემპიონატში მოიპოვა. აქ მეცხრე ადგილი დაიკავა და, რაც მთავარია, მსოფლიოს ინდივიდუალური ჩემპიონატის საგზურიც მოიპოვა. ეს უმნიშვნელოვანესი შეჯიბრება არაბიძემ ძალიან ლირსეულად ჩაატარა და მთელი სამი წერე გაარა. პირველ ტურში გერმანელ ელიზაბეტ პეტცს შეხვდა, რომელიც თავის ქვეყანაში კარგა ხანს სიძლიერით მეორე მოჭადრაკედ ითვლებოდა ჩვენი ქეთინო კაზიანის მერე. პეტცის შემდეგ მერიმ ჯერ კუბელი მოჭადრაკე ჩამოიცილა გზიდან, შემდეგ 2011 წლის ევროპის ჩემპიონი ლიტველი ვიქტორია ჩმოლიტე. მეოთხედფინალში ცნობილ ინდიელ ჰარიკა დრონივანთან დათმო მძაფრი ბრძოლის შემდეგ.

ერთი სიტყვით, ქართველმა მოჭადრაკე ქალებმა კარგა ხნის წინა მოპოვებული გამარჯვებები გაგვახსნება და, რაც მთავარია, ისიც მოგვაგონებს, რომ მათ ახალი წარმატებებიც საფეხულესით ხელენიფერი განვითარება. მეოთხედფინალში ცნობილ ინდიელ ჰარიკა დრონივანთან და გარკვეული საფეხულესით შემდეგ.



ალი შარიათი

სიტყვები უთქმელობისათვის

არის სიტყვები უთქმელობისთვის
და ყოველი ადამიანის უღრმესი ფასი
იმდენივეა, რამდენი სიტყვაც აბადია
უთქმელობისთვის...
არის წიგნები
დაუნერლობისათვის
და შე ახლა მივაღწიე სწორედ ასეთი წიგნის დასაწყისს,
როცა უნდა დავამსხვრიო კალამი,
დავხიო რვეული
და მისი გარეეანი პატრონს დავუბრუნო.
მე თვითონ კი უკარფანჯრებო ქოხში შევძვრე
და დავწყო წიგნი,
რომლის დანერაც არ ეგების ...

მინიშვილი

* * *

ყოველ შემთხვევაში,
ადამიანი,
თუ ერთი წიგნი არა,
ერთი სიტყვა მანც არის
და ძალაუნებურად,
იმასთან, ვისაც ამ სიტყვის მნიშვნელობა ესმის,
უცნაური კავშირი უმყარდება...

* * *

არის განსხვავება
მიჯნურობასა და
მიჯნურის ყოლას შორის.
მიჯნურობა წამიერია,
ხოლო მიჯნურის ყოლა — მიჯნურობის წამთა მუდმივობა...

* * *

უეჭველია, ისევე, როგორც ადამიანები,
რომლებიც „ჭაობიდან“ სულის ჩაბერვამდე
სხვადასხვა საფეხურზე დგანან,
ხელოვნებანიც,
სწორედ იმის შესაბამისად,
რა დისტანციასაც იჭერენ მინასთან.

იმ მონატრებისა და მღელვარების
გამომხატველნი ხდებიან,
რომელიც იმაში, ვინც უფრო ადამიანია,
უფრო დიდი ტკივილით გამოიხატება!

* * *

სჯული ადამიანური მცდელობაა
ჭუჭყანი არსებობისაგან თვითგანნენდისა და
მიწიდან ღმერთთან მიბრუნებისა.

* * *

არის ბგერები,
რომელთა სიტყვებიც,
როგორც მარიამსაკმეველა ცეცხლზე,
სულის საცეცხლურზე შფოთავენ და
ადამიანს, დაბნეულსა და მოუთმენელს,
ვით მოხეტიალე სულს,
ქალაქიდან და სახლიდან
გარეთ ეწევიან და
ერთადერთი
დაკარგული თანამოუბრის ძებნაში
დედამინაზე ახეტიალებენ.

* * *

ადამიანი ერთი სიტყვაა,
რომელიც წაცნობ ენას გაივლის
და თავის ყოფნას
მეგობრის პირით
გაიგონებს.

* * *

ჭყას არ მოსწონს განმეორება,
მაგრამ
გრძნობას უყვრნს განმეორება,
ბუნებას უყვარს განმეორება
და საზოგადოებას სჭირდება განმეორება
ბუნება განმეორებისაგან შექმნეს,
საზოგადოება განმეორებით ძლიერდება,
გრძნობა განმეორებით სულს ითქვამს
და ახალი წელი ლამაზი თქმულებაა,
რომელშიც ბუნება, გრძნობა და საზოგადოება — სამივენი —
მონაწილეობენ...

* * *

რომ მოვინდომოთ
„ვედრებისა“ და „ლოცვის“ დახატვა,
რა ფერად დავხატავდით?
ჩანს, რომ ლოცვა ცისფერი იქნება.

* * *

შეუცნობლად დარჩენა
კაცის სულის დიდი ტანჯვაა.
სული რაც უფრო დიდია და ტევადი,
ვინმე „წაცნობი“ (თუ „მცნობი“)
მითუფრო სჭირდება.

* * *

რა მდაბალი არიან ისინი,
რომელთა მანძილიც შორის იმისა, რაც არიან,
და იმისა, რაც უნდა იყვნენ,
ახლოსაა...
ხოლო ზოგისთვის
ეს ორივე
ერთმანეთს ემთხვევა...

* * *

რა საოცარი ქმნილებაა ეს არსება — ადამიანი!
ზოგჯერ სიმღაბლეში ისე ეშვება, რომ ვერცერთი ბინძური
ცხოველი
ვერ მისწვდება,
ხოლო ზოგჯერ
დიდებულებაში ისე აღზევდება,
რომ ოცნებაშიც კი ვერაფრით ეტევა.

* * *

რა მრავლად არიან ისინი, ვინც მუდამ ლაპარაკობენ, მაგრამ
არაფერს ამბობენ
და რა მცირედ არიან ისინი, რომლებიც არ ლაპარაკობენ,
მაგრამ მრავალზე მეტყველებენ.

* * *

რა კარგია
საკუთარი თავის შემოქმედად ყოფნა...
მაგრამ
იოლი არ არის...

* * *

რა ბედნიერია იგი, ვისაც უყვარს და ეტრფის. ის ამ დედამი-
ნაზე, ამ ქუჩებსა და ბაზრებში ნარმოსახვითი აჩრდილები-
ვით მოარულ ბრძოთა შორის ერთადერთს ხედავს და
გრძნობს, რომ ამ უკაცრიელების სიცარიელეში ერთადერთი
არსებობს!

მზის ამოსვლის დიდებულება და ღვთისმოშიშება, მისი აღმ-
ტაცი მშვენიერება შორიდან უნდა მოვიხილოთ. ახლოს თუ
მივედით, ხელიდან გავუშვებთ.
ყვავილის მშვენების სინაზე თითოა შეხებით განიქრევა.

* * *

იმ დროს, როდესაც შიმშილი პარპაშებს, სულიერ ტაბლაზე
საუბარი დალატია
არა მხოლოდ ნივთიერი ცხოვრებისა, არამედ თვითონ სუ-
ლიერების იდეისაც.

* * *

დაბრუნება, იცით, რომ სხეულის მოგზაურობების მახასია-
თებელია. სულიერ მოგზაურობებში საქმე, რასაც „დაბრუ-
ნება“ ეწოდება, არ არის...

ეს სიტყვა

გულთა და სულთა ლექსიკონში
არ არსებობს...

* * *

ცოდვა.
დაახ, მაგრამ
ცოდვა რომ არ იყოს, თმენას როგორდა მოიპოვებდი?

* * *

ეს რა ნაღვლიანი თავგადასავალია კაცის ცხოვრებაში:
შვების ბადეთაგან თავდალწევისთვის გულისფანცქალი
და
მღელვარება შვებისაგან გადარჩენისა.
მღელვარება და ნატვრა „შვების ტკიფილთაგან შვებისა“
სულს მუდმივად
დაბნეულს და რეტრასტმულს დაატარებს.

* * *

ვისაც სიყვარული თავს ანებებს, „ყოფნაა“, რომელმაც აღარ
იცის, როგორ უნდა იყოს და რამხელა სატკივარია ყოფნასა
და არყოფნას შორის უფუნქციოდ ყოფნა!

* * *

გაოგნების უდაბნო იმის გზაზე, ვისაც თავის თავიდან გამგ-
ზავრება გადაუწყვეტია, ყველაზე უფრო შემაძრწუნებელი
საფეხურია.

* * *

ნეტავ იმ მწერალს, ვის თვალწინაც არის სარკმელი,
ამ სამყაროს მიღმა რომ გადის...

* * *

ჩვენი ერთ-ერთი უბედურება ტერმინთა აღრევაა, სიტყვე-
ბის გაყალბება, დასუსტება და ზოგჯერ დასხეულება... ყვე-
ლაზე უფრო წმინდა სიტყვებისა...

* * *

მაგრამ ადამიანი ცხოვრებაზე მეტია. „ ის გრძელდება იქ, სა-
დაც მთავრდება არსებობა.“

იგი ხეა, რომელსაც ფესვები უხილავის იდუმალ სიღრმეებში
უდგას.

* * *

საშუალო ადამიანები ლოგიკურნი არიან: იმას, რასაც რეალუ-
რი გამოვლინება აქვს, სიმართლედ მიიჩნევენ, ხოლო იმას, რა-
საც რეალური გამოვლინება არ გააჩნია, — ტყუილად.

შეგრძენებებმა კი, რომლებიც რეალობის ვიზრო და დაბალ
გალავანზე ზემოთ მიფრინავენ და უფრო მაღალი შეგნება
აქვთ, იციან:

რამდენი რეალობაა, რომელიც ტყუილია, და რამდენი ტყუი-
ლია, რაც რეალობაა!

* * *

მოლოდინი ადამიანის მოუსვენარი და გაქცევისკენ მიდრე-
კილი სულის ერთი ყველაზე ღრმა და მშვენიერი გამოვლი-
ნებაა.

* * *

ვიდრე წინასწარდასაზღვრული ხორცს არ შეისხამს,
ზრუნვა და ბჭობა ვერას გახდება.

* * *

ტირილი კარგი არ არის,
თუ არა ისე, რომ მოხერხდეს,
თვალებმა ვერ შეიტყონ!

* * *

უნარის განვითარება და სულიერი ქონების დაგროვება
სულში ყველაზე უფრო მტკიცე ჯებირია
უბედურებათა და დაბნეულობათა შემოტევის პირისპირ.

* * *

ენა რა სუსტია!
ენა ულონო, უხეში და ვულგარული იარაღია
და
არც ერთი სიტყვა არ იცის!

* * *

სუფი ბერისათვის
სულიერება, ღირსება
ყოველგვარ ტრფობაზ
კნების აღმძღვალია...

სისუსტე და სასოწარკვეთა?
არასოდეს!
ესენი — ორივე — იმ წყვილის უკანონო შვილები არიან,
სადაც
მამა ურწმუნოებაა,
დედა კი — ეგოიზმი.

ამ ცოდვილმა, მეამბოხე ანგელოზმა —
ადამიანმა —
არ იცის, რომ
რაც უფრო მეტს გაიგებს
და თვალი და ყური
რაც უფრო გაეხსნება,
თავის თავს
მით მეტად დაიჩაგრავს...
არ იცის, რომ
რაც მეტს გაიგებს,
მით უფრო
მძიმე პასუხისმგებლობის
ქვეშ მოუწევს შესვლა
და ტანჯვას ცეცხლოვან უდაბნოში,
წყურვილის გავარვარებულ მინა-წყალზე
სადაც რაც მეტსა სვამს,
მით უფრო გწყურია!

არხის წყალიც კი რომ არ გააჩნიათ,
იმ ადამიანთა გაგზავნა,
ისქანდერის კვალდაკვალ,
ანდა მათვის ყურისძირში
ხიზრის ზღაპრის დუდუნი
ცუდი მასხარაობაა.
ისინი, ვინც სიყვარულს
ადამიანთა ცხოვრებაში
ჰურით ჩაანაცვლებს,
მატყუარები არიან
და მათი ტყუილის
სახელია
ასკუტიზმი.

* * *

არ შეიძლება
გუბის ამოშრობა
არ შეიძლება
და შეუძლებელია.
სათავე უნდა აღმოაჩინო
და მიუთითო.

* * *

ადამიანი
მუდამ
ერთი დიდი შეცდომის მსხვერპლია,
თუნდ დიდი ადამიანიც იყოს!

რწმენა, რაც უფრო დაფარულია,
მით უფრო ნმინდაა
და სიყვარული,
რაც უფრო შეყუუშულია
დაფარვის თავშესაფარში,
მით უფრო —
ანკარა!

 რნმენა უსიყვარულოდ
 სხვათა ტყვეობაა
 და სიყვარული ურნმენოდ
 შენივ თავის ტყვეობა.
 რნმენა უსიყვარულოდ
 ბრმა ფანატიზმია
 და სიყვარული ურნმენოდ
 ფანატიკური სიბრძავე!

* * *

თავისუფლება
მუდამ
ტყვეობის კალთაში იპადება,
ბორკილებში იზრდება,
უსამართლობით იკვებება
და მრისხანებით
იღვიძება...

* * *

მათ, ვინც ისედაც ბევრნი არიან, თანამემამულე არ სჭირდებათ
მათ, ვინც ისედაც თავისიუფალნი არიან, ციხე ვერ დაალონებთ.
მხოლოდ ძალიან ცოტა ადამიანს სჭირდება
ხალხმრავლობა.

* * *

პოეზია დამარცხების ენაა,
დამარცხება ნატვრა და სიძულვილია,
და პოეზია წუნუნის ენაა
წუნუნი ჩივილია
და პოეზია დატყვევებული და დამარცხებული სულის ჩივილია...

* * *

რომენა რომ არა, რა იქნებოდა ცხოვრების დასაყრდენი? სიყვარული რომ არა, ცხოვრება რომელი ცეცხლით გათბებოდა? ლეთისადმი იდუმალი ვეძღვება რომ არა, სიცოცხლეს სხვა რომელ ლირსეულ საქმეზე გავლენავდით?

* * *

ყველაზე უფრო მგრძნობიარე და მცნობი ადამიანები
კაცის შეგრძნებას მხოლოდ მის ნათელად დაეძებენ
და სწორია ის არის საოცარი უაუისყორბება!

გაესიმ გორკი

ଭାରତୀକୁଳ ବିଭାଗଗତ୍ତ

1

ეს ამბები მომისმენია აკერძანთან, ბესარაბიაში, ზღვის ნაპირას.

ერთხელ საბამოოთი, ვენახიდან მოძრულებულმა მოლდაველებმა, ვისთანაც მე ვმუშაობდი, ზღვისკენ გაისეირნეს. მე და დედაბერი იზერგილი კი დავრჩით ვენახში. ვიწევით იქ ვაზის ბარაქიან ჩრდილში და ხმაგაქმენდილნი ვეყუსურებდთ, თუ როგორ უჩინარდებოდნენ ლამის ცისფერ ბურუსში ზღვისკენ ნასულთა სილუეტები.

ვიღაც ვიოლინოს აკვენესებდა... მღეროდა ასული რბილი ხმით. ისმოდა ტკარგალი...

— შენ კი რად არ გაჰყევ მათ? — მკითხა დედაბერმა იზერ-
გილმა თავის კანტურით. დროსა და უამს გაეტეხა იგი. თვალები,
ერთდროს შავი, ახლა ჩამქრალიყო და შიგ ცრემლი იდგა. მისი
მშრალი ხმა უცნაურად შეუძლა; ტკაცუნობდა, თითქოს დედაბე-
რი ძვლებით მეტყველებსო.

— არ მინდა. — ვუპასუხე მე.

— უუპ! ბებრებად იძალებით თქვენ, რუსები, რალა. პირკუშები ხართ, დემონებივით... ეშინიათ ჩვენს გოგონებს შენი... შენ კი — ასეთი ახალგაზრდა, ქლიერი...»

მთვარე ამოვიდა. მისი დისკო, დიდი და სისხლივით წითელი, თითქოს ამ ტრამალის ნიაღმდან ამოზრდილიყო; ტრამალისა, რა-საც თავისი დღე და მოსხრება აძლენი ადამიანის ხორცი ჩაუნთქავს და სისხლი დაულევია. ალბათ, ამიტომ თუ ასეთი ნოყერი და უხ-ვი. გაფორთლილ ხეთა მაქმანიანმა ჩრდილმა გადაგვიარა და ორივე-ნი ლანდების ზღვაში ვცურავდით. ტრამალზე, ჩვენგან ხელმარცხ-ნივ, ღრუბლის ჩრდილებმა გადაიქროლეს. ისინი, მთვარის ლურჯი ციალით გაუდენთილნი, უფრო გამჭვირვალე და ნათელი გახდნენ.

— აი შეხედე, ლარა მოდის!

გავხედე, სათკენაც დედაბერი უთითებდა აკანკალებულ ხე-ლით და გაინახა: მანნედები მიცურავდნენ. მათგან ერთ-ერთ, სხვებზე პირი და სქელი, უფრო დაბლა და სწრაფად მიცურავდა; იმ ღრუბლის ლანდი იყო, რომელიც სხვა ღრუბლებზე უფრო ახ-ლოს იყო მინასთნ და მათზე უჭრო სწრაფადაც მოძრაობდა.

— არავინ არაა მანდ! — ვთქვი მე.
— შენ ჩემზე უფრო ბრუციანი ხარ, დედაპერზე... შეხედე,
ემანდ... ბეჭლი... ტრამალზე გარბის!

• *W*hat is the best way to approach the study of the English language?

კიდევ შევხედე და ვერც ახლა შევნიშნე ვერაფერი, ლანდის გარდა.

— ეს ლანდია! რატომ და ეძახი მას ლარას?

იმიტომ, რომ ეს ისაა. ის ახლა უკვე ლანდს დაემსგავსა. დროც არი დაემსგავსოს — ათასობით წელია, რაც ცოცხლობს. მზებ ამაზრო მისი ტანი და სისხლი, ქარმა გადახერხა მისი ძვლები. აი რა შეუძლია ღმერთს, როგორ სჯის იგი ადამიანს სი-ამაყისოფის!

— მომიყევი, როგორ მოხდა ეს! — ვთხოვე დადაბერს და ყურადღებად ვიქეცი ტრამალებში შობილი ერთი დიდებული ზღაპრის მოსასმენად.

და მან მიამბო ეს ზღაპარი.

„მრავალმა ათასმა წელმა განვლო იმ ამბის მერე. შორს, ზღვის გადაღმა, საიდანაც მზე ამოდის, დიდი მდინარის ქვეყანაა. იმ ქვეყანაში ხის ყოველი ფოთოლი და ბალახის ღერო იმდენ ჩრდილი იძლევა, რმდენიც სჭირდება ადამიანს იქაური მდუღარე მზისგან თავის დასაცავად.

აი როგორი გულუხვი მიწაა იმ ქვეყანაში!

ცხოვრობდა იქ ადამიანთა მძლავრი ტომი. მწყემსავდნენ ისინი ფარას. თავის ძალასა და ვაჟეკაციბას მხეცებზე ნადირობაში ცდიდნენ. ნადირობის შემდეგ ღრეობდნენ, მღეროდნენ და გოგონებს ეთამაშებოდნენ.

ერთხელაც, ღრეობის ჟამს, ერთ-ერთი გოგონა, ღამესა-
ვით შავთმიანი და ნაზი, არწივება გაიტაცა, ციდან დაქანე-
ბულმა. კაცებმა ისრები დააყარეს მტაცებელს, მაგრამ ყველა
ისარი საცოდდავად უკანვე ჩამოვარდა. მაშინ გაეშურნენ გო-
გონას საძებნელად, მაგრამ კვალსაც ვერ მიაგნეს. ჰოდა დაი-
ვინეს ბოლოს და ბოლოს ეს ამბავი, როგორც ივიწყებენ ყვე-
ლაფერს დედამინის ზურგზე.“

დედაბერმა ამოიოხრა და გაწიუმდა. მისი წრიპინა ხმა ისე ჟღერდა, თითქოს დრტვინაგვის გარდასული საუკუნეები, მო-
გონებათა გორგალად მის გულში ჩამოსხმული. ზღვა წყნარად
იმეორებდა უძველესი ლეგენდის დასაწყისს. იქნებ ეს ლეგენ-
დები სწორედ მის ნაპირებზე იმვა.

ყველანი გაკვირვებით შეჰქმურებდნენ არნივის ვაჟს და ხე-
დავდნენ: ის ვერაფრითა მათზე უკეთესა. მხოლოდ თვალები
აქეს უფრო ცივი და ამაყი, ვითარცა მეფეს ფრინველთა. გა-
მოელაპარაკნენ. პასუხს იძლეოდა, თუ თვეითონ სურდა, ან
არადა დუმდა. მხოლოდ უძველეს ტომთა ნაშიერთ თუ გაუ-
ყადრებდა ხოლმე თავს.

ენციკლიკა დედამისის ტომელებს. ისარო, ჯერაც შეუბუმბლავო და აულესავონ, უთხრეს; ათასობით შენისთანა და ორჯერ შენი ხნისანი გვემორჩილებიანო. მან კი თამამად გაუსწორა თვალი და უპასუხა, არავინააო ჩემისთანა. ხოლო თუ სხვები პასუხსა გცემენ, მე არა მსურს იგივე ვენაო.

ო, ახლა კი უარესად გაბრაზდნენ დამხვდურნი და თქვეს:

— მისი ადგილი არაა ჩვენს შორის! დაე წავიდეს, საცა ენებოს.

მან გაიცინა და ნავიდა, საითკენაც გულმა გაუწია — ერთ შევენიერ გოგონასთან, ვინც დატინებით უცქერდა. მივიდა მასთან და ხელი მოჰვია. გოგონა ერთ-ერთი მამასახლისის ასული იყო; ერთი მათგანისა, ვინც წელან მოიკვეთა იგი. ამი-ტომ გოგონამ ცივად მოიშორა და განზე გაინია, თუმცა კი ვა-ჟი ლაპაზი იყო. მაშინ ვაჟმა ხელი შემოკერა და როცა გოგონა დაეცა, ფეხით შედგა მის მეკრძალზე; თან ისე მძიმედ და უხეშად, რომ გოგონას ბაგებიდან სისხლმა იფეოქა და ცას მიეშეფა. გოგონამ ამინისუნთქმა, გვიკვით დაიკლაენა და მოკვდა.

ყველა, ვინც ამას უყურებდა, შეძრნუნდა. პირველად მოხდა, რომ მათ თვალწინ ამნაირად მოკლეს ქალი. კარგა ხანს დუმდნენ და უყურებდნენ გოგონას, ვინც იწვა გახელილ თვალებით და გასისხლინებულ პირით, და იქვე — ვაჟს, ვინც ერთი იდგა ყველას პირის პირ. ამაყად იდგა იგი, თავიც არ დაუხრია, თითქოს განაგრძობს დასჯას. შემდეგ გონს მოეგნენ, სტაცეს ხელი, გაკოჭეს და ასე მიაგდეს. იფიქრეს, რომ მაშინვე მოკვლა ერთობ უბრალო რამ იქნებოდა და მათს რისხვას ვერ დააცხრობდა“.

დამე თანდათან ძალაში შედიოდა და მკვიდრდებოდა; უცნაური, წყნარი ბგერებით იგსებოდა. ტრამალზე თრიების მწუხარე სტვენა ისმოდა. ვაზის ფოთლებში კუტკალიები ჭრიჭინებდნენ. ფოთლები სუნთქავდნენ და ჩურჩულებდნენ. მთვარის სრული დისკო, უნის სისხლისფრად მღუარი, ახლა დედამიწას შორდებოდა, მერთალი ხდებოდა და სულ უფრო უხად ღვრიდა ტრამალზე მოლურჯო ბურუსს...

„და აი თავი მოიყარეს მათ საკადრისი სასჯელის მოსაფიქრებლად... სურდათ გაეგლივათ იგი ცხენებით, მაგრამ ესეც კი ეცოლტავთ; იფიქრეს, ყველას ერთად დაეცხრილათ ისრებით, მაგრამ ესეც გადაიფიქრეს. ცეცხლში დანვა თქვეს, მაგრამ კოცონიდან ამდგარი ბოლი არ მისცემდა საშუალებას დამტებარიყვნენ მისი ტანჯვით. ბევრი წინადადება ითქვა, მაგრამ ვერ მიეგნოთ ყველასთვის მოსანონი სასჯელისთვის. მსხვერპლის გაქვავებული დედაც იქვე იყო, მუხლებზე დაჩრქილი აზვირთებულ ხალხის წინაშე, და დუმდა. არც ცრემლი მოსდიოდა თვალზე და არც სიტყვა რამ — თავში, შებრალების სათხოვნელად. დიდხანს ბჭობდნენ და აპა ერთმა ბრძენმა თქვა ბოლოს, დიდი ხნის ფიქრის მერე:

— ვკითხოთ ერთი, რატომ ჰქნა ეს.

ჰკითხეს. მან კი მიუგო:

— ამხსნით ბორკილები! გაკოჭილი არაფერს გეტყვით!

როცა ბორკილები ახსნეს, მან იკითხა:

— რა გინდათ თქვენ? — ისე ჰკითხა, თითქოს ისინი მონები ყოფილიყვნენ...

— ხომ გაიგონე, რაც გვინდა? — უპასუხა ბრძენმა.

— თქვენ რად უნდა აგიხსნათ ჩემი ქცევები?

— იმად, რომ გავიგოო, ვიცოდეთ. შენ გულზვიადი ხარ, ეე! მაინც მოკვდები, ხომ იცი? გაგვაგებინე, რაც ჰქნი. ჩვენ ვაგრძელებთ ცხოვრებას და ჩვენთვის სასარგებლოა ვიცოდეთ მეტი, ვიდრე ვიცით.

— კარგი, გეტყვით; თუმცა იქნებ თვითონაც არასწორად მესმის, რაც მოხდა. მე ის მოვკალ, ასე მგონია, იმიტომ, რომ ხელი მერა... მე კი მსურდა იგი.

— მაგრამ ის ხომ შენი არ იყო? — უთხრეს მას.

— განა თქვენ კი მხოლოდ საკუთარს მოიხმართ. მე ვხედავ, რომ ყოველ ადამიანს თავისი აქვს მხოლოდ მეტყველება, ხელები და ფეხები... მაგრამ ფლობს იგი ცხოველებს, ქალებს, მინას... ბევრ რამეს კიდევ...

ამის პასუხად უთხრეს: ყველაფრისთვის, რასაც ადამიანი მოიხმარს, სამაგიეროს იხდის — ჭკუას, ძალას, ზოგჯერ — სიცოცხლეს. ის კი უპასუხებდა, რომ სურდა სრულად, უკლებლად დარჩენა.

დიდხანს ელაპარაკნენ და ბოლოს დარწმუნდნენ: მას თავი მიაჩინა უპირველეს ადამიანად დედამიწის ზურგზე და ვერაფერს ხედავს გარშემო, საკუთარი თავის გარდა. შეძრნუნდნენ კიდეც, როცა გაისიგრძებანეს, თუ რამხელა მარტოობისთვის გასწირა მან თავი. არც ცომი გააჩნდა თვისი, არც დედა, არც საქონელი, არც ცოლი და არაფერი ეს მას არ სურდა.

ჰოდა ეს რომ დაინახეს, ისევ განაგრძეს სასჯელის მოფიქრება. მაგრამ ამჯერად დიდხანს აღარ უფიქრიათ. იმ ერთმა, ბრძენმა, თქვა:

— შესდექით, ხალხო, სასჯელი მოფიქრებულია! საზარელია ეს სასჯელი. ათასი წელიც იფიქროთ, უფრო მკაცრს ვერაფერს მოიფიქრებთ. მისი სასჯელი მასშივეა! გაუშვით იგი, დაე იყოს თავისუფალი. აი რა ეკუთვნის მას!



მხატვარი ოლესია თავაძე

ამ დროს მოხდა სასწაული. ციდან იქუხა მეხმა, თუმცა ღრუბლის ფთილაც არ იყო ზედ. ამით ციურმა ძალებმა დაადასტურეს ბრძენის სიტყვა. ყველამ ქედი მოიდრიკა და დაიძალნენ. ხოლო ეს ჭაბუკი, ვინც ამიერიდან გახდა ლარა ანუ განკიცხული, მოკვეთილი, ხმამაღლა ხარხარებდა — დასცინდა ყველას, ვინც იგი მიატოვა. იცინოდა მარტოდ შთენილი, თავისუფალი, ვითარცა მამამისი. ოლონდ მამა არ იყო ადამიანი, ეს კი ადამიანია. ჰოდა მან დაინყო ცხოვრება, ჩიტივით თავისუფალმა. გამოჩნდებოდა ხოლმე ტომში და იტაცებდა საქონელს, ქალებს — ყველაფერს, რაც სურდა. დააყრიდნენ ხოლმე ისრებს, მაგრამ ისარი ვერ ჰკვეთდა მის სხეულს, უმაღლესი სასჯელის უხილავი საფარველით დაცულს. მარჯვე იყო, მტაცებელი, მძლავრი, სასტიკი. ადამიანებს ერიდებოდა. მხოლოდ შორიდან თუ მოჰკრავდნენ თვალს. დიდხანს, ასეთი ეული, ტრიალებდა იგი ადამიანთა სიახლოეს; დიდხანს, გაბა ერთი და ორი ათეული წელი.

და აპა ბოლოს ის მიეახლა ადამიანებს. როცა ისინი მისცვივდნენ ჩასაქოლად, ადგილიდანაც არ დაძრულა და არაფრით გამოუხატავს თავდაცვის სურვილი. მაშინ ვიღაცა მიხვდა და ხმამაღლა დაიძახა:

— ხელი არ ახლოთ, მას სიკვდილი მოენატრა!

ყველანი ადგილზე გაშემდნენ. არ ისურვეს შეშველებოდნენ მას, ვინც ასე ბოროტად ექცევოდა მათ — არ ისურვეს მისი მოკველი. შეჩერდნენ და დაცინვა დაუწყეს. ის კი კანკალებდა მათი სიცილის გამო და რაღაცას ექებდა თავის მერდზე, ხელებით ეპოტინებოდა. უცებ სტაცა ხელი ქვას და დაერია ადამიანებს. მაგრამ ისინი იცილებდნენ მის დარტყმებს და ერთხელაც არ უცდიათ სამაგიერო დარტყმა. ბოლოს, როცა არაქათი გამოელია და გულამოსკვნით დავარდა მინაზე, ისინი განერიდნენ და მორიდან დაუწყეს ცქერა. აი ისიც ადგა, აიღო და თავის გასწირა მან თავი. განკალენიაში ვიღაცა რამა განაგრძეს სასჯელის მოფიქრება. მაგრამ დანაზარი ვიღაცა მინაც ვიღაცა მინაზე და დიდხანს თავს ახლიდა ზედ. მაგრამ მინაც ვიგარებ გაურიდოდა და თავის ყოველ დარტყმაზე ბალიშივით იჩუტებოდა.

— მას არ შეუძლია მოკვდეს! — სიხარულით წამოიძახეს ადამიანებმა.

ნავიდენ და დატოვეს. იწვა იგი გულალმა და ხედავდა — მალლა ცაში შავ-შავ წერტილებად ლივლივებდნენ მძლავრი არწივები. მის თვალებში იმდენი შხამი იდგა, რომ საკმარისი იყო დედამინაზე მაცხოვრებელი ყველა ადამიანის მოსაწამლად. ასე, ამ დროიდან დარჩა იგი სრულიად მარტო, თავისუფალი, სიკვდილს დანატრული. დაეხეტება, დაძრნის ყველგან... ხედავ, უკვე ლანდადლა იქცა და ასევე დარჩება სულ, მარად! მას არ ესმის ადამიანების არც სიტყვა, არც საქმეები — არაფერი. სულ ეძებს, დადის, დადის... მას ალარა აქვს ცხოვრება, არც სიკვდილი ეიმედება. ადამიანებს შორის მისი ადგილი აღარა... აი რა დაემართა ადამიანს თავისი სიმაყისგან!“

დედაბერმა ამოიოხრა და დადუმდა. თავი იდნავ ჩაექინდრა და რამდენჯერმე უცნაურად გაუტოკდა. შეგხედე და მომეტვენა, რომ თვლება ერეოდა. რატომძაც საშინლად შემეცოდა. თხრობა მან დაასრულა ესოდენ ამაღლებული, მუქარის ტრიით და მაინც ამ ტრინში უდერდა შინარევი, მონური ნოტა.

ზღვის ნაპირას სიმღერა წამოიწყეს, უცნაურად ამღერდნენ. ჯერ კონტრალტო გაისმა და გაგრძელდა ორი-სამი ნოტა. მას მოჰყევა სხვა ხმა. ის ახლიდან იწყებდა სიმღერას, პირველი კი განაგრძობდა ადრე დაწყებულს... მესამე, მეოთხე, მესუთე ერთვებოდნენ სიმღერაში იმავე რიგით. მერე უცებ იგივე სიმღერა, ისევ ხელახლა დაიწყო კაცების გუნდმა.

ქალის ყოველი ხმა უდერდა სრულიად ცალკე. ყველა ისინი ედრებოდნენ ნაირ—ნაირი ფერის ნაკადულებს; თითქოს მოჩუქურებდნენ საიდანლაც ზემოდან, მთის კალთებით, სტოდნენ და წკრიალებდნენ, მამაკაცთა ხმების სქელ ზვირთში ჩადგინებოდნენ, შიგ იხრჩობოდნენ, მერე ისევ ამოტივტივ-დებოდნენ, ახშობდნენ მას და ისევ ერთმანეთის მიყოლებით მაღლა მიიტყორცნებოდნენ ასე სუფთანი, ძლიერნი.

მათ მიღმა ზღვის ხმაური იკარგებოდა და ალარ ისმოდა.

11.

— გაგიგონია, რომ კიდევ სადმე ასე მღეროდნენ? —
მყითხა იზერგილმა. თავი მაღლა ჰქონდა ანეული და უკბილო
პირით ილიმებოდა.

— არა, არასოდეს გამიგონია...

— ვერც გაიგონებ. ჩვენ გვიყვარს სიმღერა. მხოლოდ ლა-
მაზებს ძალუძთ კარგად იმღერონ, რადგან მათ უყვართ სი-
ცოცხლე. ჩვენ გვიყვარს სიცოცხლე. ერთი შეხედე, განა მთე-
ლი დღის გარჯოისგან არ დაღლილან ისინი, ვინც იქ მღერიან
ახლა? მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე მუშაკობდნენ,
მთვარეც ამოვიდა. ისინი კი უკვე მღერიან. მათ ადგილზე ისი-
ნი, ვინც არ იციან ცხოვრება, დასაძინებლად დაწვებოდნენ.
ისინი კი, გისაც სიცოცხლე უყვართ, აი მღერიან.

— მაგრამ ჯანმრთელობა... — დავიწყე მე.

— ჯანმრთელობა ყოველთვის საკმარისი აქვს ადამიანს სიცოცხლისთვის. ჯანმრთელობაო, ამბობ. განა ფული თუ გაქვს, არ დახარჯავდი? ჯანმრთელობაც ოქროა იგივე. შენ იცი, რას ვშევრებოდი ახალგაზრდობაში? ხალიჩებს ვქსოვდი მზის ამოსვლიდან მზის ჩასვლამდე, თითქმის შეუსვენებლად. უნდა ვმჯდორიყავ ფეხმოუცვლელად ერთ ადგილას, ქვასა-ვით, რაღა. არადა მზის სხივივით ცოცხალი ვიყავ. ვიჯექი ასე ხანდახან ძვლების ატკივებამდე. გავიხედავ, დაღამებულა და მეც გავრბივარ — შევხვდე ჩემს გულისსწორს და ვკოცნიოთ ერთმანეთი. ასე ვირბინე მთელი სამი თვე, ვიდრე სიყვარული იყო. მთელი ის ღამები ერთად გვიტარებია. ჰოდა აგერ რამ-დენ ხნისა მოვიყარ — სისხლი არ გაჩერებულა ჩემი. ეპეპე, რამდენი მყარებია! რამდენი კორნა მიმილია და გამიკია!..

სახეზე შევხედე, მისი შავი თვალები უნინდებურად ჩამქრალიყო. წარსულის მოგონებამ ისინი ვერ გამოაცოცხლა. მთვა-

რე ანათებდა მის მშრალ, დახეოქილ ბაგებს, წაწვეტებულ ნიკაპს, ზედ ჭალარა წვერით, დანაოჭებულ ცხვირს, ბუჟ ნისკარტივით მოხრილს. ლოყუბის ალაგას შავი ორმოებიდა იყო შთენილი. ერთ-ერთზე წითელ თავისაფრიდან გადმოვწერილიყო ფერფლისაფერი ჭალარა თმის კულული. კანი სახეზე, ყელსა და სხელებზე ერთიანად ნაოჭებით ჰქონდა დალარული. დედაბერი იზერგილის თითოეული გატოვებისას კაცს შეგეშინდებოდა: ეს ჩირივით გამხმარი კანი ერთთავად არ დაიფშვნას და ჩონჩხილა არ დარჩეს ჩამწრალი შავი თვალების ამარა.

მან ისევ განავრძო თხრობა თავისი ჭრიალა ხმით

— მე დედასთან ვცხოვრობდი ფალმში, ბირლადის ზედ ნაპირას. თხუთმეტისა ვიყავ, როცა ის გამოჩნდა ჩევენს ხუტორში. ისეთი მაღალი იყო, ისეთი მოქნილი, შავულვაშიანი, ხალისანი... ზის ნავში და წკრიალა ხმით გვეძახის: „ერ, ლვინო ხომ არ გექნებათ და ცოტაც დასაყოლებელი!“.

მე ფანჯარასთან მივედი და და გავიხედე კოპიტის გაფოთ-ლილ ტოტებიდან. ვხედავ, მძინარე ერთანანდ ცისფერია მთვა-რისგან. მას კი ოთორი პერანგი აცვია და ზედ ფართო სარტყელი უკეთია, გვერდზე დაუდევრია ჩამოკინიალებულ ბოლოებით. ცალი ფეხი ნავში უდგას, მეორე კი — ნაპირზე. იწევა და რაღა-ცას ღილინებს. დამინახა და ამბობს: „აი როგორ მზეთუნახავს უცხოვრია აქ, მე კი არც ვიცოდი!“ ეჭვი არაა, მან უკვე იცოდა გველა ლამაზმანი ჩემაზდე! გამიოვუტანე დვინო და მოხარშული ლორის ხორცი... ოთხ დღეში კი მთელი ჩემი თავი მივართვი.

ლამეები ნაცით დავსეირნობდით. მოვიდოდა, ჩუმად დამისტვენდა, თრიასავით. მე, ვითარცა თევზი, ფანჯრიდან მდინარეში ვტებოდი და ჰპიდა... ის პრუტელი მეთევზე იყო და მერე, როცა დედამ ყველაფერი გაიგო და მცემა, ცდილობდა ჩემს დაყოლიებას და წაყვანას დობრუჯაში; უფრო შორსაც — დუნაის განტოტებისკენ. მაგრამ მე ის უკვე ალარ მომწონდა — მხოლოდ მლერის და მკოცნის, მეტი არაფერი. ეს უკვე მომწყინდა.

იმხანად გუცულები* დაქეტებოდნენ იმ ადგილებში და მათთან უფრო საინტერესო იყო. ვთქვათ, გოგო ელოდება თავის კარპატელ შევევარებულს. ფიქრობს, რომ ის სადღაც ციხეშია ან ქუჩურ ჩხუბშია მოკლული. უცემ კი ჰოპლა — თითქოს ციდან ჩამოვარდაო, გამოცხადდება მარტოხელა, ან ორსამ ამხანაგთან ერთად. საჩუქრები — იცოცხლე, ბლომად. აკი ადგილად ეხერხება ბიჭს ყველაფრის შოვნა. ჰოდა ნადიმობს თავის გოგოსთან და ემაზება იგი, თავს იწონებს ამხანაგთან. გომბიოს, კი სიამოვნებს ეს.

ერთხელაც ვთხოვე ჩემს დაქალს, ვისთანაც გუცული იყო, ეწვენებინა ჩემთვის ისინი. რა ერქვა იმ დაქალს, დაბავინტყდა. ყველაფერი მავინცყდება ამ ბოლო დროს. ბევრმა წყალმა ჩაიარა მას მერე. დამავთნცყდება, აპა რა იქნება! ჰოდა მან გამაცნო ბიჭი. კარგი იყო... წითური, მთლად წითური — ულვაშებითაც და ხუჭუჭა თმითაც. ცეცხლისსფერი თავი! ისეთი სევდიანი იყო... ხან ალერსინი, ხანაც მხეცივით ღმულდა და ჩხებობდა. ერთხელ გამარტყა კიდევ სახეში... მე კი კატასავით დაგახტი მერდზე და კბილებით ჩავაფრინდი ლოყაზე... იმ დღიდან ლოყაზე ღრმული დასწრნა და უკართა. რიგაც კვანძიდი იმ იორმომზე.

— მეთევზე კი რალა იქნა? — სხვათაშორის ვკითხე.

— მეთევზე? ის... იქ? ის აეკიდა მათ, გუცულებს. ჯერ იყო და ჩემი დაყოლება სცადა და დამემურრა მდინარეში დახრჩიბით. მერე კი არაფერიც, აეკიდა მათ და სხვა გოგო გაიჩინა... ისინი ორივენი ჩამოხარჩეს ერთად — მეთევზეც და ის გუცულიც. მე წავედი მათი ჩამოხარჩიბის საყურებლად. დობრუჯაში მოხდა ეს. მეთევზე ფერდაკარგული მიღიოდა სახრჩიბელისკენ და ტიროდა; გუცული კი ჩიბუქს ეწეოდა. აი ასე, მიდის თავისთვის და ეწევა, ხელები ჯიბებში აქვს. ერთი ულვაში მხარზე უწყვია, მეორე მეკრდამდე უწევს. დამინახა, გამიოღო ჩიბუქი და მექასის: „მშვიდობით!“

* გაურკვეველი, სავარაუდო, არასლავური მთიელთა ტომი დასაკლებ უკრაინაში.

მთელი წელიწადი ვდარდობდი მასზე. ეეპ, ეს მაშინ მოხდა, როცა კარპატებში პირებდნენ გამგზავრებას, თავის სამშობლოში. დასამშვიდობებლად მივიდნენ ერთ რუმინელთან სტუმრად და სწორედ იქ დაიჭირეს. მხოლოდ ეს ორი დაიჭირეს, რამდენიმე შემოაკვდათ, დანარჩენები გაიქცნენ. რუმინელს სამაგიერო მიუზღდეთ მოგვიანებით: ხუტორი გადაუვწვით, ნისქვილიც და მთელი მოსავალიც. ბოგანოდ ვაქციეთ.

— ეს შენ ჰქენი? — ვკითხე ალალბედზე.

— ბევრი მეგობარი ჰყავდათ გუცულებს... არა მხოლოდ მე. ვინც იყო საუკეთესო მეგობარი, აღაპიც მან გადაუხადა.

სიმღერა ზღვის ნაპირას უკვე მიწყნარდა. დედაბერს კვერს უკრავდა მხოლოდ ზღვის ტალღების ხმა — ფიქრიანი, მეამბოხური ხმაური თითქოს ბანს აძლევდა დედაბრის მონათხრობს მეამბოხურ ცხოვრებაზე. დამე სულ უფრო რბილი ხდებოდა და სულ უფრო ფართოდ იღვრებოდა მასში მთვარის ცისფერი ციალი. ხოლო მის უჩინარ ბინადართა ფუსფუსის გაურკვეველი ბეგერები ნელ-ნელა ქრებოდა. მათ ახმობდა აზვირთებულ ზღვის ჩქამი, რადგან ქარი ძლიერდებოდა.

— თურქიც მიყვარდა. მის ჰარამხანაში ვიყავ, სკუტარში. მთელი კვირა ვიცხოვრე, არა უშავდა... მაგრამ მომწყინდა... — სულ ქალები და ქალები... რვანი იყვნენ, სულ — მისი ცოლები... მთელი დღე ჭმდნენ, ეძნათ და ჭორაობდნენ... ან ერთხანეთს ლანძღავდნენ, კრიახობდნენ ქათმებივით...

ის არც ისე ახალგაზრდა იყო, ის თურქი. თითქმის ჭალარა და ისეთი თავმომწონე, მდიდარი! ლაპარაკობდა მეფესა-ვით... თვალები შავი ჰქონდა, პირდაპირი. შიგ სულში გიყუ-რებდა. ლოცვები უყვარდა. ბუქურეშტში გადავეყყარე... და-დის ბაზარში მეფესავით და იყურება ისე ყინჩიად, მედიდუ-რად. გაუუღიმე. იმავე საღამოს ქუჩაში დამიჭირეს და მასთან მიმგვარეს. სანდალოზსა და პალმას ჰყიდიდა. ბუქურეშტში კი, პირიქით, რაღაცის საყიდლად ჩამოვიდა. „მოძიხარ ჩემ-თან?“ — მეტითხება. „ო, დაიხ!“ „კარგი!“ წავედი.

მდიდარი იყო ის თურქი. ვაჟი ჸყავდა შავტუხა, ისეთი მკვირცხლი და მოქნილი, თექვსმეტი წლისა. მასთან ერთად გავეკეცი იმ თურქს. ბულგარეთში გადავედით, ლომ—პალანკაში. იქ ერთმა ბულგარელმა ქალმა დანით დამჭრა მკერდში თავისი საქმროსა თუ ქმრის გამო, აღარ მახსოვს.

დიდხანს ვიყავ ავად. ერთ მონასტერში ვინგქი, ქალთა მონასტერში. ახალგაზრდა გოგო მივლიდა ერთი, პოლონელი. ძმა აკითხავდა ხოლმე, ასევე ბერი, სხვა მონასტრიდან; არცერ — პალანკადან, მახსოვა... ისეთი, ჭიათავით. სულ იყალენებოდა ჩემს წინ... როგორც კი გამოვკეთდი, გავყევი მას თავის პოლონეთში.

— დაიცა, პატარა თურქს კი რა ბედი ეწია?

— იმ ბავშვს? ის მოკვდა, ბავშვი. მშობლებზე დარდის თუ სიყვარულის გამო, არ ვიცი... მაგრამ ინწყ ჭენობა იმ ნირჩ ხესავით, ფესვები ჯერ რომ არ გამაგრებია და თაკარა მზები კი დაატყდა თავზე... ერთიანად ჩამოდნა. მახსოვს, წევს ლანდად ქცეული და მოცისფრო, ვითარცა ყინულის ჩხირი, და მაინც სიყვარულისგან იწვის... სულ მთხოვს ვეფერო და ვკოცნო. მიყვარდა და, მახსოვს, ბევრს ვკოცნიდო... მერე და მერე მთლად დაილია — თითქმის ველარ მოძრაობდა... წევს და საცოდავად, მათხოვარივით მევედრება გვერდით მიუწნვე და გავათბო. მიუწნვებოდი და აგიზგიზდებოდ ერთთავად... ერთხელ გამომედიოდა და რას ვხედავ: ცივია, მკვდარია... გულით დავიტირე. ვინ იცის, ეგვე სწორედ მე მოკვალიგი. ორჯერ ხნიერი ვიყავ მაშინ მასზე. ისეთი მძლავრი, სიცოცხლით დატრინილი... ის კი რაღაც იყო? — ბიძუკულა!..

მან ამოიხსრა და — ასეთი რამ პირველად შევნიშნე — სამჯერ გადაისახა პირველად. ამ დროს რაღაცას ბუტბუტებ-და გამრალ ტუჩებით.

— მერა კი რა მოხდა, გაემგზავრე პოლონეთში? — შევახსენი.

— კი... იმასთან, იმ პატარა პოლონელთან. სასაცილო ვინ-
მე იყო, თან მურდალი. როცა ქალი მოუნდებოდა, ლაქუცს და-
მიწებდა კატასავით და ენიდან სულ მდუღარე თაფლი სდიო-
და. ხოლო როცა თავისას მორჩებოდა და აღარ გუნდოდა,
სიტყვებს მათრახივით გადამიჭერდა.

ერთხელ როგორდაც მდინარის ნაპირს მივუყვებოდით და მან ამაყი, საწყენი სიღრყვა მაყადრა. ოოო!.. მაშინ კი გავპრაზდი, ფისივით ავთუხთუხდი! ხელში ავიტაცე ბაგშვივით, — ჩია ტანისა იყო, — მაღლა ავნიერ. თან ნეკანეში ისე მოვუჭირე, რომ სუნთქვა შეეკრა და მამლის კუჭივით გალურჯდა. დავიქინიე და ნაპირიდან მდინარეში ვისროლე. ყვიროდა, სასაცილოდ ჩხაოდა. ზემოდან დავცექროდი, ის კი ფართხალებდა იქ, წყალში. მაშინ წავედი მისგან და მერე აღარ შეცხვედრივარ. ამით ბედნიერი ვარ: არასოდეს აღარ შეცხვედრივარ არავის, ვინც ერთდროს მიყვარდა. ასე-თი შეხვედრები ცუდია — თითქოს მიცვალებულს ხვდები.

დედატერმა პიოლინებს და ხმა გაკმინდა. მე ფარგაზიები მომეძალა. შევეცადე წარმომედგინა მისი ცხოვრების მამაკაცები. აი წითური ნაპერნებალა, ულვაშებიანი გუცული მიღის სიკვდილთან შესახევდრად და მშვიდად ეწევა ყალიონს. მას, ალბათ, ცივი, ცისფერი თვალები ჰქონდა, რომლებიც ყველა-ფერს უყურებენ გულისცურით და მტკიცედ. მის გვერდით კი — შავულვაშა პრუტელი მეთევზე. ტირის, არ უნდა სიკვდილი. მის გაფითორებულ სახეზე ჩამქრალა მხიარული თვალები. ულვაშებიც ცრემლით დასველებია და მწეხარედ ჩამოჰქიდებია დაღრეჯილ პირის კუთხებზე. აი ისიც — ბებერი, თავმომწონე თურქი, ალბათ, ფატალისტი და დესპოტი; მის გვერდით მისი ვაჟი — აღმოსავლეთის ფერმკრთალი და უმწეო ყვავილი, კოცნებით დანამდებული... ეს კი პატივიმოვარე პოლონებია, გალანტური და სასტიკია, მჭერმეტყველი და ცივი...

ყველა ისინი ან უკვე მკრთალი ლანდებია. ხოლო ის, ვისაც ისინი ჰყოცნიდნენ, ჩემს გვერდით ზის ცოცხალი, მაგრამ დრო-უამისგან გამოხუნებული, უხორცო, უსისხლო, გაყინულ გულით და ჩამწრალ თვალებით. ლანდია, სხვა რაღაა ისიც, ბოლოს და ბოლოს...

დედაბერი კი განაგრძობდა:

— პოლონეთში გამიჭირდა, იქაურები ცივი და ქისატყუილა ხალხია. მე არ მესმოდა მათი გველური ენა.. სულ სისინებერ... რას სისინებერ? ეს ძმერთმა მიაშავა მათ გველური ენა მათი ცრუპენტელობისთვის. მივდივარ, არ ვიცი სად, და ვხედავ: ემზადებიან აჯანყებისთვის თქვენს წინააღმდეგ. ჩავედი ქალაქ ბოხნიამდე. იქ ურიამ მიყიდა ერთმა. განა თავისითვის? არა, სავაჭროდ, უფრო ძვირად რომ გავეყიდე. დავთანხმდი. რომ იცხოვრო, უნდა შეგვეძლოს რაღაცის კეთება. მე არაფერი ვიცოდი და ჩემს თავს ვყიდიდი. მაშინ ვიფიქრე: თუ ცოტაოდენ ფულს მოვუყარე თავი ბირლადში დასაბრუნებლად, უთუოდ გავწევეტ ამ ჯაჭვებს, როგორი მაგარიც უნდა იყოს ისინი.

ვცხოვრობდი იქ. მაკითხავდნენ მდიდარი პანეპი და ლრე-ობდნენ ჩემთან. ეს ძვირი უჯდებოდათ. ჩსუბობდნენ ჩემთვის, კოტრდებოდნენ. ერთი დიდხანს ცდილობდა ჩემი გულის მო-გებას და ბოლოს აი რა ჰქენა: მოვიდა, თან მსახური მოჰყვება ტომრით ზურგზე. აიღო პანმა ეს ტომარა და დააპირევავა ზედ ჩემს თავზე. სულ ოქროს მონეტები იყო! მახალისებდა მათი წერიალი, როცა იატაკზე ცვიოდნენ.

მაგრამ ის პანი მანაც გავაგდე. ისეთი სქელი, მუავე სიფათი ჰქონდა და მუცელი — დიდი ბალიშვილი. მაძლარ ღოროვით იყურებოდა. დიხ, გავაგდე იგი, თუმცა კი ამბობდა, რომ მიაყიდა მთელი თავისი მაწება, სახლები, ცხენები, რათა ოქროში ჩაკვესვი.

იმხანად ვყვარობდი ერთ ლირსულ პანს დაჩებილსახისნა. მთელი პირსახე ჯვარედინად ჰქონდა დასერილი თურქების ხმლით, როცა მათ წინააღმდეგ იბრძოდა ბერძნების მხარეს. აი კაც!.. ვინ იყვნენ ბერძნები მისოვის, პოლონებისოვის? ის კი წავიდა და მათთან ერთად, ლამის არი, თავი შეაკლა მათ მტერს. დაჩეხეს იგი. ერთი თვალი ამოუვარდა დარტყმების-გან, ხოლო მარცხენა ხელზე ორი თითი მოაჭრეს.

მოისურვებდა თავისი კვალის დატოვებას მასში. აი მაშინ ცხოვრება ვეღარ შთანთქვდა ადამიანებს უკვალიდ... ო, კარგი ადამიანი იყო ის პირგაჩეხილი! ქვეყნიერების კიდემდე გავიდოდა ცხოვრებასთან შესახვედრად. თქვენებმა ალბათ მოკლეს იგი აჯანყების ჩაბმობის დროს... ან მადიარებს კი რა-ლას ერჩოდით ნეტაგი? ...რაო? ჰო, კარგი, კარგი, გაჩუმდი!

გაჩუქრება მე მიპრნანა, მაგრამ ბებერი იზერგილი უცებ თვითონ გაჩუქრდა. ჩაფიქრდა.

— ერთ მალიარსაც ვიცნობდი. ერთხელაც იყო ნავიდა ჩემ-
გან — ზამთარში მოხდა ეს — და მხოლოდ გაზაფხულზე, როცა
თოვლი გადნა, იპოვეს მინდვრად, შუბლებას ვერეტილი. ასეა, ადა-
მიანებს მუსრს ავლებს სიყვარული! არანაკლებ, ვიდრე ჭირი!

ତେ, ରାଜ୍ୟ ବାଧ୍ୟକାନ୍ଦି? ତେଣୁଠିବାରୀରେ ଗାଥିଲା... ଏହି ମେ ହେଲି ତେଣୁ
ପାର୍ଶ୍ଵରୀରୀ ବୋଲିଅମାଶ୍ରେ. ଏହିତ ଶଳିବାକ୍ଷରିନ୍ଦିରି ଶୈଖିବାକଣ୍ଡରେ... ଲାମାଠିଲା ନ୍ୟୂ,
ଏହିମାକମା ଧାରାକ୍ଷେତ୍ରରୀରେ, ଆୟୁତାବନ୍ଦାରେ ଲାମାଠିଲା!.. ମେ କି ଉଚ୍ଚରେ ସିଦ୍ଧେର୍ଗ୍ରେ
ବିଷ୍ଣୁପାଦ ଗାଢ଼ାମଦିଗାରି, ଏହି! ରାତିର ଅନ୍ତର୍ଭାବ ନେଇଲା ଉଚ୍ଚାକ୍ଷୁଣ୍ଣେବାକ୍ଷରି
ସାଧଳାକ୍ଷ. ଏହି ବିଷ୍ଣୁପାଦ, ନ୍ୟୂରେ ରାତିରେ ଏହା... ଏହା କି ଅମାଶ୍ରେ ଧରନ୍ତରେ ଅମା-
ଶ୍ରେ ନ୍ୟୂ — ହିରଣ୍ୟାଙ୍କ, କୁଳ୍ପେଶୀଲାଙ୍କ ଗାନ୍ଧେବିର୍ବାଦ୍ୟାଲ୍. ଦେଖିରୀ ଫାମିଜ୍-
ରୁଦ୍ରା... ଧାରା. ଶ୍ଵରଦା ମାଶିନ୍ଦିରେ ମିଳିବେଶୁରାର ହେଲି ଧାଉଫଲ୍ଲେବା, ମାଗ-
ରାମ ଶ୍ରେ ମିଳାରତ୍ନଶ୍ରେ. ଏକାଶରେ ଶ୍ଵରଦା ମିଳାରତ୍ନଶ୍ରେ!

ურიასთან საქმე მოლევული მქონდა და კრაკოვში ვცხოვ-
რობდი. არაფერს ვიკლებდი: ცხენებიც მყავდა, მსახურები
თავს დამტრიალებდნენ, ოქროში ვიჯექ... ჰოდა ბევრი ფული
მივეცი მაშინ იმ შლიახტის. მოდიოდა იგი — ამაყი, დემონი...
თან სულ ცდილობდა თვითონ, ჩემივე წებით ჩავარდნოდი
ხელში. ეს მაგიუსებდა, ლამის არი, მაცერებდა და მაუშნოებდა.

დიდხანს გაგრძელდა ეს თამაში... მე ჩემი გავიტანე: მუხლებზე დაწოქილმა დამინწყო ხვეწნა. მაგრამ როგორც კი მიიღო თავისი, უგრევე მიმაგდო. აი მაშინ მიეცვდი, რომ ახალგაზრდა აღარა ვარ... ოჰ, მნარე იყო ამის შეგნება! მეტისმეტად მნარე!.. მე ხომ მიყვარდა იგი, ის ეშვაკის ფეხი!

შეხვედრის დროს იცინოდა... საძაგელი ვინმე იყო!.. სსვებთანაც იცინოდა ჩემზე და მე ეს ვიცოდი. გული მეწვოდა, გელაპარაკები! მაგრამ ის იქვე იყო, ახლოს და შეხვაროდი მას. ხოლო როგორც კი ანავიდა თქვენთან, რუსებთან საომრად, ცუდად გავხდი. მინდოდა მოვრეოდი თავს, მაგრამ ვერ შევძელი და გადავწყვიტე თან გავყოლოდი. ის ვარშავის სიახლოეს იდგა, ტყეში. მაგრამ როცა ჩავედი, გავიგე: თქვენებს დაუმარცხებიათ მებაბოხები; ის კი ტყვედ ჰყავთ აყვანილი იქვე, მეზობელ სოფელში.

„ისე ჩანს, — ვიფიქრე მე, — რომ ვერ ვნახავ მას ვეღარასოდეს!“ მინდოდა კი მენახა. დავიწყე ფიქრი, თუ რა გზით შეიძლებოდა ამის მიღწევა. ჩაიცვი გლახაკივით, გავითამაშე კოჭლობა, ავიხვევი თავ-პირი და გავემურე იმ სოფლისკენ, სადაც ის იყო დატყვევებული. ყველგან — კაზაკები და სალდათები... ძნელი იყო, დანისპირზე უნდა გამევლო! გავიგე, სად ჰყავდათ პოლონელები, და ვხედავ: ძნელია იქ მოხვედრა. მაგრამ უნდა მენახა!

და აი ღამით გავცოცდი იმ ადგილისკენ, სადაც ისინი იყვნენ. მიყცოცავ ბოსტანში ორ კვალს შეუ და გვხდავ: გუშაგი დგას ჩემს გზაზე... არადა მესმის — მღერიან პოლონელები და ხმამღლა ლაპარაკობენ. ერთ სიმღერას მღერიან... ლვოსმშობლის სადიდებელს... ისიც მათ შორის მღერის — არყადეკი ჩემი! გუშამში რაღაც მეტკინა, როცა ჩავუფიქრდო: აქმდე ჩემი გულისოვანის ხოსავდნენ, ახლა კი მოვიდა დრო და მე მიგხოხავ მინაზე გველივით, მამაკაცის გულისოვანს, და ვინ იკინ, ეგებ სიკვდილსაც აქვე გადაეყენარო.

გუშაგმა კი რაღაც იგრძნოდა ყური ცქვიტა. რაღა ვენა? არც მეტი, არც ნაკლები — ნამოვდექი და მისკენ გავემართე. არც დანა მაქვს; არაფერი, ხელებისა და ენის გარდა. ვინანე, რომ დანა არ ნამოვიღე. ჩურჩულით გუთხა: „მაცალე!“ სალდათმა ყელზე სიმტკი მომადო. მე კი ვერჩურჩულები: „ნუ მაჭერ, მოიცა, ყური მიგდე, თუ მკერდში გული გიდევს! არაფორის მოცემა მე არ შემიძლია, მხოლოდ გთხოვ...“ მან დაბლა დაუშვა თოფი და ასევე ჩურჩულით მითხრა: „წადი აქედან, ქალო! წადი! რა გინდა?“

„ ဒုတိသနပေါ်၊ ရှိခိုက် သာဆူစာ-မြောက် မာန် ထဲမြို့ပွဲလျှော့... „ ဂျေးမီးဝါ
တွေ အား၊ စာလောက်၊ သာဆူ! မြောက် ၁၀၈ ဒိုက်လောက် သာဆူ ၁၃၁၊ အောင်

არაა? მაშ შემომხედვე — მეც შენნაირი მყავს და აი იქ არის იგი! შემახედვე მას. იქნება კვდინა... იქნებ შენც ხვალ მოგვ-
ლან... განა დედაშენი არ იტირებს შენზე? ხომ გაგიძნელდება
სიკვდილი მის უნახვადა? ჩემს ვაჟსაც ასევე უმძიმს. მაშ შეიძ-
რალე შენი თავი, ისიც და მეც — ფედა!“

ო, რა დიდხანს ველაპარაკე! წვიმდა და ორივენი ვსველ-დებოდით. ქარი ლმუოდა და ხან ზურგში მეტაკებოდა, ხანაც მქერდში. ვიდევ და თავს ძლივს ვიმაგრებდი ამ გულქვა სალ-დათის წინაშე. ერთსა და იმავეს იმეორებდა: „არა!“ რამდენ-ჯერაც გავიგონებდი მის ამ სიტყვას, მით უფრო მწვავდა სურვილი ჩემი არყადეკისა ნახვისა.

ველაპარაკებოდი და თან თვალებით ვზომავდი სალდათს — ჩია ტანისა იყო, მშრალი, და სულ ახველებდა. და აპა დავეცი მის ფეხთით მინაზე, მხურვალე თხოვნები აღვაპყარ და მუხლებზე მოვეხვივ. უცებ კი „ბაც!“ და მოვცელე. ტალახებში გადავარდა. მაშინვე პირქვე გადავისრუნე და თავი გუბურაში ჩავაყოფინე, რათა ვერ ეყირა. ვერც დაიყვირა, მხოლოდ ფართხალებდა და ცდილობდა გადავეგდე თავისი ზურგიდან. მე კი ორივე ხელით უფრო და უფრო ღრმად ვაყოფინებდი თავს გუბეში. ჰოდა დაიხრჩ კიდევ.

მაშინ კი თავტუდმოგლეჯილი გავქანდი ბეღლისეკნ, სა-
დაც პოლონელები მლეროდნენ, „არკადეევე!“ — ჩავძახოდი
კედლის ღრიჭოებში. საზრაანი ხალხია ეს პოლონელები —
ჩემი ხმის გაგონებაზე სიმღერა როდი შეწყვიტეს! და აპა მისი
თვალებიც ჩემს პირდაპირ!

„შეგიძლია გამოხვიდე იქიდან?“ — ვეკითხები. „კი, იატა-
კიდან“ — მიპასუხა. „მოდი მერე, რალას უცდიდ“. ოთხნი გა-
მოძვრნენ იატაკიდან — სამინი და ჩემი არკადეკი. „გუშაგი
სადლაა?“ — მკითხა. „აა მანდ წევს!“ — ვუპასუხე. ჰოდა ისი-
ნიც წამოვიდნენ უჩუმრად, მიზაზე გაკრულები. წვიმდა, ქარი
გრივალებდა. სოფელს გამოვცილდით და დიდხანს უბრად მივ-
დიოდით ტყეში. ჩქარა ვიარეთ. არკადეკს ხელი ეჭირა ჩემი.
ხელი უხურდა და უთორთოდა.

ო, როგორ მსიამოვნებდა მასთან, ვიდრე ხმას არ იღებდა. ეს ჩემი გაუმაძლარი ცხოვრების უკანასკნელი კარგი წუთები იყო. მაგრამ აი გავედით ველზე და გავჩერდით. ისინი მადლობას მნირავდნენ, ოთხივენი. ო, რა დიდხანს და ბევრს მელაპარაკებოდნენ რაღაცაზე. უსაშენდი და სულ ჩემს პანს ვუყურებდი. ვფიქრობ, რას მიზამს ნეტავ?

ის გადამეტვია და მითხრა როგორლაც მედიდურად... აღარც კი მახსოვს, რა თქვა. ისე კი გამოსდიოდა, რომ ახლა, რაღაც მე დავიტესნი, მადლიერების ნიშნად შემიყვავრებს. დაიჩოქა ჩემს ნინაშე, გაიღიმა და მითხრა: „ჩემზე დედოფალო!“ აი როგორი ლაქუცა ძალი იყო!

მაშინ კი ამიღვეარ ჭიტლაყი და ცხვირ-პირშიც ვუთავაზებდე, უკან რომ არ გამსტარიყო. ერთაშად შედგა. დგას ჩემს წინაშე განრისებული და გაფირორებული... დგანან ის დანარჩენი სამიცი, ყველანი — შეჭმულნულნი. დგანან და ხმას არ იღებენ. შევხედე მათ... მასწოვს: ერთადერთი გრძნობა, რაც დამტკიცა მაშინ, იყო მონყენილობა. მთელ სხეულში სიზანტეს ვგრძნობდი. ვუთხარი: „ნადიო!“ ამ ქოფაკებმა მკითხეს: „შენ იქ დაპრუნდები ჩვენი კვალის საჩვენებლად?“ აი როგორი უნამუშოები არიან!..

ჰოდა ნავიდნენ, ასეა თუ ისე. მეც ნავედი. მეორე დღეს თქვენებმა ამიყვანეს, მაგრამ მალევე გამომმწვეს. მაშინ ვიგრძენი, რომ დროა საღმე დაკაბუდო, მოვრწყო კუთხე—კუნტაული, გუგულივით. დავმძიმდი აკი, ფრთხებიც დამისუსტდა, ბუმბულ-მაც ფერი და ხიბლი დაკარგდა... დროა, დროა! ნაველ გალიჩინაში, იქიდან კი — დობრუჯაში. აი უკვე სამი ათეული წელი სრულდება, რაც აქა ვარ. ქმარიც მყავდა, მოლდაველი. ერთ წელინადში გარდამეცვალა. ვცხოვრობ ასე მარტოსული... არა, მარტო კი არა, აი იმათთან ერთად... დედაბერმა ხელი გაიქნია ზღვისკენ. იქ სინწარე სუფევდა. უამიდან უამამდე ჩქამი რამ გაკრთებოდა, მოკლე და იდუმალი, და მაშინვე ჩაქრებოდა.

— ვუყვარვარ მათ. ათას რალაციას ვუყვები ხოლმე. ისინი ახალგაზრდები არიან და საჭიროა მათთვის... მეც მომწონს მათთან. ვუყურებ და ვფიქრობ: „აი მეც, დრო იყო, მათნაირი ვიყავი... ეგაა, რომ მაშინ, ჩემს დროს, მეტი იყო ადამიანში ძალა და ნაპერნეალი. ამიტომაც უფრო მხიარულად და კარგად ვცხოვრობდით... დიახ!..“

გაჩუქრდა. მასთან ყოფნა სევდასა მგვრიდა. თვითონ კი თვლებდა, თავი უვარდებოდა და ჩუმად ბუტბუტებდა რაღა-ცას... ლოცულობდა იქნებ.

ზღვიდან ღრუბელი წამოგრაგნა — შავი, მძიმე, მკვეთრი მოხაზულობისა; ქედსა ჰგავდა, ქურუხს. ტრამალისკენ მიცურავდა, გზადაგზა ამ ერთიან მასას პატარა ფთილები წყდებოდა, წინ მიფრიალებდა და ერთმანეთზე მიყოლებით აქრობდა ვარსკვლავებს. ზღვა ხმაურობდა. ჩვენს შორიახლო, ვაზის ბუჩქებში კოცნაობდნენ, ჩურჩულებდნენ და კვრესოდნენ. შორს, ტრამალებში ძაღლი ყმულდა. ჰაერი ნერვებს აღაზნებდა უცნაურ სურნელით და ნესტოებს ულიტინებდა. ღრუბლებიდან მინაზე ეცემოდა სქელი ჩრდილები და მისრიალებდა. მერე ქრებოდა და ისევ ჩნდებოდა. მთვარის ადგილას დარჩენილიყო ოდენ მღვრიე ლაქა. ხანდახან მას მთლიანად გადაფარავდა ხოლმე ნაცარა ღრუბლის ფთილა. ტრამალის ან უკვე ჩაბეჭლებული და საშიში სიღრმე ისე გატრუნულიყო, თითქოს რალაცას მალავდა. მის საიდუმლო წიალში უამიდან უამაძლე იფეთქებდა პატარა ცისფერი ნაპერნკლები. ხან იქ, ხან აქ მყისიერად ჩინდებოდნენ და ქრებოდნენ; თითქოს ტრამალში და-ფანტული რამდენიმე ადამიანი ასანთებს უკიდებენ და რალაცას ექებენ, ქარი კი მაშინვე უქრობთო. ეს იყო ერთობ უცნაური ცისფერი ციმბიმი, რალაც ზღაპრულზე რომ მიაიშნებდა.

— ნედავ ნაპერის კლებს? — მკითხა იზერგილმა.

— აი ისანი, ცისფერი, არა? — ვთქვი და ხელი ტრამაბლის-კენ გავიშვირე.

— ცისფერი? ჰო, ეს ისინია... ესე იგი, დაფრინავენ მაინც! ე მანდ... უკვე ვეღარ კვხედავ... სინათლე დამაკლდა თვალში.

— საიდან ეს ნაპერნკლები? — ვკითხე დედაბერს.

ადრე გამეგონა რაღაცები ამ ნაპერწკლების წარმოშობაზე, მაგრამ მინდოდა მომესმინა: როგორ მომიყვება ამ ამბავს ბებერი იზერგილი.

— ეს ნაპერნ კლები დანერს ცეცხლოვან გულიდანაა. იყო ქვეყ-
ნად გული, რომელიც ერთხელ ცეცხლად აფეთქდა... ამ საიდანაა
ეს ნაპერნ კლები. მე მოგიყვები ამის შესახებ. ესეც ძევლისძველი
ზღაპარია... ძევლია, ყველაფერი ძევლია! ხომ უყურებ, რამდენი
რამაა სიძევლეში?... ახლა კი ალარა ფერია ასეთი. — ალარც საქმე-
ები, ალარც ადამიანები, ალარც ზღაპრები... რატომ?... აპა მითხა-
რი! ვერ იტყვი... ან რა იცი შენ? რა იცით თქვენ ყველამ, ახალგაზ-
რდებმა? გვე-ჰეი!.. ნარსულისკენ შეგძლებოდათ ნეტავ ყურება
ფხზილად — იქ ყველაფრის პასუხი მოიძებნება... ამ თქვენ კი უკან
არ იყურებით და ამიტომაც ვერ ახერხებთ ცხოვრებას... როგორ
ამბობ? მე ვერ ვხედავ ცხოვრებას? ყველაფერსაც ვხედავ, თუმცა
კი თვალი ვედაღლ მტკრის ძევლებურად! ვხედავ, რომ ვეღარ ცხოვ-
რობენ ადამიანები. სულ რაღაცას სინჯავენ, ირგებზე და მთელ
ცხოვრებას ამას ანდომებენ. ასე ქურდავნენ საკუთარ თავს, ფლან-
გავნენ დროს და ბოლოს ბეჭის სამდურავს იტყვიან. არადა რა შეა-
შია აქ ბეტი? ყველა ადამიანი თვითონაა თავისი თავის ბეჭისწერა!
ყოველბაზო ადამიანს ვხედავ ამ დროში, ძლიერს კი ვერ! სად გა-
დახვეწიობან ნიგავი? ლამაზიგზა სულ უთორო ძმაბაზად ჩინან...

დედაბერი ჩაფიქრდა, თუ სად გაქრნენ ცხოვრებიდან ძლიერი და ლამაზი ადამიანები. ფიქრობდა და ლამის წყვდი-ადში ჩაფლულ ტრამალს აკვირდებოდა, თითქოს პასუხი იქი-დან უნდა ამოი კოტხოს.

მე ველოდებოდი, თუ როდის დაინტებდა თხრობას და ხმას არ ვიღებდი. მეშინოდა: თუ რაიმეს ვკითხავდი, ის ისევ გადა-
ოჩინოვა აზითან.

ოა აი მან თაინტყო მოყოლა:

三

„ძველად დედამინაზე უცხოვრისა ადამიანთა ერთ მოდგმას. ულრანი ტყევები ერტყა სამი მხრიდან მათ კარვებს; მეოთხე მხრიდან კი ტრამალი იყო. მხიარულნი, ძლიერნი და მამაცნი ყოფილან ეს ადამიანები.

და აპა ერთხელაც დადგა მძიმე დროება: საიდნონდაც გამოჩნ-
დნენ უცხო ტომები და გარევეს დამხდური ტყის სიღრმისკენ. იქ
კი ჭობი იდგა და წყვდიადი სუფევდა, რადგან ტყე იყო ქელი და
სეები — ერთმანეთზე მიწნულ — მიგრაგნილი. ცა ადარ ჩანდა და
მზის სხივები ძლიერ აღნევდა ჭაობამდე. მაგრამ როცა სხივები
და ეცემოდა ჭაობის წყლებს, შემრის მომწამვლელი სუნი დგებო-
და და ადამიანები ერთმანეთის მიყოლებით იხოცებოდნენ.

ატირდნენ ქალები და ბავშვები, კაცები კი საგონებელში ჩავარდნენ. ამ ადგილის დატოვება გარდუვალი ჩანდა, მაგრამ იყო ორი გზა: ერთი — უკან, სადაც ძლიერი და ბოროტი მტრები ცხოვრობდნენ; მეორე — წინ, სადაც მძლავრი ვარ-ჯებით გადაკვანძული გიგანტური ხეები ეღლობდნდა ადამი-ანს ჭაბის შლამში ღრმად გადგმულ ფესვებით.

ეს ქვასაცით ხეები უხმოდ და უძრავად იდგნენ დღის ნაც-
რისფერ ბინძში; ხოლო კიდევ უფრო მჭიდროდ იყრიდნენ თავს
ადამიანთა გარშემო საღამოობით, როცა კოცონები ინთებოდა.
ყოველთვის, დღისითაც და ღამითაც ამ ადამიანებს ყელში
უჭერდა გამოუვალი წყვდიადის რგოლი; თითქოს გასრესას
უპირებოთ. ისინი კი მიჩვეულნი იყენენ ტრამალის სივრცეებს.
მდგომარეობა კიდევ უფრო საშიში ხდებოდა, როცა ქარი ეხეთ-
ქებოდა ხის კენწროებს და მთელი ტყე ყრუდ გუგუნებდა, ამ
განწირულ ადამიანებს თითქოს სულთათანას უმდერისო.

ძლიერნი იყვნენ ისინი მაინც და განა არ შეეძლოთ სამკვდრო-სასიცოცხლოდ დატაკებოდნენ ძლევამოსილ მტრებს. შეეძლოთ, მაგრამ მათ ლეთისგან პერნდათ ალთქმა და მათი ამონტყვეტის შემთხვევაში მათთან ერთად აღიგვებოდა პირისაგან მიწისა ის ალქმაც. ამიტომ ისხდნენ და ფიქრობდნენ გაუთენებელ ლამეებში, ტყის ყრუ ხმაურში, ჭაობის შხამიან შმორში. ისხდნენ და კოცონისგან გაჩენილი ლანდები უხმაუროდ ცეკვავდნენ გარშემო. ერვენებოდათ, რომ ლანდები კი არ ცეკვავენ, არამედ ტყისა და ჭაობის ბოროტი სულები ზეიმობდება... დაის, ისხდნენ და ფიქრობდნენ.

მაგრამ არაფერი — არც შრომა, არც ქალები არ აცლის ადა-
მიანებს ისე არაქათს, როგორც ნაღვლიანი ფიქრები. ჰოდა და-
სუსტდენ ადამიანები ფიქრისგან. შიშმა იფეთქა მათ შორის, სუსტ-
კრა ერთდროს მაგარი ხელ-ფეხი. დასტიროდნენ ქალები
შმორისგან დანამლულთა და დაღუშულთა გვამებს, შეშნებულ
ადამიანთა ბედს. ქალების ამ დაუსრულებელმა გოდებამ და-
ზაფრა კაცები. ლაჩრული სიტყვები გაისმა ტყეში ჯერ მორიდე-
ბულად, მერე და მერე — სულ უფრო ხმამაღლა. ისიც კი იფიქ-
რეს, რომ მისულიყვნენ მტერთან და მის ფერხთით დავარდნი-
ლიყვნენ. სიკვდლით შეძრნუნებულთ აღარ ეშინოდათ მონო-
ბის... მაგრამ მაშინ გამოჩნდა დანკო და ერთმა იხსნა კველა“.

„დანკო ერთი მათგანი იყო, ახალგაზრდა და ლამაზი მამაკაცი. ლამაზები ყოველთვის გაბედულნი არიან. და აპა ისიც უზრუნველყობა მათ, თავის მეჯობრებს:

— გზიდან ლოდს ფიქრით ვერ მოიცილებ. ვინც არაფერს იღონებს, მას არაფერი ეშველება. რაღად ვფლანგავთ ძალებს ფიქრსა და ნაღველში? ავდგეთ, გავიდეთ ტყეში, გავჭრათ და გავკვალოთ იგი. ხომ უნდა ჰქონდეს მას კიდე? ყველაფერს ქვეყნად დასასრული აქვს. აბა ნაველით, იჰეპეი!..

შესდეგს მას და დაინახეს: იგი ყველაზე უკეთესია, რადგან მის თვალებში ჩამდგარია ბევრი ძალა და ცეცხლი.

— გაგვიძებ, რაღა! — უთხრეს მას.
და მაშინ ის გაუძლვა...“

დედაბერი გაჩუმდა და ტრამალს გახედა, სადაც სულ უფრო სქელდებოდა წყვდადი. დანკოს აგიზგიზებული გულის ნაპერნკლები იფეთქებდა სადღაც შორს და ცისფერ ჰაეროვან ყვავილს ედრებოდა, სულ ერთი წამით რომ იფურჩენება.

„გაუძღვა-მეტქი მათ დანკო. ერთსულოვნად მიჰყევა ყველა, ერთ მუჭად შეკრული — სჯეროდათ მისი. მნელი გზა ედოთ წინ. ბეჭლოდა და ყოველ ნაბიჯზე ჭაობს დაეღო თავისი გაუმაძლარი და ხრნწილი ხახა, რაშიც ინთექტებოდნენ ადამიანები. თან ხეები ულობავდნენ გზას ზეაღმართულ მძლავრი კედლით. გადაეწნა მათი ვარჯები ერთმანეთს, გველებივით დაილერჭანა ფესვები და ყოველი ნაბიჯი ოულისა და სისხლის ასად ჯდებოდა.

დიდხანს მიდიოდნენ. ტყე სულ უფრო ხშირი და გაუვალი ხდებოდა, ძალა კი კლებულობდა, იშრიტებოდა! და აპა გაის-მა სამდურავი და ყველება დანკოს მიმართ; ამ ახალგაზრდა ბიჭმა საადლაც მოუსავლეთში სულ ამაღლ წამოგვიყვანაო. ის კი წინ მიაბიჯებდა, მხნე და ნათელი.

მაგრამ ერთხელ ტყის თავზე მეხი გავარდა. ხეები ყრუდ და მრისახანედ აშრიალდნენ. ტყეში ისეთი წყვდიადი ჩამოწვა, თითქოს მაში მოიყარაო თავი კველა ღამეზ, დასაპამიდან რომ შობილა. მაბიჯებდნენ პატარა ადამიანები დიდ ხეებს შორის ელვების შემზარავ ტკაცა—ტკუცმი. გოლიათი ხეები ირწეოდნენ, ჭრიალებდნენ და ბრაზმორეულ სიმღერებს გუ-გუნებდნენ. ხის კენეროებზე გაკვესებული ელვები წამიე-რად ანათებდნენ ტყეს ლურჯი, ცივი ცეცხლით და პერებოდ-ნენ ისევე სწრაფად, როგორც ჩინდებოდნენ. ეს აძრნუნებდა ადამიანებს. ელვების ცივი ცეცხლით განათებული ხეები ცოცხლებსა ჰგავდნენ. თითქოს წყვდიადის ტყვეობიდან თა-ვისუფლებისკენ დაძრულ ადამიანთა გარშემო გაეშვიათ დაკორძილი, გრძელა ხელები, გადაეკევანძათ ისინი გაუვალ ხლართად, რათა შეეჩერებინათ ადამიანები. ტოტების უკუნი-დან იმზირებოდა რაღაც საშინელი, ბნელი და ცივი.

დაახ, ძნელი იყო ეს გზა და დაქანცული ადამიანები სულით დაეცნენ. მაგრამ რცხვენოდათ უძლურების აღიარებისა და აპა მათი გულისწყრომა და რისხვა დანკოს დაატყდა თავზებე; კაცს, ვინც წინ მიდიოდა. უსაყველურეს, უხეირო მეთაური ხარო, აი ეგრე!

შეჩერდნენ. შეუდინაში ჩაძირული ტყე თითქოს საზეიმოდ შრიალებდა. დაქანცულმა და გამწარებულმა ადამიანებმა დანკოს გასამართლება გადაწყვიტეს.

— შენ, — უთხრეს მას, — უმატებისი და მავნებელი კაცი
ხარ ჩემთვის! შენ ჩამოგვიყვანე და არაქათი გამოგვაცალე.
ამიტომ შენ უნდა მოკვდე!

— თქვენ მითხარით: „გაგვიძებ!“ და მე გაგვიძეხით! — იყვირა დანკომ და მკერდით გადაუდგ წინ. — მე მაგვს ვაჟკაცობა გაძლოლის. აი რატომ გაგვიძეხით! თქვენ კი რა? რითიღდა უშველით თქვენს თავს? თქვენ მხოლოდ მოდიოდით და ვერ შემოინახეთ ძალები უფრო გრძელი გზისთვის! თქვენ მხოლოდ მოდიოდით და მოდიოდით, ვითარცა ფარა ცხვრის!

ამ სიტყვებმა კიდევ უფრო განარისხა ბრძო.

— შენ მოკვდები! შენ მოკვდები! — ღრიალებდნენ ისინი.

ტყე კი სულ უფრო გუგუნებდა და გუგუნებდა, თოთქოს ბანს აძლევსო მათ სიტყვებს; ხოლო ელვები ნაკუნ-ნაკუნ ფლეთდნენ წყვდიადს. უყურებდა დანკო მათ, ვისტვისაც გაისარჯა, და ხედავდა, რომ ისინი მხეცებს ედრებოდნენ. ბევრი ადამიანი ეხ-ვია ორგვლივ, მაგრამ მათ სახეებს არ ეტყობოდა კეთილშობილება. არა, არ უნდა ჰქონიდა მათგან დანდობის იმედი.

მაშინ მის გულშიც წამოდულდა ზიტლი, მაგრამ ადამიანებისადმი სიბრალულის გამო იქვე ჩაქრა. მას უყვარდა ადამიანები და ფიქრობდა, რომ ისინი დაიღუპებოდნენ უმისოდ. ჰოდა ცეცხლივით იფეთქა მის გულში მათი სხსნის, სამშვიდობოზე გაყავანის სურვილმა და მაშინ მის თვალებში იელვა იმ უძლეველი ცეცხლის სხსივებმა...

სალებამა ეს დაინახა და იფიქრა, რომ ის მძვინვარებამ შეიძყრო. ყურები ცეკვიტეს, ვითარცა მგლებმა და მისგან თავდასხმის მოლოდინში შემჭიდროვდნენ; ალყაში მოაქციეს დანკო, რათა უფრო ადვილად დაეჭირათ და მოეკლათ. ისიც მიუხვდა განზრახვას და კიდევ უფრო მეტი ცეკველი შემოვა გაულზე.

ტყე კი განაგრძობდა თავის პირქუშ სიმღერას, მეხი გრია-ლებდა და წვიმას ცის ნატეხი ძირს ჩამოჰქონდა...

— რა შემიძლია მე გავაკეთო ადამიანებისთვის? — ჭექა-
ქუხილზე უფრო ძლიერი იყო დანკოს ხმა. უცებ ხელებით
მკერდი გადაისხსა, ამოგლივა იქიდან გული და მაღლა დაი-
ჭირა, თავზემოთ.

მზეებრ გიზგიზებდა გული იგი, მზეებე მეტადაც. მთელმა ტყებმ სული გაკმინდა. გადაანათა იგი ადამიანებისადმი დიადი სიყვარულის ჩირალდანმა. წყვდიადი უკუიქცა და შორს, შუა-გულ ტყეში, ჭაობის ხრნილ ხახაში ჩავარდა. ადამიანები გა-ოცებისგან სახტად დარჩნენ, თითქოს გაქვადნენ.

— ნავიდეთ! — იქცხა სისხლით შეღებილმა დანკომ და წინ გავარდა თავისი ადგილის დასაკავებლად. მაღლა ეჭირა (კეცხლმოდებული გული, რითაც გზას უნათებდა ადამიანებს.

სალი კვალდაკვალ მიჰყვა, მოჯადოებულივით. მაშინ
ტყე ისევ ახმაურდა, განცვიფრებული არწევდა კენეროებს,
მაგრამ მისი ჩამა ჩახშო მწყობრად დაძრულ ადამიანთა ფე-
ხების ბაკუნბა. გარბოდნენ სწრაფად და გაზედულად, ამ სას-
ნაულით აღტაცებულნი. ისევ იღუპებოდნენ, მაგრამ ამჯე-
რად — სამდურავისა და ცრემლების გარეშე. დანკო კი სულ
ნინ იყო და მისა გული გიზგიზებდა და გიზგიზებდა!

აი უცდებ ტყე გაიხსნა მის წინ, გაეცალა და უკან დარჩა, მკვრივი და მუნჯი. დანკო და მისი ხალხი კი გაცურდნენ მზის სხივებისა და წვიმით განბანილ ჰაერის ზღვაში. ჭექა-ჭეხილი გრძელდებოდა იქ, მათ უკან, ტყის თავზე. აქ კი მზის ციალი იდგა, სუნთქვადა ტრამალი, ბრძყინავდა ბალახი წვიმის ბრილიანტებში და კამპამებდა ოქროცურვილი მდინარე... საღამო იყო და დაისის სხივებისგან მდინარე წითელი ჩანდა; იმ სისხლივით, მდუღალე ჭავლად რომ მონანწერებდა დანკოს გაღლევილ გულიდან.

გადახედა ამაყმა და გულადგა დანკომ მის წინ გადაშლილ თვალუნვდებულ ტრამას; სიხარულით მიმოვლონ თვალი თავისუფალ მინას და ამაყად გაიცინა, მერე კი დაეცა და მოკვდა.

გახარებულმა და იმედით სავსე ადამიანებმა ვერც კი შენიშვნეს მისი სიკვდილი. ვერც იმას ამჩნევდნენ, რომ დანკოს ცხედართან ისევ გიზგაზებდა მისი მამაცი გული. მხოლოდ ერთმა ფრთხილმა ადამიანმა შენიშნა ეს და, თითქოს რაღაცის ეშინიაო, ფეხი დაბიჯა ამაყ გულს... პოდა გულიც ნაპერ-ნკლებად გაიღანტა და ჩაქრა...“

— აი საიდანაა ისინი, ტრამალის ცისფერი ნაპერწკლები, ჭიქა-ქუხილის წინ რომ ჩნდება ხოლმე!

ახლა, როცა დედაბერმა დაასრულა თავისი ლამაზი ზღაპარი, ტრამალში საშინელმა სიჩქარემ დაისადგურა. თითქოს ეს დედაბერიც გულადი დანკოს ცეცხლით იყო ვნებული; კაცისა, ვინც ადამიანებისთვის დაფერფლა თავისი გული და მოკვდა სრულიად უანგაროდ; ისე, რომ მათგან არანაირი ჯილდო არ უთხოვია. დედაბერი თვლებმდა. ვუყურებდი მას და ვფიქრობდი: „კიდევ რამდენი ზღაპარი და მოგონებაა დამარხული მის მეხსიერებაში ნეტაგა?“ ვფიქრობდი დანკოს დიდ, ცეცხლმოდებულ გულზე და ადამიანთა ფანტაზიაზე, რამაც ამდენი ლამაზი და ძლიერი ლეგენდა შეთხზა.

დაპექროლა ქარმან და მოაშიშვლა ძონძებით დაფარული გამომშრალი მკერდი დედაბერ იზერგილისა. სულ უფრო ღრმა ძილი ითრუვდა მას. ავდექი და მის საწყალ, დაბერებულ ტანს ნაჭერი გადავაფარე, თავად კი მის სიახლოეს მინაზე მივწერი. ტრამალზე სიჩუმე იდგა და ბნელოდა. ცაზე ისევ მი-იზლაზნებოდნენ ღრუბლები ნელა, მოწყენილად...

ზღვა ხმაურობდა ყრუდ და ნაღვლიანად.

რუსულიდან თარგმნა
ზურაბ ხასაბეგ

მონიტორინგის შემთხვევაში

XIV საუკუნის ქართველი ჟამთააღმნერელი გადმოგვცემს:
„და იქმნა ძლიერი ბრძოლა, სადა-იგი მხნედ ბრძოლა უყვეს
ქართველთა, რომელ თათარი განკვირდეს“.

დახეთ, ქართველთა მხნეობასა და სიმამაცეს გაუკვირვებია „თათრებად“ წილებული მონღლობი — კვეთებისა და ომის ალიარებული დიდოსტატინი.

აპიჭული ბრძოლა მომხდარა 1277 წლის 16 აპრილს. ეგვიპტის სულტნისა და ირანის ილხანის ანუ ყაენის ჯარებს შორის გამართულ შეტაკებაში მონღლოლთა მხარეზე მონანილეობდა სამი ათასი ქართველი მხედარი. ეგვიპტის სულტანი მოულოდნელად დაცა მტერს „შემსა განთიადისასა“. მონღლოები დამარცხდნენ. ქართველმა მხედრებმა თურმე იუკადრისეს გაქცევა ბრძოლის ველიდან და მათგან თითო-ოროლა თუ გადაუჩრა სიკედილს.

და ამაყად გვაუწყებს ქართული წყარო: „არა არს ჩვეულება ქართველისა, რათა მტერი იხილოს და ზურგი შემოაცეიოს“.

დიახ, ქართველთა მართლაც რომ უანგარიშმ გულადობას ლამის ნახევარი მსოფლიოს ძძლევარი მონღოლები გაუკვირვება.

თავად მონღლობებს ამ პრძოლაში დაეღუპათ შეიძიო ათასი მეომარი. როდესაც აბალა-ყავნმა მოინახულა პრძოლის ველი, იგი იმდენად დაღელვა სასტიკი მარცხის სურათმა, რომ ცრემ-ლი მოადგა თვალებში.

ქართველმა მხედრებმა ამჯერად მონალითა დამარცხების სიმწარე გაიზიარეს, ისევე როგორც იზიარებდნენ ადრე მათ ძლევამოსილ ტრიუმფს მიუდგომელი ალამუთის ციხისა თუ მაპ-მადიანური სამყაროს ალამდარის — ქალაქ ბაღდადის ალებისა.

საქართველოში მონილობები ბატონობდნენ. გრძელდებოდა წინააღმდეგობა, გრძელდებოდა აჯანყებანი, მაგრამ მძიმე უღლის მოსხა ჯერ შორს იყო. მუდმივი ომით გართულ მონდოლებს საკუთარი მეომრები უკვე აღარ ჰყოფნიდათ და დაბყრობილ-დამორჩილებულ ქვეყნებში აგროვებდნენ სამხედრო კონტინგენტებს. ძალა აღმართსა ხნავდა და ქართველებიც ავსებდნენ მონილოთა ლაშქარს, მუდამ ავანგარდში ყელიყლაობდნენ და თავის საბრძოლო ლირსებას პანაზენტელა ჩრდილსაც არ აყნებდნენ, არა გვჩვევია უკანდახევა, დაღატუ იყოს სიკვდილით.

სადღაც შორეულ ნარსულში ჩარჩენილა ეს დაუჯერებელი თავგანწირვა. რისოვის და ვისოვის ირჯებოდნენ?! მაგრამ სხვათა ომში სისხლისღრისას ერთი რამ მაინც ანუგეშებდათ — მონღოლთა მხარდამხარ პრძოლით დღეს თუ ხვალ დაიბრუნებდნენ ეგვიპტის სულტნის მიერ პალესტინაში მიტაცებულ ქართულ მონასტრებს.

სწორედ მაჲმადიანური ეგვიპტე იყო ირანის მონღლო ყა-
ენთა უპირველესი და უსასტიცესი მტერი. საქართველოსა და
მონღლოლთა ინტერესები ერთმანეთს ემთხვეოდა. მონღლოლე-
ბი, რასაკირველია, სხვაგანაც ეძებდნენ და წარმატებით პო-
ულობდნენ კიდეც მოკავშირეს.

იმავე 1277 წელს, როგორც გვამცნობს ვენეციელი სახელმწიფო მოღვაწე და ისტორიკოსი ჯოვანი სორანცო (1240-1328), დასავლეთ ევროპაში იმყოფებოდნენ აბალა-ყანის ელჩები, ძმები იოანე და იაკობი („ქვეშევროდომნი თათართა, წარმოშობით ქართველები და სარმატუნოებით ქრისტიანები“, — ასევა აღნიშნული მათი ვინაობა თანადროულ ლათინურ წყაროში).

ამ ელჩობის მიზანი გახსნდათ სამხედრო კავშირის შეკვრა
მონალიუბასა და დასაცლეთ ევროპას შორის, მაჰმადიანური

ეგვიპტის წინააღმდეგ ერთობლივი „ჯვაროსნული ლაშქრობის“ წამონაცემა.

ორი სრულიად სხვადასხვა სამყარო ერთობილობესთან საერთო ენას ექცება, ვინაიდან ჰყავდათ საერთო მტერი, ვისი დაჯაბნა(კ ცალ-ცალკე უჭირდათ.

სამაგიროდ, მაჟმალიანური ეგვიპტე უფრო და უფრო ავინრობდა ჯვაროსანთა სამულობელოებს სირია-პალესტინაში. ანტიოქიისა და იერუსალიმის პატრიარქები რომის პაპისგან დაუყინებით ითხოვენ დახმარებას. თავის მხრივ, პაპი მიმართავს დასავლეთ ევროპის ხელმწიფეთ, რათა შეუდგნენ სამზადისა ახალი ჯვაროსნული ლაშქრობისათვის. იმავდროულად ელჩის გზავნის მონღოლთა სატახტო ქალაქ ყარაყორუმში და მონღოლთა დიდ ყაემს მოუწოდებს კათოლიკური რჯულის მიღებას.

სირია-ეგვიპტის მაჰმადიანი მშრალნებლები შექმოობებით ადგევნებენ თვალს მოვლენათა მსვლელობას. ისინი ემუდარებიან რომის პას, რომ არაფრით არ ენდოს ანტიერისტეს ნაშეირ მონალლებს, რომლებიც შავი ჭირის დარად აპარტაქებები მთელ ქვეყნიერებას. მათი განგაში ბუნებრივია და გასაგები. უკვე გამოიკვეთა ანტიმაჰმადიანური კოალიციის კონტურები.

1258 წელს ჰულაგუ-ყავნმა აიღო ბალდადი. ამ გამარჯვებაში თავისი ნილი დაიდო ქართულმა მხედრობამ, რომელსაც წინ მიუძღვიდნენ დავით მეფე (ძე ლაპა-გიორგისა) და „ყოველნი ნარჩინებულნი საქართველოსანი“. მონღოლებმა ტყვევდ იგდეს მაჰმადიანთა უზენაესი მბრძანებელი — ბალდადის ხალიფა, ტომარაში ჩასვეს, თავისი კავალერიის ფლობებებვეგ შეაგდეს და გადაქელეს. საშინელი სისხლისლვრა გაიმართა ბალდადში. „მოსრნეს მახვილითა ესოდენი სიმრავლე, რომელ არა იყო რიცხვი“, — ალიშვინავს ქართველი უამთააღმნერელი.

სპარსელი ისტორიკოსის რაშიდ ად-დინის სიტყვით, მონღლოლებმა ცეცხლს მისცეს ყველაფერი — ხმელიცა და ნედლიც. მაგრამ ბალდადის ქრისტიანები არც დაუხოცავთ, არც გაუძარავთ.

ა აღისნეს თათარნი და ქართველნი ნადავლითა, კითხულობი ჟამთააღმნერლის თხზულებაში. აი, გაუგონარ და არნახული ძარცვა-გლეჯის კოლონორიტული დეტალებიც: „ზოგთა ხრმალი ვადის პირსა მოსტეხდიან, და ქარქაში წითლითა ოქროთა განტენიან, და ზედა ნატეხნი ხრმლისა ჩააგნიან, ზოგთა მკვდარი კაცი ბაღდადელი გამოწლიან და წითლითა ოქროთა, თვალითა და მარგალიტითა განტენიან, და ვითარ თვისი მკვდარი განიყვანიან გარეშე ქალაქსა“.

1260 წლის დამდეგს მაჟამადიანთა წინააღმდეგ ერთად იპრევიან ჰულაგუ-ყავენი, კილიკიის სომეხთა შეფეხ ჰეთუმი და მისი სიძე ბოემუნდი, მთავარი ანტიოქიასა. მოკავშირებმა აიღეს ალექს და დამასკო, განვლეს მთელი სირია-იორდანია და უკვე ეგვიპტის კარიბჭეს მიადგნენ. ბერნეზე ეკიდა ბედი ეგვიპტისა, მაგრამ უეცრად ჰულაგუ-ყავენი ყარაყორუმში იხმეს (დიდი ყავენის გარდაცვალების გამო) და მამლუქთა ეგვიპტის სულტანმა, წარმოშობით ყივჩალმა ბეიბარსმა, გაანადგურა მონღლოლთა შეთხელებული ძალები, მერე ხელთ იგდო ალექსოცა და დამასკოც, ხოლო 1268 წელს დაეუფლა ანტიოქიას, სადაც ძირიანად მოთხოვა ეკლესიები, სისხლით მორჩყა ქალაქის ქუჩები, მოსპონ და დაატყვევა ასი ათასამდე ადამიანი. თითო მეომარს თი-

თო ტყვე ხვდა წილად. მონათა ბაზარზე ფასები დაეცა. ვაჟი თორმეტ დირქემად იყიდებოდა, ქალი — სუთ დირქემად.

ჯვაროსანთა ერთ-ერთმა მთავარმა სამფლობელომ — ანტიოქიის სამთავრომ დაასრულა თავისი არსებობა. ამ კატასტროფამ თანაბრად შეაშფოთა რომის პაპიც და მონღლოთა ყავნიც. მათ შორის ჩაღდება გულითადი მიმოწერა.

1271 წელს პალესტინაში მყოფი ედუარდი, ინგლისის სამეფო ტახტის მეტვიდი, ელჩის გზავნის აბადა-ყაენთან და წინადაღებას აძლევს, რომ ერთობლივი ლაშქრობა მოაწყონ მამლუქთა ეგვიპტის წინააღმდეგ. მონღოლებს ამჯერად საკმარისი ჯარი არ მოეპივებოდათ. მართალია, მათ გადაჭრეს ევფრატი და შეუტიეს ალეპოს, მაგრამ ბეიბარსი მყისვე დაიძრა დამასკოდან და მონღოლებმა უკან დაიხიეს.

მერე რომის პაპმა გაგზავნა ელჩიები აბალა-ყანთან. ევ-
როპაში მშევნივრად ხედავდნენ, რომ ირანის ყაენი იყო ერთა-
დერთი მოკავშირე, რომელსაც ეფექტური დახმარების განევა-
შეეძლო მაჰმადიანურ ეგვიპტესთან ბრძოლაში, თუმცა მონ-
ლოლთა სამხედრო ძლიერება ისეთი აღარ იყო, როგორც ჰუ-
ლაგუ-ყაენის დროს.

თავის მხრივ, მონლოლები ლამობდნენ სირია-პალესტინის დაპყრობას, მაგრამ მამლუქი სულტნები ითვლებოდნენ ისლამის უკანასკნელ ქომაგებად და ომი ეგვიპტესთან ფრიად არაპოსულარული იყო მონლოლთა ყაყნის მაჰმადიან ქვეშევრდომთა შორის. მონლოლები უნდა დაყრდნობოდნენ ქრისტიან მოკავშირეებს, კერძოდ — ჯვაროსნებს, კილიკიის სომხეთსა და საქართველოს. ამით აისხება ქრისტიანთა მფარველობა ჰულაგუ-ყაენისა და მისი მემკვიდრეების დროს. ამ მხრივ განსაკუთრებით გამოიჩინდა ჰულაგუს უზროსი ვაჟი აპალა. არსებობს ცნობა, თითქოსდა აპალა-ყაენი მოინათლა კიდეც ქრისტიანულ ეკლესიაში თავისი ცოლის, ბიზანტიის კეისრის ასულის დესპინას, ჩაგონებით.

ქართული წყარო ასე ახასიათებს აპაღა-ყაენს: „კაცი კე-
თილი, უხვი, მოწყალე, ტკბილი, მდაბალი, განგკითხველი, სა-
მართლის მოქმედი, გლახაკთა მოწყალე და შემნდობელი...“

ამდენი ამაღლებული და მჭევრმეტყველი ეპითეტი გა-
მოჩენილ ქართველ მეცენატსაც კი შეშურდებოდათ!

1276 წლის შემოდგომაზე ქართველმა ელჩებმა იოანეგმ და იაკობმა რომის პაპს ჩაუტანეს აბალა-ყავენის პასუხი. გარდა ამისა, ქართველ ელჩებს, როგორც სანდო პირო, პაპისათვის უნდა ეუწყებინათ, რომ ყუბილაი, მონოლოთა დიდი ყავენი, აცხადებდა ზაფილს — რომის პაპს მისიონერები გამოიერავნა მის სახელმწიფოში ქრისტიანობის პროპაგანდისათვის. რომში შეიქმნა შთაბეჭდილება, თითქოსდა ყუბილაი უკვე მოექცა ქრისტიანულ რჯულზე.

იოანესა და იაკობის შერჩევა ელჩებად, ცხადია, შემთხვევითი არ იქნებოდა. მათ მშვენივრად იცოდნენ ევროპული და აღმოსავლური ენები. ალბათ კათოლიკობაც ჰქონდათ მიღებული თბილისში და მკვიდრებულ მისიონერთა მეოხებით და მით უფრო გამოდგებოდნენ ელჩებად კათოლიკურ ქვეყნებში.

1277 წლის გაზაფეულზე ქართველი ელჩები ენვიონენს საფრანგეთის მეფეს. ისინა დიდი პატივით მიიღეს და სენ-დე-ნის მონასტერში დააყენეს. ოანერ და იაკობმა რამდენიმე დღე დაჰყვეს იქ და ალდგომის დღესასწაულში მიიღეს მონაწილეობა. მაშინდა დარწმუნდა ყველა, რომ მონღლოლთა ყაენის ელჩები ჭეშმარიტი ქრისტიანები იყვნენ. ოღონდ სკეპტიკურად განცხობილი ფრანგი მემატიანე მაინც ეჭვს გამოთქვამს: „ნამდვილი ელჩები იყვნენ თუ ელჩებად შენიბლული მსტორები, ეს მხოლოდ უფალმა შეიძლება უწყოდეს!“

იოანე და იაკობი საფრანგეთიდან ინგლისს გაემგზავრნენ.

აბალა-ყაენის ქართველ ელჩებს ძალზე როთულ პირობებში უწევდათ დიპლომატიური მოლაპარაკებანი. უკვე დამთავრებული იყო ეპოქა დიდი ჯვაროსნული ლაშქრობებისა, დასავლეთის მეფეების მთავრები რომ აწყობდნენ საუკუნენაბევრის განმავლობაში. რომის პაპს დაკარგული ჰქონდა აცტიორიტე-

ტი. ვენეცია საიდუმლოდ მხარს უჭერდა ქრისტიანული ეპისკოპის მთავრა მტერს — ეგვიპტის სულტან ბეიბარსს, თუმცა ვენეციაში კარგად ესმოდათ, რომ ეგვიპტის გაძლიერება (ოქროს ურდოსთან კავშირით) გამოიწვევდა ეპისკოპელთა უკანასკნელი პლაცდარმების აღსასრულს სირია-პალესტინაში. გენუულები დიახაც დაინტერესებული იყვნენ ირანის ყაენთან კავშირის განმტკიცებაში, მაგრამ მათ სრულიადაც არ აწუხებდათ აკრას ბედი, სადაც განაგებდნენ ვენეციილები.

რაც შეეხება საფრანგეთისა და ინგლისის მეფეებს, მათ შინაც არ აკლდათ თავის ასატკივარი საქმენი.

ამასთან ერთად, ფილიპ III-ს, საფრანგეთის მეფეს, მწარე მოგონებანი წამოჰყოლოდა უკანასკნელი ჯვაროსნული ღაშქრობიდან. ტუნისში შავმა ჭირმა იძსხევრდლა მისი მამა — ლუი IX. თავად ფილიპმა ძლიერ გადალახა ზამთრის ქარიშხლებით შეცყრბილი ხმელთაშუა ზღვა. მისმა ცოლმა მკვდარი ბავშვი დაბადა და მშობიარობას გადაჰყვა. როგორც წერენ, საფრანგეთში დაბრუნებული ჯარი უფრო სამგლოვიარო პროცესიას წააგვდა, ვიდრე მხედრობას. ფილიპმა სამშობლოში ჩაიტან წერტი მამისა, ძმისა, ცოლისა და შვილისა.

მონლოლებს ყველაზე მეტად ინგლისის მეფის იმედი ჰქონდათ. აბაღა-ყავი, ქართველი ელჩების პირით, ბოდიშს უხდიდა ეფუარდს, რამდენიმე წლის წინათ პალესტინაში და-გეგმილი სამხედრო ოპერაცია რომ ჩაიშალა მონლოლთა პა-სიურობის გამზ და ხელახლა სთავაზობდა ძალების გაერთია-ნებას იერუსალიმის ასალებად.

მაგრამ ქართველი ელჩების მიერ ჩატანილმა მონღლოლთა ყავნის მონოდებამ ვერც ინგლისში პოვა რეალური გამოძახილი. ედუარდი, ისევე როგორც ფილიპი, მგზნებარედ ლაპარაკობდა იერუსალიმის სხნაზე, მაგრამ სიტყვები რჩებოდა სიტყვებად, საქმეს კი კარგი პირი არ უჩინდა.

ქართველმა ელჩებმა დაათვალიერეს პარიზი და ლონდონი, მერე რომშიც გამოიარეს და პაპის წერილები წაუღდეს აბალა-აკანს.

ორიოდე ნლის შემდეგ აპალა მოულოდნელად გამოესალმა წუთისოფელს. თურმე ლხინის დროს შეუძლოდ იგრძნო თავი და სუფთა ჰაერის ჩასაყლაპად სასახლიდან ბალში გავიდა. მე-რე უეცრად იყვირა, ვევეტეროლა შავი ფრინველი თავს დამტ-რიალებსო. მაშინვე იხმო მსახურები და უბრძანა, საზრელი ფრინველისათვის ისრები დაეშინათ. გაოგნებული მსახურნი მზად იყვნენ ბრძანების შესასრულებლად, მაგრამ ახლომახლო არავითარი ფრინველი არ ჩანდა — არც შავი და არც ნითელი. ისინი ჯერ ისევ ამ ფრინველის ძებნით იყვნენ გართულნი, რო-დესაც აპალა-ყანს გული შეულონდა და ვეღარ მოაბრუნეს.

1291 ნელს დაეცა ჯვაროსნების უკანასკნელი ციხე-სიმაგრე „წმიდა მიწაზე“ და ამგვარად დასრულდა ჯვაროსნულ ლაშქრობათა თითქმის ორსაუკუნოვანი ისტორია. მალე ერთი ჯვაროსანიც აღარ ჭაჭაპებდა სირია-პალესტინაში.

მამლუქთა ეგვიპტე გამარჯვებას ზეიმობდა.

მონღოლთა დიპლომატიური ურთიერთობა იმით დამთავრდა, რომ ედუარდ I-მა ძლივად მიმინობი გაუგზავნა აპალას ქესა და მემკვიდრეს არღუნ-ყაენს, ხოლო ამ უკანასკნელმა ლეოპარდი უფეშქაშა ინგლისის მეფეს.

იოანესა და იაკობის შემდგომი ბედი ჩვენთვის უცნობია.